.... جنهن ٻارنا سان هي جپ صاحب لکيل آهي سا
ڪاسي اوچي آهي. هن ڪتاب ۾ جيڪي ٻين سنتن جي
واڻين جا اکرا ڏنل آهن اهي ٻيا هن سندر ڪتاب جا اُملهه
ماڻڪ آهن. شل هي سندر پستڪ هر هڪ سنڌي گهر ۾
ٻهڪي. ....

آتمارام منگلاڻي، (آل انڊيا ريڊيو جئپور)

.... هن جپ صاحب ۾ سکيائن لاءِ سمجهاڻي جيڪا
ڏنل آهي، تنهن لاءِ ٻروڻ ٻرڪاش ؟ روح کي واهنه ڏيندڙ
روشني بخشي ٿي. شري ٻرمانند جي هن جپ صاحب جي
ٽيڪا، نه رڳو آهڪ الله عطا لاءِ ڪري پڙهڻ ۾ ٻٽ ڏاڍو
لطف پيو اچي. ....

چنڊداس رامچنداڻي،
ايم اي، ايس اي وي، آر اي ايس (رٽائرڊ) اجمير.

.... هن قسم جي جپ صاحب جي گهڻي وقت کان
ضرورت پئي محسوس ڪئي وئي جا هيئنر ليکڪ پوري
ڪئي آهي. اميد آهي ته ڪتاب ۾ جيڪي ٻاڀاڪ سکيائون
؟ ليمتي لصدترن ڏنل آهن سي ٻالڪن لاءِ ڪارائتون ثابت
ٿينديون. ....

تاراسنگهه مسڪاڻي بي. اي، ايل ايل. بي.
لا سپرنٽينڊنٽ، اجمير.

.... A Sindhi friend whom I gave this book to read, says that it is a wonderful edition of Japji-Sahib and he had never seen such a book before.

Daryailal Kapoor, B. A., LL. B.
Retired Sessions Judge (Punjab)

ڪتاب ملڻ جو هنڌ:-
پرمانند آڏواڻي
١٥٥ ٽالاب ڪٽڪي شڪل لکنؤ - ١

جيپ صاحب لاءِ ڪي چونڊ رايا

.... دل اندر ڀرپور اثر نه شال اوهانجو سنڌ ۾ هتڪ جيپ صاحب وڌيڪ پياسي دلين کي سنتن ۽ سنت ڀڳت جي نزديڪ آڻي ۽ سالڪن کي سچي راهه ڏيکارڻ ۾ اعانت ڪري. ....

جشن واسواڻي، پونا

.... هن جيپ صاحب جي ٽيڪا لکڻ ڏنا جي سڀني ڌرمن جي سنتن جا حوالا ڏيئي ثابت ڪيو آهي ته سڀني ڌرمن جي بنيادي سکيا ساڳي آهي. انهن ڪري جڳ جي ته آتم گيان ۽ روحاني راز جي ساگر کي ولوڙي ان مان امرت روپي مکڻ ڪڍي، اهو سمورو جيپ صاحب جي ڇوٽي مٽڪي ۾ ڀرپور ڀريو آهي. جنهن کي جيڪي کوليندا اهي ئي ان امرت جو آنند ماڻي سگهندا. ....شري پرمانند آڏواڻيءَ هي پستڪ لکي نه رڳو آتمڪ ۽ ڌارمڪ وچار کان سنڌي سماج جي سيوا ڪئي آهي، پر سنڌي ٻوليءَ ۽ ساهتيہ جي به سيوا ڪئي آهي. ....

(هندستان اخبار بمبئي، ٢٣ نومبر ١٩٧٠ع)

.... جيپ صاحب جي گهرائي ۽ وشالتا، سليس ۽ سنڌر ڀاشا ۾ اسانجي اڳيان رکي، ليکڪ هڪ ودوان جو فرض ادا ڪيو آهي ۽ سولن (رهبر) ٿي اسان کي روحاني راهه ڏانهن ڪمهڻ جي سڦل ڪوشش ڪئي آهي. سچ پچ هي جيپ صاحب گهاگهر ۾ ساگر آهي. ....

پرنسپال ڊاڪٽر ٻي ايڇ ٻوراڻي،

ايم اي، پي ايڇ ڊي.

.... هن جيپ صاحب ۾ آڏل گرواڻيءَ جو ارٿ سنڪشيپ ۾ سليس ٻوليءَ ۾ لکيل هن کان اڳ سنڌيءَ ٻوليءَ ۾ اهڙو ۽ ان ڍنگ جو ارٿ، ڀارسيءَ جي، ٻين شاعرن ۽ سنتن جي واڻيءَ ۽ حوالن ساڻ آئو نه سڻيو آن. ....

پروفيسر منوهرداس ڪوڙومل ڪلاڻي، (هردوار)

(٢) دوس رات ڏهه ڏاڏي ڏاڏا کيلي سگل جگت.

دوس معنيٰ ڏينهن يا برهم، جنهن جي ٻهت روشني سان ڪبي آهي. رات يعني پرڪرتي يا مايا، جنهنکي رويڪ رات يا اوندهه سان ڏنو آهي. اهي ٻئي برهم ۽ مايا، ڏاڏو ۽ ڏاڏيءَ وانگر آهن، جي بيشمار جيون کي رات ڏينهن کيڏائين ۽ کيڏائين ٿا يعني دنيا کي هلائي هو چڪا ۽ پراڪرم ٿا ڪرائين.

(٣) چنگائيئا برائيئا واچيءَ ڌرم حدور.

پوءِ ڌرمراڄ جي اڳيان سندس حاضريءَ ۾ چڱن ۽ برن ڪمن جي پڙتال ۽ حساب ٿو ٿئي.

(٤) ڪرمي آپو آپڻي، ڪي نيڙي ڪي دور.

انهن ڪرمن جي حساب جي ڦل موجب ڪي مالڪ جي ويجهو آنند ٿا مائين، ته ڪي وري برن ڪرمن ڪري مالڪ کان دور ٿي چوراسي لک جونين ۾ وڃي دک پيا ڀوڳين.

(٥) جني نام ڌيائيا سي گئي مشقت گهال.

جن سرشت آتمائن دنيا ۾ نام کي ڌيايو ۽ نام جي ڪمائي ڪئي، تن جي محنت مالڪ وٽ قبول ٿي ٿئي ۽ هنن جي جنم مرڻ جي چوراسيءَ جي تڪليفن جو چڪر هٽي ٿو وڃي.

(٦) نانڪ تي مک اجلي، ڪيتي ڇٽي نال.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته انهن سڀاڳن جيون جو مک يعني هردو اوجل پرڪاشوان ۽ نرمل ٿو ٿئي. هو نه رڳو پاڻ ترن ٿا پر سندن سنگ ۾ پيا به ڪيترا ئي ڀؤ ساگر مان پار ٿا پون.

اهڙو آهي مهربان ست پرش ديال. فقط آڏڪاري لئي گرو نانڪ صاحب جي پيغام کي هيٺينءَ ٽڪ ٽڪ مان سمجهندو:

"نانڪ نام سمهال (سنڀال) تون بڌا ڇٽيءَ جت"

يعني گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته تون مالڪ جي نام جو سمرن ڪر ته تون جو چوراسي لک جونين ۾ بڌو پيو آهين، تن مان آزاد ٿي مالڪ کي ملين!

جيو پيا ڪيلين. جيون جون چڱايون ۽ برايون ڌرماءِ جي دربار ۾ پيئون واچجن. اهڙيءَ طرح پنهنجن چڱن ۽ برن ڪرمن موجب، ڪي سڄي صاحب کي ويجها آهن ته ڪي دور آهن. جن ست نام کي ڌيايو آهي سي جم مرڻ جي تڪليف ۾ نٿا اچن.

گرو نانڪ صاحب جن کي جيون جي ڪلياڻ لاءِ جيڪي چوٽو هو سو سڀ ٣٨ پوڙين ۾ جپجي چنايائون. پنهنجو سمورو پيغام مول منتر ۾ ڏيئي، ٣٨ پوڙيون انهيءَ پيغام جي سمجهاڻ لاءِ فرمائي، هاڻي پڇاڙيءَ ۾ تاڪيد طور هي سلوڪ ٿو چون ته.

(١) پوڻ گرو پاڻي پتا ماتا ڌرت مهت.

دنيا ۾ هلائڻ لاءِ جيو کي ٽن شين جي گهرج آهي. هوا، پاڻي ۽ کاڌو. هوا پهريون نمبر ضروري شيءِ آهي جنهن کانسواءِ انسان هڪدم مري ويندو ۽ تنهن کان پوءِ ٻيو نمبر ضروري پاڻي آهي. انهيءَ کانپوءِ ضروري کاڌو آهي. گرو صاحب جن هوا جي پيٽ گرو سان ٿا ڪن ته جيئن هوا کانسواءِ انسان مري ويندو تيئن جيو يعني آتما کي،گرو جي ضرورت پهرين آهي. جيئن هوا دنيا جي ڌنڌ ۽ انڌيري کي دور ڪريٿي تيئن گرو به جيو جي اگيان جي انڌيري يا اوندهه کي دور ٿو ڪري.

هوا کان پوءِ شرير لاءِ پاڻيءَ جي ضرورت آهي. تنهنڪري پاڻيءَ جي پيٽ پتا يا پيءُ سان ڪئي اٿن، ڇاڪاڻ ته پيءُ جي ويرئه جي قري مان انسان پيدا ٿو ٿئي. پاڻيءَ جو سڀاءُ چنچلتا آهي ۽ هڪ هنڌ نه بيهندو آهي، تنهن ڪري پيءُ جي پيٽ وري من سان ڪئي اٿن جو بيهڪ نٿو ڪائي. استول شرير کي کاڌو ڌرتي ماتا کان مليتو ۽ ٻار کي کاڌو ماءُ کان ملندو آهي ۽ انهيءَ مان شرير هلندو آهي تنهن ڪري شرير روپي ڌرتيءَ کي ماءُ سان ٿا پيٽين.

هڪ گهر مان ٻئي گهر آيس، محض رهيس مهمان،
ٻڌر اُٿون جا لهر اُڀي ٿي، مرني ٿيو مهروان.
سچل کي ڪيو ساعت ساعت، حيرت هن حيران."

سچل سائين جن فرمائين ٿا ته مونکي ارمان آهي ته مان اصلي جا هوس ۽ هن دنيا ۾ اچي وڪارن ۾ ڦاسي، جا مان جا ٿي پيو آهيان يعني سچي سڪي مان ڪرڙو ڪر ٿي پيو آهيان ۽ مالڪ جي حوالي ۾ ٻوڙ لائق نه آهيان.

اصل ۾ مان خود مالڪ جو جزو هوس، هت ڪرڙ ۾ ڦاسي خبر نه آهي ته جا مان جا ٿي پيو آهيان! اصل ۾ مان حق جي ملڪ سچکنڊ ۾ سياڻو هوس. هن دنيا ۾ اچي بيوقوف ٿي پيو آهيان ۽ پنهنجي وطن کي وساري ويٺو آهيان ۽ هاڻي هت سرون ۾ اچي پيو آهيان.

هاڻي سچل سائينءَ جن فرمائي ڄاڻائين ٿا ته، مان اصل ڪير هوس ۽ هو ڇون ٿا ته مان هڪ گهر، سچکنڊ مان نڪري ٻئي گهر يعني هن دنيا ۾ فقط مهمان ٿي آيو آهيان. جيئن ٿوري وقت لاءِ سمنڊ مان لهر اٿي وري سمنڊ ۾ سمائجي ٿي وڃي، ليڪن مان الهي مالڪ روپي سمنڊ مان لهر ٿي ٿوري وقت لاءِ آيو آهيان. مان سچو وقت الهيءَ حيرت ۾ حيران آهيان ته هت جا مان جا اچي ٿيو آهيان؟

سلوڪ

هن سلوڪ جو تات پرج آهي ته هي جيرا لون سنسار جي ٻاريءَ ڪان ۽ ڪرمن جي چڪر ۽ چوراسيءَ جي ڦيري ڪان سچ نام جو سمرن ڪري ڇٽي پئو. جيڪي الين ٿا ڪن سي ٻاڻ ۾ ٿرن ٿا ۽ ٻين کي ۾ تارين ٿا. هن سرلو جو ٻيءُ آهي هن ۽ ماڻ آهي مادو matter وٺو نفت. پرش ۽ پرڪرتي جيڪا دارو ۽ دائي آهن. الهن ٻنهي جي هٿن ۾ ساري جڳت جا

مالڪ جي ڀو يا خوف جي ڏمڻ ۾ ست نام جي سمرن جو ٽپ ۽ ڀڄن ايپاس روپي هوا ڏمڻ ۾ ڀري، ڀولڙائي ۽ پرهيز روپي ٻاهه کي تيز ڪري، ڀڄڻ وشيه وڪارن کي انهيءَ ۾ جلاءِ.

(٣) ڀانڊا ڀاءِ امرت تت ڊال.

سون کي ڪٺڻ ڪانهوءِ غير ڪيڏهن لاءِ سون کي ڪٺوريءَ ۾ پيل تيزاب ۾ وجهبو آهي. تيئن لون امرت يعني مالڪ جي پريم ۽ عشق روپي ڌارا جي ڪٺوريءَ ۾ ٻاڻ کي ٽپائي غير کي ڳاري صاف ڪر.

(٤) گهڙيئي. شبد سچي ٽڪسال.

اهڙيءَ طرح لون سچي ٽڪسال يعني زربخالي ۾ ڪوڙ ڪان صاف ٿي لطيف يا سوکيم ٿيندين ۽ لولي ست نام جو اکر اڪرجي پوندو. پوءِ لون سچو سڪو ٿي ست پرش جي خزاني ۾ داخل ٿيڻ جي لائق ٿيندين.

(٥) جن ڪئه ندر کرم تن ڪار،
نانڪ ندري ندر نهال.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته جن تي مالڪ جي مهر ٿي ٿئي ٿن جي ڪمائي بحال ٿي ٿئي. آهي پوءِ ديا جي ڀنڊار پرڀوءَ جي مهر جي نظر سان نهال ٿا ٿين.

سچل سائين هڪ عمدو بيت انسان جي اصلوڪي حالت ۽ هت دنيا ۾ هنجي حالت تي ارمان ڪائي چيو آهي.

"اثر اهو ارمان، چا منجهان هت چا ٿي آيس،
چاڪر ٿيس نه جاڻان چاڪان، صحيح هيس سلطان،
دانهن ڦيرس ديس انهيءَ ۾، هت ٿيس نادان،
ڪرني جاٽي ڪرٽي سچاٽي، اهو مردن جو ميدان،
اصلون ساڻ هت وني آيس، سڳرن جو سامان،

ڏسيو ٿا.

هي جلد بازيءَ جو ڪم نه آهي. ٻوران گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته لون ٻولڻ ۽ صاف ٿيڻ ۽ صبر سان اڪيلهو رهي، سڀ نام جو سمرن ڪري، مالڪ جي ٻرلي جي رلڪ ۾ رلڳهي وڃ ۽ سڀڪنهه ٻوڄي مالڪ سان مل.

هن ٻوڙي ۾ انهن اُبالن هي پيت، سون سوڌڻ ۽ صاف ڪرڻ واري سوناري (سوڌڙلي) جي دڪان سان ڪئي آهي.
جنهن لاءِ فرمائين ٿا ته:-

(١) جت پاهارا ڌيرج سنئار،
اهرڻ مت ويد هٿيار.

لون اصل سچي لڄ سون جو سڪر هٿين ٻر دنيا جي وشه وڪارن ۽ مايا ۾ ويڙهجي، لون ملو لسو اڪرن گلل، جهڪر سڪر لي پيو آهين. ڪرڙ يا مَٽ لنهجي چمڪ ماري ڇڏي آهي ۽ لنهجي قيمت گهٽائي ڇڏي آهي، لهن ڪري لون مالڪ جي حوالي يعني سڀڪنهه ۾ وجهي لئو سگهين؟ لنهن لاءِ لون هينيان آياءِ وٺ. ٻهرين لون ٻوتوتائي ۽ وشه وڪارن کان پرهيز جو چاهو تيار ڪر. سون مان ڪرڙ يا مَٽ ڪڍ لاءِ لون ڌيرج کي سونارو بڻاءِ. ڌيرج ۽ صبر ضرور ڪرڻو آهي. جلد بازي ۽ لڪڙ جو هي ڪم نه آهي چاڪاڻ ته ڪبترن لي جنمن جو غير ۽ گند جيو مٿان پڪو ۽ مضبوط لي ويو آهي، سو ڪاريگريءَ ۽ ڌيرج سان لي لڪرلدو. ڌيرج ڪاٺوءَ سمت يا گروءَ جي مت، سان اچڻ رويي سداڻ لي ٻاڻ رکو ۽ ٻوءِ گروءَ جي گيان ۽ وچس رويي متڪي لما هٿوريءَ سان، صبر رويي سوناري هئان، لون سداڻ لي ٻاڻ کي ڪٺاءِ، لپاءِ ۽ ڏڪ هٺاءِ.

(٢) ٻوَ ڪلا اگن تپ تاءِ.

پئوڙي ٣٨

گرو صاحب جن اڳين پئوڙين ۾ سرت جي استان جو بيان ڏنئي، آخرين منزل سچکنڊ ٻڌايائون. هاڻي ٿوري ۾ سرشٽ کي فرمائين ٿا ته، لون سچو سکو ٿيءُ ۽ پاڻ لاءِ ست نام اُڪراءِ ته سچکنڊ ۾ ست پرش جي خزاني ۾ پوين. هيءَ پئوڙي سڄي جپ صاحب جو سار يا تت آهي، ته ڪيئن هي جيو، سچو صاف ستهرو، سچکنڊ جي ڌڻ وارو، ست پرش جو انش، ڪال جي دنيا ۾ اچي، وشيه وڪارن ۾ ڦاسجي، تمام گندو ۽ گدلو ٿي، طرحين طرحين جا دک ڏسي ورلاپ ٿو ڪري. مالڪ هنکي انهيءَ گند مان ڪيڻ ٿو گهري. سو گرو روپ ڌارڻ ڪري هن جيو يا آتما کي پنهنجي اصل وطن سچکنڊ جو رستو سمجهائي ۽ ڏيکاري ۽ پاڻ سان سچکنڊ ۾ وٺي وڃڻ ٿو چاهي!

ٻار جڏهن مٽيءَ ۾ ويهي راند ڪندي آهي ۽ ميرو گدلو ٿي پيو آهي ۽ روئي پيو، تنهنکي ماتا پهرين صاف ڪري پوءِ هنج ۾ کڻندي آهي، ليڪن هن جيو کي ڪامل گرو پهرين دنيا جي گند کان صاف ڪري، پوترتائي جي پاڻيءَ سان ڌوئي، ڪرمن جا گندا ڪپڙا لاهي پوءِ پنهنجيءَ گود ۾ وهاري ٿو.

هاڻي هن پئوڙيءَ ۾ آتما جا اصل سچي نج pure پوتر صاف سون هئي، آها ڪال جي دنيا ۾ اچي وشيه وڪارن ۾ ڦاسي ڳاڏر يا مٺي سون جو سڪو ٿي پيئي آهي. هن لئي جيڪي سڪي وانگر مٿان سچکنڊ جا اکر لکيل هوا، سي به هي جهڪا ٿي ڌري گهٽ ميٽجي ويا آهن. تنهنڪري سچکنڊ جي خزاني ۾ هي ڪوڙو مٺو سڪو پئجي يا داخل ٿي نٿو سگهي! سو هن جيو کي وري سوڌي، اُجاري ۾ صاف ڪري سچکنڊ جي اکرن جي مهر لڳائڻ لاءِ گرو نانڪ صاحب جن هيٺين ريت يا اُپاءُ

آلماڻون سچ کنهن وچڻ جون اميدوار آهن. جڏهن اهي سچ کنهن
و ٻڌاءُ ن لڌهن سڀئي گتي ملندين.

(٦) سچ کنهن وسيءَ نرنڪار،
ڪر ڪر ويکيءَ نڌر نهال.

هاڻي گرو صاحب جن سڪنهن جو بيان ڪن ٿا. ٻنجن کنهن
مان ٻاڻي ۽ لوڪ ٻولو گنا ۽ سچ کنهن رهيا. ٻولو گنا سڪنهن
جي ڏيئي جا دروازو آهي ٿهڪري اُنهن جـو بيان ڪري
ڪيو الن. سڀ برش جا نراڪار سڪنهن ۾ وسيئو. اهو ڏنال
برش ٻنهنجي رچنا ڏاهي هتان ويلو ڏسي ۽ ٻنهنجي مهر جي
نظر سان سڀ آلمالن جا هسن کي نهال ڀيو ڪري.

(٧) تتيءَ کنهن منڊل ور ٻنڌ،
جي ڪو ڪٿيءَ انت نہ آنت.

سڪنهن جي چرڏاري ڪنهن کنهن، منڊل ۽ برهمنڊ آهن.
جيڪر اُنهن جو بيان ڪندو سو نتط اهرلي چرلدو لـــ هي
ٻي اُنت ۽ ٻي اُنت آهي.

(٨) نتيءَ لوه لوه آڪار،
حو جؤ حڪم توي توڪار.

اُلي بيشمار لوڪ ۽ اُنهن ۾ رهندڙ هدس آهن. سڀ برش
جو جيئن جيئن حڪم ٿئي ٿو تيئن تيئن اُنهن لوڪن جي
ڪاروالي ٿي هلي.

(٩) ويکيءَ وگسيءَ ڪر ويچار،
ناڻڪ ڪٿنا ڪرڙا سار.

هو سچو صاحب سڀ ويچار ڪري ٻنهنجي رچنا ڏسي
ويلو ۽ برسن ٻيو ٿئي. اُنهيءَ سڀ برش جـو ڪٿن ڪرڻ
رڪ جي چئن چپارڻ مثل، ناشدني آهي.

(٢) تنھيءَ جوڙ مھا ٻل سور،
تن مھه رام رھيا ڀرپور.

ھت وڏا ٻلوان، جوڌا ۽ سورھيه يعني ساڌ آلمائون آھن. جي وڌيڪ ليڪ واريون نرمل ۽ طاقت واريون آھن جي رام يعني پار برھم جي شبد ۾ ڀرپور آھن ۽ انھيءَ جي ڌيان ۾ ٿي لين آھن.

(٣) تنھيءَ سيتو سيتا مھا ماھه،
تاکي روپ نه ڪٿني جاھه.

ھت سيتا جھڙيون ستونت آلمائون آھن جي مالڪ جي پيار يعني شبد ۾ جڙيون ۽ رليون پيئون آھن. انھن نرمل آلمائن جي سندرتا ۽ ليڪ، حد کي وڃي پھتا آھن، جن جو بيان ڪري نٿو سگھجي؟

”ھئي لاونتي لنھن کي ٻر ٻرچي سيتل ڪيو،
لوھت تن لابن جي، رھي نه ھڪ رتي،
جاڻ وڃائي پھنجي، محبت منجھه متي،
پاڻي پران پتي، سامي لڌي لاڏ ۾.“

(٤) نا اوھه مرھه نه ناگي جاھه،
جن کيءَ رام وسيءَ من ماھه.

اھي ساڌ گت آلمائون نڪي مري، نڪي لڳجي سگھن ٿيون ۽ آنند پيئون ماڻين. ھت من آھيٽي ڪوله جو ھمن کي لڳي سنسار ۾ آئي. ھمن جي اندر ھميشه پار برھم جو شبد پيو وسي.

(٥) تنھيءَ ڀڳت وسھه کي اوءَ،
ڪرھه آنند سچا من سوءِ.

ھت اھي ڀڳت ڪيترن ئي لوڪن ۾ وسيل آھن ۽ آنند پيا ماڻين. انھن کي اندر ۾ ست پرش ياد آھي ڇاڪاڻ ته اھي

سندو ۽ موهيندڙ آهي، جنهن جو بيان لفظن ڪري سگهجي؟ جيڪو اهڙيءَ بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو سو آخر شرمندو ٿي پڇتائيندو.

(٤) تنهنءَ گهڙيءَ سرت مت من بڌ،
تنهنءَ گهڙيءَ سرا سڌا ڪي سڌ.

هتي جيو جي سرت جي سمه ٿي ڳوڙهي يعني هنڪي سمه ٿي حاصل ٿئي ۽ من جي ٻڌ ٿي ڳوڙهي ۽ ديوانن ۽ سڌن واري سڌ ٿي لهي. هت اوم جو شبد ٻڌي آتما ڪي پرم روحاني دنيائن جي خبر ٿي پوي.

پوڙي ٣٧

اڳيان ترڪٽيءَ جو حال بيان ڪيائون. هت سن جو بيان ٿا ڪن جتي سچدانند سرت جو آنند يعني ٻل ڪماليت کي لهي پهچي ۽ سرت پوري سچدانند ٿي ٿئي. (گيان ۽ آنند هيٺين استانن يعني سهس دل ڪنول ۽ ترڪٽيءَ ۾ پراپت ٿيا هوس.)

(١) ڪرم کنڊ ڪي باڻي جور،
تنهنءَ هور نه ڪوئي هور.

هتي جو شبد اڳين ٻڌايل کنڊن جي شبدن کان وڌيڪ زور ۽ ڪشش وارو آهي. هتي من جو زور اصل نه آهي آتما مٿان ڪو به پردو نه آهي (آتما مٿان ٽي پردا يا شرير آهن استول، سوکشم ۽ ڪارڻ. استول پردو مرت لوڪ ۾ مرڻ وقت لهندو، سوکشم پردو سهس دل ڪنول ۾ لهندو ۽ ڪارڻ شرير ترڪٽيءَ ۾ لهندو ۽ من پنهنجي اصل ديش برهم سان وڃي ملندو. سن ديش ۾ آتما مٿان ڪو به پردو ڪونهي ۽ اڪيلي من هن سان گڏ آهي.)

(٢) تنّهيءَ جوڌ مهابل سور،
تن مه رام رهيا پرپور.

هت وڏا بلوان، جوڌا ۽ سورهيہ يعني ساڌ آتمائون آهن.
جي وڏيڪ تيج واريون نرمل ۽ طاقت واريون آهن جي رام
يعني پار برهم جي شبد ۾ پرپور آهن ۽ انهيءَ جي ڌيان ۾
ني لين آهن.

(٣) تنّهيءَ سيتو سيتا مهما ماهہ،
تاکي روپ نہ ڪٿني جاهہ.

هت سيتا جهڙيون ستونت آتمائون آهن جي مالڪ جي
پيار يعني شبد ۾ جڙيون ۽ رتيون پيئون آهن. انهن نرمل
آتمائن جي سندرتا ۽ تيج، حد کي وڃي پهتا آهن، جن جو
بيان ڪري نٿو سگهجي؟

”هئي ٿاونتي لهن کي ٻر ٻرچي سيتل ڪيو،
لپت تن تاپن جي، رهي نہ هڪ رتي،
چاڙ وچائي پهنجي، محبت منجهہ مٽي،
پائي پران پتي، سامي لڌي لاڏ ۾.“

(٤) نا اوهہ مرهہ نہ تاکي جاهہ،
جن کيءَ رام وسيءَ من ماهہ.

اهي ساڌ گت آتمائون نڪي مري، نڪي ڄمي سگهن
...ون ۽ آنند پيئون ماڻين. هت من آهيئي ڪونہ جو هن کي
...ي سنسار ۾ آڻي. هن جي اندر هميشہ پار برهم جو شبد
وسي.

(٥) تنّهيءَ پرگٽ وسهہ کي اوءِ،
ڪرهہ آنند سچا من سوءِ.

هت اهي پرگٽ ڪيترن ني لوڪن ۾ وسيل آهن ۽ آنند پيا
... انهن کي اندر ۾ ست ... ياد آهي جاڪاڻ تہ اهي

سندو ۽ موهيندڙ آهي، جنهن جو بيان اڳ ڪري سگهجي؟ جيڪو اهو ء بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو سو آخر شرمندو ٿي پڇتائيندو.

(۴) تنهن ء گهڙيءَ سرت مت من ٻڌ،
تنهن ء گهڙيءَ سرا سڌا ڪئي سڌ.

هتي جيو جي سرت جي سمه ٿي گهڙجي يعني هڪ ئي سمه ٿي حاصل ٿئي ۽ من جي ٻڌ ٿي گهڙجي ۽ ديوالس ۽ سڌن واري سڌ ٿي ٿوي. همه اوم جو شبد ٻڌي آتما کي ٻره روحاني دنيائن جي خبر ٿي پوي.

پوڙي ۳۷

اڳيان ڪرکنيءَ جو حال بيان ڪيائون. همه سن جو بيان ٿا ڪن جتي سچ الله سرت جو آلد يعني ٻل ڪماليت کي ٿو پهچي ۽ سرت پوري سچ الله ٿي ٿئي. (گيان ۽ الله هيٺين استان يعني سهس دل ڪنول ۽ ڪرکنيءَ ۾ پرابت ٿيا هوس.)

(۱) ڪرم کنڊ کي باڻي جور،
تنهن ء هور نه ڪوئي هور.

هتي جو شبد اڳين ٻڌائين کنڊن جي شبدن کان وڌيڪ ٻرمل ۽ ڪشش وارو آهي. هتي من جو زور اصل نه آهي آتما مٿان ڪو به پردو نه آهي (آتما مٿان ٿي پردا يا شرير آهن استول، سوکشم ۽ ڪارڻ. استول پردو مرت لوڪ ۾ مرڻ وقت لهيٿو، سوکشم پردو سهس دل ڪنول ۾ لٿو ۽ ڪارڻ شرير ڪرکنيءَ ۾ لٿو ۽ من پنهنجي اصل ديس برهم سان وڃي مليو. سن ديش ۾ آتما مٿان ڪو به پتو ڪونهي ۽ آڪي من هن سان ڪڏ آهي.)

پوڙي ٣٦

اڳين پوڙيءَ ۾ سرت جي ڀهرين منزل، سهس دل ڪنول جو بيان فرمايائون. هتي ان منزل ترڪٽيءَ جو ڀيد ٿا ٻڌائين. سرت جون ٻه مکيه نشانيون آهن، ٻڌڻ ۽ ڏسڻ. سهس دل ڪنول گيان کنڊ آهي. اتي جا شبد گهنڊ ۽ سنک ٻڌا ويا ۽ جوت ترنجن جو درشن مليو ۽ گيان جو گل کليو يا ٽڙيو، زبان ۽ ڪن ڪليا، سرت شبد ٻڌو ۽ منجهانس ئي اهو شبد نڪتو. روح سان ڌيان ڪيائين ۽ وڏو آنند مليس، پر وڌيڪ آنند جي جاءِ اڃا اڳتي آهي. جتي آنند ڌام ملندس ۽ روپ کلندس ۽ اکيون ترنديس. اهو بيان هن پوڙيءَ ۾ ٿا ٻڌائين. ڀهرين ست سهس دل ڪنول يعني گيان کنڊ بابت آهي ۽ باقي ٻيون ستون ترڪٽيءَ بابت آهن.

(١) گيان کنڊ مهه گيان پرچنڊ.
تتيءَ ناد ٻنود ڪود آنند.

گيان کنڊ ۾ گيان جو پرڪاش آهي جو اگيان کي ناس ڪري. هتي ناد جو خوشي ۾ مها آنند ڏيندڙ شبد ٻڌڻ ۾ ٿو اچي جنهن ۾ سرت کي وڏو آنند ٿو ٿئي.

(٢) سرم کنڊ کي باڻي روپ،
تتيءَ گهاڙت گهڙيئيءَ بهت انوپ.

سرم کنڊ يعني سک جو کنڊ يا ترڪٽي. هتي جو جيڪو شبد آهي سو تمام موهڻو، سندر ۽ دلڪش آهي ۽ هتي جي جيڪا بناوت ۽ شيون آهن سي تمام موهيندڙ ۽ سندر آهن.

(٣) تاکيئا گلا ڪٿيئا نا جاهه،
جيڪو کهي پڇي پڇتاءِ.

هتي جون ڳالهيون ۽ هتي جي ڪيفيت يا بناوت اهڙي

(٥) ڪيتي الد، چند سور ڪيتي،
ڪيتي منڊل ديس.

هن گيان ڪنڊ ۾ ڪيترائون ئي ڪرمن ۾وڪڻ جون دنيائون يعني سرڳ ۽ بهشت آهن ۽ ڪيترا سمر پربت، ڌرو (قطب تارا ۽ چوڪرد ڦرندڙ يعني لڪشتر يا تارن جا منڊ آهن.) ۽ ٻيا اپديش ڏيندڙ ناد وغيره وڄنا آهن، ائي گهڻيئي الد، چند، سج ۽ بيشمار سورج منڊل ۽ ديش آهن.

(٦) ڪيتي سڌ ٻڌ ناٿ ڪيتي،
ڪيتي ديوي ويس.
(٧) ڪيتي ديو دانو من ڪيتي،
ڪيتي رتن سمند.

اُتي ڪيترائي سڌ، ٻڌ، ناٿ ۽ ديوتائون آهن. اُتي بيشمار ديويون، مني ۽ انيڪ رتن ۽ موتين سان ڀريل سمنڊ آهن.

ڪيتيا کاڻي ڪيتيا باڻي، ڪيتي پات نرند.
ڪيتيا سُرتي سيوڪ ڪيتي، نانڪ انت نہ انت.

ڪيتريون ئي نمونن ۽ شڪلين جا جيو آهن. ڪيترائون ئي ٻوليون ۽ بادشاه ۽ راجائون آهن. اُتي ڪيترائون ئي ... ۽ ٻڌ ۽ مڌهن ۽ ڌرمن جا ناهمند ... هي شمار جو ڪرڻ اسنڌ نہ آهي.

آلما سڇدانند يعني سچ، چت ۽ آنند آهي. ست معنيٰ زور. چت يعني گيان ۽ آنند اهي آلما جا سروپ آهن. گي ڪماليت وٺي ٿو سهس دل ڪنول ۾، آنند لڳي ٿي ۾ ۽ سد يا سچ سن ۾. هن پوڙيءَ ۾ گيان جو ورنن ڪيل آهي. سهس دل ڪنول کي گرو صاحب جن گيان کنڊ ڪري سڏيو آهي

(۱) ڌرم کنڊ کا ايهو ڌرم،
گيان کنڊ کا آکهه ڪرم.

اسانجي هن استول دنيا کي گرو صاحب جن ڌرم کنڊ ڪري ٿا سڏين، جنهن ۾ ڪرمن موجب حساب ڪتاب ٿئي ٿو ۽ ڦل ملي ٿو. انهيءَ کنڊ يعني هن دنيا ۾ اسانکي ڌرم موجب هلڻو آهي، جو گرو صاحب جن اڳئين ۲۴ پوڙيءَ ۾ ٻڌايو آهي. (ڌرم معنيٰ اهي ڪم، فرض ۽ هنر. جي ڪرم پوميءَ يا مرت لوڪ جي اسڪول ۾ سکڻا آهن.) گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته ڌرم کنڊ جون خاصيتون ٻڌائي، هاڻي گيان کنڊ جي حالت ٻڌائي ٿي وڃي.

(۲) ڪيتي پوڻ پاڻي ٻئسنتر، ڪيتي ڪان مهيس.
(۳) ڪيتي برمي گهاڙت گهڙيئهِ،
روپ رنگ ڪي ويس.

هن سهس ڪنول جي رچنا اسانجي هن دنيا کان وڌيڪ سندر آهي. اتي سندر هوا، سندر پاڻي، سندر اگني يعني سندر روشنيون آهن. اتي اسانجي استول دنيا کي هلائڻ وارا وشنو، مهيش آهن. اتي برهما طرحين طرحين رنگن جا گهڙا پيو ٿاهي. هتي جي رچنا مها سندر، دلڪش ۽ رنگ برنگي آهي.

(۴) ڪيتيا ڪرم پومي، ميرُ ڪيتي،
ڪيتي ڌُو اُپديس.

سڀ اڳوا ڏسوين دوار آهن جن مان سڀڪنهن ۾ هڪ جو رستو لنگهي ٿو. (ڏسو چڪرن جو نقشو) انهن مان ڇهين دل ڪنول جو بيان هن ڀاڱي ۾ ڪيل آهي ۽ ترڪٽي جو ٣٦ ڀاڱي ۾ بيان ڏنل آهي. مٿين پنجن لوڪن مان ۾ لوڪ آهن سرت جي ديش جا يعني ڀولر گپا ۽ سچ لوڪ. انهن ان ۽ ديال ديس جي باقي ڇهن لوڪن کي، سڀ گڏي سڀڪنهن ڇولدا آهن. انهي جو بيان زبان سان ڪرڻ جو نه آهي، لنهڪري انهيءَ جو گرو صاحب جن اوزن لفظن ۾ اشاري طرح ذڪر ڪيو آهي "سچ کنڊ وسي نرنڪار." پنجن لوڪن جا شبد آهن. (١) گهنڊ ۽ سنکر (٢) بادل جي گرج ۽ مردنگ (٣) ڪنگري ۽ سارنگي (٤) بنسري يا مرلي (٥) بين. انهن شبدن مان جي نام اچن ٿا سي آهن نرنجن، اوم، ررن يا رونگ اڳوا رام، سوهنگ (اناالحق)، ست ست (حق حق). سچن طالبن کي ياد ڪرڻ گهرجي نه ترڪٽيءَ جهڙا ننڍي اسٿان ۽ اوم جهڙا برلاق، سرت جي جاءِ يعني ليسري تل کان هيٺ پنڊ ۾ اهن آهن. لنهڪري ڪي جوڳي ماڻهن کي اوروڻي اپاس ڪرائي سان ڪر هيٺيون پنڊ وارو استان ڏيکاري ڇولدا آهن ته هي ترڪٽي آهي. اهڙيءَ طرح سرير جي بلڪل هيٺين ڀاڱن ۾ جو روشني ڏيکاريندا آهن. جنهن کي هو جوت چون. انهن لئي اصل پسيالڻ نه گهرجي. اهڙا ديندار سرت کي هيٺ ڪيرائيندا آهن ۽ نه مٿي چاڙهيندا. سنتن جا سڀ استان سرت جي جاءِ کان گهڻو مٿي آهن. جوڳين جي اڻا سن آهي جا برهمنڊ جي ٽري ۾ آهي. سنتن جي سن (دسوين دوار) برهمنڊ جي چوٽيءَ تي آهي. جوڳين جي بدن ۽ مارگ ۽ سنتن جي بدن ۽ مارگ ۾ بلڪل وڏو ويڇو آهي. لفظن تي ڀلجڻ نه گهرجي. البت ڪو ڪامل پرش تي سنتن جا لوڪ ۽ شبد اندران ڏيکاري ۽ ٻڌرائي سگهي ٿو. ان حالت ۾ انهن جو ڏسڻ ۽ ٻڌڻ بلڪل ناشدي آهي.

"اِس ديهي کو سمري ديو- سو ديهي ٻج هر کي سب...
"ڪبير مانش جنم دراپ هئي، ملي نه بار مب...
جيون بن ڦل پاڪي پون گري، ڀور نه لاڳي ڏار
"ملي نر ديهه اهه لمڪو، ٻانو ڪاج ڪڇ اپنا،
ٻچو مت آءِ اِس جگ ۾، جانيو رئن ڪا سپنا."
"ڏنڍي ڏاوت جگ بانڌيا، نا ٻوجي بيچار،
جنم مرن وساريا، ممڪ مگد گدوار."

(۴) ڪنهن ماڻهو جو گهر هجي ريلوي لائين يا ريل جي وستي سان لڳو لڳ، پر انهيءَ گهر جي پرسان ڪا به ريلوي اسٽيشن ڪانهي. هنکي وڃڻو آهي ۱۰ ڪوهه اُتر پاسي، پر اسٽيشن آهي ۴ ڪوهه ڏکڻ پاسي. هن کي ريل ۾ اسٽيشن تان چڙهڻو آهي. ٻيو ڪو به رستو پنهنجي منزل تي پهچڻ جو نه اٿس. تنهن ڪري لاچار ۴ ڪوهه ابتو ڏکڻ ڏانهن وڃي، هو پوءِ اسٽيشن تي پنهنجي ريل ۾ چڙهندو. اهڙيءَ طرح هيءَ ڌرتي ۽ هي منش سرير، جيو جو مالڪ ڏانهن هلڻ لاءِ ڪارروائي ڪرڻ جو اِستان يا گهاٽ (Plane of operation) يا اسٽيشن آهي، جتان هنکي پنهنجي منزل تي پهچڻ لاءِ چڙهڻو آهي.

پؤڙي ۳۵

... متي فرمايائون ته جن تي مالڪ جي مهر ٿي ٿئي، تن کي ... شبدن جو ڀيد تو ملي ۽ انهن جي پٽ ولي هو سـ... تا پهچن. هن پؤڙي کان ولي ۳۷ پؤڙيءَ تائين پنجن ... جا ڀيد تا ٻڌائين. جتان اِهي پنج شبد اچن ٿا. برهمنڊ ۾ ...ڪ آهن جن مان ٽي هيٺيان ديس آهن جي سچن ... لاءِ ڪم جا نه آهن ۽ ضروري نه آهن. اهي آهن شو، ... وشنو لوڪ. باقي ٻي، سهس دل ڪنول، ترڪٽي ۽

مُڪت لڳو ٿئي ؟ وري جنم مرڻ جي ڦيري ۾
ڪو اچي. اُهي سچي سائين جي درٻار ۾ آهي تا وڃن جنهن ڪي
گرو جي سمجهايل جڳتيءَ سان نام جپي اچي ٿا پهچن. ٻئن
ٿي ڪين اُهيءَ راز جي سڌ ٿي پوي !

حاصل مطلب:- جيڪو هن دنيا ۾ چڙهيو آهي ته ڇا ڪري
اُس؟ اُهيءَ پرولي جو جواب هنن لفظن ۾ پورو پورو ملي ٿو.

(١) مالڪ وٽان هڪ ٿي سڳيو شبد اڪرائڻو جنهن مان
شبدن جا آواز پيدا ٿي نڪرن رستي هن جيو جي اندر وڃن ٿا.
اِهوئي هڪ رستو مالڪ جو ڳاڻيل هن ؟ قبول پيل آهي
جنهن رستي ٿي جيو مالڪ وٽ سچکنڊ ۾ پهچي لڳو. جيئن
مالڪ وٽان دنيا جي اچڻ جو جو رستو ماءُ جي پيٽ رستي
آهي ليڪن مالڪ وٽ موٽي وڃڻ جو هڪ ئي رستو، شبد
رستي آهي.

(٢) "آيا سڀ پڙهڻ ڪون ٻالي" ليکن
"نام وسار لڳهه اُن لالچ، برٿا جنم براٿي."

اِنسان هت ٻاڻي يا شبد پڙهڻ آيو پر نام کي وساري اليڪ
لالچن ۾ لڳي هن پنهنجو جنم برباد ڪري ڇڏيو.

(٣) سنتن موجب اسانجي سورج منڊل ۾ سڀني گرهن مان
اسانجي ڌرتي تي سورج لسبت اعتدي هنڌ رکيل آهي جتي
منش شريف اشرف المخلوقات پيدا ٿي سگهيو. سچيءَ وچا
جو نتيجو پر پورو پتمالو، ماپ پسا لشو جنهن ۾ ١٨ چڪر-
پتيءَ برهمنڊ ۽ ديال ديش هرهڪ جا ٦ ڀاڱا آهن. (ڀڙڪي ٣٥)

اِهو منش جنم ئي آهي، جتان جيو سچي صاحب کي ملي
سگهيو. جنهن ڪري هنجي سنتن جي ٻاڻيءَ ۾ مهما آهي.
اِنجيءَ اِنسان جي جنم کي ڪرهڻ هڪ لمام ڀاري ڇيڙو سنتن
ڄاڻايو آهي. خود برهمنڊ جا جيو جڏهن ديهه منش ڇڏلي ۾
اچي ٿا تڏهن هو سڀ لوڪ ۾ وڃڻ جا لائق ٿين ٿا.

(٥) ٽٽي سوهڻ پنج پرواڻ،
ندري ڪرم پويءِ نيشاڻ.

اُنهيءَ مالڪ جي دربار ۾ پنج منسا، منوهر، سهڻا شبد قبول پيل آهن يعني مالڪ وٽ پهچڻ جو هڪڙو واحد پنجن شبدن وارو رستو، جو خود مالڪ ٺاهيو آهي سو سونهين ٿو.

جنهن تي مالڪ ديا مهر ڪندو اُنهيءَ کي ئي، اُنهيءَ رستي جو نشان پتو ملندو. جڏهن مالڪ مهر ٿو ڪري تڏهن جيو کي سچي گروءَ جو پتو ٿو پوي، جو هنڪي سچي سائينءَ جي رستي جا نشان پتا ۽ اُتي جي وڃڻ جو ڏس يا جڳتي ٿو ٻڌائي.

"جا ڪي مستڪ ڪرم پرڀ پائي، ساڌ سرن نانڪ تي آئي."

جنهن جي قسمت ۾ هوندو سو ئي سچي ستگرو جي شرن ۾ ايندو.

"واڄي پنج شبد، تت گهر سڀاڳي،
گهر سڀاڳي شبد واڄي، ڪلاجت گهر ڌاريا،
پنج دوت تدوس ڪيتي، ڪدا چت گهر ڌاريا."

اُهو ئي جيو سڀاڳو آهي جو پنهنجي اندر ۾ پنج شبد ٻڌي ٿو. شبد ئي ڪام، ڪروڌ وغيره کي جيو جي وس ۾ آڻيندو.

"پنچي شبد اناهد جا واڄي، سنگي سارنگ پاڻي،
ڪبير داس تيري آرتي ڪيني، نرنڪار نرباڻي."

"خاموش پنج نوبت بشوز آسماني" (شمس تبريز)

خاموشيءَ سان پنج نوبتون يعني شبد پنهنجي اندر ۾ ٻڌ.

(١) ڪچ پڪائي اوتيءَ پاءِ، نانڪ ڳنيا جاپيءَ جاءِ.

جيڪي ڪچا آهن، سي هت پڪائي ڳا پائين. انسان جو شرير ڪچي ڪوزي وانگر آهي، ٽهي پيو ۽ ٻهي پيو يعني جيو جمي پيو ۽ مري پيو، پر جڏهن هي جيو مالڪ جي دربار سچ کنڊ ۾ پهچي ٿو تڏهن هو اُتي

پاڻي پاتال بنايا. انهن جي وچ ۾ هن ڌرتي يعني هيءَ مرت لوڪ قائم ڪيو، جو هڪ ڌرمسالا يا مسافرخاني مثل آهي. جتي جيئن ماڻهو مسافرن وانگر ٿورو وقت رهي آرام ڪري دنيا ويندا آهن تيئن جيو هتي دنيا ۾ ٿوري عمر پوري ڪري هليا ٿا وڃن.

"جمله مهمانند در عالم وليڪ،
ڪم ڪسي داند، ڪه او مهمان ڪيست" (مولانا روم)

دنيا ۾ سڀ مهمان آهن پر اسانکي خبر ڪي ڪانهي ڪـ مهمان ڪم آهي جو جلد دنيا مان لڏيندو؟

"نور باقيست ڪه آن نور خدا ست،
نور فاني صفت جسم و حس." (مولانا روم)

خدا جو نور يا جلوو ئي سچو آهي يعني خدا امر آهي؛ انسان جي شرير جو جلوو شان شوڪت سڀ فاني آهي.

"يهه دو دن جيون دنيا ڪا، ڪيا شاهه امير وزير ڀئي،
پل ڇن ۾ ڪوچ نگارا هئي، جب موت نئي آ ڪر پڪڙ ليا."

(٣) تس وچ جيئن، جڳت ڪي رنگ،
تن ڪي نام انيڪ اننت.

انهيءَ ڌرتي تي ڪيترن ئي قسمن جي رنگن جا، روپن جا، شڪلين جا ۽ انيڪ نالن جا بيشمار جيو آهن،

(٤) ڪرمي ڪرمي هوهِ ويچار،
سچا آپ سچي دربار.

جهڙو جيڪي ڪرم ڪرينو انهيءَ موجب هنجي ڳل جو ويچار مالڪ وٽ ڪيو ٿو وڃي. اهو مالڪ پاڻ سچو آهي، هنجي دربار ۾ پوري سچي ۽ انصاف واري آهي. اتي انڌير ڪونهي. دير آهي پر انڌير ڪونهي.

ڪري ويندو ڏسي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته مالڪ وٽ ڪير به اُتم يا نيچ نه آهي.

”جاتِ پاتِ پڇي نه ڪوءِ - هرڪو ڀڄي سو هرڪو هوءِ“
(پلٽو صاحب)

جيڪو مالڪ جو سمرن ڪريٿو سوئي اوچي ذات جو آهي. مالڪ جي دربار ۾ ڪير به ذات نٿو پڇي.

”عملان اُتي هون نبيڙي، ڪڙيان رهينگيان ذاتان“
(بلي شاهه)

مالڪ وٽ ڪرمن موجب فيصلو ٿو ٿئي ۽ نه ذاتين موجب.

”پلٽو اوچي ذات ڪا، مت ڪوئي ڪري اهنڪار
صاحب ڪي دربار ۾، ڪيول ڀڳتي پيار.“

ڪير به اوچي ذات جو اَهنڪار نه ڪري. مالڪ جي دربار ۾ ڀڳتيءَ ۽ پيار کي ئي عزت ۽ مان آهي دنيا جون ذاتيون اُتي ڪنهن به ڪم جون نه آهن.

پوڙي ٣٤

مٿين پوڙين ۾ فرمايائون ته دين آڏين يعني ڏهڙو ۽ لماڻو ٿيءَ ۽ پنهنجي ال جو هسڪ ته ڪر. هاڻي هتي سرس ڪي فرمائين ٿا ته مرليو لوڪ، ڪرم ڀوم روپي مڪتب ۾ آيو آهين. هسڪ آيو آهين ڪٿي مان ڀڪو ٿيڻ. اليٽي لوڪي شبد جي واٽ ملندي. مهر ۽ ڪرپا هسڪ ڪري آلڪي لکڻي، سڀ لوڪ ۾ هل.

(١) راتي رُتي ٿتي وار، پوڻ پاڻي اگني پاتال.
(٢) تس وچ ڌرتي، ٿاپ رکي ڌرم سال.

سڀي ڪرتار، راليون، مندون، ٿتيون، ڏينهن، هوا،

ڏٺو جو ٻل التون، اسان ۾ سچيءَ ٻرارلتا ڪرڻ جي ۾ شڪتي نه آهي ۽ دان ڏٺا جي ۾ طاقت نه آهي؟ "للالي لـ لهن نه ۾ پور لبلاليم" (شاعر صاحب).

"ستگرو سوري ڪان مل جاري" ستگرو جهڙي شيرا ڪهڙي نه ماالڪ ملندو. ستگروءَ جي شيرا ڪيڏي آهي؟ لسام جوي الدر ۾ ستگرو جي چرڻ تاڪين پهچڻ.

(٢) حور نه جيوڻ، مرڻ نهه جور،
حور نه راج مال من سور،

پهنجي طاقت ۽ مرضيءَ موجب ڪير جيئرو نٿو رهي سگهي؟ جيڏي رهڻ جي ـ طاقت اسان ۾ ڪانهي، اڪي مرڻ ڪنهن جي وس ۾ آهي. راج ۽ مال من هي ڪري من ۾ شور ۽ من مستي لي لئي، لن سان ۾ لرلڪار لي ڪر زور ڪر علي سگهي؟ "ڪلپنه ڪروڙي، ڪيا جيو جهان جا."

"مورک چڏ گمان (اپمان) ڪابا مابا ڪل جو."
"من ري ڪيون ڪمان اب ڪرنا،
لن ار لبرا ساڪ مليڪا، چوراسي جا چڙهنا" (سوامي جي مهاراج)

(٣) جور نه سرتي گيان ويچار،
جور نه حڪتي ڇتيءَ سنسار.

زور جي رستي ڪير ۾ سرت يعني ڏيان، گيان ۽ ويچار ڪرڻ وارو لي لنو سگهي. يعني انـدروني آتما جو بيد ۾ پهنجي زور يا بل سان ڪير ۾ حاصل نٿو ڪري سگهي؟ سنسار ڪان ڇٽڻ جي رسه ۾ ڪنهن جي وس ۾ نه آهي؟

(٤) جس هٿ حور، ڪر ويکيءَ سوءِ،
نانڪ اتم نيچ نه ڪوءِ،

جنهن مالڪ جي هٿ ۾ زور آهي سو سڀ ڪجهه لاهي

سگهيٿو ته تون مالڪ جي ارادن پوري ڪرڻ لاءِ هڪ آڃاءُ آهين؟ جيئن مهاڀارت ۾ ڪرشن ڀڳوان، نالي ماتر ارجن کي ڪٺو ڪيو هو، پر حقيقت ۾ هو پاڻ جنگ ڇيڙيندڙ ۽ سڀ ڪم ڪندڙ هو. تون فقط نالي ماتر آهين ۽ البت پتر ڪين آهين پر ڇيتن آهين! نوڪي ڇوٽ اڇا بس بخشيل آهي ۽ نوڪي ڪي ڪم مالڪ جي مرضيءَ موجب ڪرڻا آهن ۽ نه هن جي مرضيءَ جي برخلاف. جي مالڪ جي اڇا پٽاندڙ ڪم ڪندين ته سولائيءَ سان پنهنجو ڪم ڪري سگهندين ۽ جي مالڪ جي مرضيءَ خلاف هلندين ته تنهنجي ڏنگي بيڪار مشين جي چڪري وانگر، باهر نوڪي ڪيڏي سڌي ڪرڻ لاءِ مترڪن جا ڏڪ ۽ باهيون سهڻيون پونديون، جيئن ڪ سڌو ۽ سڌو ٿين. تنهن ڪري پنهنجي زور ۽ طاقت جون ڳالهيون ڇڏي ڏي ۽ صاحب جي اڇا سان گڏ پنهنجي اڇا ملاءِ ۽ نمرتا ڏيکتا ۽ نماڻائي هٿ ڪر. "لاڪ حڪم نه چلئي نال، خصم چلي اُرداس" يعني مالڪ يا گهوٽ تي حڪم نه هلندو آهي پر انهي جي پيار هٿ ڪرڻ لاءِ، نماڻائي ۽ نهٺائيءَ سان هٿ ٻڌڻ جي گهرج آهي.

(ا) آکڻ جور، چپيءَ نهه جور،
جور نه منگڻ، ديڻ نه جور.

جيڪڏهن ڪير به پنهنجي طاقت جي زور سان ڳالهائي، مالڪ کي ڪجهه ميائڻ چاهي، ته هو انهن ڳالهائي گهرجي ڪين سگهندو؟ جي هو زور ڪري چپ رهي، ته هو چپ جي زور سان به مالڪ کان دات ونئي ڪين سگهندو ۽ نڪي مالڪ کان انهن ميائي سگهندو؟ جيڪڏهن هو پنهنجو زور لڳائي مالڪ کان ڪجهه گهرڻ چاهي ته اهو به هو ڪين ڪري سگهندو ۽ نڪي دان ڏيڻ سان به ڪنهن جو زور مالڪ تي هلي سگهندو؟ انهن ڪٿي چئجي ته نه مڱڻ جو زور اٿئون نه

تني لي مگر جيڪي ۽ هو ڪندو، حاصل ڪندا، سو فقط سچي سڪ وارو جي مهر سان بالبدا ۽ جيڪي ڪوڙ ۾ پيا آهن ۽ ڪوڙا آهن سي سڪنا، ڇو ڪوڙ ۽ ڪوڙاڻن هناڪون پيا هٿن.

"نانڪ لنڊري لنڊر لهال."

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته مالڪ سچي مهر سان آئي هي جيو نهال لهندو!

"ڪوڙا ڪمائي، ڪوڙي ڪن ڪليف سان،
سڀڪي سهن سر لسي، حالسي، وڏالسي،
سچا مالسن سانت سڪ، سامي سدالسن،
پڪي اڪالي ونسي ڪالسن، وس اوري."

"رام رام سڀڪو ڪهسي، ڪهئي رام نه هوءَ،
گر پرسادي رام من وسيءَ، تسا ڦل پاوي سوءِ."

رام رام چوڻ سان ڪو رام ڪول نٿي پهچي. گروءَ ڪان ٿام ولي جيو ته انهي جي ڪرپا سان آئي اوءَ مالڪ ملندو.

پوڙي ٣٣

متي فرمايائون ته لهڻو ۽ لماڻو نسيءَ. مالڪ ڪسي ماڻ لاءِ هستي مهر ڪيو جي ها ڊيڻا سان عمل اندڙ. پر سن تسوال [illegible] ته ماڻ ٻڌهڻ ڦل ته هلڻان ڀيا؟ مهڻڻي آدم ڪاڌ سواءِ [illegible] سگهندو؟ موڪي پهچڻي چوڻ اپيا هلا لڳا هو حق ۽ [illegible] آهي ڇا؟ لهن هو حواس آهي ته وڏي معين [illegible] هالي، امي ۾ لوڻ هڪڙو للهو، هتڪرو [illegible] آهيءَ وڏي، معين جي ڪاررواڻي پليان [illegible] هڙ ڪمال رستي ۽ گهمري [illegible] آهي سا لي هلائڻي آهي ۽ لسه [illegible] لوڪي ٿل لي آهي. لسا لسي

جاڳي ڏسن ڪين ڪي، ساڪي سرجن هار،
سامي پائين چار، تا سمجهه وارا ٿي سگهن."

خوديءَ ۾ دنيا جا ماڻهو، ٻيڪي گرهستي سڀ خوار پيا ٿين ۽ اجايو پاڻ کي وڏو پيا سمجهن. هو اندر ۾ مالڪ جو نام جپي هيڪي نتا ڏسن ۽ پنهنجي عمر برباد ڪري، ڏوڙ منهن ۾ وجهي، مري ڪپي ڪاڄي تا وڃن.

(۴) سڻ گلا آڪاس ڪي، ڪيتا آئي ريس.

دنيا جا ماڻهو سچي مالڪ بابت وڏيون ساراهون ٻڌي ڪين ٻه وڏي چوائڻ جي ريس ٿي اچي. در اصل اهي ڪوڙا ۽ سڪتا آهن، جيئن ڪتليءَ کي ريس اچي ته مان هماليہ جبل تي مٿي پهچان، پر هوءَ هيٺ ڪري ٿي رهندي.

"ڪوڙا گهڙ نہ گهاٽ، مورکہ من جي پاءِ تون،
ملي ساڌ سنگت سان، وٺ ويساهون واٽ،
تہ ڪولي ٻجر ڪپاٽ، ڪامل ڏين ٿي ڪل سان."

تون مورکہ من جي چئي لڳي اجايا خيال ڪري گهاٽ نہ گهڙ ۽ هوائي قلعا نہ ٺاهه. پر سچن سنتن جو سنگ ڪري انهن ۾ ويساهه رکي، انهن کان مالڪ جو رستو وٺي محنت ڪر تہ پوءِ، هو نام جي ڪنجيءَ سان تنهنجي اندر جو ڪلف لاهين.

"من ري ڪيون گمان اب ڪرنا،
لن تو تيرا خاڪ مليگا چوراسي جا پرنا."
(سوامي جي مهاراج)

هي من! تون ڇو تو دنيا جي وڏائي ڪرين؟ تنهنجو شرير هڪ ڏينهن خاڪ ٿي ويندو ۽ اجاين ڪمن ڪري تون چوراسي لکہ جونين جا ڏک ڏسندين.

(۵) نانڪ ندري پائيئيءَ، ڪوڙي ڪوڙي نيس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ دنيا جي ماڻهن کي نہ رڳو

لڪ زبانن مان ڪٿي ويهه لک زبانون ڪين.

(٢) لکم لکم گيڙا آڪيٿهه، ايڪ نام حکد يس.

پوءِ الهن ويهه لکن زبانن سان لون لڪ لڪ پيرا ٻاهران ڪٿي مالڪ جو نالو رام رام چوين، ته ڇا ٿيو؟ مالڪ ته ملير کي ڪولي؟

"مک سان رام چئي سالمع نه اچي جيءَ ڪي،
آن پاٽيءَ جي نام سان، آج اسڪ ڪين لهي،
نگر پهچي ڪين ڪو، هسا پند ڪئي،
گرگر وهمه رهي، ته سکي نئي سامي چئي:

ٻاهران جي ڏڄو زبان سان رام رام جپيو ته ڪجهه به حاصل نه ٿيندو. ڦلڪي ڦلڪي چوڻ سان ٻک ڪاڻ لهندي؟ پند ڪرڻ ٻنا ڪنهن به شهر ۾ نه پهچبو. پر جيڪڏهن ڪرو ڪمان راهه ولي ٿيءَ لي هلبو ته پوءِ سچو دائمي سک ۽ شانتي ملندي.

"نام ڪي رنگ ۾ رنگ جا، ملي لوهه ذام لج اپنا."
(سوامي جي مهاراج)

جيڪڏهن لون سچي نام جي رنگ ۾ رڱجي ويندين ته پوءِ لوکي پهچڻو گهر يعني سچکنڊ ملندو.

(٣) ايت راهه پت پوڙيا، چڙيئيءَ هوءِ اڪيس.

اهڙيءَ طرح لون ماڻهن کي ڏيکارڻ لاءِ ٻاهران رام رام چئي، پنهنجي عزت حاصل ڪرڻ لاءِ الهيءَ رستي، پنهنجي مان شان ۽ عزت جا ڏاڪا ٻا ٻوڙاون پيو ڏاهين. پوءِ عزت جي ڏاڪن جي چڙهي لون ڦولڻجي، وڌاليءَ ۾ پرجي، ٻالڪي خود انشور پيو سمجهين؟

"خوديءَ منجهه خوار، ٿيا پيڪ گوهتي لوک سب،
سي واسلا من ۾، وڌ نکيد وهسوار،

لپسيا ڪئي پر آخر هڪڙيءَ استريءَ يا اپسرا هن جي ڪمائي ڪُٽ ڪري ڇڏي. هن جو لپسيا مان من نه مڙيو پر هيڪاري کين اهنڪار پيدا ٿيو. اهڙيءَ طرح لوڀ موهه اهنڪار وغيره ڪيترائي ڪيرائي هيٺ ڦٽا ڪيا. انهيءَ جو سبب هي آهي جو کين ڪامل مرشد، سچ کنڊ جي چڙهائيءَ وارو ڪين مليو هو. جيڪو کين رهبر مليو هو سو من مايا جي ديس وارو. سبدن هيٺ ڪرڻ جو سبب هو من مت ۾ هوڻ. ائين نه آهي ته هو ڪو آلسي آهي پر هو لذت جو عاشق آهي. جيڪڏهن هن من کنهن به ڳالهه کي چڱو سمجهيو ته پوءِ کنهن به تڪليف جي هو پرواهه نه ڪندو. پر سر ترئيءَ تي ڪٽي ڀندو. هو جڳنات جي وقت هيٺان مري جاٽي، ندين جي برفن جهڙي ٿڌي پاڻيءَ ۾ بهي ٻڏي جاٽي، ڪاشيءَ ۾ ڪرونت يعني ڪارائيءَ سان پاڻ ڪٽائي جاٽي، پاٽڪي اُبتو ٽنگي جاٽي، نر آهار ۽ نرجل رهي جاٽي، پهاڙ تي برفن ۾ امرنات ۽ ڪئلاش ڏانهن، سر جي سٽ ڏيئي تڪليفون سهي جاٽي، ڇي انهن ڪرڻ مان بهشت ملندو يا اِيءَ دنيا جي مراد پوري ٿيندي؟

هوڏانهن سنت مت جي نه آنڙيس، ته هڪ به قدم اڳتي نه ڪٽندو، جيتوڻيڪ سنت مت مالڪ وٽ پهچڻ جو سڌو ۽ سولو رستو آهي. انهيءَ هوندي به ڪو ورلو انهيءَ سنت مت ڏانهن ڦري ٿو. انهن سڀني ڳالهين تي نظر رکي گرو نانڪ صاحب جن سرس کي چٽي سمجهائين ٿا ته جيڪڏهن لنهجو من اُبتا مارگ ڇڏي، سچي صاحب جي دربار ۾ گهرڻ چاهي ته، چنجانس ته پهرين 'مان مان ۽ مڻ ميريءَ' کي باهر ڦٽو ڪري، دين اڌين ٿئي، تنهن کان پوءِ تي اندر گهڙڻ جي ڳالهه آهي.

(ا) اِڪ دو جيڀو لکه هوهه،
لکه هووهه لکه ويس.

هڪ زبان مان ٻه ٿين ۽ وري ٻن جيڀن مان لکه جيڀون ٿين،

سچل سائينءَ جن ۾ فرمايو آهي ته :-

"عشقن لئي انسان، آيو سڀالي سير لئي،
صورت ۾ آدم، آدم ۾ مهمان،
سچا ڏسون سلطان، سڪر سڀ سڃاڻو."

يعني مالڪ پاڻ انساني صورت ۾ سڪرو بڻجي اچي ٿو.
اها سچي ڳالهه سڪرو مولڪي ٻڌائي آهي.

ٻوڙي ٣٢

هن ڪان اڳ ٻوڙين ۾ سنت پرش جي ملڻ لاءِ هدايتون ڪيائون ۽ ڏس پتو ڏنائون. هت فرمائين ٿا ته سچي سائينءَ کي ملڻ لاءِ هنجي مهر جو ضرور آهي. اها مهر ليندي دينتا سان.

"Blessd are the meek, for they shall inherit the earth.
(Bible)

ڌن آهن اهي جيڪي نمرتا ڌارين ٿا، اهيئي سک ڏسندا.

مٿي اڳين ٻوڙين ۾ سنت پرش جي مهما ڪرو صاحب جن ڳائي آهي، سا جڏهن من ٻڌندو تڏهن ضرور چوندو ته اُن پرش کي هٿ ڪجي. من ذاتي چتور، مطلبي ۽ لڳو آهي. هو سنسار کي اهڙي ڪري لڳو آهي جو اهڙي مان لڏس لئي اچيس. جيڪڏهن ڪنهن وڏي لڏس واري پدارٿ جو ڏس مليس ته پوءِ هو اهڙو چريو ڪين آهي جو اُن ڏانهن نه ڊوڙي؟ Attachment brings detachment پر اهڙيءَ من جا ڪڻ آهن موڪائي، هوڏ، هٺ ۽ شدت. تنهنڪري هو پنهنجيءَ مت ني هلي مست هاٿي وانگر اٿي ڊوڙندو آهي. پر رستو آهي سنهون ۽ نازڪ ۽ منزل آهي دور ۽ لنبي. نتيجو اهو نڪرندو آهي جو هو ڏڪن وڃي ڪڏ ۾ ڪرندو آهي. وڏا وڏا رکيشور ۽ پهلوان من ڪيرائي ماري ڇڏيا. جي ٺلاٺي سٺ هزار ورهه

(٣) آديس ڏسيءِ آديس، آد انيل اناد اناهت، جگم جگم ايڪو ويس

آهڙي سچي سائينءَ کي منهنجو هر هر نمسڪار آهي جو پاڪ پوتر، آد ۽ انت کان پري، اجر امر آهي.

پر اهو مالڪ ڪيئن ٿو ملي؟ انهيءَ ڳالهه کي شمس تبريز صاحب جن سمجهائين ٿا ته:-

"آن بادشاه اعظم، در بسته بود محکم،
پوشيده دلق آدم، يعني که بر در آمد."

يعني اهو بادشاه يا مالڪ پاڻکي مضبوط در پٺيان بند ڪري، وري انساني چولي ۾ گرو بڻجي، اهو دروازو کولڻ اچي ٿو.

گرو نانڪ صاحب جن فرمايو آهي ته:

"گهر ۾ گهر ڏکلاءِ ڏي، سو ستگر پرک سجان،
پنج شبد ڌنڪار ڌن، تهه باجي شبد نشان."

سچو گرو اسانکي ٻاهرين رسمن ۽ ريتين رواجن ۾ نٿو ڦاسائي، پر هو شبد جي ڪمائيءَ جو رستو ٻڌائي ٿو. پورو گرو اسانکي پنهنجي گهر يعني شرير اندر ٽي سڪنڌ وڃڻ جو رستو ڏيکاري ٿو.

بيدل فقير به چيو آهي ته:

"ظاهر بندو باطن مولي."

يعني ٻاهر مرشد ڏسڻ ۾ انسان جي شڪل ۾ آهي پر اندر حقيقت ۾ هو مولي يعني خود خدا آهي.

"ست پرکه جن جانيا، ستگر تس ڪا ناءِ،
تس کي سنگ سک اڌري، نانڪ هرگن گاءِ."

جن ست پرکه جو درشن ڪيو آهي اهي چون ٿا انهيءَ وٽي نالو ستگرو آهي. جنهن جي سنگت ۾ شش نام جپي، پنهنجو اڌار ڪندو.

جي وس ڪان ٻري ۽ سدائين اجر امر آهي.
”برهما، وشنو، مهاديو، گورک، گوجهه هاري واٽ،
سنتن واس ڪيو هٿين لهج گهر، ڪُل ڪي ٻهر ڪهاڻ.“
برهما، وشنو، مهيش گورکناٿ مالڪ جو ڇيڙو وستر ڳولي
نه سگهيا پر سنتن ڏيان ڪري مالڪ کي پنهنجي اندر ۾ پرگهٽ
ڪري سچکنڊ پهچي ويا.

پوڙي ٣١

مالڪ جتي ڪٿي آهي. هو سڀ جو پيدار آهي ۽ سڀ
کي هڪڙي لي ڏنهي ٻري چڏيو الس. هو سڀني کي ڏسي
ٿو ۽ هنجي سڄي ڪارروائي سچي آهي.
(١). آسڻ لوءِ لوءِ پيدار، جو ڪيچ پاتڻا سُم ايڪ وار.
ست پرش جو آسڻ يعني تخت ڳاهه سچ لوڪ ۾ آهي،
جو سڀني لوڪن جو پيدار آهي. انهن لوڪن ۾ جيڪي ڪي
هن وڏو آهي سو هڪ ٻيري سان لي هن ٻري چڏيو آهي، وري
پرڻ جي انهن کي ضرورت لي ڪالهي. انسان وچا لاءِ
پوڻي پوري اندار ۾ سابري الي آهي يعني ساڌو matter
من ۽ سرت.
(٢) ڪر ڪر ويکيءِ سرجڻ هار،
نانڪ سچي کي ساچي ڪار.
اهو سرجڻ هار پنهنجي رچنا ناهي انهي کي ڏنهي ويو.
گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته هن جي سڀ ڪارروائي سچي
آهي. جيڪي هو ڪري ٿو سو راز سان ڀريل آهي. هو رچنا
پيو هلائي، ڪڇون سڙون ڪيون ڪري پاڻ ڏي ڇڪي
پاڻ سان پيو ملائي.
”ڪيچ ڪائي الي پاءِ.“ (پوڙي ٣٤)

(٣) سنجوڳ وجوڳ جا ڪار چلاوهه، ليکي آوهه ياڳ.

مالڪ سنجوڳ ۽ وڇوڙو يعني ميلاپ ۽ جدائي پنهنجي ڪان ڪر لو ولي. جنهن کي چاهي تنهن کي ٻاڻ سان ميلاپ لو ڪرائي (اهو ميلاپ سنگت جي معرفت ٿئي ٿو) ۽ جنهن کي چاهي ٻاڻ کان جدا ڪري چوراسيءَ جي چڪر ۾ لو موڪلي. پر اهو سڀ ٻاهران الهي چرڻ ۾ لو اچي لو سڀ ٻاڳ سان لو ٿئي.

”جس ام بحيه لسي بلاوي، سهج سيتي گهر آلو“ (محل ١)

مالڪ جنهن کي چاهي تنهن کي دنيا ۾ موڪلي وري هيڪي سڏي لو ۽ جلدي پنهنجي گهر سچ کڻ ۾ اچ!

(٤) آديس تسي آديس، آد انيل اناد اناهت،
جگم جگم ايڪو ويس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اهڙي پرماتما کي منهنجو وارا وار نمسڪار آهي جو آد کان مايا رهت آهي، هميشه رهڻ وارو، بي انت ۽ هميشه ساڳيو قائم آهي.

”جيڻو آهين تيڻو هولدين، ڪالي ليحدين ڇا؟
سڌ پنهنجي سَر (راز) جي، ڪامل پنڙه ڪا.“ (سچل)

هي مالڪ! تون سدائين ساڳيو آهين ۽ سدائين آهين ۽ قائم آهين. تنهنجي راز جي ڪنهن کي لي آهي. اهو سچو سائين انسان کي ڪٿي سو ملي سو گرو نانڪ صاحب هيئن سمجهائين ٿا.

”سڪرو وچ آپ رکيون، ڪر پرگهٽ آکر سڻايا.“

مالڪ ۽ سڪرو هڪ لي آهن. مالڪ دنيا ۾ گروءَ جو روپ ڌاري اسانکي پنهنجو رستو ٻڌائڻ لو اچي.

”گرو گوبند، گوبند گرو هئي، نانڪ ڀيد نه ڀائي“

پرماتما ۽ گرو ساڳيو آهي پنهنجي جي وچ ۾ ڪوبه تفاوت نه آهي!

پوڙي ٢٩

سچو جوڳي تي شبد کي اندر ۾ ٻڌي مالڪ کي پرگهٽ ڪري، نه نه وڃي چوراسيءَ جي چڪر ۾ پوندين؟

(١) ڀُـڳت گيان دئيا ڀنڊارڻ،
گهٽ گهٽ واجهہ ناد.

سچي سائينءَ جي هڪ ڀنڊارڻ آهي جا آهي دَيا، جا مالڪ جي حقيقت يعني ڄاڻ يا انيؤ جو پرساد پيئي ورهائي. اُنهي دَيا روپ ڌاريو آهي شبد جو، جو گهٽ ۾ گهٽ پيو وڃي!

"ساهي سدائين تي وڃي، ڪنگري ڪرتار جي،
ورلي ڪنهن جوڳيءَ کي، سمجهه ۾ آئي،
گر ڪرپا ڪري، ڀمدي ڀسدائي،
وڃائي وائي، ڳڌيا ست سروپ سان."

"سچي شبد سچي پت هوئي –
بن نامي مکت نه پاوي ڪوئي." (محله ١)

سچي شبد ٻڌڻ سان مالڪ وٽ اسانجي پت سان رهجي ايندي.

"بن شبدي اُنتر آنهيرا، نه وسنت لهي نه چوڪي ڦيرا"
(محله ٣)

شبد ٻنا اندر ۾ اوندهہ آهي. اُنڌاري ۾ ڪابہ شيءِ ڳولي نه سگهبي آهي ۽ مست اجائي ويندي آهي. ليڪن گرو جي ڪرپا سان اندر ۾ جڏهن شبد جو پرڪاش پرگهٽ ڪبو تڏهن جنم مرڻ لهندو.

(٢) آپ ناٿ، ناٿي سڀ جاڪي، رڌ سڌ اَوَرا ساد.

اُهو مالڪ پاڻ ئي سڀني جو ناٿ آهي ۽ سڄيءَ سرشٽيءَ کي ڀڳي وانگر نڪ ۾ نوڙي وجهي جيئن وڻيس ليئن پيو هلائي. رڌيون سڌيون ۽ اُنهن جا جيڪي بہ سواد آهن سي سڀ هنجي ڏور ۾ ٻڌا پيا آهن.

جوڳ نه مندي مونڊ منڊائي، جوڳ نه سڱي وائي،
انجن ماهه نرانجن رهيئي، جوڳ جڳت اِو پائيئي،
ڳالهين جوڳ نه هوئي، ايڪ درشٽ ڪر سمسر جاڻي،
جوڳي ڪهيئي سوئي. (محلا ١)

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اڪي ڪني يا ڪنڌي ٻالڻ سان، اڪي ڏنڊي ڪڻڻ سان، اڪي ڀڀوت لڳائڻ سان، اڪي ڪن چيرائڻ سان، اڪي سڱيءَ وڄائڻ سان ڪو جوڳي ٿي نه سگهي. مالڪ جو وچن ليتر ۽ جڳتيءَ سان ڌيان ڪرڻ سان، الي هن جو درشن پراپت ٿو ٿئي. مالڪ جو ميلاپ جوڳ جي ڳالهين ڪرڻ سان نه ٿيندو. جيڪو پيالي چڙهي اڪاڪر ٿي ڌيان ڪري مالڪ کي اندر پرگهٽ ڪري ٿو، اهو ئي سچو جوڳي آهي.

(٣) آئي پنٿي سگل جماتي، من جيتيءَ جڳ جيت.

صاحب جن سڌن کي هدايت ٿا ڪن ته اوهين ۽ آئي پنٿي جوڳين وانگر دل مان وير ڀاءُ ڪڍي، سڀني سان پيار ڪريو، پدمه ڪري ين کي لحمه ۽ جبتڻ جي ڪوشش نه ڪريو پر پنهنجي من کي جيتيو. پنهنجي من کي جيتڻ نه جڳ جيتڻ.

”جنهين جيتيو من، تهين جيتيو جڳ کي،
سو مالي (من ۾) وکي ڪيڏکي، وير ڀاءُ ڪنهن سان،
سڀ جڳوري ڪلياڻ، پريتم جاڻي پنهنجو.“

(٤) آديس تسيءَ آديس. آد انيل اناد،
اناهت جڳ جڳ ايڪو ويس.

اُن سچي صاحب کي اسانجو وار وار نمسڪار آهي جو آد کان بي داغ يعني نرليپ آهي. جنهن جي شروعات نه آهي؛ هر سڀني جڳن ۾ هڪ روپ هئي قائم آهي.

ڏيئي دل دلبر کي، رکي نه پرچڻ پاڻ،
پائي پد نرباڻ، سامي ماڻي سيج سک."

اهوئي سچو جوڳي آهي جنهن کي پاپ ڪرم ڪرڻ کان شرم جون مندرائون آهن. ٻاهران سڱي وڄائي آواز ڪرڻ بدران هو سهج اوستا ۽ صدق ۽ صبر سان شبد ٿو ٻڌي. هو پاڻ سچو مالڪ کي ارپڻ ٿو ڪري ۽ نرواڻ پد ۾ پهچي مالڪ کي ملي پرم آنند ٿو پائي.

"جي پائين جوڳي ٿيان، ته منهن ۾ مندا پاءِ،
ڪنين ڪين وڄائيو، جن ۾ ڪوڙين ڪکر وڏاءِ."

(شاهه صاحب)

شاهه صاحب جن فرمائين ٿا ته جي سچو جوڳي ٿيڻ چاهين ته ڪنن بدران تون مک ۾ مندرائون پائي صبر اختيار ڪر. ڪنن ٻنهي ڪهڙو گناهه ڪيو آهي جو انهن کي چير وڌا اٿيئي؟

(٢) ڪنتا ڪال ڪنواري ڪائيا، جڳت ڍنڍا پرتيت.

گرو صاحب جن جوڳين کي سمجهائين ٿا ته توهين ڪال جي ڪنوار يعني پنهنجي ديهه کي جنهن کي ڪال وٺي ويندو تنهن کي گودڙيءَ يا ڪفنيءَ مان ڍڪيو ٿا پر توهين آتما روپي ڪنواري، ڪنيا کي شرم کان بچائڻ لاءِ، پورنتا جي گودڙيءَ سان ڍڪيو جا ڪڏهن ۾ پراڻي نٿي ٿئي. ٻاهران ڏيکاءَ لاءِ ڏنبي بدران توهين وشواس جي جڳتيءَ جو ڏنڊو ڪڻو.

"سو سنياسي، جو ڀڳوا ڀوري (گيڙو جا ڪپڙا) پاءِ جا،
لائي خاڪ ڪميا جي، ڪٽي جم ڦاسي،
ڪري نت ڪلپت ري، بکيا آڪاسي،
الک ابناسي، سامي ڏسي سي ۾."

"جوڳ نه ڪنٿا جوڳ نه ڏنڊي، جوڳ نه ڀسم چڙهائيءَ،

جيڪي ٻه هيڪي وٺي ٿو سو هي ڪري ٿو ۽ هن جي حڪم ۾ ڪو به دخل اندازي نٿي سگهي؟

(٢٣) سو پاتشاهه شاها پاتِ صاحب، نانڪ رهڻ رجائي.

اِهو مالڪ شاهن جي شاهن جو به بادشاهه آهي. گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته اسانکي هن جي رضا ۾ راضي رهڻ گهرجي.

"سڀ کي سيالـــو، سڀ کـــي ساهو سڀ ڪم سڀون،
سمجهي رکو جيئن سر ۾، ٻيڪرن جو پالو."

اهڙي سيالو هوشيار سورمون آهي جو مالڪ جي رضا ۾ راضي ٿو رهي.

پوڙي ٢٨

سچو جوڳي ٿيءُ. مالڪ جي ملڻ جا لڇڻ ڌار، من مار ۽ هڪ ٿي سڀ ڀرش کي ٻوڄ. جون لــا ته سـڌن گرو نانڪ صاحب کي چيو ته 'توهان مندرا پائي، جهولي ۽ ڏنڊو کڻي گرو گورکنانٿ جو چيلو ٿيءُ. انهيءَ جي جواب ۾ هيٺيون سٽون گرو نانڪ صاحب جن سڌن کي چيون.

(١) مندرا سنتوکه شرم پت جهولي،
ڌيان ڪي ڪرهه ٻڀوت.

گرو صاحب هن سڌن کي سمجهائين ٿا ته، توهان ٻاهران ڏيکاءَ لاءِ ڪن چيري، انهن ۾ مندرائون (وڏا ڇلا) وجهو ٿا آهن ۽ ٻاهران جهولي ۽ ڏنڊو ٿا کڻو، پر توهين سنتوش جون مندرائون پايو ۽ پاڻ کان شرم يا لڄ ڪرڻ جي جهولي کڻو. ٻاهران بدن تي رک يا ڀڀوت لڳائڻ بدران توهين شرير کي ڌيان جي ڀڀوت لڳايو.

"سوئي جوگيسر جاڻ، مندرا جنهن مرم جي،
سڳي وجهائي سنج جي، صدق صبوري ساڻ،

اهو مالڪ سدائين سچو صاحب آهي ۽ انهيءَ جو نام بہ سچو آهي .

” بہ هرنامي ڪہ خواني، سر بر آرد “ (مولانا روم)

مان انهي مالڪ کي جنهن جو ڪوبہ نالو نہ آهي، تنهنکي ڪنهن بہ نالي سان سڏيانئو تہ هو جواب ڏئي ٿو.

(١٨) هئي پڻ هوسي جاءِ نہ جاسي،
رچنا جن رچائي.

اهو مالڪ جنهن هيءَ سڄي رچنا ٺاهي آهي سو هيٺر بہ آهي، پوءِ بہ هوندو ۽ ڪڏهن بہ نہ ويندو ۽ سدائين هوندو .

(١٩) رنگي رنگي ڀاتي ڪرڪر
جنسي مائيا جن اُپائي.

هن هرهڪ رنگ ۽ صورت جي جنسن جي مايا پيدا ڪئي آهي ۽ انهيءَ مان انيڪ قسمن جي رچنا رچي آهي. (ديوتائون ديت، انسان، حيوان، پکي وغيره.)

(٢٠) ڪرڪر ويکيءَ ڪيتا آپڻا، جو تسديِ وڊيائي.

مالڪ پنهنجي رچنا پاڻ ٺاهي، پنهنجو ڪم ڏسي، جيڪا سندس وڏائي آهي سا پاڻ پيو ڏسي .

” پاڻهي پسي پاڻکي، پاڻهين محبوب،
پاڻهين خلقي خوب، پاڻهين طالب تن جو.“
(سچل)

پاڻ ئي پاڻ مالڪ کي پيو ڏسي، پاڻ پيو خلقي، پاڻ ئي هو محبوب يا معشوق ٿئي ٿو ۽ پاڻ ئي انهيءَ معشوق جو طالب يا عاشق ٿئي ٿو.

(٢١) جو تس ڀاويءَ سوئي ڪرسي،
حڪم نہ ڪرڻا جائي.

آئيف ليرت ۽ لوڪي واڪاڻي رهيا آهن .

(١٣) ڳاوهه جوڌ مهابل سورا، ڳاوهه ڪاڍي چاري .

هي ٻراڙا لوڪي مهابلي، سورهه، ڄوڌا ۽ جيئي ڪاڻين مان پيدا ٿيل جيو، سڀ واڪاڻي رهيا آهن!

(چار ڪاڻيون آهن (١) جيرج جي جهلي ۽ يا ٻردي ۾ پيدا ٿين ٿا. جئين ماڻهو ۽ جانور. (٢) انڊج = جيڪي بيضن مان نڪرن جئين پکي، مڇيون (٣) اد ڀج = وڻ، ٻوٽا. (٤) سيتج = پگهر مان پيدا ٿيل جيو جهڙوڪ جوئن وغيره ۽ جيڪي موسم ۾ پيدا ٿا ٿين جهڙوڪ مڇر وغيره.)

(١٤) ڳاوهه کنڊ منڊل ور پندا، ڪر ڪر رکي ڌاري.

کنڊ، منڊل ۽ برهمنڊ جي لو رچي ٿالر ڪيا آهن سي ۽ تنهنجي مشهد ڪن ٿا.

(١٥) سيتي تڌ نو ڳاوهه، جو تڌ ڀاون،
رتي تيري ڀگت رسالي.

جن کي تون چاهيندو سي ئي لوڪي ڳائين ٿا، اهي تنهنجي ڀڳتيءَ ۾ رتا پيا آهن ۽ اهي ٻرهم ۽ ڀڳتيءَ جا ٿنڀر آهن!

”هر ساچي ياري سا برجا هووي، ياٽا من وسالي.“

جڏهن مالڪ کي منظور هوندو تڏهن ئي اسين مالڪ جي ڀڳتي ڪري سگهنداسين؟

(١٦) هور ڪيتي ڳاون، سي مَن چت نه آون،
نانڪ ڪٿا ويچاري.

ٻيا ۽ لوڪي هي مالڪ! ٻيا ڳائين جي منهنجي خيال ۾ ئنا اچن!

(١٧) سوئي سوئي سدا سچ صاحب،
ساچا ساچي نائي .

(۵) گاوهہ چت گپت لکہ جاٹهہ،
لکہ لکہ ڌرم ويچاري.

چترگپت جيڪي ماڻهن جي ڪرمن جو ليکو ٿا لکن، جن جي لکڻ موجب ڌرمراءِ اِنصاف ٿو ڪري، سي بہ تنهنجا ئي گڻ ڳائي رهيا آهن!

(٦) گاوهہ ايسر برما ديوي، سوهن سدا سواري.

شو برهما ۽ شڪتي تنهنجا گڻ ڳائيندي سونهن پيا.

(٧) گاوهہ اِند اِنداسڻ بيٺي. ديوتئا در نالي.

اِندر راجا اِندر آسڻ تي تنهنجي در جي پرسان ويهي، ديوتائن سان گڏ تنهنجي ساراهہ جا گڻ ڳائي رهيو آهي!

(٨) گاوهہ سڌ سماڌي اندر، گاون ساڌ وچاري.

سڌ سماڌي لڳائي، اندر بہ توکي ڳائي رهيا آهن ۽ ساڌ ويچار يا ڌيان بہ توکي ڳائي رهيا آهن!

(٧) گاون جتي ستي سنتوکي، گاوهہ وير ڪراري.

مالڪ! تنهنجي در اڳيان، جتي، ستي، سنتوکي ۽ وڏا وڏا وير ۽ پهلوان ڳائي رهيا آهن!

(١٠) گاون پنڊت پڙن رکيسر، جگہ جگہ ويدا نالي.

هي سائين! تنهنجي در وٽ، پنڊت، رکيشر، جگہ جگہ بہ ويد دوارا پيا پڙهن ۽ ڳائين!

(١١) گاوهہ موهيڻئا من موهن، سرگا مڇ پئالي.

من موهيندڙ اپسرائون سرڳہ بہ، سهڻيون زالون پاتال بہ ۽ سندر استريون مرت لوڪ بہ تنهنجي ساراهہ پيئون ڳائين!

(١٢) گاون رتن اُپائي تيري، اٺ سٺ تيرٿ نالي.

تنهنجا بڻايل هيرا، موتي، جواهر ۽ رتن ۽ انهن سان گڏ

پؤڙي ۲۷

هن پؤڙيءَ ۾ سچي پرڀوءَ جي درٻار جو بيان آهي. اهو ئي سچو صاحب ٻيهجي رهيو پيو سڀالي. هنکي جيڪي وڻندو سو ڪندو، هنجي رضا ني هلڻا جڳالي.

. ستگرو صاحب جن ڪان سوال ٿا پڇن ته اهو پرماتما ڪٿي آو رهي؟ تنهن ني گرو صاحب جن خود پرماتما ڪسي سمڪ ني ڄوڙ لڳا ته:-

(۱) سو در ڪيها سو گهر ڪيها،

جت بهه سرب سمالی.

هي مالڪ! اهو در ڪهڙو آهي، اهو گهر ڪا جڳهه ڪهڙی آهي جتي تون ويهی سڀني جي سنڀالداريءَ سان سنڀال ڪرين؟ انهيءَ جو جواب گرو جن پاڻ ني ٿا ڏين.

(۲) واڄی ناد انيڪ اسنکا، ڪيتي واوڻ هاري.

اتي انيڪ پرڪارن جا ملا من موهيندڙ ناد ۽ سنک پيا وڄن ۽ ڪيترائي بيشمار وڄائڻ وارا آهن.

(۳) ڪيتي راڳ پري سڻ ڪهيئن،

ڪتی گساوڻ هاري.

ڪيترائي اتي راڳ راڳڻيون پيا ڳائجن ۽ اي الدار تهنجي در ني ڳائڻ وارا آهن!

(۴) گاوهِ تهنو پوڻ پاڻي بيسنتر،

گاويءَ راجا ڌرم دئاري.

هي پرڀو! هوا، پاڻي ۽ اگني ۾ تهنجا گڻ ڳائي رهيا آهن. ڌرمراڄ ۾ تهنجي در اڳيان تهنجي تعريف ڳائي رهيو
آ . .

(٥ ۽ ٦) امل ڏرم، امل ديباڻ، امل تل، امل پرواڻ.

مالڪ جو نياءُ املهه آهي، سندس دربار يا ڪچهري بہ املهه آهي. هنجي انصاف جي ساهمي ۽ اورڻ جا وٽ بہ املهه آهن. اِي معنيٰ آهي تہ بي انت مالڪ جيون جي ڪرمن جي انصاف لاءِ اچرج روپ ڌرمراءِ کي اپايو آهي. جنهن جي دربار يا ڪورٽ بہ عجيب آهي. هنجي انصاف ڪرڻ جي ساهمي بہ عجيب آهي ۽ عجيب اورڻ جا وٽ يعني ڪرمن جي لکڻ وارا چترگپت آهن.

(٧) امل بخشيش امل نيشاڻ.

(٨) امل ڪرم امل فرماڻ.

سچي سائين جي اپار ديا ۽ بخشيش بي بها آهي. هنجو نشان پتو يعني ملڻ جو هنڌ بہ املهه آهي ۽ مالڪ جو ڪرم ۽ رحمت بہ املهه آهي ۽ هنجو فرمان يعني حڪم يا شبد يا نام بہ املهه آهي.

”نام ڪي ڌاري سگلي جنت، نام ڪي ڌاري کنڊ برهمنڊ، نام ڪي ڌاري آڪاس پاتال، نام ڪي ڌاري سگل آڪار.“

شبد يا نام جي آسري سڀ جيو، کنڊ برهمنڊ، پاتال ۽ ٻيون پيدا ڪيل شيون آهن.

(٩ ۽ ١٠) املو امل آکئا نہ جاءِ، آکہ آکہ رهي لو لاءِ.

مالڪ جا گڻ املهه ڪان بہ املهه آهن ۽ چوڻ کان ٻاهر آهن. هن جا گڻ ڳائيندي ڳائيندي سنتن جي لو لڳيو وڃي ا

(١١) آکهہ ويد پاٺ پراڻ.

(١٢) آکهہ پڙهي ڪرهہ وکئاڻ.

ويد ۽ پراڻن جا پاٺ ڪندڙ هنجي آستت ڳائين ٿا. پڙهيل بہ مالڪ جي ساراهہ ۽ وياکاڻ ۽ ليڪچر ڪن ٿا.

پوڙي ٢٦

سنت سڀ شبد جا واپاري آهن. جتان جيون کي سچي نام جو سؤدو ملندو. مالڪ ٻي الف آهي جنهن جي تعريف ڪير به ٿو ڪري سگهي؟

٢٥ پوڙيءَ جي پڇاڙيءَ جي سٽ ۾ سنتن ڏانهن اشارو ڪري گرو صاحب هيٺين اُنهن جي گڻن جو ورڻن ٿا ڪن.

(١) امل گڻ امل واپار.

(٢) امل واپاريئي، امل ڀنڊار.

مالڪ جي پيارن سنتن جا گڻ اماپ آهن جن جو ملهه ڪٿي ٿو سگهجي؟ اُهي ٻي ٻيا ڪين يعني نام جا واپاري آهن جن وٽ سچي نام جا ڀنڊار ڀريا پيا آهن ۽ هو اهي روحاني خزانا جيون کي ٿا بخشين.

”هرجن ڪيڏي همت، وڻيا سؤدي سار (نام) جو،
سو وکيائون نه ڪي (ساهمي)، سو (هڪ جيڏا) وکيائون وٽ،
جيڪي جگياسي اچن، ڇڏي ڪوڙ ڪپٽ،
ساهي سو (سڪ) سان مٽ، لوري ڏين ٿي ڪي.“

سنت نام جو همت ڪيڏي وڻيا آهن جنهن ۾ سڀئي گراهڪن لاءِ ساڳي هڪ جيڏي لوڙ لاءِ ساهمي ۽ ساڳيا هڪ جيڏا لوڙ لاءِ وٽ رکيا اٿن. جيڪي جگياسو دل مان دغا ڪوڙ ڪپٽ ڇڏي اُنهن وٽ نام جي سودي لاءِ اچن ٿا، تن کي هو سڪ سان نام جي مٽ مان سودو لوري ٿا ڏين.

(٣ ۽ ٤) امل آوڻ، امل ليءِ جاءِ، امل ڀاءِ، امل سماهم.

جيڪي نام جو سودو وٺڻ اچن ٿا سي ٻه اماپ آهن ۽ اهي ٻي ٻيا نام سان پرهيت رکن ٿا. اهي نام جو سودو وٺي نام ۾ ئي سمائجي وڃن ٿا.

موچڙا ٿا لڳن ۽ هو سزا پائيندو.

(۱۴) آپي جاڻــيءِ آپي ديئہ .
(۱۵) آکهہ سِہ پِہ کيئي کيئہ.

هاڻي اهڙن ماڻهن لئي بہ مالڪ جي ڪيل مهربانين جـو ويچار ڪري گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ هو پاڻ ئي ڄاڻي ٿو ۽ پاڻ ئي ڏئي ٿو. يعني پاڻ ئي هو ڄاڻي ٿو تہ ڇو لچ مڙن بہ رهن ٿا ۽ غريب دکن بہ آهن؟ انهـيءَ ڳالهہ جي راز جي خبر ڪن ورلن کي آهي؟

(۱۴) جس نو بخشي صفت سالاهہ .
(۱۵) نــانــڪ پاتشاهـــي پاتشاهہ .

جن ئي مالڪ ڪرپا ڪريندو سي ئي هن جا گڻ ڳائين ٿا، نام جپين ٿا ۽ ڀڳتي ڪن ٿا. گرو صاحب جن چون ٿا تہ اهـڙا جيو بادشاهن جا بہ بادشاهہ آهن.

”جيون مرنا ســـب لـــدي نائيـــن،
جس نون بخشين، تس دي وڏيائي.“
(گرو نانڪ صاحب)

هي مالڪ! جيئڻ ۽ مرڻ سڀ تنهنجي هٿ بہ آهي. جنهن کي تون انهي جمڻ مرڻ کان بچائين تو الهي بہ بہ تنهنجي ڪرپا جي نظر آهي.

” صفتي رتا سد بيراگي، هوئي جنم نہ هاري.“
اهيڙي ويراڳي پرش آهن جي مالڪ جي گڻن ڇوڻ ۽ نام بہ رتا پيا آهن ۽ پنهنجو جنم سڦلو ٿا ڪن.

"ڏک سکن جي سرلهين، گهوريا سک ڏکن ري."
(شاهه صاحب)

"ڏکن مان سک مون لڌا جيڏيون،
ڏوريندي ڪين ڏک، سولهان ٿيا سڄڻ."
(سچل)

اي مهيڙون جيڏيون مان اڄاڻن لئي ته مون ڏکن مان سک لڌا آهن. ڏکن مان ئي مونکي مالڪ مليو.

"برهان سندي باز جي، مڙهئي مٿائي،
ڪاهي ڪڙالي، چڪين جي چيهه ڪري."

مالڪ وٽان جيڪي ڏک اچن ٿا تن کي جي اون چڱيءَ طرح سمجهي ڏسين ته اُهين ۾ ڪا نه ڪا چڱائي آهي.

(١٠) بند خلاصي، پاڻيءَ هوءِ.
(١١) هور آکه نه سگهيءَ ڪوءِ.

قيد ۽ ڇوٽڪارو يعني ڇوراسي لک جونين جو قيد ۽ مُڪتيءَ ۽ ڇوٽڪارو به مالڪ جي حڪم سان ٿئي ٿو! انهي ڪري ڪنهن کي مجال نه آهي جو اُهيءَ ڳالهه ۾ لوڪي ڪو چئي يا دخل ڏيئي سگهي؟

"آن مضيف جسم چون با بي خلاص،
بي تحده عالمي با بسي جديد."
(مولانا روم)

شرير ڏيڻ يا اُهي کان خلاصي ڪرڻ يعني دنيا ۾ آڻڻ يا مُڪتي ڏيڻ اهو مالڪ جي مرج تي آهي.

(١٢) جي ڪو کاءِ ڪُم آکڻ پاءِ.
(١٣) اوُهه جاڻيءِ جيتيا مُهه کاءِ.

جيڪو مورک ڪالي بي شڪر ٿي ٻيڙا لنئا مالڪ لاءِ ڪڇي ٿو، اُنهي کي آهو ۾ خبر پوندي ته ڪيترا هنجي مٿان لسي

(٣) ڪيتي منگهه جوڌ اپار.

(٤) ڪيتا ڳڻت نهي ويچار.

سنسار ۾ ڪيترا وڏا جوڌا ۽ پهلوان يعني وڏا وڏا ولي پيغمبر يوگيشور، ساڌ وغيره، خود مالڪ کي چون ٿا ته توُن پاڻ آسانکي ڏي. وري ٻين ڪيترن کي نه ڪوبه ويچار ۽ ڳڻتي ڪانهي ۽ هو مولائي آهن.

(٥) ڪيتي ڪسپ تنهه ويڪار.

(٦) ڪيتي ليءِ ليءِ مُڪر پاءِ.

ڪيترا ٿي دنيا جي وڪارن ۾ ڦاسي اَجايو ڪپي ڪاڄي مريو ٿا وڃن. هو جهڙا دنيا ۾ آيا تهڙا نه آيا. ڪيترا وري مالڪ کان وٺي ۽ وٺي مڪر ۽ بي شڪر ٿي اُليو وڃن ۽ چون ته صاحب اسان لاءِ ڇا ڪيو آهي؟ اسين پنهنجي مڙسيءَ سان جهڙا آهيون تهڙا ٿيا آهيون؟

(٧) ڪيتي مورکه ڪاهي ڪاهه.

(٨) ڪيتيا دوکه ڀوکه سد مار.

ڪيترا نه مورکه دنيا ۾ آهن جي ڪابه پيا ڪائين جڳ لـه سنسار ۾ آيا ٿي رڳو کائڻ لاءِ آهن. وري ڪيترن جي متان نه دکه ۽ بکه جي دکن جي سدائين مار پيئي پوي.

”مايا منجهه مستان، مورکه رهن مست ري،
ڪال نه ڏسن ڪند تي، ڪشيو ٻيٺو ڪمان.“
(سامي)

(٩) ايهه ڀـه دات تيري داتار.

هت ديال پرش جي صاحبيءَ ۾ اهڙي عجيب ڳالهه ڏسي، صاحب ڏانهن رخ ڪري، گرو صاحب جن چوڻا ته هي داتارا اها ۾ تنهنجي دات ۽ مهر آهي (ڇاڪاڻ ته ڀلو، برائي ڪير ڪندو؟)

سي لوڙهون ڏين نه لاڳ، جي اُجهي آئون اُبري. "
(شاهه صاحب)

هي منهنجا سچا ٺاوڙدا لوڪ اسان جو اوليا، ٻڪ، اُجهو، آسرو ۽ پردو آهن. هو جيئن پر نه لهنجو آسرو اُلٽو ۽ پرلوڪ پر نه لون اسان جي اوٽ ۽ آسرو آهن. جيڪي لهندي شرن پر آيا آهن، تن کي جر جو ڏنڊ ڪرڻ لڳو ڏين ۽ اُهو ڪين معاف لڳو ڪرين.

بوڙي ٣٥

سڀ پرش وڏو ڪريم ۽ رحيم آهي. دنيا جا ظاهري ڏک ۽ سور هنجي عين عنايت ۽ وڏي مهر آهن.
(١) نهتا ڪرم لکيا نـا جـاء.
(٢) وڏا داتا، تـل نـه طماع.
سچي سائينءَ جون ٻاهيون انتري قدر نه ڪيتريون آهن جو اهي لکڻ کان ٻاهر آهن. هو وڏو داتا آهي ۽ هنکي ڪنهن به ڳالهه جي ڏري به لالچ، طمع يا خواهش ڪانهي، يعني هو بي پرواهه ۽ بي غرض آهي.

" ڏاتـار لــه لــون ٻيا مڙئي منگتـا،
ميهن مدالتا وسٽا، سـدا وسيم لــون،
اگهه اچيم لون، لــه ميرالي مان لهان. "
(شاهه صاحب)

ڏاتار نه لون آهن، تو جيڙو ٻيو ڪو به داتا دنيا پر ڪوانهي. دنيا جا سڀ ماڻهو لوڪان پنندڙ ۽ گهرڻ وارا آهن. جي لون منهنجي الدو پر برگهت ڪين نه پوءِ مون ميريءَ، گنهگار جو ٿي مان لهندو.

(١١) وڏا صاحب اوچا ٿــاءُ .

(١٢) اوچي اوپر اوچا نـــاءُ .

اِهو سچو سائين وڏو صاحب آهي ، هنجو سيڻي کان مٿي آستان آهي ۽ هنجو اوچي کان اوچو نام آهي .

” صاحب تهنجي صاحبي عجـــب جهڙي آهه ،
وڏي سکهـــ سنديا، پـــاڻ وهيٺو آهيـــن،
وڏي سکهـــ سنديا، ٻاجهـن ڀريـــو آهيـــن،
مون کان مهر م لاهه، آئـــون تهنجي آهيان . “
(شاهه صاحب)

اي منهنجا خاونـد! تهنجـي عجيب بي الـت صاحبي ، حکومت يا وڏائي آهي . تون پنهنجو مٽ پاڻ آهين . تون وڏيءَ سکهه ۽ ٻاجهه وارو آهين . مان تهنجو ٻانهون ، غلام ۽ ٻــورو نوکر آهيان ۽ مون کان تون مهر جو هٿرو نه لاهج .

(١٣) ايوڊ اوچا هوويءَ کوءِ .

(١٤) تس اوچي کڻُ ، جاڻيءِ سوءِ .

مالڪ جي برابريءَ ۾ ڪو ايڏو هن جيڏو وڏو هجي جو هنجي برابري جاڻي ۽ سمجهي سگهي ؟ ٻاقي ٻئي ڪنهن جي جاءِ نه آهي ؟

(١٥) جيــوڊ آپ ، جاڻيءِ آپ آپا .

(١٦) نانڪ نــدري ڪــرمي دات .

جيڏو هو پاڻ وڏو آهي سو هو پاڻ ئي جاڻي ٿو . گرونانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته سڀ هو پنهنجي مهر جي نظر ديا ۽ ٻاجهه سان پيو ڪري ۽ پنهنجون داتيون به مهر سان پيو ڏئي .

” تون اوڀر ، تون اوڀڪـــو ، تون اڳهو تون اڳ ،
هـــيت تهنجو ڏکيو ، مهـــد پـــڄ تونهين ماڳـــ ،

جاڳي سگهجي؟
” ڀلا ڀروسي ڀاويءَ ڀيد “ يعني مالڪ جي الله جي ڪيهي ڪي ڀ سڌ ڀ آهي.

” آڌ ڀ الله ڪر، لکر ٻار اوار (اوڙاون ڪنارو)،
من ٻڌ واڳيءَ کون ٻري، ڪمر ڪري اکراڙ (ٻيڪ)،
سامي سمجهي سار، سنتن سڙ ڳهر ڪمر. “

(۵) انت نه جاڻيءَ ڪيتا آڪار.

(٦) انت نه جاڻيءَ پاراوار.

مالڪ جي ڪيل ڪم يعني رچنا لاءِ جو بس الله اهو ئي سگهجي ۽ لکي رچنا جي اورلين يا پرلين ڪناري جو آد ۽ انت ڇئي سگهجي ٿو.

(٧) انت ڪار ڪيتي نه لاهم.

(٨) تاکي انت نه پائي ڪاهم.

الهيءَ سڀ ٻرش جي الله لوڻ لاءِ ڪتراڻي زور ڏيئي ڪوشش ڪن ٿا پر هنجو الله لهي نٿا سگهن.

”ڏوکـي ڀ سـب جـگ جـاسـ تها،
أبني أبني ٻڌ وڙالي، سار پيد لهي هاٿ لگا.“
(سوامي جي مهاراج)

(٩) ايهم انت نه جاڻيءَ ڪوءِ.

(١٠) بهتا ڪهئي بهتا هوءِ.

اهو الله ڪيڏو نه جاڻي، ڪيتي جرلدي اهو گهڻو وڏڙو ٿو وڃي.

” صاحب تنهنجي صاحبي، عجب ڏلـي مون،
بس اوڙاسن پاتال ۾، ٻيڻ ٿاراڻ لڳن،
جهڪر ادهن مون، لـ مهرباڻي مسان لبان. “
(شاهه صاحب)

خراب ڪندا. يعني جيڪي مالڪ کان سواءِ ٻين کي ٿا پوڄين سي رهجي ويندا.

(٣) سمنڊ ساهه سلطان، گرها سيئي مال ڏن.

(٤) ڪيڙي ڏل نه هووندي، جي تس منهن نه ويسرهه.

وڏا وڏا شاهه سلطان پنهنجي ڏن ۽ مال سميت ڪَئلسيءَ يعني مسڪين جي به مٽ نه آهن. جن کي مالڪ نٿو وسري انهن جي ڀيٽ ۾ غريب، مسڪين ماڻهو، جن کي مالڪ ياد آهي سي بادشاهن ۽ سلطانن کان به مٿي آهن.

پوڙي ٢٤

٢١ ۽ ٢٢ پوڙين ۾ دنيا جي فيلسوفن وغيره جا خيال ڪرتار ۽ رچنا نسبت ڪيا جاڻائي، گرو صاحب جن سچي مالڪ جي نام جي هدايت ڏيئي، هن پوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته ست پُرش جو ٻي انت آهي؛ وڏن کان وڏو آهي تنهنجي لون مهر جي نظر همت ڪر.

(١) انت نه صفتي ڪهڻ نه انت.

(٢) انت نه ڪرڻيءَ، ديڻ نه انت.

مالڪ جي گڻن جو انت ني ڪونهي. هن جي حڪمن جو به انت نه آهي. سچي سائينءَ جي ڪمن جو به انت نه آهي ۽ هنجي دات، مهر ۽ بخشيش جي به ڪا حد نه آهي.

(٣) انت نه ويکڻ، سڻڻ نه انت.

(٤) انت نه جاپيءَ، ڪئا من منت.

هن جي ڏسڻ جي به طاقت جو انت ڪونهي ۽ نه هنجي ٻڌڻ جي طاقت جو ڪو انت آهي. انهيءَ مالڪ جي من جي منصوبي يعني رٿ جو ڪهڙو مطلب آهي تنهنجو به انت نٿو

جا وڻندڙ؟ پنهنجي اصلي ڪم کي وس، هو آهي صاحب
کي سمري هن سان ملڻ جو.

”دل ۾ ڏيهي آهه، جنهن زبان لسان ڏٺي،
آهي سانگ ڏٺي، ڪون ڄاڻ نه شڪ ڪٿي.“

يعني جي سالڪ جي نام جو ڏيان پنهنجي اندر ۾ آهي
ته اهڪ جاءِ نه مالڪ سدائين لوسان آهي.

(١) سالڪي سالاهه، ايتي سرت نه پائينئا.

ماڻهو اندر هرش ۽ سمجهه لتا ركن نه سب كان وڏيڪ
ساراهه جوڳي هڪ اي نام جو پيدار سچو مالڪ آهي. ”نالڪ
ڳاريٽي ڪلي لڏان.“ ”نالڪ سدا ڏيالڻي ڏياون جوڳ.“
”ايڪو جنهن ايڪو سالاهه، ايڪ سمر اڪس من آهه.“

(٢) نديئا آتي واهه، پوهه سمنڊ نه ڄاڻيئهه.

پر ماڻهو وڃيو اون ٿا نديون ۽ ڍنڍون ۽ سمنڊ کي وسارڻ
ڇڏين، يعني سمنڊ روپي وڏي مالڪ کي ڇڏاو وڃو ديوي
ديوتائن کي پوڄين ۽ پوڄين، جي سمنڊ جي پيٽ ۾ واهه
نديون ۽ ڍنڍون آهن.

”سمنڊ جي سيوين، لسي مالڪ موڙنا،
ڇلر جي ڇولين، ان سان ڪوتاهه سٽيون.“
(شاعر صاحب)

يعني جيڪي سمنڊ جي عميق ۾ ٽٻيون ٿا هڻن ان کي اُپي
مالڪ موتي ملندا. باقي جيڪي ڍنڍن ۽ واهن ۾ ٿا ٻُڏيلن
انهن کي ڪوڙاون سٽيون ئي ملنديون.

”سڪر ساگر ڍولڻي، مالڪ همه ليئي،
ڍنڍ ڍنڍون ڍولينڊا، چيڪر همت ٻئي.“

جيڪي سڪرو ساگر کي ٿا پوڄين ان کي نام روپي مالڪ
ملندا. باقي جيڪي ڍنڍن ٿا ڍولين سي ڪب ۾ ئي همت

خراب ڪندا. يعني جيڪي مالڪ کان سواءِ ٻين کي ٿا پوڄين سي رهجي ويندا.

(٣) سمند سام سلطان، گرها سيئي مال ڌن.

(٤) ڪيڙي تل نه هووني، جي تس منهن نه ويسرهه.

وڏا وڏا شاهه سلطان پنهنجي ڌن ۽ مال سميت ڪيڙيءَ يعني مسڪين جي به مٽ نه آهن. جن کي مالڪ نٿو وسري انهن جي ڀيٽ ۾ غريب، مسڪين ماڻهو، جن کي مالڪ ياد آهي سي بادشاهن ۽ سلطانن کان به مٿي آهن.

پوڙي ٢٤

٢١ ۽ ٢٢ پوڙين ۾ دنيا جي فيلسوفن وغيره جا خيال ڪرتار ۽ رچنا نسبت ڪيا ڄاڻائي، گرو صاحب جن سچي مالڪ جي نام جي هدايت ڏيئي، هن پوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته ستپرش جو بي انت آهي ۽ وڏن کان وڏو آهي تنهنجي ٻون مهر جي نظر همت ڪر.

(١) انت نه صفتي ڪهڻ نه انت.

(٢) انت نه ڪرڻيءَ، ديڻ نه انت.

مالڪ جي ڳڻن جو انت ئي ڪونهي. هن جي حڪمن جو به انت نه آهي. سچي سائينءَ جي ڪمن جو به انت نه آهي ۽ هنجي دات، مهر ۽ بخشش جي به ڪا حد نه آهي.

(٣) انت نه ويکڻ، سڻڻ نه انت.

(٤) انت نه جاپيءَ، ڪيا من منت.

هن جي ڏسڻ جي به طاقت جو انت ڪونهي ۽ نه هنجي ٻڌڻ جي طاقت جو ڪو انت آهي. الهيءَ مالڪ جي من جي منصوبي يعني رٿ جو ڪهڙو مطلب آهي تنهنجو به انت نٿو

يا ورندو؟ ٻنهي جي اصلي ڪم کي وٺ، جو آهي صاحب
کي سوري ۾ سان ملڻ جو.

”دل ۾ ٻنهي جي آهه، جني ڏٺا لسام ڏٺي،
آهي ساڳي ڏٺي، ٻڏن جاڻ لـ شڪ ڪٽي.“

يعني جي سالڪ جي نام جو ڏٺا ٻنهي اندر ۾ آهي
۽ ٻه جاڻ نه مالڪ سڌالين لوسان آهي.

(١) سالاهي سالاهه، ايتي سرت نه پائيندا.

ماڻهو اهڙو ڏوش ۽ سوچ ڪنا رکن نه سڀ ڪان وڌيڪ
ساراهه جوڳو هڪ ئي نام جو ٻڌار سچو مالڪ آهي. ”مالڪ
ڳاوهڻي ڳلي لڏان.“ ”مالڪ سدا ڏهاڙي ڏياون جوڳو.“
”ايڪو جپ ايڪو سالاهه، ايڪ سمر ايڪس من آهه.“

(٢) ندينا آتي واهه، ٻوهه سماڻ نه جاڻيائيهه.

ٻه ماڻهو وڃو ٻون تا نديون ۽ ٻلڻون ۾ ۽ سمنڊ کي وساراو
ڇڏين، يعني سمنڊ روپي وڏي مالڪ کي ڇڏاو وڃو ديوي
ديوتائن کي چٽڻون ۽ ٻوجين، جي سمنڊ جي ڀيٽ ۾ واهه
نديون ۽ ٻلڻون آهن.

”سمنڊ جي سيوڻ، ٿيسي مالڪ مڙني،
جلو جي چولين، لن سان کوناه سترون.“
(شاهه صاحب)

يعني جيڪي سمنڊ جي عميق ۾ ٽيون تا هٿن لن کي اهي
مالڪ موتي ملندا. باقي جيڪي ٻلڻن ۽ واهن ۾ تا ٽوليس
انهن کي ڪرڙاڻ سترون ئي ملندئون.

”سنگر ساگر ٻولڻي، مالڪ مهڻ لهي،
ٻلڻرئان ٻولڻهندا، جيڪر همت ٻڌي.“

جيڪي سنگرو ساگر کي تا ٻوجين لن کي نام روپي مالڪ
ملندا. باقي جيڪي ٻلڻون تا ٻولڻان سي ڪٿ ۾ ئي همت

هي پيارا تون دنيا جا ليکا سڀ وساري اَلک سان اندر ۾ گڏج. هي اَمولڪ جنم حرفتن ۾ برباد نہ ڪر. دنيا جا ليکا، لک تور، عقل ۽ اَنڪلون وساري مالڪ کي اندر ۾ ڏس. تون جيڏي مرڻ ۽ هڪ ٿي مالڪ کي ڏيائي اُنهيءَ سان وڃي مل.

(٥) نانڪ وڏا آکيئي، آپي جاڻي آپ.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ اهو پريو ئي وڏو ۽ بي انت آهي. هو ئي پاڻ کي پاڻ جاڻي ٿو. ٻئي ڪنهن جي جاءِ نہ آهي جو هن جو اَنت لهي سگهي؟

”جيڏو تنهنجو نانءُ، پاڇهہ ٻہ اوڏائي مگان،
ري ٿيين ري ٿوڻين، تون ڇڙ تون ڇانو،
ڪچارو ڪهاڻ، توکي معلوم سڀڪا. (شاهہ صاحب)

اي مالڪ! جيڏو تنهنجو وڏو نالو آهي تنهنجي پاڇهہ ۾ مان اوڏي ئي گهران. تون ئي منهنجو اَجهو ۽ آسرو آهين، تون نماڻن جو ماڻ ۽ بي وسيلن جو وسيلو آهين. مان توکي ڇا ڇئي پاهران عرض ڪريان. تون جاڻي جاڻڻهار آهين.

پوڙي ٢٣

١- ساراهي سمد ساراهہ، نہ ٿديون پائيون واهہ،
٢- ڪئليءَ نہ وسري نام، راجن ڪن تنهن سلام.

اَگين پوڙي ۾ عاقلن جي عقل ڏي اشارو ڪري فرمايائون تہ رچنا جي آد ڪنهن ٿي، اهڙن خيالن کي ڇڏ. اهو سمجهڻ ڪاٺي آهي تہ صاحب وڏو آهي. هن پوڙيءَ ۾ وري ساداڻن جو حال ڏسي فرمائين ٿا تہ اُنهي سچي شهنشاهہ جي شرن وٺ ۽ ڇڏ هنجا ڪم هلائيندڙ ديوي ديوتائون، جي تو اهي پنهنجا پوجہ يعني پوڄڻ وارا بنايا اٿيئي؟ انهن مان

آهن. پوءِ آتما سڀ ۾ وياپڪ آهي، جاندارن جو روح آهي،
۽ اهڙي طرح ڪن اورن کي آهي. اهڙي سمجه آهي اهو
سڀ نام آهي، مذهب ۽ الله بعثي آهي، عيسائي ۽ الله آهي.
هتي نام آهي اهي ناسي آهي. هتي ناسي آهي اهي
نام آهي.

(٣) سوس آثارهه، ڪين ڪتيبا، آصلؤ اِڪ ذات.

مسلماني ڪتاب ١٨ هزارن دنيائن جو بيان ڪن ٿا يعني
بيشمار دنيائون آهن. اهي اصل ۾ هڪ ئي ذات (شبد) آهن
جنهن مان طرحين طرحين ترنگ يعني دنيائون نڪتيون. انهيءَ جو
مطلب آهي ته، هڪ ئي مالڪ مان طرحين طرحين سرشٽيون
پيدا ٿيون.

"الک پرک آيو، سڀ ڪرڻ سنسار جو،
ڪن ۾ هڪ ميال سان، سڀ رنگ رچايو." (سامي)

شاهه صاحب پڻ چيو آهي ته:-

"عالم هرده (ارڙهن) هزار، جيئن لپيندي چئبا."

يعني مالڪ جو الهي شبد ڪن ۾ ته آهي جو پيدائش
جو ڪارڻ ارڙهن هزار يعني بي شمار دنيائن مان پيو وسي.

(٤) ليڪا هوءِ تہ لکئيءَ، ليکيءَ هوءِ وشاس.

مالڪ جي بيشمار ڪمن جو ليکو ڪٿي ۽ ڪٿ ڪان ٻاهر آهي.
جيڪڏهن ڪو ايڪاري ليکو رکي ته هو هڪجو بي انت ليکو
لکي لکي آخر لڪجي ناس ٿي ويندو.

١. "ليکا سڀ وسار، الکه ڏس الک کي،
ڏيئي دوهه بالي ڪري، حرف ساڻ نه ڄار"

٢. ليکا لکڻ جنڊ لوڻ، الکه ڏس الک،
هيٺڊي هو جيان موڙ، سامي سمجهي لڏ،
الل (اکي) جان آڪاس ۾، ڪيول سمهه سان اڏ،
ناڻ ڪڙهڻ سان گڏ، ليکهه جنيهن جو نالهه سان."

اُدالڪ - جي اهو اَدرشٽ سوکيم (جيڪي نٿو ڏسڻ ۾ اچي) سچي ونڻ جو ڪارڻ آهي ته ٻوءِ نِرآڪار ڪيئن نہ درشيہ (جيڪي ڏسون ٿا) جو ڪارڻ ٿي سگهندو؟

شويت ڪيتو - جي ست سيني جي ٻاڙ آهي ته سيني ۾ ڏسڻ ڇو نٿو اچي؟

اُدالڪ - هي لوڻ جو ٽڪ پاڻيءَ جي دلي ۾ وجهه ۽ سڀاڻي وري اهو مون وٽ کڻي اچج.

ٻئي ڏينهن شويت آيو ۽ پٽس چيس ته لوڻ جو تو ڪالهه پاڻيءَ ۾ وڌو سو کڻي اچ. پر شويت ڪيتوءَ اهو لوڻ پاڻيءَ ۾ نہ لڌو. ٻوءِ پٽس چيس تہ هاڻي مٿان، وچان ۽ تري مان پاڻي ڪڍي چک. شويت ڪيتوءَ ائين ڪيو ۽ سڄو پاڻي کارو سمجهيائين.

اُدالڪ - جيئن هن پاڻيءَ ۾ لوڻ آهي ليڪن هن جڳت ۾ ست آهي؛ پر جيئن پاڻيءَ ۾ لوڻ نٿو ڏسين ليڪن لون ست کي نٿو ڏسين. اهو ست **سرو آتما** آهي، اهوئي رکو سچ آهي.

شويت ڪيتو - لوڻ تہ چکڻ سان پرکجي سگهجي ٿو. ست کي ڪيئن پرکجي؟

اُدالڪ - هڪ ڌڻي هڪڙي ماڻهوءَ کي لکيم پور ۾ رات جو چورن هنجون اکيون ٻڌي، ڌن ڦري، شينهن ۽ چيتن ڀريل جهنگ ۾ هڪي ڇڏي ڏنو. اُتي هن رڙيون ڪيون. ٻئي هڪ ماڻهوءَ کي ڪهل آئي ۽ هن اکيون ڇوڙيس ۽ لکيم پور جو ڏس ڏنائينس. اسانجا ڪرم اهڙا چور آهن، اسانجون اڇايون ٻڌيون آهن ۽ اسانجو ست گرو اُهو پرش آهي جو ست ڏي وٺي ٿو وڃيئون. اهو ست سرو آتما آهي اهو ئي رکو سچ آهي. اهو 'تت سو ئم سي آهي' يعني تون ئي آهين. مولانا روم بہ چيو آهي تہ "شمائيد". يعني تون ئي

ڪيهن نہ وس ڪي اهڙي سڌ نٿي رهي تہ مان ڪهڙي گل مان نڪتي آهيان؟ تيئن ماڻهن کي سڌ نٿي پوي تہ سندن جيو، ستيہ يعني سچ ۾ آرام ڪري ٿو.

شويت ڪيتو - پر جڏهن جيو ستيہ کان موٽي ٿو تڏهن اُهيءَ موٽ جي اسانکي سڌ ڇو نہ ٿي پوي؟

اُدالڪ - جيئن نديون سمنڊ ۾ پون ٿيون ۽ آسمان پاڻ جو روپ ڌاري آڪاش ۾ وڃي وري پاڻيءَ ۾ موٽن ٿيون، تيئن ماڻهو ستيہ ۾ آرام ڪري وري موٽي ٿو ۽ ندين وانگر هنکي موٽ جي سڌ نٿي پوي!

شويت ڪيتو - پاڻيءَ مان لهرون، گجي ۽ ڦوڪٽا نڪري، وري پاڻيءَ ۾ ناس ٿي وڃن ٿا تيئن جيو جڏهن ستيہ ۾ آرام ڪن ٿا، تڏهن ڇو نٿا ناس ٿين؟

اُدالڪ - هن وڏي وڻ جي پاڙ ۾ ڪهاڙو هڻندين تہ اُلي ڦٽ ٿيندس پر وڻ پيو جيئندو. اُن جي چوٽيءَ ۾ ڪهاڙو هڻندين تہ بہ وڻ نہ مرندو. پر جي ست ڪنهن ٽاريءَ کي ڇڏيندو تہ اها ڪومائجي مري ويندي ۽ جي ست سڄي وڻ کي ڇڏيندو تہ پوءِ سڄو وڻ سڙي ٿو وڃي. جڏهن سرير کي ست ڇڏي ٿو تڏهن شرير مري ٿو. جڏهن جيوت ٻيا شرير جي وڻ جي ڪنهن بہ ڀاڱي کي ست ڇڏي ٿو تڏهن اُهو ڀاڱو مري ٿو پر ست نٿو مري. اُهو ست **سرو آتما** آهي جا ٿي رکو سچ آهي.

سويت ڪيتو - ست نرآڪار آهي پوءِ هيءَ آڪار واري جُڳت مجهانئس ڪيئن نڪتي؟

اُدالڪ - هيءَ ٻڙ ٽڪر ٽڪر ڪر. هاڻي هيءَ ٻج جو اڪتو ٽئين کي بہ ٽڪر ٽڪر ڪر ۽ اُهن ٽڪرن کي بہ ٽڪر ٽڪر ڪر. هاڻي ڇا ٿو ڏسين؟

شويت ڪيتو - ڪي ڪين.

ٿيو ٿي، تيئن ھيءَ ھڪ سکيا ٻہ اھڙي آھي.

شويت ڪيتو - منھنجي گرن مونکي اھا سکيا ڪانہ ڏني، جي اڇين ھا تہ اھا ڏين ھا. ھي پتا! اھا سکيا توھين مونکي ڏيو.

اُدالڪ - ھي پيارا! آد ۾ رڳو ھڪ ھو، جنھن کان سواءِ ٻيو ڪو بہ ڪونھي. ٻيا چوندا تہ آد ۾ اُھو ھو، جو ڪين آھي. اُنھي مان سڀ جيڪي آھي سو پيدا ٿيو يا ڄائو. پر اِئين ڪيئن ٿي سگھندو؟ آنھہ، ناتھہ مان ڪيئن جي سگھندي؟ نہ، نہ ھي پترا جيڪي آھي سو ٿي آد ۾ ھو ۽ اُھو ھڪُ ٻئي ڌاران ھو. انھيءَ چيو تہ مان گھڻان ٿيان ۽ اُنھيءَ مان تيج ٿيو ۽ تيج چيو تہ مان گھڻان ٿيان ۽ اُنھيءَ مان پاڻي نڪتو. پاڻيءَ چيو تہ مان گھڻان ٿيان، اُنھي مان اَن نڪتو. جنھن مان تيج، پاڻي ۽ اَن نڪتو تنھن جيو آتما ٿي، ھنن ۾ پرويش ڪيو ۽ روپ ۽ نالا پرگھٽ ڪيا. ھي پترا تنھنجو من اُنھيءَ اَن مان ٿيو ۽ تنھنجو پساھہ اُنھيءَ پاڻيءَ مان ۽ تنھنجي واڻي اُنھيءَ تيج مان ٿي. تون جڏھن سپني بنا ننڊ ڪرين ٿو تڏھن تنھنجي جيو آتما اُنھيءَ ھڪ سان ملي ٿي. جيئن ڪو ڌاڳي ۾ ٻڌل پکي سڀ پاسي اُڏامي اُڏامي، تڪجي اُليئي وھڪ ڪري ٿو جتي ھو ٻڌل آھي. تيئن ھي پترا تنھنجو من سڀ ڪنھن پاسي اُڏامي اُڏامي، ڪنھن بہ ھنڌ آرام نہ لھي نيٺ پران ۾ وھڪ ڪري ٿو، ڇاڪاڻ تہ من پران سان ٻڌل آھي. پران وري اُنھيءَ سان ٻڌل آھي جو سرو آتما آھي ۽ جو رڳو سچ آھي.

شويت ڪيتو - جي ننڊ مھل اُنھيءَ سچي ۾ آرام ڪريون ٿا تہ پوءِ ڇو اسانکي اھا سڌ نٿي پوي؟

اُدالڪ - ماکيءَ جون مکيون گھڻن گلن مان رس ڪڍي، اُنھن سڀني رسن کي اھڙو ھڪ روپ ڏين ٿيون جنھن ڪري،

هن سرشتيءَ ۾ لکين پاتال هيٺان پاتال ۽ لکين آڪاس مٿان ٻيا آڪاس ٻيا آهن. ويد اها ڳالهه چون ٿا ته آهي هيٺ مٿي ۽ سڀ هنڌ ڳولي ٿڪا مگر مالڪ جو انت نه پاتائون ۽ ليکي ليکي اکين لکون ئي انت ئي انت! چئي هو ماٺ ۾ ويهي ويا.

"آڪاشي واٽي ٻڌي جنهن کر گياس ساڻ،
تنهن مورس محبوبن جي، جاڻ ڪڍي جاٽي،
جئن گهاگهر لوڻ جسي، ٻرڻ هلسي پاٽي،
سند ۾ سماٽي، موٽي موٽي ڪيڏڪي."

جنهن گروءَ کان راهه ولي الله ۾ شبد کي ٻڌو، تنهن آپو ڪڍي مالڪ کي اندر ۾ ڏٺو ۽ اُهيءَ ۾ ئي هو لولين ٿي ويو. جهڙيءَ طرح لوڻ مان ٺهيل گهاگهر درياءَ مان پاڻي ڀرڻ ويئي پر درياءَ ۾ پئي اُهي ۾ ملي هڪ ٿي ويئي.

چالدوگيه اُپنشد ۾ لکيل آهي ته اُدالڪ رشيءَ جو پٽ شويت ڪيتو جڏهن ١٢ سال وديا پڙهي پوءِ وٽ موٽي آيو، تڏهن پٽس هنکي ايمالي ڏسي هن کان پڇيو ته "هي پٽ! تو پنهنجي گروءَ کان اها سکيا پاتي هئا ته، جنهن ڪري جيڪي ٻڌي نٿو سگهجي سو اسين ٻڌون ٿا ۽ جيڪي ڏسي نٿو سگهجي سو اسين ڏسون ٿا ۽ جيڪي ڄاڻي نٿو سگهجي سو اسين ڄاڻون ٿا. (جنهن کي حضور مهاراج بابا ساوڻ سنگهه جن Unwritten and law unspoken language ڪري چيو آهي ۽ گرو نانڪ صاحب جن چيو آهي ته:-

"اکاڻ باجهون وکتا، بن ڪنان سنتا، جهيا باجهون بولتا"

شويت ڪيتو- بابا اها سکيا ڪهڙي آهي؟

اُدالڪ- جيئن مٽيءَ جي هڪ پتر مان جيڪا شيءِ ٺهيل آهي سا ڄاڻجي ٿي، سون جي ٽڪر مان ٺهيل زيور جي سڌ

۽ ڦل جي اپا آهي. سنتن موجب ڪنوار ڪي ڪپي گهوٽ، ڪپڙا ۽ مٽيا گهوٽ سان يا گهوٽ کان پاڻيهي پوءِ ملندا. دنيا جي ماڻهن کي ڪپن ڪپڙا ۽ مٽيا، گهوٽ نه ملي ته نه ٿي سهي. تنهن ڪري سنت نام جو ئي اپديش ڪندا آهن پر پين سدارڪن جو زور آهي دان وغيره ۽ پين اهڙن ڪمن لي، جن کي هو ڀيالي جو ڪم ڪري ٿا سمجهن ۽ انهن جو هو هت ڦل ٿا چاهين.

پوڙي ٢٢

٢١ پوڙيءَ ۾ فرمايائون ته پراڻن ۽ قران کي به مالڪ جي رچنا جي آد جي خبر ئي ڪانهي؟ هن پوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته نون رچنا جي آد انت جاڻڻ ۾ مٿو نه ڪپاءِ. ويد به مالڪ کي پي انت چئي بس ٿي ويا. تون مالڪ کي وڏو جاڻي پنهنجو ڪم ڪري وڃ. يونان جي روشن دماغ پليٽو (افلاطون) جنهن جهڙو وڏيڪ روشن دماغ دنيا ۾ نه ٿيو آهي اهو به رچنا جي ساري عمارت لاءِ، پنهنجي عقلي خيالن مان پوري ۽ ٺيڪ پيڙهه ٺاهي نه سگهيو؟ جيتوڻيڪ انجي ڪيترين ٽڪرن يا ٿورين نندين ڳالهين جي پروليين پيڇڻ ۾ هن انصاف ڪيا هوا. اهو حال ڏسي سنت علم ۽ عقل کان، مالڪ جي عشق کي مٿي رکندا آهن جنهن سان صاحب ملي. اکين ٿسان پردا لٿا ۽ وچر بل پرپتم جو منهن ڏٺو ته پوءِ هنجو پيد پاڻيهي پيو کائنس ملندو. تنهنڪري ٢١، ٢٢، ٢۴ ۽ ٢٥ پوڙين ۾ اجائي گيان کي ڇڏڻ ۽ مالڪ جي مهر هت ڪرڻ ۽ هن سان ملڻ تي زور رکيو اٿن. پهريائين جيئڻ، پوءِ گيان.

(١) پاتالا پاتال، لکم آگاسا آگاس.

(٢) اوڙڪ اوڙڪ پال ٿڪي، ويد ڪهن اڪ وات.

ولو سڪ جيءَ سان، ڪنهن ٻرميءَ ٻچائي،
موڄ ملي ماڻي، سدائين ساوي ڇني.”

يعني الڪ ٻرش هيءَ سهڻي رنگ ۽ رلڪي رچيا رچي، الهيءَ ڳالهه کي هن ٻردو ڏار آهي يعني اُڃهو رکيو آهي. اها خبر اُلهي ٻرٻميءَ کي ٿي ٻوي جو هن سان ماڻي هندي ٻريم ۽ سڪ ۾ رلو پيو آهي. اُهولي اها موڄ ماڻيندو.

(١٤) نانڪ جي ڪو آيو جاڻيءَ،
آڳيءَ ڳڻبا نه سو هيءَ.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪو پاڻکي وڏو ٿو سمجهي ۽ چريتو ته مولڪي مالڪ جي سڀ سڌ آهي اُهو اڳيان، مالڪ جي درٻار ۾ ڪين سوهندو ۽ هو ذليل ۽ شرمندو ٿيندو.

”لکين لباڙي (ٻٽاڪي) ڳالهيون ڪن اڪر جون،
ورلو ڪو ويچار سان ويهي ويچاري.“

ڌيان ڏيڻ جهڙيون ڳالهيون:- ٻي سٽ ’سٽيا ميا مِن ڪيتا پاءِ‘ الهي جو ساڳيو مطلب پنجسيءَ پوڙيءَ جي ”ڪاوڻتي سٽيتي من رکيتي پاءُ“ جهڙو آهي. هن پوڙيءَ جي پهرينءَ لڪ ’نبرته لپ دنيا دسه دان، جيڪو پاويءَ لل ڪا مان‘ وارو ساڳيو خيال ڇهين پوڙيءَ واري سٽ ۾ ’تيرته ناوان‘ واريءَ لڪ جهڙو آهي. الهيءَ ۾ عام دنوي ماڻهن جو ڌرم ڏيکاريل آهي. هن پوڙيءَ ۾ وري سنتن سادن جي ڌرم جو ڪجهه بيان ڪيل آهي. سنت ۽ ساڌ ڄاڻن ٿا ته جيڪي آهي سو مالڪ پاڻ آهي تنهنڪري هو هن سان پريم رکن ٿا. هو پڻ ڄاڻن ٿا ته سڀ جيو جنت سچي مالڪ جو اولاد آهن ۽ اسان جا ڀائر آهن ۽ اسين هڪ ئي پادل مان نڪل ٿيا آهيون. عام دنوي ماڻهن کي اهڙو خيال نه آهي. هنن جي پر اُپڪاري ڪمن ۽ دانن ۾ وڏو سڌن آيو، مان وڏائي

(٩) ٽت وار نا جوڳي جاڻيءَ،
رت ماهه نه ڪوئي.
جوڳين کي به اُنهيءَ ٽت ۽ وار يعني موسم ۽ مهني جي
خبر نه آهي ته ڪڏهن سرشٽي ٿي؟
(١٠) جا ڪرتا سرنڍي ڪئي ساجي،
آپي جاڻيءَ سوئي.
جنهن ڪرتار هن سرشٽيءَ کي بڻايو آهي، سو ئي اهو
سڀ پاڻ ڄاڻيٿو.
سڌ اُنهيءَ ٿي وري سوال ڪن ٿا ته:-
(١١) ڪِوَ ڪر آکا ڪِوَ سالاهي،
ڪو ورني ڪو جاڻا؟
مالڪ کي ڪيئن ڪري چئون، ڪيئن ساراهيونس، ڪيئن
هن جو ورڻن يا بيان ڪريون ۽ ڪيئن ڄاڻونس؟
گرو صاحب جن جواب ٿا ڏين ته:-
(١٢) نانڪ آکڻ سڀڪو آکيءَ، اِڪ دو اِڪ سڻاڻا.
هرڪو مالڪ جي ساراهه پنهنجي نموني پيو ڪري ۽ هڪ
ٻئي کان وڌيڪ عقل وارا ۽ سياڻا پاڻ کي وڌيڪ سياڻا سمجهي
پيا هن جي تعريف ڪن پر "سڀڻ جي سوڀيا چئي وڃي نه
واتَ سان."
(١٣) وڏا صاحب وڏي نائي، ڪيتا جا ڪا هوويءَ.
اهو مالڪ وڏو صاحب آهي، وڏو هنجو نالو آهي ۽ هيءَ
رچنا سڀ هن جي ٿيل آهي.
" الڪه پرک آٿي، رچنا رچي رنگ پري،
اڪيون وينو آنٽيو، پست پردو ٿاٽي،

”پرڀ ڪي سمرن، تيرٿ اشنالي،
پرڀ ڪسي سمرن، دوکھ مالي.“ (سکمني)

(۳) سڀ گڻ تيري مين ناهي ڪوءِ،
وڻ گڻ ڪيتي ڀڳت نه هوءِ.

هي مالڪ! تون سڀني گڻن جو ڀنڊار آهين ۽ مان گهڻڪار اوگڻن سان ڀريو پيو آهيان. سڀ گڻ ۽ تنهنجي ديا ڪان سواءِ ڀڳتي اصل نه ٿيندي؟

(۴) سئستِ آتِ باڻي برماءُ،
ستِ سهاڻ سدا مَن چاءُ.

واه واه! تون آهين تنهنجا ڀڳت، تون آهين تنهنجي شبد جي جهنڪار ۽ تون آهين انهن جي سدائين تنهنجي لاءِ سڪ ۽ پيار.

(۵) ڪوڻ سُ ويلا، وقت ڪوڻ، ڪوڻ تٿ ڪوڻ وار.
(۶) ڪوڻ سِ رتي، ماهُ ڪوڻ، جت هوئا آڪار.

هاڻي سڌ گرو صاحب جن ڪان سوال ٿا پڇن ته اها ڪهڙي ويل، وقت ۽ تاريخ هئي، ڪهڙو ڏينهن هو، ڪهڙي موسم هئي، ڪهڙو اهو مهنو هو، جڏهن هن سرشٽيءَ جي رچنا ٿي؟

(۷) ويل نه پائيا پنڊتي، جو هووءِ ليکُ پراڻُ.

گرو صاحب جن انهيءَ سوال جو جواب ٿا ڏين ته سرشٽيءَ جي پيدا ٿيڻ جي وقت جي سڌ پنڊتن کي به ڪانهي؟ ڇاڪاڻ اها ڳالهه پراڻن ۾ به لکيل ڪانهي جو هو پڙهي ٻڌائي سگهن؟

(۸) وقتُ نه پائيو قاديئان، جه لکن ليکُ قران.

قاضين کي به انهيءَ وقت جي خبر نه آهي ڇاڪاڻ ته جي قران شريف ۾ اهو لکيل هجي ها ته پوءِ اهو هو ڄاڻن ها؟

مالڪ جي درٻار ۾ وڃون؟ ڪهڙي نه اُلٽي سمجهه!

(٦) نانڪ حڪمي آوهه جاهه.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سڀ جيو مالڪ جي حڪم سان ڦل پائين ٿا ۽ دنيا ۾ جمن مرن ٿا ۽ جونيون ڀوڳين ٿا.

"قضا ڪين ٽري، جيئن اَمر اِلاهي ٿيو." (شاهه صاحب)

پوڙي ٢١

پوڙي ڪندڙ نام آهي جو شبد جو جوهر آهي ۽ نه تيرٿ دان وغيره. نام سان ئي آتمي جي ملينتا ڌوپي ٿي.

(١) تيرٿ تپ دئيا دت دان،

جيڪو پاوي‌ءِ تل ڪامان.

تيرٿ، تپ ۽ ديا سان ڏنل دان جو جيڪو ڦل پائيٽو تنهن جي سچي سائينءَ جي درٻار ۾ تر جيترو به مان، وڏائي يا اهميت ڪانهي. چڱن سرشت ڪمن جو ڦل ضرور ملندو پر مالڪ نه ملندو. مالڪ وٽ نام يا شبد جي وڏائي ۽ قدر آهي.

"ورلو واپاري سودو ڪري سچ (شبد) جو،
پري ڪيمپ ڪميا جا، پڳت جي پاري (هڙ)،
سامي لوڪ پرلوڪ جي، سڌ رکي ساري،
ڪري نيزاري (نٽڙت) سمک ٽٽي شاهن جي."

(٢) سڻيا منئامن ڪيتا ڀاءُ، آنترگت تيرٿ مل ناءُ."

جڏهن جيو نام جو پڇن سمرن ڪندو ۽ من ۾ هو مالڪ لاءِ وشواس، پريم ۽ ترڦ پيدا ڪندو، تڏهن اندر ۾ هنڪي اهو تيرٿ حاصل ٿيندو جنهن ۾ هنجي سڀ من جي مَل لڪري ويندي. اُنهيءَ جي ئي مالڪ وٽ وڏائي آهي.

ميري ڪپڙي کي ٻڪو ۽ ساڳو رنگ ڪين لڳندو آهي ليڪن ميريءَ سرت کي نام جو رنگ لڳو لڳي. صاف ٻولي سرت جو آڌار جلد ٿيندو آهي. ٿڪڪري پهچي چال چلڻ ٻهر ٻن سڌاري صاف پاڪ ڪجي-

”سيوا صاف دوش مٽجن، پريم ڪا ٿر پرالي،
ٻڄن ڪي ريهه، ٻاڙ ڪي پاڻي، ٻرهه ڪي اڳن جرائي،
ٻڪتي لڌي جهان لس دن ٻيتي - تا ٻرمل مل مٿل ڪڍوائي.“

”وٻد پراڻ ٻڙهي - مٿل نه مٽي من جي،
ڪپ تيرٿ سادن ڪري، ڏلو ڳٺا مجهه وڙي (وڃي)
سمجهه ري سامي چئي، اٿسي مٿل چڙهي،
ٻکي ٻرم ڪپڙي، ملسي مهد جنن (ستن) سان.“

يعني تيرٿن ڪرڻ يا ڳٺا ٻ رهڻ سان ڪا من جي مٿل ڪا نه لهندي؟ اها من جي مٿل لهندي، ستن سان ملي نام جپڻ سان.

(۴) پڌي پاڙي اڪڻ ناهه -
ڪر ڪر ڪرتا لکہ لڳيءَ جاهه.

ڌرماء وقت پڄي ٻاٻن ڪرڻ واري ڪي الهن ٻاٻن جي ٻڌائڻ جي ضرورت نه آهي، چاڪاڻ ته هنن ليڪو قدرتي ٽيپ رڪارڊ ۽ ٽيليوزن ٻ ٻرٻو وٻو آهي يعني چترگپت. اهي ٻوٽا ۽ آواز ڀيو ڀري. اهي سڀ ڳالهيون موت کانپوءِ درٻار ۾ پاڻيهي ظاهر ٿينديون.

ڪالي ڪوڙ نه ڪر، ڪنهن سان ٿر جيترو،
اهو واڪ وساهه سان، هردم هرڏي ڌر.“ (سامي)

(۵) آپي بيج آپهي کاهه

جيڪي ٻوڪيندا سين سوئي لڻندا سين. مرچ ٻوڪي ڪڻڪ ڪيئن لڻندا سين؟ ڪرٻون تا پاپ ڪرم ٻر سڌون رکون تا نه

محلات آهي. ماٿوءَ جو شهر سندس گاديءَ جو هنڌ آهي. سندس قلعو انسان جو دسوئون دوار آهي. سندس ڀنڊارو جيو جو هردو آهي. سندس ڪوٺڙيون ماٿوءَ جي شهر جون ٧٢ ڪوٺڙيون آهن. اهڙيءَ طرح جيڪي ٻه هنڪي ڏيائين ته، ان وقت هو حاضران حضور آهي.

ٻوڙي ٢٠

نام سان ئي من جي مَل لهندي، جيڪي ٻوڪيندا سين سوئي لٽيندا سين. سڀ مالڪ جي حڪم سان ٿئي ٿو.

(١) ڀريئَيءَ هٿ ڀڱر ڏن ڏيهه،
پاڻي ڌوتيءَ اُترس کيهه.

جيڪڏهن هٿن، پيرن، ۽ بدن تي مَل آهي ته اها پاڻي جي ڌوئڻ سان لهي ويندي.

(٢) موت پليٽي ڪپڙ هوءِ،
دي صابڻ لئيئيءَ اوهه ڌوءِ.

جيڪڏهن ڪو ڪپڙو موتر سان پليت ۽ گندو ٿئي ٿو ته پوءِ صابڻ سان اُهو صاف ٿئي ٿو.

(٣) ڀريئَيءَ مت پاپا ڪي سنگ،
اُهه ڌوپيءَ ناويءَ ڪي رنگ.

جيڪڏهن ڪنهن جي بُڌي، مت ۽ سمجهه پاپن جي سنگ ۾ گندي ٿي وڃي ته پوءِ اُها نام روپي پاڻيءَ سان ڌوپجي صاف ٿي ٿئي. اُنهيءَ جي صاف ٿيڻ جو ٻيو ڪو به اُپاءُ ڪونهي؟ سرت روپي ڪپڙي جي مَل لڏهن ڌوپندي ۽ انهي جو اڌار لڏهن ٿيندو، جڏهن ستگروءَ روپي ڌوٻي ملندو ۽ تنهن جي ديا سان ئي سرت جي مَل دور ٿيندي. جيئن

”الڳ ازلي آهه قادر، تو بري ۽ ناتري.“

يعني جيڪي نه اصيب ۾ هولدو سو ضرور ليندو ۽ ترلدو اصل ڪين؟

(۸) جن ايهه لکيءِ، تس سر ناهه.

مالڪ جنهن هي سڀ ليک لکيو آهي تنهن جي مستڪ جي ڪجهه نه لکيل آهي يعني هو اليک ۽ ليکي کان ٻاهر آهي ۽ پرالبد ۽ سڀني ڪرمن کان آزاد ۽ نرالو آهي.

(۹) جو فرمائي تو تو پاهه.

جيئن جيئن هو فرمائي ٿو تيئن تيئن سڀني کي ملي ٿو.

(۱۰) جيتا ڪيتا تيتا ناءُ، وڻ ناويءِ ناهي ڪو ٿاءُ.

جيترو نه مالڪ ڪيو يا اُپايو آهي سو سڀ نام مان ٿي ليو آهي ۽ نام يا شبد کان سواءِ ڪابه جڳهه سرشٽيءِ ۾ خالي نه آهي.

”شبدي ڌرتي شبدي آڪاس، شبدي شبد ڀيا پرڪاش،
سگلي سرشٽي شبد کي پاڇي، نانڪ شبد گهٽي گهٽ آڇي.“

(۱۱) قدرت ڪوڻ ڪها ويچار،

واريا نه جاوا ايڪ وار.

مالڪ جي قدرت جو ڪير بہ ويچار ۽ بيان ڪرو ڪري سگهي؟ مان انهي مالڪ تان صدبار ٻلهار وڃان!

(۱۲) جو تڌ ڀاويءِ سائي ڀلي ڪار،

تون سدا سلامت نرنڪار.

هي سچا سائين! جيڪي نه تون چڱو ٿو سمجهين انهيءِ ۾ ئي اسانجو ڀلو آهي. تون سچو اڪال پرک لاثاني حاضران حضور آهين.

ڪنهن سچ هي وڏن ڪيو آهي نه سچو جڳت مالڪ جو

جا هند آهن. تون سڀ جي اندر وسين ٿو.

"پيڏا مڪان واهه واهه، جت ڪٿ وسين تون"

(سچل)

(٢) اڳم اڳم اسڪم لوءِ.

سرشٽيءَ ۾ بيشمار اهڙا لوڪ ۽ منڊل آهن جنهي ڀوڇي لٿو سگهجي ۽ جن جي خبر ني ڪاڻ تي پوي؟

(٣) اسڪم کهم سر پار هوءِ.

انيڪ ماڻهو سرشٽيءَ جو حساب ڪتاب پيا لڳائين ۽ انهيءَ بار سان ڀهڄو دماغ پيا کپين، پرين ۽ خراب ڪن، ڇاڪاڻ ته مالڪ جي قدرت جو بيان ڳاڻاپي کان ٻاهر آهي؟

(٤) اکري نام اکري سالاهه.

ماڻهو اکرن رستي ني نام جي ۽ مالڪ جي ساراهه ٿا ڪن پر هن کي ڏنو ڪونه اٿن. ڏسڻ کان پوءِ هو سچي ساراهه ڪري سگهندا جا تيمدي جيئن 'گنگي گڙ کاڌو.'

"الله الک اپار، خود خداءِ وڏا بي شمار."

(٥) اکري گنان گيت گڻ گاهه.

اکرن جي ني وسيلي ٻاهريون گيان ٿئي ٿو ۽ مالڪ جا جا گڻ ۽ گيت ڳايا وڃن ٿا.

(٦) اکري لکڻ بولڻ باڻ.

اکرن جي ني رستي لکڻ ۽ ڳالهائڻ جي عادت پوندي.

(٧) اکرا سر، سنجوگ وکاڻ.

اکرن جي ني وسيلي للاٽ يا مستڪ ۾ سنجوگ ۽ ونجوگ يعني ميلاپ ۽ جدائي يا مالڪ يا گروءَ جو ملڻ ۽ چوراسيءَ جو چڪر لکيو پيو آهي.

"ڌر ڪرم پايا، تسڪو نام هرکي لاگهه."

چوائي! اڃا الله ٻي ٻيو سگهي ۽ ڇري ٻيو نه مان ابتر اي
آهيان. مشرڪ پاس ڪري پاڻکي مشرڪ چوائيندو، پوءِ ٻي
اي پاس ڪندو ته ٻي اي چوائيندو، ائين اي ڪندو ته ائين اي
چوائيندو. انسان ته محسوس ڪري ٿو ته مٿين منزلن تي چڙهي
جڏهن برهم روپ ٿيو، ته پوءِ پاڻکي برهم چوائي ۽ تنهن کان
پوءِ مٿي چڙهي حق تائين پهچي ته پوءِ پاڻکي 'انا الحق'
چوائي يعني جڏهن مٿي چڙهي سرب روپ ٿئي، ته پوءِ هولند
بيشڪ ڇري ته جيڙو صاحب لڙو مانا جيو کي ڳهرجي نه
واسط جو 'اهم برهم' ڇڏي هيٺين محلن مان نڪري نج ڏام
۾ وڃي ايڪتا جو مزو ماڻي.

"جتي ايڪ دوءِ ڪجهه ڪٿا نه جائي، انسي پد ۾ جاءِ سمائي."

ڪبير صاحب، گرو نانڪ صاحب، سوامي جي مهاراج، بابا جئمل سنگهه وغيره کي ته پڪ هئي ته سڀ جيڪي آهي سو هو ۽ پاڻ الهيءَ جو انس هوا. الهيءَ حال معلوم هئڻ سان ته ٢١ ورهه ڪبير صاحب ڪبير چولري ۾ سرت شبد جو ابياس ڪيو، گرو نانڪ صاحب جن روڙا استان تي ١٤ ورهه ابياس ڪيو، سوامي جي مهاراج جن ١٧ سال آگري ۾ اونداهيءَ ڪوٺي ۾ ابياس ڪيو، بابا جئمل سنگهه ننڍڙي جهوپڙيءَ ۾ ورهه، بياس نديءَ جي ڀرسان اجاڙ ۾ ابياس ڪيو. هنن ڳالهين مان سڀ ڏيکارين ٿيون ته جيو کي ڪمائي ڪرڻ بلڪل ضروري آهي. اهڙن مهاپرشن ته پاڻکي نيچ چوايو :-

"نانڪ ميهه نيچ ڪرمان، شرن پڙي کي راکو شرمان."

سنتن جا ڪتاب ۽ ٻاڻيون ٻڌائين ٿيون ته رچنا ۾ جيڪي آهي سو جيترو ڪ مالڪ جي انس آهي ته ۾ هنجي حڪم اندر آهي.

(ا) اسنگهه ناو، اسنگهه ٺاو.

- هي مالڪ! تنهنجا بيشمار نالا آهن ۽ ايڪ تنهنجي رهڻ

ڏنو آهي سو ڪنگو ٿو ٿئي.

سنتن جي پيڊ جا ٿايل موجب، رچنا کان اڳ نہ ضرور مالڪ هڪ ئي هوندو. پر ڀا وڏيڪ نہ نہ ڪونہ هوندا؟ رچنا آئي ڪٿان؟ ضرور انهيءَ مالڪ مجهان ئي آئي هوندي؟ گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ:-

"آپي سچ ۽ ڪيا ڪر جوڙ، انڊج ڦور جوڙ وڇوڙ."

يعني پاڻئي سچ آهي ۽ پاڻ مان ئي هن رچنا پيدا ڪئي آهي يعني سڀ پاڻ ئي آهي. پر هيءَ ڳالهہ بہ نہ صفا آهي جيئن گرو صاحب جن ٢٧ پوڙي ۾ چون ٿا:-

"رنگي رنگي ڀاتي ڪر ڪر، جنسي مايا جن اُپائي."

رچنا ۾ انيڪ درجا آهن. هيڏانهن سچ تہ هوڏانهن ڪرڪيٽو؛ هيڏانهن بلوط جو شاهي وڻ تہ هوڏانهن سيڻور، هيڏانهن مڻش تہ هوڏانهن ڪيڙو ن. مڻش سڀني ساهوارن ۾ وڏو يعني 'اشرف المخلوقات' آهي. پر مڻش ۾ بہ درجا آهن. ڪيڏانهن اسين ۽ ڪيڏانهن جهنگلي شيدي زلؤ. ڪيئن ۾ بہ تہ مالڪ جي ذات پاڪ انش آهي! سو واچڪ گيانين جو چوڻ تہ 'اهم برهم' يعني مان برهم آهيان سو ٺيڪ ڪيئن ٿو ٿي سگهي؟ جي سڀ جيو برهم آهن تہ پوءِ سکيائن ڏيڻ جو مطلب ڪهڙو؟ بلڪ ڪنهن کي چوڻ تہ تون برهم آهين سو بہ بيهودو ٿيو. برهم کي ائين پڌائڻ جو ڪهڙو ضرور آهي؟ جيو تہ فقط حقيقت ڏي نظر ڪري ڇڏي تہ هڪڙا برهم نادان آهن ۽ ٻيا برهم داناهہ آهن. نادان برهمن کي لنهن ڪري ڪچي تہ داناهہ ٿين ۽ مٿي چڙهن. من ۽ مايا جي بہ چيتن جا هيٺيان روپ آهن (جيئن ڪير جا روپ ڏڌ ۽ جهڻ آهن) اُنهن روپن کان نيارا ٿين ۽ پوءِ هو برهم جي حد تي پهچي بيشڪ چون تہ 'مان برهم آهيان.' اڃا پار شادي ئي نہ ڪئي آهي پر چوي تو تہ مان گهوٽ آهيان! ڪهڙي نہ اجائي ڳالهہ. وڏو تي شادي ڪري تہ پوءِ مڙس

”سڀني جي سنسار مٿي، جو موهيو من مستانو آهه،
گهر ڳڻ ماڙيون محل نه پنهنجا، تن من ڌن بيگانو آهه،
جاڳ مسافر ڪر سالباهو، ڪيڏو ليسٽ روانو آهه،
دنيا جنهن کي ڄاڻجي ٿو، سا پاڻ مسافرخانو آهه.“
(بيوس)

پوڙي ۱۹

سچي سائينءَ جا اَيڪ نالا آهن ۽ اڻڳڻ وهڻ جا هنڌ آهن.
جيڪي آهي سو هوءَ آهي. سڀ شبد روپ آهي. سڀ ڪي بندس نام اڪريل آهي. پاڻ ئي حڪم کان ٻاهر آهي.

مٿين ٽن پوڙين ۱۶، ۱۷، ۱۸ ۾ گرو صاحب جن وچنا ۽ شبد جو ڀيد ۽ وچنا ۾ چڱائي، بڇڙائيءَ جو هٽڻ ڏيکاري، سڀ جي ايڪتا جو ورلن نا ڪن نه جيڪي ٻه آهي سو سچي سائين جي نام، شبد يا چيتن ڌارا جو روپ آهي. سڀ وڻ ٽڻ، جانور، انسان وغيره چيتن ڌارا سان ڀرپور آهن ۽ سڀني ۾ ساڳيو چيتن روپ آهي. ڪامل سنتن کي خبر آهي نه وشيش لج چيتن روح ۽ روح جو ڀنڊار ست پرش آهي.
هن پوڙيءَ جي وچن مان، مالڪ جا پيارا ڪوجي الهن وچن جو قدر جاڻندا ۽ سمجهندا. ڪي واچڪ گياني پاڻکي اڀم برهم چوندا نا ولن نه مان برهم آهيان. پر حقيقت ۾ پنهنجي ذات جي ڪين خبر ئي ڪانهي؟ ايڪتا جو ڀيد پروڙڻ بلڪل ڏکيو ڪم آهي! جيئن سوامي جن فرمايو آهي نه:-

”ڪهڻي ۾ آوڻ نهي پورا، الٽا سلٽا ڪرت بکان.“

يعني اصل ڀيد يا مطلب جي ڪين سڌ ئي ڪانهي پر اٿڙو سبتڙو ڪري هر مطلب سمجهائين ٿا. مالڪ جي ڀيد جي سچائيءَ جي ڳالهه نه ڏسڻ جي آهي ۽ ڪي چوڻ جي آهي، جنهن نه

آهيان ۽ تنهنجي شرن ۾ آيو آهيان .

”هر نيچ منّـــي ايماني، دوجي پـــاء وڪار،
گر پارس ملئي، ڪنچن هوء، نرمل جوت اپار.“
(محله ٣)

مان نيچ گندو، ايماني ۽ وڪارن ۾ ڀرپور آهيان.
جڏهن هي مالڪ! تون اپار نرمل جوت وارو پارس روپي
گرو تي موکي ملندين، تڏهن مان جو ڪوڙو لوهه آهيان سو
سچو سون ٿيندس .

”نانڪ مهن نيچ ڪرمان، شرن پرئي ڪي راکو شرنا .“

مان نيچ ڪرمن وارو تنهنجي اچي شرن ۾ پيو آهيان،
هي گروا تون موکي شرن ۾ رک .

(١٠) واريا نه جاوا ايڪ وار.

موکي هڪ دفعو به توتان قربان ۽ ٻلهار وڃڻ جي طاقت
ڪانهي .

(١١) جو تڌ ڀاوي ساڻي ڀلي ڪار.

جيڪي به تون ستو سمجهين ٿو، انهن ۾ منهنجو ڀلو آهي.
هوميشه ۽ خوديءَ جي ڪري اسين رضا تي راضي ڪا رهون،
تنهن ڪري دک ٿا ڏسون .

”خوديءَ منجهه خراب، موڙڪه لوڪ اپار ٿيا .“ (سامي)

”يقين فرمـــان، ميـــو محبـــوبن جـــو،
لن ڪوري ڪپي ڪيڏيو، اَلڊ مون ايمان .“

(١٢) تون سدا سلامت نرنڪار .

هي پروردگار تون اڳ به هئين، هينئر به آهين ۽ پوء بـ
هوندين . پر انسان پاڻ کي سچي جي سنسار ۾ سلامت سمجهي
ويٺو آهي .

(٦) اسنکر ڪوڙٿار ڪوڙي ڦراهہ.

دنيا ۾ گهڻيئي ڪوڙا آهن جي رات ڏينهن ڪوڙ پيا ڪمائين. اهي چوراسيءَ جي چڪر ۾ دک پائي پيا مالها والڪر ڦرندا.

”ٿاءُ نہ پائن ڪوڙا، مهن ڪالي دوزخ چاليا.“

ڪوڙا ٿانءُ نہ پائيندا ءُهو نرڪن جا دک ڀوڳي ايڪ جنم پيا ولندا.

(٧) اسنکر مليڇ مل ڀکر کاهہ.

دنيا ۾ ايڪ مليڇ پاپي آهن جي پاپ ڪري ڪائين لنا، ڀين کي لڳي ڦري پنهنجا پيٽ ڀرين ٿا ۽ گوشت وغيره کائين ٿا. ڇا مالڪ وٽ انهيءَ جو حساب نہ ڏيڻو پوندو؟

”آل مل کائي، سر ڇائي پائي.“

لڳيون ڪري کائي، انسان پنهنجي سر ۾ ڇائي ڳو پائي يا ڏور لو وجهي.

(٨) اسنکر نندڪ سر ڪرهہ پار.

دنيا ۾ گهڻيئي ماڻهو آهن جي ٻين جون گلائون ڪري انهن جي پاپن جو بار پاڻ تي ٿا وجهن. گلا ڪرڻ منهين لڀار آهي جا نن ڏوين کي لي ڦٽي. هڪڙو جيڪر گلا ڪري، ٻيو جيڪر گلا ٻڌي، ٻئي جڻن جي گلا ٿئي.

(٩) نانڪ نيچ ڪهي ويچار.

گرو صاحب جن هٿ پاڻ کي نيچ ٿا چون. ڏسو ڪيڏي نہ نهٺائي ۽ حليمي سندن ۾ آهي. سنت اوچا آهن، خود خدا آهن پر هو پاڻکي هميشه رکي نيچ ٿا چون ۽ نهٺائي، ۽ نماڻائي ۽ حليميءَ جو مثال اسان اڳيان پيش ٿا ڪن.

”هر لر گٺيار نيچ اجان، نانڪ نمري سرن ٻرکہ ڀڳوان.“

مان لرکڻ آهيان مون ۾ ڪرڻ گڻ نہ آهي، نيچ آڻجاڻ

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته مان توهان کي سمجهائي ٿو ۽ منهنجو چيو مڃي انهي کي سچ سمجهو ته جنهن جو توهين گلو ڪپي گوشت کائو ٿا، اهي ساڳيا جانور توهان جو گلو ڪٽيندا.

"ڪبير خوش کانا کيچڙي، جا مهه امرت لون،
هيرا (گوشت) روٽي ڪارني، گلا ڪٽاوي ڪوڻ."

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته کچڙي ڀاڄي امرت روٽي آهي ۽ گوشت کائي پنهنجو گلو نه ڪپايو ۽ نڪي جانور ٿيو.

"مانس (ماس) کائي ڪرهه نواز، ڇري وڍائڻ ٿن گل لاڳ."

جيڪي گوشت کائي نمازون ٿا پڙهن ۽ جانورن جو خون ٿا ڪن ۽ جيڪي ماس کائڻ وارا جيترا پاڻي پوٽيون ٿا پڙهن، سي سڀ دوکي ۾ آهن. جن جي اندر ۾ جيون لاءِ ڪهل ۽ درد نه آهي، سي ٻاهرين ڌرمي رهڻين ٻي هلي دنيا کي ۽ پاڻ دوکو ٿا ڏين، پر مالڪ کي هو ڪڏهن به دوکو نه ڏيئي سگهندا؟

(٥) اسنکم پاپي پاپ ڪرجاهم.

دنيا ۾ بي شمار پاپي آهن جي طرحين طرحين جا پاپ ٿا ڪن.

پاپ من سان ۽ شرير سان ٿيندا آهن. ڪنهن ڏانهن خراب خيال موڪلڻ، گلا ڪرڻ اهي من جا پاپ آهن. شرير جي اندرين جا پاپ آهن، پرائي استري ڏانهن بري نظر ڪرڻ، وغيره اهو اکين جو پاپ آهي. ٻين جا عيب ۽ گلا وغيره ٻڌڻ اهو ڪنن جو پاپ آهي، هٿن سان ڪنهن کي ستائڻ ۽ پيرن سان ٻيڙن هلڻ لي وڃڻ اهو وري پيرن جو پاپ آهي. اهڙي ۽ طرح گهڻيئي پاپ آهن.

(٤) اسلڪم گل وڍ هتيا ڪاهم.

دنيا ۾ گهڻيئي ڪاسائي آهن جي جانورن جا گلا ڪپي، ڪهي ٻيا ڏيا ڪن. جانور کي ڪهڻ ۽ ماس کائڻ بابت سنت فرمائين ٿا ته:-

"جي رت لڳي ڪپڙي، جاما هوءِ پليت،
جي رت پيوهه مانسا، تن ڪيون نرمل چيت."
(گرو نانڪ صاحب)

جيڪڏهن اسانجي ڪپڙي کي رت لڳي ته اهي کي پليت سمجهي ڌوئون ٿا پر جيڪي ماڻهو جانورن جو رت ٿا پيئن يعني گوشت کائين ٿا، تن جو چت نرمل ڪيئن ٿيندو؟ انهن جي شرير ۾ مالڪ ڪيئن پرڪٽ ٿيندو؟

اهي بابت هيٺيان ڪبير صاحب جا شبد گروگرنٿ صاحب ۾ ڏنل آهن.

"پاڪ (گوشت) ماڇلي سرابان، جو جو پراني کاهه،
تيرٿ، ورت، نيم ڪيئي، تي سيئي رسائل جاهه."

يعني گوشت مڇي وغيره جيڪو ماڻهو کائيندو انهن جا ڪيل تيرٿ، ورت، نيم سڀ ناس ٿا ٿين.

"ڪبير زوري ڪيئي ظلم هيءَ، ڪهيا نسا حلال،
دفتر ليکا منگئيءَ، تب هوئيگو ڪئون حوال."

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته اسين زبردستي ۽ ظلم ڪري جانورن کي ليٽائي انهن جي گلي تي ڇري وهائي ڪهون ٿا ۽ پوءِ چئون ٿا ۽ انهن کي حلال ڪري اٿون. پر جڏهن ڌرمراءِ وٽ انهن ظلم جي ڪمن جو حساب پڇندا تڏهن اوهين انهن ڪمن جو ڪهڙو جواب ۽ دليل ڏيندا؟

"ڪهتا هون ڪهه جات هون، ڪها جو ماني همار،
جن ڪا گلا تم ڪاٽت هو، سو ڪات هي تمار."

(٢) اسنگهه چور حرامخور.

دنيا ۾ انيڪ چور ٺڳ ۽ حرامخور آهن ۽ ڪيترا مالڪ جي ڌن جا ٻه چور آهن ۽ مالڪ جي ڏني جا بي شڪر آهن. مالڪ هنن کي گهٽوڻي ڏنو آهي ۽ ڏني پيو پر هو ڏيڻ واري جي ڪا به يادگيري ۽ ڀڳتي نٿا ڪن ۽ اهڙيءَ طرح هو حرامخور آهن.

”جو جو چور ڌن ــن کي پرائي، سو سو دک سهين،
آلس نيند ستاوي اُن کو، نــت نــت پرم ٻهين،
ڪام ڪرود کي ڏکي ڪاوڻ،
لوڀ ندي ۾ ٻوب مرين.“
(سوامي جي مهاراج)

(٣) اسنگهه امر ڪر جاهه جور.

انيڪ ماڻهو آهن جي ٻين مٿان حڪم هلائي، زبردستي ڪري اُنهن سان ظلم ڪن ٿا۽ انهن جو حق دٻائين ٿا ۽ ماڻهن جي دل دکوئين ٿا.

”حڪم ڪيتي من ڀاودي، راهه ڀيڙيءَ آگيءَ جاوڻا،
ننگــا دوزخ چاليا، تــا دسيءَ کــرا ڏراوڻــا.“
(گرو نانڪ صاحب)

دنيا ۾ من ماڻي ڪري ٻين تي زوري ٿا ڪرين پر اها ڳالهه نٿا سمجهون ته موت کان پوءِ راهه ڏاڍي ڏکي آهي ۽ ڪٿي جي ڪيتي لاءِ نرڪن ۾ دک ڏسڻا پوندا.

”ظلم زوري، زبردستي، جفا ۽ جور جن مون ڪيو،
قيامت ۾ اُهي ٿــوري، وليــا وهڙن ولائيندي پس.“
(شاهه صاحب)

جيڪي جهان ۾ ٻين سان ظلم زبردستي ڪري اُنهن کي دک ٿا ڏين سي موت کان پوءِ نرڪن جا دک ڏسندا.

جي ٻيار ۾ لنو لڳائي ويٺا آهن.

(٨) قدرت ڪوڻ ڪٿا ويچار وارڻا نه حاوا ايڪ وار.

مان مالڪ جي ڪهڙيءَ ڪهڙيءَ قدرت جو ويچار ڪري بيان ڪريان ۽ اُنهيءَ مالڪ تان هڪ دفعو نه پر ڪيئن ڀيرا مان ٻلهار وڃان!

(٩) جو تڏ پاويءَ سائي پلي ڪار،
تُو سدا سلامت نرنڪار.

هي صاحب! جيڪا ڪار توکي وڻي سائي ڀلي آهي.
هي نرنڪار تون سدائين قائم دائم ۽ لاثاني آهين.

پوڙي ١٨

مورک ڪوڙ ڪلر ۾ پنهنجي عمر پيا برباد ڪن. هو طرحين طرحين جا پاپ ڪري هن دنيا مان هاراٽي هليا ٿا وڃن ۽ انهن اموٽڪ جنم مٽيءَ ۾ ٿا ملائين.

(١) اسنکہ مورکہ انڌ گهور.

دنيا ۾ بيشمار مورک آهن جي مالڪ جي طرف انڌا آهن ۽ سنسار جي گهور انڌڪار ۾ پيا آهن، جنکي نه مالڪ ياد آهي ۽ نڪي انهيءَ جي سچي خبر اٿن.

"مورک تو ساري پنهنجي هٿين پالکي،
لڳي مايا موهه جي، ڪوڙي لنو لاڙي،
ڏسي نه سار سروپ کي، سامي سنباري،
کيڙ مجھه ڳاري، تو هيرا لعل انڻ ملها."

دنيا ۾ مورک ڪوڙي مايا جي موهه ۾ ڦاسي، پنهنجي هٿن سان پالکي پير ماري. هو الله ۾ مالڪ کي نٿو ڏسي ۽ هيرن جهڙو پنهنجو جنم پيو برباد ڪري.

انهن شين کان پاسو ٿا ڪن. انهن سڀني فقيرن جي سڪ ۾ ئي هي منهنجو دردي حال اڄ تيئن آهي.

(۴) اسنکم ڀڳت، گڻ گيان ويچار.

اُنيڪ مالڪ جا ڀڳت آهن جي مالڪ جي گڻن جي گيان جي وسيلي ويچار ٿا ڪن.

”سوئي سدت ڀڳت، سوئي ڀڳت گيانوان،
مرگ ترشنا جي جل جان، ڏنو جنهن جڳت،
مٿيائي‌ن مت مون، ساهي مٿا مت،
اُنيڻ آلسر لت، پائي پرچو پاڻ ۾.“

اُهوئي سچو ڀڳت گيانوان آهي جيڪو رڃ وانگر دنيا کي ڪوڙو سمجهي، من مان دنيا جو پيار ۽ موهه هٽائي ٿو ۽ پنهنجي اندر ۾ مالڪ کي پرگهٽ ڪري، آنند ۾ رهي ٿو.

(۵) اسنکم سٽي، اسنکم داتار.

دنيا ۾ بيشمار ستوادي ۽ وڏا داني پرش آهن.

”ستيئا من سنتوک اُپجي، دڻي ڪري ويچار،
دي دي منگهه سهسا گڻا، سوڀ ڪري سنسار.“

دنيا ۾ گهڻيئي ماڻهو آهن جي سچ تي هلڻ وارا آهن ۽ سنتوش ڌارين ٿا. ٻه وري ڪي اهڙا ۾ آهن جي دان ڪري دل ۾ اها خواهش ٿا رکن ته، جيڪي ڏنو اٿون تنهنجو سئو ڀڃ ملنديون ۽ ماڻهو اسانجي ساراهه ڪن.

(٦) اسنکم سور مهه ڀکه سار.

هن سنسار ۾ اهڙا ڪيئي سورما پيا آهن جي منهن تي تلوار جا ڌڪ کائي ڪانئرن وانگر پٺ ڏيئي لڙائيءَ مان نٿا ڀڄن.

(٧) اسنکم مون لو لاءِ تار.

جهان ۾ ڪيئي ماڻهو آهن جي ڳالهائڻ بند ڪري مالڪ

جا وري ڪيترائي نمونا آهن.

(٢) اسنڪر گرنٿ مک ويد پاٺ.

ڪٿي گرنٿ آهن ۽ ڪيترا لسي گرنٿن ۽ ويدن جا واسه سان پاٺ پيا ڪن.

” پڙهيو ڪــا پڙهن ڪڙهن ڪين قلــب ۾،
پاٺا ڏوهه چڙهن، جيئـــن ورق وارن وڌا.“
(شاهه صاحب)

يعني ڪيترا ماڻهو زکو ٻاهران زبان سان پيا پڙهن پر عمل نٿا ڪن. جيئن جيئن گهڻو ٿا پڙهن تيئن تيئن هو پاڻ لــي وڏيڪ ڏوهه پيا چاڙهين. ڇاڪاڻ ته ڏوهن جي نتيجن جــي خبر هوندي به هو ڏوهه ڪن ٿا.

” اکر پڙهه الف جو ورق ســـب وسار،
اندر تون اجـــار، پنا پڙهندين ڪيترا؟“
(شاهه صاحب)

هڪڙو اکر يعني لفظ مالڪ جي نام جو جپ ڪر ۽ ٻيا سڀ ڪتاب وساري ڇڏ. اندر کي صاف ڪر، اجايا پنا ڪيترا پڙهندين؟

”پڙهه پڙهه ڪي سب جڳ موئا، پنڊت ڀيا نه ڪوءِ،
ڍائي اکشر پريم ڪي، پڙهي سو پنڊت هوءِ.“
(تلسي صاحب)

(٣) اسنڪر جوڳ، من رهڻ اداس.

بيشمار جوڳ جا طريقا آهن ۽ ڪيترائي جوڳي آهن جن جو ڌيان دنيا ڏانهن ڪونهي يعني هو وراڳي ۽ اداسي آهن.

”جوڳي جال ڏنام، پر ڪو ورلو ليي ڪاٻڙي،
هي وتي وستن ۾ وڃا، هـو لــي لوڪ لڙهام،
تنين ڪاڻ ٿيام، هٿ هٿ، هيڙا حال اڙا.(سچل)

ڪوڙا جوڳي دنيا جي سامان ڏانهن پيا ڊوڙن پر سچا

پوڙي ١٧

سنسار ۾ ڪيترن ئي نمونن سان بيشمار جيو مالڪ جي ڀڳتي ڪن ٿا ۽ هنجي وڏائي جو ويچار ڪن ٿا جنهن جو ڪو ٻه انت نه آهي.

(١) اسنکه جپ اسنکه ڀاءُ، اسنکه پوجا اسنکه تپ تاءُ.

سچي سائينءَ جا انيڪ جپ، تپ ۽ ياد ڪرڻ جا بيشمار طريقا دنيا ۾ آهن ۽ هن جا بيشمار ڀڳت ۽ پريت ڪرڻ وارا آهن. جپ ڪرڻ جا ڪيئي قسم آهن. مسلمان فقيرن الهيءَ جا نالا عربيءَ ۾ ڏنا آهن ۽ هندن سنتن سنسڪرت ۾ (١) ذڪر جلي يا ونڪري جپ، جو زبان سان ڪيو ٿو وڃي، جنهنجو آواز ٻين جي ڪنن تائين پهچڻ ۾ اچيٿو. اهو سڀني جپن کان گهٽ درجي جو آهي. (٢) ذڪر خُفي يا مڌيما تپ، جو هردي سان جپيو وڃيٿو. ڪن ٻڌ ڪرڻ سان اهو ٻڌي سگهجي ٿو. اهو ونڪريءَ کان وڌيڪ ڦلدائڪ آهي (٣) ذڪر قلب يا پشيئنتي جو دن يعني ناڀي ڪمل سان ڪيو وڃيٿو. اهو مڌيما کان بهتر جپ آهي ۽ اهو جوڳي ڪندا آهن. (٤) ذڪر روح يا پرا جپ، جو سرت سان ڪيو وڃيٿو. الهيءَ جو انيو سماڌيءَ ۾ ٿئي ٿو. اهو سڀني کان وڌيڪ ۽ بهتر جپ آهي.

تپ ۾ ڪيترن ئي قسمن جا آهن (١) شرير جو تپ (٢) حواس جو تپ (٣) دل جو تپ (٤) انفاص جو تپ. شرير جي تپ جا وري ڪيئي نمونا آهن (١) اگن يا جل جو تپ جو باهه يا پاڻيءَ جي وچ ۾ ويهي ڪجي (٢) حواس يعني اندرين جي روڪڻ جو تپ، هڪ ٽنگ تي بيهي ڪجي يا ٻانهون مٿي ڪري ڪجي وغيره (٣) دل جو تپ يعني دل کي ڪنهن شغل ۾ لڳائڻ يعني ڪنهن جو ڌيان ڪرڻ يعني جيئن شغل نصيرا يا شغل محمودا (٤) انفاص جو تپ يعني دم يا پراڻايام جو تپ. الهيءَ

لکيو آهي ته :-

"In the begining was the Word, and the Word was with God and the Word was God. All thing were made of Him; and without Him was not anything made that was made."

انهيءَ جو مطلب آهي ته شبد مان ئي سڀئي رچنا پيدا ٿي آهي.

(١١) قدرت ڪوڻ ڪها ويچار،
وارڻا نه جاوا ايڪ وار.

ڪهڙيءَ تنهنجي قدرت جو مان ويچار ڪريان؟ هڪ ڀيرو ته ڇا سوين هزارين ڀيرا مان توتان قربان وڃان.

(١٢) جو تد ڀاويءَ سائي ڀلي ڪار،
تون سدا سلامت نرنڪار.

هي مالڪ! جيڪي توکي وڻي ٿو سو ئي اسانجو ڀلو آهي. هي نرنڪار! تون سدائين قائم دائم آهين.

"آنڪه رضا باشد، عيش و طربي باشد." (مولانا روم)

جيڪو مالڪ جي رضا ۾ راضي رهي ستڙش ٿو ڪري، تنهن کي سک ۽ آرام ملندو.

"گرو ڪي موج رهو لو لاءِ، گرو ڪي رضا سنڀالو سار،
گرو جو ڪرين سو هت ڪر جان، گرو جو ڪهين سو چت ڌر مان،
شڪر ڪي ڪرتا سمجهه وچار، سک دک دونهي حڪمت ڌار."
(سوامي جي مهاراج)

تون سدائين گروءَ جي موج ۾ رهه. جيڪي به هو ڪري ٿو تنهن ۾ تنهنجو ڀلو آهي ۽ تون هن جي رضا ۾ راضي رهه. جيڪي به گرو ڪري ٿو تنهن ۾ تنهنجي چڱائي ۽ ڀلائي آهي ۽ جيڪي به گرو چوي ٿو سو ڌيان ڏئي ٻڌ ۽ انهيءَ موجب ڪر. سدائين تون شڪر ڪر. جيڪي به دک سک توکي ٿئي ٿو تنهن ۾ تنهنجي چڱائي آهي.

لـالو ڏوم يعني شبد آهـي جـو ديا يعني ديال پـرش جو
پت يا انس آهي. اُنهيءَ کي ديال پرش سنتوش جـي ست
جي کپي ڏاڍي سان ٻڌي سرشٽيءَ جي ڪارواڻي لاءِ ٿاڦيو
يعني رکيو آهي.

”شبدي ڌرتي شبدي آڪاش، شبدي شبد ڀيا پرڪاش،
سگلي سرشت شبد کي پاڇي، نانڪ شبد گهٽي گهٽ آڇي“

شبد جي آڌار تي ڌرتي آڪاش، سج چنڊ سڀ رچنا
بيٺي آهي. اهو شبد هر ڪنهن جي اندر آهي.

(۵) جيڪو بجهيءَ هوويءَ سچيار-
ڌولي اوُپر ڪيتا ڀار.

جيڪڏهن ڪو غور سان جاچي ويچار ڪري سمجهي ته،
ته پوءِ کيس اهو راز يا سچ معلوم ٿيندو، ته انهيءَ شبد روپي
ٻڪي تي ڪيترو نه سرشٽيءَ جو بار آهي؟ تـه پوءِ اهـوڙي
سچيار ٿيندو يعني اُنهيءَ کـي ئـي اندروني سچ جـي خبر
پوندي ته سڄيءَ رچنا جو آڌار شبد آهي.

(٦) ڌرتي هور پري هور هور-
تس تي ڀار تلي ڪوڻ جور.

گرو صاحب جن اِنهيءَ عـام وهم يـا خيال کي تـه ٻڪو،
ڌرتي سڱن تي جهليو بيٺو آهي، ڪولي اِنهيءَ ڳالهه کي پڇي
صاف ڪري سمجهائين ٿا ته، هن ڌرتيءَ کان پري مٿان ٻيون
به ته گهڻيئي ڌرتيون آهن ۽ اسانجي ڌرتي کـان هيٺ به ته
گهڻيئي ڌرتيون آهن. جيڪڏهن اُنهن سڀني ڌرتين جو ايڏو
ڳرو بار هڪ ٻڪو پنهنجي مٿان جهلي بيٺو آهي تـه پوءِ تنهن
جي پيهڻ لاءِ بـه هيٺان ڪو زور يـا آڌار کپي يعني اِنهيءَ
ٻڪي هيٺان به ڪا ڌرتي گهرجي؟ گرو صاحبن جن جو سڄو
مطلب اهو آهي تـه ماڻهو جـو چونتا ته ٻڪو ڌرتيءَ جـو بار

خالي گهر ۾ پيو ٿيا ڏلي ٻرهمڪي ڪاڏي لاءِ ڪجهه به حاصل نه ٿيندو. ليڪن اسين هن چوراسيءَ جي جيل خاني ۾ پيا ڦرون. جيڪو جيو نام جي ڪمائي نٿو ڪري سو پنهنجو دين ۽ دنيا ٻئي برباد ٿو ڪري.

”گرو آکس شبد دارو سرڌاريو، گهر مندر آن وساليئي؟“

آسانجو خيال ٽيسري ٽل ڪان هيٺ لهي مٿ مٿ ۾ دنيا ۾ پيو ڦهلجي. من هڪ ڪن لاءِ به ڏيان ۾ نٿو جمي. جيستائين من هڪ هنڌ نه جمندو تيسين هو پنهنجي گهر ٿرڪڻيءَ ۾ نه وڃي سمائبو.

(٣) جيڪو ڪهيءَ ڪريءَ ويچار،
ڪرتي ڪي ڪرڻي ناهي شمار.

جيڪڏهن ڪو مالڪ جي قدرت جي ڪرڻيءَ لي واچار ڪندو ته آخر ڪيس اهين چوڻو پوندو ته ڪرتار جي ڪرڻيءَ يعني رچنا جو ڪو شمار ئي ڪونهي؟

”قدرت تنهنجي قادرا، ڏسي من ٺري،
ڪالي سلطان لين، ڪالي در در ڀيک ڪرين،
ڪالي لک لٽائن ڏينهن ۾، ڪالي ڪوڏيءَ ڪاڻ مرين،
ڪالي صورت هر سردار لين، ڪالي مرهين ڏوق ڏري،
ڪالي زوراور ظالم لين، ڪالي ڏسي روپ ڏرين،
ڪالي اليلو اڏ سد (سمت) لين، ڪالي ٻُڌيءَ منجهه ڳرن،
ڪالي گيان ڪرين گلزار ٿي، ڪالي سڏڪي ساهه ڀرن،
من واڻيءَ ڪون ٻري، آهي صفت (ساراهه) تنهنجي صاحبا.“
(سامي)

(٤) ڏول ڌرم دئيا ڪا پوت،
سنتوک ٿاپ رکيا جن سوت.

الهيءَ بيشمار رچنا جو بار ڪنهنڌ هڪ ٻڳو آهي جنهنجو

"خاموش پنج نوبت، بشنوز آسماني،
که آسمان بيرون، ز آن هفت و اين شش آمد."

يعني تہ خاموشيءَ سان تون پنج نوبتون يا آواز ٻڌ. اهو آسمان اُسانجي ستن آسمانن ۽ ڇهن چڪرن کان ٻري آهي. وري اڳتي لکن ٿا تہ:-

"هر روز پنج نوبت، بر در او،
همين کو بند کوس کبريائي."

يعني هر روز اُنهي جي دروازي تي پنج خدائي نغارا وڄن ٿا.

(٢) پنچيءَ سوهه در راجان، پنچا کاگر ايڪ ڌيان.

اهي، پنج شبد انهيءَ پياري راجائن جي راجا جي دروازي تي سوڀيا ڏيئي رهيا آهن. اهي پنج شبد مالڪ جي ملڻ جا ساڌن آهن ۽ هرهڪ انسان جي اندر آهن، مگر انهن جي کلڻ جي ڪنجي يا ساڌن هڪ ئي ڌيان آهي.

"ڪني ڪيڙو جوڳ، ڪني لپ تيرٿ ساڌن ڪيا،
ڪني دان، پن، جگ هوم ڪيا، ڪني لياڳو پوڳ،
ڪني ويد پران پڙهي ڪري، سڀ ڇيتايو لوڪ،
مٽيو نهنجو روڳ، جنهن کي ساڌي مليو ستگرو."

مالڪ جي ملڻ لاءِ ڪيترن ئي يگيہ، لپ، دان ڪيا ۽ گهر ٻار لياڳيو. ڪن وري پوڄيون، ويد شاستر پڙهيا ۽ ڪتابون بين کي ٻڌايون. پر اُنهن کي ئي مالڪ مليو، جن کي ستگروءَ شبد جو رستو ڏنو ۽ جن نام جي ڪمائي ڪئي.

"شبد وسار، تنا نور نہ ٿاو، پرمي پولي جتن سنجهي گهر ڪان،
هلت پلت تني، دووي گوائي، دکي دکہ وهاونيتان."

جن شبد کي وساريو آهي اُنهن کي لوڪ پرلوڪ ۾ ڪٿي بہ وهڻ جي جاءِ ڪانهي؟ اهو انهن آهي جيئن ڪو ڪانءُ

والگر مثرو ڪير آهي، جي جيون کي اُنهي سچي پادشاهہ جي
دربار سچکنڊ ۾ ولي ٿا وڃن.

" گهر ۾ گهر دکلاءِ ڏي، سو ستگر پرک سڄان،
پنج شبد ڌنڪار ڌن، باجي شبد نشان."
(محل ١)

يعني جيڪو پنجن شبدن جي وسيلي، اندر يعني شرير ۾ مالڪ جو درشن ٿو ڪرائي، اهو ئي سچو ستگر آهي، جو پروردگار ۽ سمه پرش جو روپ آهي.

" پنج شبد تنيان پورن ناد، انهد باجي اَچرج بسماد."
(محل ١)

يعني پنجن شبدن جي وسيلي، انسان سهج سماڌي ۾ اچيتو يعني سچکنڊ پهچي ٿو.

" باجي پنج شبد، تسمه گهر سڀاگي،
گهر سڀاگي شبد باجي، ڪلا جمه گهر ڌاريا،
پنج دوسه وس ڪيتي، ڪال ڪنٽڪ ماريا."

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ اهو انسان سڀاڳو آهي جنهن جي اندر ۾ پنج شبد پرگهٽ آهن. شبد جي ٻڌڻ سان اُهي ڪال جا پنج دوسه ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موهہ ۽ اهنڪار ٻڌي ٿا وڃن ۽ من وس ٿو ٿئي. تنهن کان پوءِ ئي ڪال مرلبو يعني مرڻ جو ليکو پورو ٿي مڪتي ٿي ملي. مولانا روم صاحب جن فرمايو آهي تہ:-

" بهشتم فلڪ لوبعہ، پنج پاسي،
چرخيم زشش جهت، برڪنده باشي."

يعني اوهان هيلين جهن چڪرن مان نڪري جڏهن لون ستون آسمان ۾ پهچندين تہ اُتي توکي پنج نوبتون يا آواز ٻڌڻ ۾ ايندا. شمس تبريز صاحب جن فرمائين ٿا تہ:-

(۱) پنچ پروان پنچ پرڌان،
پنچي پاوهہ درگهہ مان.

پنج شبد آهن جي مالڪ جي درگاهہ ۾ قبول آهن. اهي مکيہ ۽ معزز آهن. اهي پنج شبد آهن (۱) نرنجن (۲) اوم (۳) ررن يا ررنگ اُنوا رام (۴) سوهنگ (۵) ست نام. انهن پنجن شبدن جا پنج جدا جدا لوڪ آهن (۱) سهس دل ڪنول (۲) ترڪٽي يا برهم (۳) سن، مهاسن يعني دسوان دوار يا پاربرهم (۴) ڀونر گفا (۵) سچکنڊ. چاڪاڻ تہ اندر ۾ هرهڪ مقام تي جدا جدا شبد آهي ۽ هرهڪ مقام يا منزل جو مالڪ علهدو علهدو آهي، انهيءَ ڪري انهي منزل جي مالڪ جو نالو ۽ اُنهي جي ڌن ٻڌڻ ضروري آهي. اندر ۾ پنج منزلون آهن تنهنڪري پنج نام آهن. اهي پنج ٻوڙيون يا ڏاڪا مالڪ وٽ پهچڻ جا آهن.

"شبد شبد ٻوڙي هم رچي، چڙهہ چڙهہ پهنچي نگري سچي،
پانچ نام ڪا سمرن ڪرو، شام سيت ۾ سرت ڌرو."
(سوامي جي مهاراج)

يعني تيسري تل ۾ جتي من ۽ آلما جي ڳنڍ ٻڌل آهي، اتي سرت جمائي، ڌيان ڪري، پنجن نامن جو سمرن ڪري، پنج استان يا لوڪ پار ڪري، سچيءَ نگريءَ يعني سچ کنڊ ۾ اچي پهچي.

"سرب نڌان مهہ هرنام نڌان، جپ نانڪ درگهہ پروان."
(سکمني)

يعني دنيا ۾ سڀ ڌن يا خزانو نام جو ئي آهي. اهوئي مالڪ جي درگاهہ ۾ پهچڻ جو مکيہ رستو آهي.

"آپي راجن، پنچا ڪاري (محلہ ۱)

مالڪ يعني ست پرش راجا آهي، جنهنجا پنج ڪم ڪندڙ آهن يعني مالڪ وٽ پهچائڻ لاءِ مالڪ، پنجن شبدن کي ڏيارين

پوڙي ١٦

٨ ڪان ١٥ پوڙيءَ تائين "گاوڻي سڀئي مِن وڪيئي پاءِ" جو تفصيلوار بيان ڪري ھاڻي ڀاؤ ڀيا سان وڪيءَ سو پڌائيندا. ڀاؤ مالڪ پرھنڻ گھرجي. مالڪ شبد سروپ آھي. شبد جو ڀيد ۽ ڪاروائي گرو صاحب جن ھن پوڙيءَ ۾ پڌائين ٿا. ٨ ڪان ١١ پوڙيءَ تائين سڻڻ لاءِ چيو ويو آھي. جن کي اھا شبد جو ڀيد معلوم نہ آھي سي سمجھن ٿا تہ، ڪنن سان ٻڌڻ، گيت ۽ ڀاڻون ڳائڻ اھو شبد آھي. ١٢ ڪان ١٥ پوڙيءَ ۾ منڻ يعني چت سان ھنڊائڻ جو ذڪر ڪيو ويو آھي ۽ اُنھي جي معني ڌيان ڪرڻ بہ آھي. پر ھن پوڙيءَ ۾ پڙھڻ ۽ سمجھڻ سان معلوم ٿيندو تہ ان ۾ اھڙي يعني ڌيان ڪرڻ جي ڳالھ آھيئي ڪانہ. ڦقط ھڪ لڪ آھي ' پنچا کا گر ايڪ ڌيان '. جنھنجو مطلب آھي تہ شبد ڌيان ڪرڻ سان ھٿ ايندو. ھن سڄيءَ پوڙيءَ جو مطلب آھي تہ شبد سان ڀاؤ يا پيار ڪريو. ٨ ڪان ١١ پوڙيءَ تائين سڻڻ بابت يعني ھر ھر ڌيانڻ بابت چيل آھي. "سڻئي لاڳي سھج ڌيان"، اھو آخرين ذڪر آھي. پر ھن پوڙيءَ ۾ جيڪو ڌيان چوندا سو ٻھرين ذڪر آھي، جنھن سان شبد ھٿ ايندو. سوامي جي مھاراج جن چيو آھي تہ "وہ شبد آدر سي آتا- لون سن سن کر کيا گاتا." يعني سچو شبد سچکنڊ کان اچيٿو. لون ڀاھران راڳ ٻڌي ۽ ڳائي، الين نہ سمجھ. تہ اون کو شبد پيو ٻڌان يا ڳائين؟ وڌيڪ ھو فرمائين ٿا تہ:-

"کھٽ ۾ ٻھي ولاسا، ديک ديک مٿن ٻاٿون ھاسا."

نعب... جي الدز اھو شبد گولڇجي رھيو آھي، جنھن... ...ان سچو آنند ملي ٿو.

جي وامت آهي. اها اوياري وڃڻ واري راهه آهي نه لهواري وڃڻ جي. انهيءَ رستي کان خودي، آپي ۽ مان مان ڪرڻ وارو ڪين هلي سگهندو؟ جنهن پاڻ مان 'مان' ڪڍي ۽ انهيءَ جاءِ تي 'تون' وڌي، اهو ئي مالڪ جي راهه ۾ هلي پياري پرينءَ کي پائيندو. مالڪ وٽ وٺي هلڻ وارو رستو ڏکيو آهي، نازڪ ۽ عيش آرام طبيعت وارن لاءِ نه آهي. انهيءَ سچي رستي تان هاڻ وارا راتيون جاڳي، سوڀل اٿي، پرپر سڪ سان سچي محبوب کي ياد ڪري ڳوڙها ٿا ڳارين ۽ انهيءَ رستي تان هلي هو جيئري ٿا مرن، من کي ٿا مارين خودي وڃائين ٿا ۽ رضا تي راضي ٿا رهن.

هڪ ماڻهوءَ اچي پنهنجي يار جو در کڙڪايو. يار اندران پڇيس ته ڪير آهين؟ چيائين ته 'مان' آهيان تنهن تي يار اندران ئي جواب ڏنس ته هليو وڃ، تنهنجي واسطي هت جاءِ نه آهي، هڪ گهر ۾ ٻه 'مان' ڪٿا ماپي سگهن؟ ويچارو عاشق ويندو رهيو ۽ دوست جي فراق ۾ پئي ڦٿڪيو ا سال کان پوءِ وري يار جي در تي آيو ۽ اچي در کڙڪايائين. دوست اندران ئي پڪاريو ته ڪير آهي؟ هن چيو ته اي محبوب! ”تون در تي آهين.“ جواب آيو ته هاڻي جڏهن 'مان' آهيان نه اي 'مان'! اندر اچ.

”ڪيئن ماپيندا مـن ۾ خودي ۽ خدا،
ٻن ترارن جاءِ، ناهي هڪ مياڻ ۾.“
(شاهه صاحب)

يعني هڪ ئي من ۾ خودي ۽ خدا نه ماپندا جيئن ٻه ترارون هڪ ئي مياڻ ۾ ڪين ماپي سگهنديون آهن؟ پنهنجي من مان آپو ڪڍ ته پوءِ اٿي مالڪ جي وهڻ جي جاءِ ٿئي.

هي پراڻي ! نون نام جي پنهنجي پوڪ پوڪي ڪمائي ڪر. ڪميا جي ڪاياڻيءَ سان نون نون اندر مان ڪام، ڪرود وغيره کي ڀڄاءِ. پنهنجي ڀڳتيءَ جي ٻنيءَ چوڌاري گروءَ جي وشواس جو لوڙهو ڏيئي نون ڪوڙيءَ دنيا کي سچي سمجهڻ جو ڀرم ڪڍ ته ٻوءِ نام جي ٻنيءَ مان، جيڪي اڪٿ الاح جي فصل ملڻ وانگر نوڪين مڪتي حاصل ملندي.

(٢) مليءَ ترڀءِ تاريءَ گر سڪم،

مليءَ ناڪ پوهر نه بڪم.

نام جي ڪمائيءَ وارو گرو، ٻاڻ سان گڏ پنهنجن شش کي ٻه تاري ٿو. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته نام آراڌڻ وارو شخص پني ولي ٿئو مري پعني هنڪي جونين ۾ دکه پوڳي بيڪاري ٿي پعني ڀڳتيءَ ٻنا ڪتل ٻڌجي، در در ٺوڪرون ٿـــ ڻيون ڪاڻيون پون؟

(٣) ائسا نام نرنجن هوءِ، جيڪومن جاڻيءَ من ڪوءِ.

اهڙي سچي نرمل نام جو پتو الهيءَ ڪي هوندو جيڪو اُن کي اندر ۾ ڏٺائيندو.

ا- برہان سندي ٻـــار ڏي، پـــد عجائــب آهه،
گهوري ســـر گهماءِ، مٿـــي در دوس جـي.
٢- پند عجائب برہڻ جو، 'مان' سان ڪين هلي،
سائي چاهه چلـــي، جنهن 'مان' ڇڏي وچ ۾.
٣- مارڳــ مٺاهون ليـــو، مارڳـــ ڌڙهـــي ڪير،
سا ٻجي ســـاٿ سرہر، جائي مارڳ لي مري.
(سچل)

مالڪ وارو رستو عجيب آهي. سچي صاحب کي اهـي ٿا ملن جن ٻاڻ هن مٿان گهوري ڇٽو ڪيو آهي. مڙئي پياري سچي سائين هر پند رواجي پند ڪواهي پــر اها هئي نمولـي

گرو نوکي اندر سڌ پيو ڪري.

"ويٺي سا ويٺي، باقي رکہ رهت سان،
ساهي سمرڻ ڪي، اندر پس پيهي،
مانکا ڏيهي، موتي ايهڙا ڪيڏڪي،"

اي پيارا! عمر جيڪا گذري سا تہ ويٺي باقي جيڪو وقت رهيل آهي تنهنجي تہ سنڀال ڪر. اندر ۾ نام جي ڪمائي ڪري مالڪ سا گروءَ کي پرگهٽ ڪر. هيءَ مانش جنم ڏاڍو مشڪل ٿو ملي تنهنجو قدر ڪر!

پوڙي ١٥

شبد جي ڪمائيءَ ڪرڻ وارو تہ رڳو پاڻ کي سنسار ساگر مان ٿو تاري پر پنهنجي ڪٽنب ۽ ٻين کي بہ تاري ٿو.

(ا) منيِ پاوهہ موکہ دئار، منيِ پرواريءَ ساڌار.

شبد جي ڪمائي ڪرڻ وارو مکتي ٿو پائي ۽ پنهنجي ڪٽنب ۽ پروار ۽ ٻين کي بہ تاري ٿو.

"نام سڻ من رهسيئي، تاپائي موکہ دوار." (آسادي وار)

اندر ۾ شبد جي پڌڻ سان ئي مڪتيءَ جي دروازي تي پهچجي ٿو.

"چوٿي پد مکت دوار." (محلہ ٣)

چوٿين پد سچکنڊ پهچڻ سان ئي مکتي ملي ٿي. ٻين ٽن پدن (١) سهس دل ڪنول (٢) ترڪٽي يا برهم (٣) پاربرهم جي پهچڻ ڪانپوءِ سچي مکتي ڪانہ ٿي ملي پر وري ورِي دنيا ۾ اچڻو ٿو پوي.

"پنهنجي پوکہ سنڀار پراڻي، پيهي تي چڙهي،
ڪميا ڪانپاڻيءَ سان، ڪيڏي ڪلپت جهار،
ڏيٺي واڙ ويساهہ جي، لون ساهي پرم نوار،
تہ ڪٽي بيهد بار، آنيءَ اکت آناج جي.

ٻاهرين اکين ۽ رواجن جو پابند نٿو رهي، ڇاڪاڻ ته هن جو سنبنڌ سچي ڌرم، سَت نام سان جُڙي ٿو وڃي.

"مني نام سچي پد پوڄا." گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته نام جي ڪمائيءَ وارو رستو، سچي مالڪ جي پوڄا وارو ۽ مالڪ وٽ عزت ماڻ وارو رستو آهي. سوامي جن به فرمائي آهي ته:-

"شبد ڪمائي ڪر اي ميت، شبد پرتاپ ڪال جو جيت،
شبد ڪهاڻ لــؤ ڪهت ٻ ڏيک، شبد هي شبد پيو ڪر پيک،
شبد ڪرم ڪي ريک ڪٽاوي، شبد شبد سي جاءِ ملاوي،
شبد بنا سب جهوٺا گيان، شبد بنا سب ٽوٽا ڏيان،
شبد ڇوڙ سب اڙي اجان، راڌا سوامي ڪهين بکان.

اي منهنجا پيارا! شبد جي ڪمائي سان ئي ڪال کي جيت. شبد ٽوڪي اندر ۾ ملندو. شبد جو امرت پيئي ٽون ڏس. شبد تنهنجا سڀ ڪرم ڪٽي ٽوکي جنم مرڻ جي ڦيري کان ڇڏائي مالڪ ۾ وڃي ملائيندو. شبد جي ڪمائي بنا ٻيو سڀ گيان ۽ ڏيان ٽوٽو، پوئلو يا ڦوڪ آهي. سوامي جن فرمائين ٿا ته اڙي مورکا! تون شبد جي ڪمائي ڪڏهن به نه ڇڏ.

(٣) انسان نام ذريعي هوءِ، جيڪو ون جاڳيءَ ڪوءِ.

اڄڙو اڄو ٽرمل پوتر نام مالڪ جو آهي جنهن جو قدر انهيءَ جي ڪمائي ڪرڻ واري کي ئي آهي.

"هنجي ڪن ڪهار جا، سُڌو نه سٽي،
اندر جي آهن، سڄ سيئو ٽن سپن."
(شاه صاحب)

شاه صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي ڪن تنهنجي اندر ڪهاڻ ۾ آهن ٽن سان تون شبد کي چڱيءَ طرح سڌو واڻي ٿو ٻڌين. تون اندر ۾ ٻيي هٽي، جيائي پالي ڏس ته شبد بنا

”ڪوڙو ڪاغذ ڪوڙئين، وڏو وڃائين مــس،
ڏوري ليــان ڏس، اکــر جــيان آئيــو.“
(شاھ ڀٽائي)

اي پيارا! تون ڇو پيو مالڪ کي ڳوڙين ۽ ٻين ۾ ڳولين؟ تون اندر جهاتي پائي انهي کي ڏس ته اهو اکر يا نام ڪٿان ٿو اچي؟ انهي راھ جي خبر توکي سچي سنگر وءَ وٽان ملندي ۽ نه ٻين اٽلائڻ مان.

ٻوڙي ١٤

ٻرھمي ۽ کي سچي صاحب وٽ وڃڻ ۾ روڪ ڪانهي. هنکي مذھبن ۽ پنٿن جي گهرج ڪانهي.

(١) مني ۽ مارگ ناڪ نه ٻاھ،
مني ۽ پٽ سيون ٻرگهٽ جاھ.

جيڪو شبد جي ڪمائي ڪريٿو اهو صحيح نيڪ رستي تان وڃي رهيو آهي ۽ هو رستي ۾ اجايو ڦري ٿوڪرون نٿو کائي ۽ هو لڳن جي رستي تان نڪجي وڃي ڪين رهيو آهي. آخر هو پت ۽ مان شان سان ڪليو ڪلايو، ظاهر ظهور مالڪ جي دربار ۾ وڃي ٿو. ”شبد سرت پت پائي“ سرت شبد ڀوڳ جي رستي تي هلڻ سان مالڪ وٽ پت سان رهجي ٿي اچي ۽ ”بن شبدي پت جاتي هئي.“ ٻر شبد ڪانسواءِ ٻين رستن، تيرٿ، تپ، ٻت پوڄا، ٻوٿين پڙهڻ سان مڪتي ڪانه ڪا ملندي ۽ مالڪ جي دربار ۾ پت ويندي ۽ چوندا ته تو اموالڪ جنم برباد ڪري ڇڏيو.

”هيري جيسا جنم امولڪ، ڪوڏيءَ بدلي ڪويا ري!“

(٢) مني مڪم نه چلي ۽ پنٿ، مني ڌرم سيتي سنبنڌ.

شبد جي ڪمائي ڪرڻ وارو شخص ڌرم يا پنٿ جي

جيڪي پاڻي پيڙا جيو آهن سي شبد جي ڪمائي اصل لتا ڪن ۽ آهي پٿر، پاڻي، ڪاغذ ۽ مورتن طرف وڃن ٿا. سرمد شبد جي رستي ڪالـواهه لڪـي مڪتي ملندي ۽ لـ چوراسيءَ جو چڪر ڇٽندو؟

(٢) مٺي مهم ڇوٽا ناڪاهه، مٺي جم ڪي ساٿ نه جاءِ.

شبد يا نام جي ڪمائي ڪرڻ وارا، سنباري ماڻهن والگر ڪال ۽ ڪرم جا، من ۽ مايا جا ڏڪيا ۽ ڇوٽون لتا ڪاليس ۽ موت ڪالهوءَ هو جم ۽ ڪال سان لتا وڃن پـر ڪين گرو ٻساڻ ولڻ ٿو اچي. ”بن ناوي ۽ پـﮧ جاءِ.“ نام جي ڪمائيءَ ڪالـواءِ جيو جي مالڪ جي دربار ۾ پـﮧ ٿي وڃي.

”جس ڪڙ لد ر ڪري گرهورا، شبد ملائي گرمسڪ سورا.“

جنهن ٿي پورڻ گرو ڪريا لـو ڪري اهو لـي سوره، گروءَ جي ڇوڻ ٿي هلي شبد ۾ لين ٿو ٿئي.

”مگر لهن ڪان مڪتا، جـو ڏهاڙي ٿو ڏلي،
ڪـوڙا در دنيا هـا، جاجڪ مگـن جـي،
سيان لهن ڪـي، موٽي ڏيـدا منهـن ۾.“
(شاهه پٺالي)

هي پالي! لون دنيا جا ڪوڙا در ڀٽڪي، ڀڀن ۽ جاهڪن والگر بن ٿ. سچي مالڪ کان ڪهر جو هميشه سيني ڪي ڏيڻ وارو آهي. جي الهن ٿ ڪندين ٿ موت ڪالهوءَ ٿوڪي مالڪ جي دربار ۾ ڏورابو ڏيندا ٿ ٿو سچي مرشد جو در ڇڏي، پنهنجي عمر ٻين درن تي ڀٽڪي برباد ڪري ڇڏي.

(٣) اٺسا نام نرنجن هوءِ،

جي ڪو من جاڻيءَ ٥ن ڪوءِ.

اهڙو مالڪ جو نرمل، پاڪ ۽ ٻرلر مايا کان رهت نام آهي اهو ڪر ۽ رلو ان کي هتين سان هندالي جڻي ٿو.

پوڙي ١٣

شردا ڀاؤ سان شبد جي ڪمائي ڪرڻ سان سرت جاڳي اُٿندي ۽ اندر ۾ سڀ غيب جي سڌ پوندي.

(ا) مني سرت هووي، من بڌ،
مني سگل ڀون ڪي سڌ.

شبد جي ڪمائي شردا ۽ پريم سان ڪرڻ سان موڳي، بيوقوف، اياڻي من ۽ ملين بڌي ۾ سرت يا سجاڳي يا حقيقي جاڳرت ٿي ٿئي ۽ هن کي غيب جي سڌ ٿي پوي يعني هن کي سيني لوڪن جي خبر ٿي پوي. ٻين اکرن ۾ چئجي ته نام جي ڪمائي ڪرڻ سان سرت جاڳي ٿي اُٿي ۽ من ۽ بڌ ۾ سرت جو پرڪاش ٿو ٿئي ۽ آهي ذاهپ ۽ ٻولڻائيءَ جا روپ ٿيو پون.

”جيتا شبد سرت ڌن تيري، جيتا روپ ڪائيا تيري.“
(محلہ ١)

جيئن انسان جي شڪل جو قدر ماڻهو ڪنتا ليئن مالڪ وٽ سرت شبد جي ڪمائي انهجي عزت ڪندي.

”سي ٻوچارا پـر ٿيا، سمند سيوڻو جن،
آنداٿون عميق مـان، جولـي جوهارن،
لڌاٿون لطيف چئي، لالون مـان لهرن،
ڪالهي قيمت تـن، ملهه مهانگو اُن جو.“

جيڪي شبد جي ڪمائي ڪن ٿا سي ٿي پريا پرپور ٿـا ٿين. اهي سڀ ڪجهه اندر ۾ لبي هٿي لهن ٿا ۽ انهن جو ٿي مالڪ وٽ وڏو مان ۽ شان آهي.

”ساڪت نـر، شبد سـرت ڪئـ پائيئي،
شبد سـرت بـن، آئيئـيءَ جائيئـيءَ.“
(محلہ ١)

(٢) ڪاغذ قلم نہ لکڻ هار،
منيءَ ڪا ٻهہ ڪرڻ ويچار.

ڪاغذ ۽ قلم سان تہ اهيءَ جي تعريف لکي نٿي سگهجي؟ اڪي ڪي اهڙو لکڻ وارو آهي ۽ اڪي ايترا قلم ۽ ڪاغذ آهن جو هو پوري طرح اها لکي سگهندو. اها ڪوشش گهڻيئي ڪن ٿا مگر هو پوريءَ ريت ڪري نٿا سگهن.

"سڄڻ من من وساءِ نہ، آئي آءُ ملي ميري پائي،
آلڏن سڀي ٻڪسع ڪسر، سڀيءَ جسع لائي."

هي مهنجا پيارا ٻار! مالڪ جو نالو ۽ شهد نہ سڄو وقت اندر ۾ ڏيا تہ پوءِ سڄو مالڪ توکي ملي.

(٣) اُئسا نام نرنجن هوءِ،
جيڪو من جاڻيءَ سو ڪوءِ.

اهڙو هي پاڪ پوتر بي داغ نالو آهي پر اهو ڪو ورلو اندر ۾ جپي پرگهٽ ڪري ٿو.

"اوکد آهي نام، سامي جني سڀ روڳ جو،
ڪرڻ ۾ ڪو هڪڙو، سمجهي سو لهڪام،
ڪو جهڙو آرام، حد ڇڏي بي حد جي."

سڀئي دکن ۽ بيمارين جي دوا نالو آهي. دنيا ۾ ڪروڙن ۾ ڪو ورلو انسان آهي جو اها ڳالهہ سمجهي، نالو يا شهد جي ڪمائي تو ڪري.

"ساري رات سبحان، جاڳي جس ياد ڪيو،
اُنجي عبداللطيف چئي، متيءَ لڏو مان،
ڪروڙين ڪسن سلام، اچي آئهہ اُنجي."

شاهہ صاحب جن فرمائين ٿا تہ جنهن محنت ڪري، راتيون جاڳي مالڪ کي ياد ڪيو آهي، جيڪي تہ ڇڏار پر هنجي مرت ڪالهوءَ ۾ هن جي قبر يا سماڌيءَ اڳيان ماڻهو اچي لهي هنجي عرض ڪندا.

لوهه کي چڪمق جي اڳيان رکبو ته چڪبي وڃي چڪمق کي لڳندو، ڇو ته لوهه کي وڏو علم ۽ عقل آيو آهي. جي ان چڪمڪن جي قطبن (Poles) جي وچ ۾ لوهه رکبو ته لوهه چڪمق ڇهڙو تسي ٿو پوي. هنن مان معلوم ٿو ٿئي ته شرڌا ۽ پريم جي گت، من ۽ بڌ کان پري آهي ۽ علم ۽ عقل ڀنهي کان ٻاهر ۽ دور آهي.

پاڻي جبل تان لهي لاهوارو وهي سمنڊ ۾ وڃي ٿو ڇوڙ ڪري. پر مڇي اوپارو هلي جبل تائين پهچي سگهيٿي. اهڙيءَ طرح رچنا جي ڌارا مالڪ وٽان نڪري سياويڪ هيٺين لوڪن ڏي وڃيٿي ۽ جيو پڻ سياويڪ هيٺ سنسار ڏانهن پيو وڃي ۽ نه مٿي مالڪ ڏانهن. پر جي هنبر سچو پريم ۽ عشق مالڪ لاءِ هجي ۽ پوءِ مڇيءَ وانگر هو اوپارو چيتن ڌارا يعني شبد ۾ چڙهي اُنهي استان تي پهچي سگهيٿو، جتان اهو شبد يا ڌارا اچي رهي آهي.

"نام سنٽيٺيءَ، نـام منيٺيءَ، نامـي وڏيائي،
بن ناوي ڪوئي نه منيٺي، منمک پت گنوائي،
نـا مهه ٿـي نـام منيٺيءَ، نامـي وڏيائي،
نانڪ سـب ڪـڇ، ناوي ڪـي وس هئي،
پوري ڀاڳ ڪو پائي."

نام جپڻ ۽ بڌڻ سان ٿي مالڪ مليٿو. بنا نام جي هي جيو منش جنم جي پت ٿو وڃائـي. مالڪ سان ملڻ وغيره سـب نام جي وس آهي پر اهو نام پوري ڀاڳ ۽ مالڪ جي ڪرپا سان ٿي ملندو.

"اَب ستگر مجهي ملا ديال، ڪنجي دي کولي تال"
(سوامي جي)

يعني هينئر موکي ديال ستگرو مليو آهي، جنهن منهنجي تيسري تل جو ڪلف کولي ڇڏيو.

الدو ۾ مالڪ کي جهالي ٻالي ڏس ته سارو عالم اُهيءَ جي آسري تي بيو هلي.

”اُهد ٻالي ٻولجي، سنتن هست راکي ڪنجي.“

يعني اُهد ٻاڻيءَ يا شبد جي جيڪا ٻولجي آهي، تنهن جي ڪلڻ جي ڪنجي لنظ سنتن وٽ ئي آهي.

”الهد ٻاجي ميرا من ليا، گر بچن نام پتيالي.“

الهد شبد مهنجو من وس ڪري ڇڏيو آهي. گروءَ جو وچن يا نام مالڪ وٽ پهچ سان لڀائيندو.

ٻوڙي ١٢

(١) مليءَ ڪي گت ڪهيءَ نه جاءِ،
جمڪو ڪهيءَ پڇي پڇتاءِ.

هن ڪان اڳ ڇهن ٻوڙين ۾ شبد ڌن جو بيان ڪيل آهي. هيٺين ڇهن ٻوڙين ۾ وري منڻ يعني عمل ڪرڻ جي تعريف گرو صاحب جن ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته نام يا شبد جي ڪمائيءَ جي ساراهه جو بيان ڪري نٿو سگهجي؟ پر جيڪو اهيءَ جي ساراهه جي ڪوشش ڪندو ته اُن جو پورو بيان ڪري ڪين سگهندو ۽ آخر تڪجي حيران پريشان ٿيندو؟ جاڪاڻ ته شرڌا ۽ پريم جي ڳم جو بيان ڪري نٿو سگهجي؛ اهن جي واحد تي ليارِي آهي.

”پريم پڳم ڪي ايڪ ڪن، گيان ڪي ورس پچاس،
جيون گنيهر ڪي اڪ ڳوڙي، وهتون ٻارهه ماس.“

يعني عشق يا پريم جي هڪڙي ڪن، پنجاهه ورهين جي گيان جي برابر آهي؛ جيئن ٻادل جي هڪ ڳوڙيءَ جو وسڻ، ٻارهن مهنن جي کوهه جي نار جي وهاڻڻ جي برابر آهي.

وشواس جبل جي اُنڪ کني ۾ دور ڪيو ڇڏي

ماڻهو اولڌهه ۾ يا جهنگل ۾ ڪنهن جي پونڪ يا ڪو ٻيو آواز ٻڌي رستو لهي سگهندو آهي. شبد جي ڪمائيءَ سان اٿاهه سنسار روپي سمنڊ جي اونهائيءَ جو پتو ڏو لڳي ۽ انهيءَ جو اونهون ۽ ڪار پاڻي به ڪاڳهو ٿيو پوي يعني سنسار جون ڏکيائون، تڪليفون، دک، سک، جنم مرڻ جو چڪر، اهي سڀ دور ٿا ٿين.

(٣) نانڪ پڳتا سدا وگاس،

سڻيئيءَ دوک پاپ ڪا ناس

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سچي شبد کي اندر ۾ پرگهٽ ڪري ٻڌڻ سان، آنند ملي ٿو ۽ دک پاپ ۽ جنمن جا ڪرم ڪٽجن ٿا.

"آکڻ اکا آکيئي پياري، ڪٿه سڻيئيءَ سچ ناءِ،
نام مليءَ سنتوکيان پياري، ندري ميل ملاءِ."
(محلا ١)

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي شبد يا نام جي ڪمائيءَ کي ڏکيو ڪري ٿا ڄاڻن، سي ڪيئن سچو شبد ٻڌي سگهندا ۽ مالڪ جو ديدار ڪندا؟ سچو نام انهن کي حاصل ٿو ٿئي، جيڪي صبر، پريم ۽ وشواس سان محنت ٿا ڪن ۽ جن تي مالڪ جي مهر ٿي ٿئي.

"ڇهه آنارهن چار، ڳالهه ڇون ٿا هڪڙي،
هيڏي هوڏي هتڙا، ٻيا مرم نه مار،
سامي سنتن سان ملي، من ۾ ڏس مرار،
شهر، ٻهر بازار، آهي جنهن جي آسري."

سامي جن فرمائين ٿا ته سڀ ويد شاستر ۽ ٻيون ڌرمي ڪتاب انهيءَ هڪڙي ڳالهه جي ساک ٿا ڀرين ته گروءَ ڪانسواءِ اجايو هيڏانهن هوڏانهن ڀٽڪي وقت اجايو نه وڃاءِ. پهنجي

يار ٻڌائيندو.

نوٽ:- سمرن ڇا آهي؟ تنهن جو هڪ مثال ڏجي ٿو. پنهنجي روح ۾ سرت کي جڏهن ننڍو تنبورو ڪري، اُن جي تارن ڪشي ۾ ڌيان رکو هڪ هنڌ ملائي، شبد روپي وڏي تنبوري (جنهن ۾ اندر نام پيو ڳاج ڪري) اڪيان آهڙي طرح ٻڌارجي، جو جيڪو وڏي تنبوري (شبد) مان آواز پيو اچي سو ننڍي تنبوري (سرت) مان پاڻيهي اڪري اُٿي جو نالو آهي اندروني سمرن. جيستائين اهڙي حالت پيدا نٿي ٿئي تيستائين واهه مان گروءَ جو مليل نام جپجي، ته من ڪجهه قدر هڪ هنڌ بيهندو ۽ اُنهيءَ مان دل ۽ من جي صفائي ٿيندي رهندي. اهو ٻاهريون سمرن آهي.

ٻوڙي ١١

شبد ٻڌڻ سان جيو ۾ ستا ڳڻ پيدا ٿا ٿين ۽ هو مالڪ جي ملڻ جي لائق ٿو ٿئي.

(١) سُڻيئي سرا گتا کي گام،
سُڻيئي شيخ پير پاتشاهه.

شبد ٻڌڻ سان جيو سڀني ڳڻن، خصلتن ۽ صفتن جو ڀنڊار ٿئجي ٿو. اُن جي ٻڌڻ سان انسان ساڌ، سنت ۽ پرم سنت ٿئي ٿو ۽ مسلمانن موجب، هو شيخ، پير ۽ ٻين جو بہ پير ٿئي ٿو.

(٢) سُڻيئي انڌي پاوهه راهه،
سُڻيئي هاٿ هووي آسگاهه.

شبد جي ٻڌڻ سان جيڪي روحانيت کان خالي يا انڌا آهن تن کي مالڪ وٽ وڃڻ جي راهه ملي ٿي. جنهن مڃڊل

ڪري پاپ ٿو لاهيان پر پاڻ وڏيڪ پاپ ٿو چاڙهي. ٻاهران پاڻ کي پيو ڌوئي، پر اندر ۾ وشين جا زهر پيو وڃهي. سچا ساڌو ليڪن لي سنان ڪرڻ ڪونہ ٿا وڃن پر لڏهن ۾ هو پاڪ پوتر آهن.

(٢) سٽيئي ۾ پڙ پڙ پاوهہ مان،

سٽيئي ۾ لاڳي سهج ڌيان.

شبد جي ٻڌڻ ۽ نام جپڻ سان مالڪ جي دربار ۾ عزت ۽ مان ٿو ملي. شبد جي وسيلي سولائيءَ سان سهج اوستا ۾ ڌيان لڳي ٿو (سهج اوستا سچ کنڊ ۾ ملندي آهي.)

"جس من بسيءَ، سنيءَ لاءِ پريت،

تس جن آويءِ، هستر ٻريپ پريت." (سکمني)

جنهن جي اندر ۾ شبد ٻڌڻ جو پيار آهي انهيءَ جي ئي چت ۾ هري وسي ٿو.

"ڪوئي گاوي ڪوسٽي، هرناما چت لاءِ،

ڪهہ ڪبير سنسا نهي، انت پرم گت پاءِ."

جيڪو نام جپيٿو ۽ اندر ۾ شبد ٿو ٻڌي انهيءَ جي پرم گت يعني مڪتي ۾ ڪو بہ شڪ ڪونهي.

(٣) نانڪ ڀگتا سدا وگاس،

سٽيئي دوکہ پاپ ڪا ناس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ اندر ۾ شبد پرکهت ڪرڻ ڪرڻ سان، آنند ملي ٿو ۽ دکن پاپن جي نورلي مليتي يعني جنم مرڻ چٽي ٿو. گرو صاحب جن وڏيڪ کولي سمجهائين ٿا تہ:-

"ڪلجگ ۾ رام نام بوهتا، گرمک پار لنگهائي."

ڪلجگ ۾ رام نام ئي ڀوساگر جي پار لنگهائڻ لاءِ جهاز مثل آهي. انهيءَ جهاز جو هلائيندڙ سچو ستگرو آهي اهو ئي

پوڙي ١٠

شبد جي ٻڌڻ ڪري روح جون طاقتون اڀرن ٿيون ۽ زور ٿيون وٺن ۽ مالڪ ۾ ڌيان لڳندو.

(١) سٽيٽيءَ ست سنتوک گيان،
سٽيٽيءَ آٺ سٺ ڪا اشنان.

شبد جي ڪماليءَ سان ٿي سچائي، سنتوش ۽ گيان پراپت ٿئي ٿو. الهي جي ٻڌڻ سان اٺهٺ تيرٿن جي اشنان جو ڦل ٿو ملي يعني شبد جي ڪماليءَ واري کي تيرٿن ۽ ورتن جو ضرور ئي ڪانهي.

"ڳيائي وراڻي گس، ڪهڙي ٿئي ڪمڪي،
ٿوڙي لب تيرٿ ڪري، ساڌن تاتا پيس،
سمجهي ڏس ساهي چٽي، ٿون ڪهڙي ممتا مس،
ڪري ساڌ سمس، ساک ڏسن سچ جي."

لب ڪرڻ ۽ تيرٿن ۾ وڃڻ مان مالڪ ڪونه ملندو؟ اها ڳالهه سنتن صاف سمجهائي آهي.

"تيرٿ جاوڻ جاڻ، تيرٿ نام هيءَ،
تيرٿ سبد وچار، انتر گيان هيءَ." (محلا ١)

نام جي سمرن کانسواءِ تيرٿن جي وڃڻ اجايو آهي. سچو تيرٿ شبد جو ٻڌڻ آهي ۽ اندر جو گيان به شبد جي ٻڌڻ سان ٿيندو.

"ناون چلي تيرٿي، من کوٽي تن چور،
اِڪ ڀاءُ لٿي ناتا، دُءِ ڀا چڙهيس هور،
ٻاهر ڌوتي تومڙي، انتر وس انڪور،
ساڌ ڀلي اڻ ناتا، چور س چورا چور." (محلا ١)

يعني ماڻهوءَ جو من کوٽو ۽ لڪين سان ڀريل آهي ۽ چور آهي ۽ وڃي ٿو تيرٿ ڪرڻ ۽ سمجهي ٿو ته سان

”ڇھ اُنا وھن چار، ڳالھ چون تا ھڪڙي،
ساهي ھن سنسار جو، ڏنو سڀ وسار،
ديکيا داس گروءَ جي، ھردم ھردي ڌار،
دوست جي دربار، پھچي پورن پاڪ ٿي.“

يعني سڀ ويد شاستر اھو تا چون تہ گرو جو ڏنل نام سچو وقت اندر ۾ پيو ٻڌ ۽ دنيا ۾ جيڪي ڏسين سو سڀ وساري ڇڏ. پوءِ تنھنجي اندر مان ڪن غير نڪرندا ۽ تون صاف ٿي مالڪ جي دربار ۾ پھچندين.

(۴) نانڪ ڀڳتا سدا وگاس، سڻيئي دوکہ پاپ ڪا ناس.

گرو صاحب جن فرمائين تا تہ شبد جي ٻڌڻ سان ڀڳت سدائين آنند ۾ پرسن تا رھن ۽ اسانجا ڪرم ڪٽجن تا ۽ دکن ۽ پاپن جو ناس ٿي پرم گت مليتي. گرو صاحب جن ھڪ تمام عمدو مثال نام ڀڳتيءَ جو ڏيئي سمجھائين تا تہ:-

”اڪ ڪرم ڪيئي بھتيري، جو ڪجي سو بنڌن پڙي،
ڪُرتا بيج نھين جمي، سڀ لاھا مول گدوائيندا.
ڪلجگہ ۾ ڪيرتن پردانا، گرمک جپيئي لائي ڌيانا،
آپ تري سگلي ڪل تاري، ھر درگھ پت سنن جائيندا.“

يعني نام جي ڪمائيءَ ڪانسواءِ مڪتيءَ لاءِ ٻيا جيڪي بہ سادن ۽ طريقا اسين وٺون تا سي پاڻ وڌيڪ ٻنڌن ۾ ڦاسائين تا. جيڪڏھن ٻي ٻج منداڻتو اڄ پوکيندا سين تہ اھو اصل ڪين ڦٽندو ۽ سڀ ڪليفون ۽ خرچ اجايا ويندا. اھڙيءَ طرح ھن ڪلجگہ ۾ مڪتي ماڻڻ جي مکيہ ڳالھ شبد ۽ نام جي ڪمائي آھي، جنھن جي پوري جاڻ سچي ستگرو وٽان ٿي ملندي. سچي نام جي ڪمائي ڪرڻ وارو نہ رڳو پاڻ تري ٿو پر ھو پنھنجي ڪل ڪٽنب کي بہ تاري ٿو.

(۴) نانڪ ڀڳتا سدا وگاس،
سڻيئي دوک پاپ ڪا ناس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ ڀڳت شبد ٻڌي سدائين آنند ۾ رهن ٿا. شبد ٻڌڻ سان ئي دکن ۽ پاپن جو ناس ٿو ٿئي ۽ جيو چوراسيءَ جي چڪر جي دکن کان ڇٽي ٿو.

پوڙي ۹

شبد ٻڌڻ سان اوچ گتي ملئي، آندر جو ڀيد معلوم ٿئي ٿو ۽ دکن جو ناس ٿو ٿئي.

(۱) سڻيئي ايسر برما اند،
سڻيئي مکہ سالاهڻ مند.

اُنهہ شبد ٻڌڻ سان ئي شو ٻدوي، برهما ٻدوي ۽ اِندر ٻدوي ملئي. جيڪي منتر (جيڙوڪ گائتري) وامہ سان اچارڻ لاءِ لاڌيا ويا آهن سي بہ شبد جي ٻڌڻ سان لڌيا. يا ٻي معنيٰ اِهيءَ سمہ جي آهي تہ شبد ٻڌڻ سان هملين درجن وارا بہ اوچ ئي ساراهڻ لائق ٿين ٿا.

(۲) سڻيئي جوڳہ جگت تن ڀيد،
(۳) سڻيئي ساست سمرت ويد.

شبد جي ٻڌڻ سان مالڪ جي ملڻ جو جوڳہ يا ترڪيب ۽ اندر جو ڀيد معلوم ٿو ٿئي. شبد جي وسيلي سمرتيون ۽ ويد لڌيا آهن جاڪاڻ تہ ناد شبد مان ئي ويد پيدا ٿيا آهن. ٻي معنيٰ هي بہ ڪئي اٿن تہ شبد ٻڌڻ سان شاستر، سمرتيون ۽ ويدن جي ٻڙور ۽ اُنهن ۾ لکيل ڀيد جي بہ سچي خبر پوندي.

”بن شبدي انتر انڌيرا، نہ وست لهي نہ چوکي ڦيرا،
ستگر هٿ ڪنجي هورت، در کلي ناهين،
گر پوري ڀاڳ ملاونيان.“

يعني شبد کانسواءِ اندر ۾ اونده اندوڪار آهي ۽ انهيءَ کانسواءِ نڪي جيو اندر ۾ مالڪ پرگهٽ ڪري سگهندو ۽ نڪي هنجي جنم مرڻ جو ڦيرو لهندو؟ ۽ شبد کولڻ جي ڪنجي ستگر جي هٿ ۾ آهي ۽ پورڻ ستگرو بہ ڀاڳن سان تو ملي.

”اِس جگ کا ڌرم پڙهو تم ڀائي،
پوري گر سڀ سوجهي پائي،
ائي اگي هرنام سکائي.“

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ اڳين جڳن ۾ ماڻهوءَ جي عمر وڏي هئي، صحت سٺي هوندي هئي ۽ خيال بہ دنيا ڏانهن گهڻو ڦهيل نہ هوا تنهنڪري معمولي ساڌنا سان، آسانجو خيال مالڪ جي پڳتيءَ طرف ويندو هو. هن وقت هن ڪلجڳ ۾ اسانجي عمر ٿوري، تندرستي بگڙيل ۽ خيال دنيا ڏانهن گهڻو ڦهليل آهن جو پنج منٽ بہ ڌيان ۾ اسين نٿا ويهي سگهون. زماني موجب هن ڪلجڳ ۾ سولو مکتيءَ جو رستو گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ نام جو ئي سچو رستو آهي.

(٢) سٽيئيءَ ديپ لوءِ پاتال،
(٣) سٽيئيءَ پوهہ نہ سکيءَ ڪال.

شبد جي آڌار تي، ديپ، لوڪ ۽ پاتال سڀ قائم آهن. شبد جي ڪري ڪال يا شيطان بہ پنهنجو زور نٿو هلائي سگهي ۽ دک ڏيئي سگهي.

نراڪار،“ شبد کي سنتن جدا جدا نالن سان ڪوٺيو آهي، ڪي انهيءَ کي انهد شبد چون ٿا، ڪي باڻي، ڪي بانگ آسماني، ڪن انگريزي Word يا Logos وغيره ڪري چيو آهي. ساري سرشٽيءَ کي شبد ئي پيدا ڪيو آهي ۽ شبد ئي سرشٽيءَ کي هلائي رهيو آهي ۽ شبد جي ئي رستي جيو مالڪ جي دربار ۾ پهچندو، جيئن گرو نانڪ صاحب جن فرمايو آهي ته:-

”شبدي ڌرتي شبدي آڪاس، شبدي شبد ڀيا پرڪاش،
سگلي سرشٽ شبد ڪي پاڇي، نانڪ شبد گهٽي گهٽ آڇي.“

يعني ڌرتي، آسمان جا منڊل، سج، چنڊ، تارا ۽ سڀئي سرشٽي، سڀ شبد جي آڌار تي بيٺا آهن. شبد هر هڪ انسان جي اندر هر وقت وڄي رهيو آهي.

هاڻي سوچيو سڌ پير سر نانڪ .... جو مطلب آهي ته شبد جي ڌن ۽ ڪمائي ڪرڻ سان ئي انسان، سڌ، پير، دولتنا ۽ ناٿ ٿيا آهن. شبد جي کوڄ جي آڌار تي زمين، رچنا جو آڌار روپي ڍڳو، يعني انجي بار جهلڻ واري طاقت ۽ آسمان يعني ساري سرشٽي بيٺي آهي. هاڻي شبد ڌن جي اصلي معنيٰ ڪهڙي آهي؟ رام رام چوڻ، ڪتا وارتا يا گيت وغيره ڳائڻ اهو شبد نه آهي. سڀ ماڻهو جنم کان وٺي رام رام جدا جدا نمونن جهڙي رهيا آهن ۽ ڪتا وارتا ۽ راڳ روپ ٻڌي رهيا آهن، مگر اڄ تائين انهيءَ ڌن مان ڪين سڌتا حاصل نه ٿي آهي؟ حقيقت ۾ سچي يا ڌن شبد جو ٿي آهي، جنهن جو آواز هر وقت انسان جي دماغ ۾ خود بخود اچي رهيو آهي، جنهن جي تعريف سنتن ڪئي آهي.

”گگن منڊل ۾ آسڻ ٿئي، انهد ناد بجاوي،
ڪهه نانڪ تس ساڌ ڪي مهما، ويد ڪتيب نه پاوي.“

يعني گرو صاحب جن چون ٿا ته جيڪي مٿين منڊلن جي شبدن جا آواز ٻڌن ٿا تن جي سارا ويد ۽ بيا ڪتاب به ڳائي نٿا سگهن. وري فرمائين ٿا ته:-

ڪامل سنتن پنهنجين باڻين ۾ پنجن شبدن جو بيان ڪيو آهي يعني ته انسان جي اندر ۾ قدرتي پنجن قسمن جا آواز آهن جي اُنئي پهر پيا وڄن. جيئن ساءِ جن چونتا ته "اُنئي پهر وڄي ٿي مرلي ٻن موهن جي." گرو صاحب جن چيو آهي ته:-

"واجــي پنچ شبد تـــت گهـــر سباڳي،
گهر سباڳي شبد واجي، ڪلا جت گهر ڌاريئا،
ڪهي نانڪ سڻهو سنتو، شبد ڏرو پيارو."
"پنچي شبد اناهد باجي، سنگي سارنگ پاني،
ڪبيرداس تيري آرتي ڪيني، نرنڪار نرباني."

حقيقت ۾ در اصل شبد هڪ ئي آهي. جيئن نــدي پهاڙ تان جيڏي مهل نڪري ٿي ته اُتي انهي جو آواز تمام مٿان هيٺ ڪرڻ ڪري هڪڙو آهي، پوءِ جيئن جيئن هوءَ هيٺ اچيتي ليئن تيئن اُنهي پاڻيءَ جو آواز بدلبو پيو وڃي. اهڙيءَ طرح شبد جو ۽ آواز ست پرش وٽان نڪري هيٺ هر ڪنهن استان تي بدلجي ٿو پر شبد هڪ ئي آهي. هاڻي پورڻ سنتن جي مت موجب پنج شبد آهن. هيٺ آلما جي استان ڪانپوءِ مٿي پهريون استان سهس دل ڪنول آهي، جتي بتيءَ جهڙي روشنائي آهي ۽ سنک يا ناد جهڙو آواز آهي. انهيءَ کان مٿي ترڪٽيءَ يا برهم جو استان آهي، جتي صبوح جي سورج جهڙي روشني آهي ۽ مردنگ يعني گجگوڙ جهڙو شبد جو آواز آهي. ٽيون استان دسوين دوار يا پاربرهم آهي جتي پورنماسيءَ جي چنڊ رمان جهڙي روشني آهي ۽ ڪنگريءَ يا سارنگيءَ جهڙو شبد جو آواز آهي. چوٿون استان ڀونر گفا آهي جتي ٻن پهرن جي سج جهڙي روشني آهي ۽ مرليءَ يا بنسريءَ جهڙو شبد جو آواز آهي. تنهن کانپوءِ سچ کنڊ آهي جتي هزار سورجن جهڙي روشني آهي ۽ شبد جو آواز بين جهڙو آهي. هت ست پرش رهيتو. گرونانڪ صاحب پڻ چيو آهي ته "سچکنڊ وسي

يعني تہ اُن لئي سچو داتار آهين. اُن کان سواءِ ٻيا سڀ
اُن کان گهرندڙ آهن. مينهن منڊ ۽ وسندا آهن پر تنهنجي مهر
جيون مٿان سدائين پيئي وسي. اي مالڪ! هي اُن مهنجي
اندر ۾ برڪت ڏين تہ پوءِ مون پاپيءَ ۽ گنهگار جو آسي مان
۽ عرس ليندي.

پوڙي ٨

٥ پوڙيءَ ۾ فرمايائون تہ، "ڳاوهي سٽيءَ من رکيتيءَ پاءِ."
هاڻي ٨ کان ١١ پوڙيءَ تائين سٽڻ جا جدا جدا فائدا ٻڌائين
تہ ڇا ٻڌجي، ڇا سٽجي؟ الهد شبد جو ڇيڙن ڌارا مان پيو
اچي سو ٻڌجي. اهو شبد سڄيءَ رچنا جي ذري ذري ۾
موجود آهي. مٿي چيل آهي تہ 'جو پنڊي سو برهمنڊي'
يعني جيڪي رچنا ۾ ٻاهر آهي سو جسم جي اندر آهي.
ٿورڪي جيو سٽگروءَ کان شبد جي راهہ وٺي پنهنجي اندر
۾ اهو شبد ٻڌي. اها شبد هي ڪشش لئي آهي جا سڄيءَ
رچنا کي ملائي جهلي بيٺي آهي تہ تہ سڀ مادي جزا هڪ
ٻئي کان جدا ٿي وکري وڃن ۽ ڪابہ صورت ۽ شڪل نہ
رهي ۽ سڀ غبار ٿي وڃي. اها شبد هي ڌارا آهي
جا مادي matter کي بہ حڪم ۾ رکيو اچي. جڏهن جيو جي
اندر شبد پڌرو ٿيو وڃي ٿو تڏهن جيو جو موهہ ٿو لٿي ۽ شرير
جو بنڌن ٽٽي ٿو لهيل آهي سو جدا ٿي پنهنجي اصلي ٽن ۾
مليو وڃي.

(١) سٽئيءَ سڻ پير سر ناٿ،

سٽئيءَ ڌرت ڌول آڪاس

سٽئي جو مطلب آهي شبد کي سٽڻ يا ٻڌڻ. گرو نانڪ
صاحب، ڪبير صاحب، سوامي جي مهاراج ۽ ٻين ڪيترن

(٢) ڏوا ڪنبا وڃ جا ڏيئي ۽ نال چاڙي ۽ سڀ ڪوءِ

جي ڪٺي ٿو ڪنبڻ يعني پوءِ زمين لي هنجو نالو مشهور ٿي وڃي ۽ هر ڪو هنجي حڪم اندر هلي ۽ ساڻس پنيان ڳڻ هلي.

(٣) چنگا ناءُ رکائڪي ۽ جس ڪيرت جگ ليءِ

(٤) جي تس ندر نه آوئي، ته وات پڇي ڪيءِ

جي هن چڱو نالو ڪڍي دنيا ۾ جس ۽ ناموس ڪٺي ۽ هر ڪو هنجي واهه واهه ڪري! ته ڇا ٿي پيو؟ جي هنجي اندر ۾ مالڪ جو پريم نه آهي ۽ جيڪڏهن مالڪ جي هنتي ديا مهر نه آهي ته پوءِ دنيا ۾ هنجي ايتري عزت هوندي به مالڪ جي دربار ۾ ڪير به هنجي ساراهه ۽ قدر نه ڪندو؟

(٥) ڪيٽا اندر ڪيٽ ڪر، دوسي دوس ڌري

پوءِ اهڙي ماڻهوءَ کي ڌرمراڄ، پاپي ۽ گنهگار جو دوش لڳائي مها نيچ ڪيڙن جي جوُن ٿو ڏئي.

(٦) نانڪ نرگڻ گڻ ڪري، گڻ ونتا گڻ دئي

(٧) تيها ڪوءِ نه سجهئي جه تس گڻ ڪوءِ ڪري

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي گڻوان نه آهن آهن تن کي مالڪ گڻوان بنائي ٿو ۽ جيڪي اڳيئي گڻوان آهن تن کي هو وڌيڪ گڻ ۽ سمت ٿو بخشي. دنيا جي ماڻهن وانگر هن وٽ ليکو نه آهي ته ڏي ته ڏيانءِ ۽ اهڙو ته ڪو سجهيئي ڪونه ٿو جو هن سان ڪا ڀلائي يا ٿورو ڪري سگهي؟ هو بي مثل ڏيندڙ ۽ بخشيندڙ آهي.

”ڏاتار تون، ٻيا مڙيئي منگتا،
ميهن مداڻتا وسٽا، سدا وسين تون،
آڳڻ اڇيم مون، ته ميرائي مان لهان.“ (شاهه صاحب)

پيشماز لاءِ ڏوهي وڃي رکيا آهن، پر انسان جو من اهڙو مڪي ٿي پرمن پر مختيار بيٺو آهي. جيسين اندر ۾ وڃي نه ڏسين اها دولت نه ملندي؟ جيئن اوڳ پراڻو ٻوڙال ڪوٺو ڳولي لڌالبدو آهي نه اهڙو هتي آهي، ليڪن ستگر لڌاليءَ نه مالڪ جو وڪيل حوالو ڏيهڻي اندر ۾ آهي اهڙو ڪوني ڪيو.

سائين بلي شاهه ڪيڏي نه زور سان پنهنجي مرشد جي ساراهه ڪئي آهي :-

”بن مرشد ڪامل بليا! تيري ايوين گئي عبادت ڪيتي.“

اي ٻالا! تو جيڪا بندگي ڪامل مرشد کان سواءِ ڪئي آهي سا اجائي وئي آهي، ڇاڪاڻ ته اها پوري ڍنگ جي نه هئي.

”بليا! شوهه دي سر حڪايت، هادي قربان هوئي هدايت،
ميرا سائين شاهه عنايت، اوهو لنگهاوي پار.“

اي ٻالا! تون مرشد جي ڳالهه ۽ هدايت ٻڌي انهيءَ تي عمل ڪر. منهنجو ڪامل مرشد عنايت شاهه ٿي سنسار ساگر مان مون کي پار لنگهائيندو.

پوڙي ۷

اڳين پوڙيءَ ۾ فرمايائون ته گروءَ جي ڪرپا کان سواءِ ڪي به ڪين ملي سگهندو. هن پوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته مرشد، ڪرپالوءَ ڪٿي جي ڪاٿ آهي. تون هن جي شرڻ وڃ ته هو دايا ڪري سمت بخشيندو.

(۱) جي ڄڳ چاري آرجا، هور دسوڻي هوءِ

جي ڪنهن جي ڪٿي چئن جڳن جي عمر هجي يا انهيءَ تان ڏهوڻي چاليهن جڳن جيتري عمر لڳس.

ڪرمن ڪانسواءِ ڪجهه به نه ملندو. جيئن چيل آهي ته:-

”موج مالڪ خواهش خدا و تدبير و فڪر انساني.“

يعني جيڪي به انسان کي ملندو سو مالڪ جي موج ۽ مرضيءَ سان ملندو، باقي انسان جي همت ۽ پرشارٿ ۽ فڪر آهي. ڪرمن ڪري ڄمڻ مرڻ ڏک سک آهي. جيڪو ستنام جپيندو تنهن کي ست ڪرمن ڪري مالڪ ملندو ۽ ٻئي ڪرمن جو ڦل بار بار ڄمڻ آهي.

هن دنيا ۾ ماڻهو وڻجارا آهن جن جا روز ٻدل آهن. جيڪي پنهنجي شاهه يا سيٺ جو ڪم ايمانداريءَ سان ڪن ٿا ته ڪين پوءِ لاڀ تو ٿئي ۽ جي پنهنجي شاهه کي وساري ويساهه گهاتي ٿا ڪن، ته پوءِ اهي ناس ٿا ٿين ۽ ڏک ٿا پائين. درگاهه ۾ ”ڪرمي ڪرمي هوءِ ويچار“ يعني ڪرمن موجب حساب ٿئي ٿو. تنهنڪري اي پيارا! هيئر ئي ڪجهه سوچ.

(٣) مت وچ رتن جواهر ماڻڪ،

جي اڪ گر ڪي سک سڻي

(٤) گرا اڪ ديهه بجهائي، سڀنا جيئا ڪا اڪ داتا، سو مي وسر نه جائي

انسان جي اندر رتن جواهر ۽ ماڻڪ ڀريا پيا آهن ۽ خود خدا هنجي اندر ۾ آهي. مگر اهي سڀ ظاهر تڏهن ٿيندا، جڏهن هو پنهنجي گروءَ جو حڪم مڃيندو ۽ جيڪا به هدايت هو هنکي ٻڌائيندو، تنهن تي هو عمل ڪندو. شل اهو داتا گرو مون کان ڪڏهن به نه وسري!

”گهر رتن لال بهو ماڻڪ لادي، من پرميا لهه سڪائيئي،
جيون اوڌا ڪرپ گهج کن ڪاڍي، ائين ستگر وست لهائيئي“
(گرو نانڪ صاحب)

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ اسانجي گهر يعني شرير ۾

جي رهڻ وارو آهين ۽ پاڻ کي پاڄي، دکي ڏسي رهيو آهين؛ منهنجو چيو مڃي، منهنجي پنيان اچ، تہ مان توکي سدا سکن جي هند سچ کنڊ ۾ وٺي هلان."

پوڙي ٦

باهرين تيرٿن تي اشنان ڪرڻ سان سچو مالڪ ڪونہ ملندو؟ پر جڏهن ستگروءَ کان راهہ وٺي، اندر وڃبو تڏهن گروءَ جي ڪرپا سان مالڪ اندر ۾ ملندو تنهن ڪري ستگروءَ کان سکيا وٺي، شبد ۾ لپي هڻ تہ سمت جا رتن هٿ اچن ٿي.

(ا) تيرٿ ناوان، جي تس ڀاوان-
وڻ ڀاڻي ڪ ناءِ ڪري.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ جيڪڏهن منهنجي تيرٿن تي سنان ڪرڻ مان مونتي مالڪ راضي ٿئي، تہ پوءِ مان اُتي وڃي اشنان ڪريان؟ پر جي هو انهيءَ مان راضي نہ ٿئي تہ تہ پوءِ منهنجو تيرٿن تي وڃڻ مان ڪهڙو فائدو آهي؟ هاڻي ڏسو ۽ سوچيو تہ ڪي ماڻهو تيرٿن تي سنان ڪرڻ لاءِ چونتا تہ انهيءَ ۾ فائدو آهي جو مالڪ ڪجهہ راضي ٿيندو. تنهن ڪري هو هردوار، ڪاشي، راميشورم، دوارڪا وغيره وڃي پهچن ٿا، پر انهيءَ مان کين ڪجهہ بہ هٿ حاصل نٿو ٿئي! تيرٿن جو فائدو تڏهن هو جڏهن سنت درياهہ جي پرسان، ايڪانت ۾ رهي تپسيا ڪندا هوا. هاڻي جن جي درشن مان فائدو ٿيندو هو سي، ماڻهن جو گوڙ ڏسي اتان هليا ويا آهن، يا جن هندن تي هو گذري ويا آهن اُتي مٽي گسائڻ مان هيئنر ڪهڙو فائدو ٿيندو؟ اُتي انهن جاين تي هيئنر ميلا ٿا لڳن ۽ پاڻ وڌيڪ پاپ ٿا ٿين. انهيءَ ڪري سنت تيرٿن جو کنڊن ڪن ٿا.

ڏيکاريو آهي جو سڀئي انسان جو پيدا آهي ۽ هر مون تان
وسري وڃڻ جو نہ آهي.

"جا ڪو پرپ جيئہ آپ پيهاڻي،
سمہ تام سولي حق پالي." (سکمڻي)

"پرائي گرهن لکمہ لستري." يعني هڪڙو جيو گرو
جي شرن وليئو سولي ٻو ساگر مان گرندو.

نوٽ:- هيءَ ٻوڙي ڏيکاري ٿي تہ گرو نانڪ صاحب
جن جيو اشٽ سمہ پرش هو، پر اسان دنيا جا ماڻهو اهو
اشٽ وساري ويٺا آهيون ۽ ٻالي ٻيو ڪجهہ ڪين چڱو لڳون.
ٻوڄا لاءِ پٿر، پالي، اڳر ٻون، ٻوسہ، برهمڻ، قبرون، سماڌون
بالدو، لانگ، هالي، پيا، وڻ، مڙي ۽ وڻن وغيره کي اسين
ڪين چڱو لڳون. انهن کانسواءِ ٻين ڪرمن ۽ ڀرمن ۾ جهڙوڪ
ڪسي ٻرمائي، ٻهوڙي قسائي رکيو آهي. ڪيهون ولدار کي
ٽارو جاول شيهون جو اچو همت آيو. هنکي پالي رلان سان
ٽاري چڏيائين ۽ گاهہ کانئڻ لي هيراڻيائين. انهن هر رلان جي
ڪمهہ ۾ سب رلان حون عادلون سکي، ٻي ٻي ڪرڻ سکي
... هڪڙي ڏينهن هڪڙو شينهن اُتي اچي نڪتو. شينهن
... رلن سان گڏ هو نہ پچرڻ لڳو. شينهن ڏاڍو نہ ائين
... جي هو رلان هڙو سياءَ لي پيو آهي، سو ائين
... ڪنهن کي نہ اون نہ مون واسکر شينهن آهين ۽
... لسي ولي سمدن پاڇو ڪنهن پالي ۾
... نہ اون نہ مون وانگر آهين. شينهن ڏڪرو
... جيهہ نہ اون نہ اُنهن ڪر. هن نہ ولي ڏڪرو
... ڏسري وس. هي نہ شينهن لي ائو ۽ جهنگل
... ڏوڙي و و. اهڙو شينهن سنگرو آهي.
... ۽ پيال حالت ڏسي هم اسانکي سمجهائي
... برش هو انش آهين، سچ ڪنهہ

چڱيءَ طرح سمجھائڻ لاءِ گروءَ صاحب جن گروءَ جي پيٽ ديوي ديوتائن سان ڪئي آهي جنهن کي عام طرح ماڻهو وڏو ٿا سمجهن.

”راڄن جو راڄا، سامي مليو ستگرو،
جنهن ڪئي وڏا ڪوٽ ڄا، ڏريون دروازا،
ڪري ڇڏيائين ڪلپت (ڦرٽي) ڪون، انل جان آجا،
وڄائي واڄا، سمهيو سوکم سيج تي.“

يعني منهنجو ستگرو راڄائن جو به راجا آهي. جنهن منهنجي اندر بند ٿيل قلعي جا دروازا کولي ڇڏيا ۽ منهنجا اَجايا ڪوڙا وهم ۽ ڦرٽا ڪڍي، مونکي انل پکي وانگر آسمان ۾ اُڏائي مٿين منزل تي وٺي ويو ۽ شبد برنگهت ڪري پاڻ سان ملائي ڇڏيائين.

(٦) جي هٿ جاڻا آڳا ناهي، ڪهڻا ڪٿن نه جائي

جي مان ستگروءَ جي وڏائيءَ ۽ ڪارواڻيءَ جو پيد ڄاڻان به ته به اهو ڇئي ڪين سگهندس، ڇاڪاڻ ته چوڻ سان اها ڳالهه ڇئي نٿي وڃي سگهجي. اها آهي جيئن ’گنگي جو گڙ کاڌو.‘

”سڀ ڌرتي ڪاغذ ڪرون، ليکڻ سڀ بن راءِ،
سات سمنڊ ڪي مس ڪرون، گر گڻ لکيا نه جاءِ.“
(سوامي جي مهاراج)

”سڄي ڌرتيءَ کي ڪٽي لکڻ لاءِ ڪاغذ مثل ڪجي ۽ دنيا جي سڀني وڻن جا ڪٽي لکڻ لاءِ قلم ڪجن ۽ ستن سمنڊن کي ڪٽي مس ڪجي تڏهن به گروءَ جا گڻ لکي نٿا سگهجن!

(٧) گرا اڪ ديهه بجهائي،

سڀنا جيئا ڪا اڪ داتا سو ميءَ وسر نه جائي

ستگروءَ مونکي اهو هڪڙو ئي مالڪ منهنجي ديهه اندر

"پگولس کي پاٽي (وٽي)، مان سياڻ سا جوان،
وکي لپا ليٽن ۾، لـڙکـي (ڏسي) لماٽي،
ساهڙ ۽ پيکن ۾، سڀـي سيباٽي (پياري)
سا واٽين جي واٽي، ساهي ماٽي سيج سڪ."

(۴) گرمکه نادن گرمکه ويدن، گرمکه رهٽا سمائي

گروءَ جي مکه جا وچن ناد يعني آلهد شبد آهن، گروءَ جو گيان ويد آهي. گرو مالڪ ۾ سمايو پيا لين ليو پيو آهي لئيڪري انهي جي ڏيان ڪرڻ سان جيو مالڪ ۾ ماي هڪ ٿي ويندو.

"وولو واچاري، ڪر وايي واڪ گروءَ جا،
سمجهي سار تنهين جو، هردي منجهه ڌاري،
جاڳي ڪيدي جيءَ مون، ممتا سڀ ماري،
گهڻ گهت نياري، ساهي ڏسي سروپ کي."

وولو ڪسو انسان گروءَ جا وچن ڏيان سان واچاري، سمجهي هردي ۾ رکي لو. جيڪو گروءَ جا وچن متي عمل ڪري اندر مان پيالي ڪنهن آهولي سڀ ۾ ايشور ڏسندو.

"ناد پند ڪي سرت سماء، ستگر سيو پرم پد پاء."

[1]يعني ٻن اکين وچ ڏيان جماڻي سرت کي شبد سان لڳائي، ستگروءَ کي اندر ۾ پرکهت ڪر، ته پوءَ لوکي پرم پد يعني سچکند ملي.

(۵) گر ايسر گر گورکه برما، گر پاربتي مائي

گروءَ جنهن جيو کي پنهنجو ڪيو آهي تنهن جيو جو واسطو گروءَ سان ئي آهي، گرو هن لاءِ شو، برهما، وشنو، شڪتي ۽ سڀ ڪجهه آهي. گروءَ جي ساراهه جو ڪوبه انت ڪرڻي ۾ جاڳائي ته عام دنيا جا ماڻهو گهڻ طبعت جا ماڻهو آهن يعني عام طرح هو اوڇي خيال جا ته آهن ۽ تنهن ڪري انهن کي

توهين مالڪ جو نام جپيو ۽ شبد کي آنڌ ۽ ٻڌي، دل ۾ هن لاءِ پيار، عشق ۽ محبت رکو. انهيءَ جو فائدو اهو ٿيندو جو توهان جو جنم مرڻ جو ڏک دور ٿي ويندو ۽ توهين سک جي گهر يعني سچکنڊ ۾ ايندا جتي سدائين سک ۽ آنند ئي آنند آهي.

گاوتيءَ جي معنيٰ آهي سمرن ڪرڻ، ياد ڪرڻ ۽ سڻيئيءَ جو مطلب آهي ته شبد کي ٻڌو يعني سرت کي شبد ۾ جوڙيو، جنهن کي ڀڄن به چئجي ٿو.

هڪ پارسيءَ واري چيو آهي ته:-

"زبان و دل موافق ساز، هنگام دعا ڪردن."

يعني سمرن ۽ ڀڄن اهي ٻئي ڪر. چاڪاڻ ته ڳمڪ هڪ آڱر سان نه چڙندي آهي. پهرين ڳالهه ته ڌيان پڪو هئڻ گهرجي. سمرن، من کي هڪ هنڌ ڄمائي بيهڪ ڪرائي ٿو ۽ ڌيان کي پڪو ٿو ڪري. ڌيان پڪو هوندو ته من ڀڄن ۾ بيهڪ ڪائيندو ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڪين ڊوڙندو. سنت تنهڪري شروعات ۾ سمرن کي وڌيڪ وقت ڏيڻ جي هدايت ڪندا آهن يعني ٻه ڪلاڪ سمرن ته اڌ ڪلاڪ ڀڄن يعني شبد جو ٻڌڻ.

ٽيون ۽ وقت جي ڳالهه ۾ گرو صاحب جن فرمايو آهي ته انسان پهرين پهر يعني حياتيءَ جي پهرين حصي ۾ بي خيالو بالڪ آهي، ٻئي پهر ۾ جوانيءَ جي مستي اٿس، ٽئين پهر ۾ ٻڍاپو اٿس ۽ چوٿين پهر ۾ حياتيءَ جو سلو پڄي، موت جي ڏاڙي لاءِ تيار ٿئي ٿو. پر جيڪو نام ۽ نيڪيءَ جو ڏن ميڙي ٿو، تنهنکي منهن ۾ چماٽ نه لڳندي ۽ مالڪ جي پر ۽ پاڙ ڪري هو جوٽين جي ڏکن کان ڇٽندو اهڙن ماڻهن لاءِ هي جهان، پيڪو گهر آهي ۽ موت، هنن لاءِ شادي ۽ پرلوڪ هنن جو ساهرو گهر آهي.

(۱) ڳايا نہ جاءِ ڪبتا نہ ھوءِ، آپي آپ نرنجن سوءِ

اھو مالڪ خود ئي قائم دائم آھي يعني ڪنھن بہ ھنڪي ڳاڍيءَ ئي وھاريو يا قائم ڪولھي! ھو پاڻ خود ئي نرنجن يعني انجن يا ڪارنڪ يا داغ کان صاف، پاڪ پوتر، مايا کان رھندڙ ۽ نرليپ آھي.

"صد ڪلام از زباني ياتر، دالي ڪ چيست؟"
(مولانا روم)

اھڙي سون عزاون زبان کي بہ طاقت نہ آھي جو اھي چئي سگھن تہ مالڪ ڇا آھي؟

(۲) جن سموٺا تن پائڻا مان،

نانڪ ڳاويئي ڳڻي نڌان

جن انھيءَ جي سيوا ڪئي آھي يعني اُن جو سمرن ڪري ھڪي اندر بہ پرتيت ڪري، تن جي جيون ڪائين بيٺا آھن، انھن کي ئي مالڪ جي درشن بہ عزت ئي ملي. گرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا تہ اھڙي ڳڻن جي ڀنڊار واري پرش جو اُن سمرڻ ڪرڻ کپندو ھي. گروءَ جي سيوا وڏو ڌڻي پيرن جي سيوا تہ آھي پر اصلي سچي سيوا اُن جو سمرن ڪري اندر بہ ھرجي پريت ڏئي پوڄا ڀي آھي.

"ھيو جيھي لسان، ڪرڪر ناٿيا مسک وي،
بھو ٿيھي پرلسمہ سني، اَنيڪ ڏھنس الفار،
پڙھي وچو ٿنھ لسي، ڪسري انيڪ آوار،
سڀڪو ڪري سڀر، سلمي جڻي شيڪ ٿي."

ھڪو ٿروءِ کان وسٽو وٽي اندر ۽ پرتيت ساڻ ھنڪي ڌڻي تہ اھو ئي مالڪ کي پسجي ٿو.

(۳) ڳاويئي ڪتيئيءَ پن وڏيئيءَ پڪ،

ڌکي ٿو ٿو سکر ڪيرليءَ جنھ

پوڙي ۵

ست نام جي وڏائي ويچارڻ لاءِ نون گرمک ٿيءُ، سچي ستگروءَ جي شرڻ وڃ. ۽ ست پرش کي پنهنجو اَشت ڪر. مالڪ ۽ گروءَ جي وچم ڪو بہ تفاوت نہ آهي، ستگرو توکي راهہ ٻڌائيندو جا تنهنجي ديهہ اندر ئي آهي. تون ڪر نہ خودي ۽ وڃيئي ۽ سائينءَ سان هڪ ٿين. سرت جي اِستان کان مٿي ۽ سچکنڊ کان هيٺ گهڻيئي سڀئي وڏندڙ لوڪ جهڙوڪ برهما، وشنو ۽ شو لوڪ آهن، جن کي سرڳ، وڪنٺ، بهشت وغيره ڪري ٿا چون. انهن ۾ ڪيئن وڏا وڏا رشي مني گپي پيا ٻاڪ بعضي ڪامل جا مريد بہ انهن ۾ رهجو وڃن. ڪبير صاحب جن جڏهن پنهنجي شش ڌرمداس کي مٿي وٺي ويا، تڏهن ڌرمداس کي سهس دل ڪنول جي خوبصورتي اهڙي نہ وڻي جو هو اتي ويهي رهيو ۽ وڌيڪ مٿي هلڻ جي هو ورلي ۽ پوءِ هنجي گهڻيءَ عاجزيءَ ۽ نيزاريءَ ڪانپوءِ وري هنکي ايپاس ڪرائي، ست لوڪ تائين مٿي چاڙهيائون.

تنهن ڪري گرو صاحب جن هن پوڙيءَ ۾ تاڪيد ٿا ڪن تہ سرت جو مقصد ست لوڪ هئڻ گهرجي. هتي نرنجن لفظ ڪم آندو ويو آهي انهيءَ لفظ جي معنيٰ آهي بي داغ، مايا کان پري. اهو سهس دل ڪنول جي مالڪ جو بہ ذاتي نالو آهي پر هت انهيءَ جو مطلب آهي بي داغ، پاڪ پوتر، مايا کان پري. گرنٿ صاحب ۾ بہ گرو صاحب جن فرمايو آهي تہ:-

"آد نرنجن نرمل سوئي، اور نہ جاڻا دوجا ڪوئي."

انهيءَ مان صاف ظاهر آهي تہ نرنجن جي لفظ جو هت مطلب آهي 'آد نرنجن' يعني اصل نرنجن يعني ست پرش جنهن بابت هن پوڙيءَ ۾ ذڪر ڪيو ويو آهي.

بادشاهه ڪيئن ٿي خوش ٿئي هيڪسي سروپا ئا وڳو العام
ڏيندو آهي يعني مالڪ جيو ڪي وري اُساڻي ڌوار ڏئي
ڪروءِ ڪان ٿام جي بخشش ڪرالي، مڪمل ٿام جهالي مڪتيءَ
جو دروازو کوليندو.

” اوکد (دوا) آهي ٿام، سامي جڪي سڀ روڳ (بيماريءَ) جو،
ڪرڙن (ڪروڙن) ۾ ڪو هڪڙو، سمجهي ٿو اوڪام،
ڪيو جيئن آرام، حد جڏي پيڙ ۾ .“

(٧) ڀالڪ ايويءَ جاڻيئيءَ ، سڀ آپي سڄيار

گرو صاحب جن سڏن کي وڏاڪ سمجهالي فرمائين ٿا ته
اوهه آهو جيو جڏهن اهڙيءَ طرح سمجهندو ته جيڪي ڪجهه
آهي اهو مالڪ ٿي آهي، ته پوءِ انهيءَ اوستا ۾ جيڙ جسي
هومئ ۽ هردي ٿاس ٿي وهندي ۽ هو 'هم اوسمه' چوندو
يعني جو آهين سو مالڪ ٿون ٿي آهين ۽ انهن چوڻ لڳندو
ته ” Thy will be done “ مالڪ ٿنهنجي اڄا!

” هستيءَ کي هم اوسمه ۾ ڪيو گر جني،
ڏلو ٿرمه ٿيمين ، اکين شماع شورد جسو .“
(بيدل)

يعني جن پنهنجي هستي مٽالي مالڪ ۾ وجهي 'مان مان'
جو پڙدو هٽالي ڇڏيو آهي اهڙي پنهنجن اکين سان جلدي
مالڪ جو ديدار ڪن ٿا.

جي ڏنل سچي نام جي وڏائي جو ويچار ڪريو يعني انهيءَ سچي بخشيل نام جو بار بار، سڪ پريم ۽ وشواس سان سمرن ڪريو، ڇاڪاڻ ته انهيءَ امرت ويلي انسان جي طبعيت اڳين ڏينهن جا خيال ۽ فڪرتا گهٽي قدر وساري، ڌيان ۾ لڳڻ لاءِ تيار هوندي آهي ۽ انهيءَ مهل دنيا جو گوڙ ۽ شور ڪو نه هوندو آهي. جنهنڪري ڌيان کي هڪ هنڌ ڄمائڻ لاءِ اهو وقت بلڪل سندر ۽ ڪارائتو ٿيندو آهي.

"ڪري پاءِ ڀڳت، سامي لسر سنسار تون،
اُڙي ڪر وشواس جي، چڙهو محبت مست،
ستگر پڪ ملاح ڪر، پتڻ ڪيڏي ڪمت،
ساڪي جاڳي سمت، لهه پهچين پار پرم ڪون."

سنسار جي ڀوساگر مان ترڻ لاءِ تون ڀڳتيءَ جو پاءِ رکي، گروءَ جي وشواس جي اڙيءَ ۾ ويهه ۽ سچي سان محبت جا مدا اول اول، ستگروءَ کي انهيءَ جي اڙي جو هلائيندڙ ڪر ۽ پاڻ مان ابڙون ۽ اڙيون ڳالهيون ڪڍ ته پوءِ تون دنيا جي پرم ڪان نڪري ڀو ساگر مان ترندين.

"وجهي مالڪائي، جنهن مکڻ ڪيو مڻ موڻ،
تنهجي سرت سروپ ۾، سهجي سرت سمائي،
موج تنهين ماڻي، آسر پد آپار جي."

جيڪي مالڪ جي نام جو سمرن ڪري، من مان غير ڪڍي، خيال کي اِن اکين جي وچ ۾ اڪاگر ڪن ٿا، ان جي سرت جلدي شبد سان لڳي ٿي ۽ پوءِ هو مالڪ جي آپار پد جي موج ماڻين ٿا.

(٦) ڪرمي آويءَ ڪپڙا، ندري موکه دئار

انهيءَ امرت ويلي نام جپڻ مان اهو فائدو ٿيندو جو مالڪ وش ٿي جيو کي خلعت يعني مهر جي سروپا بخشيندو، جنهن

”اي نيڪ بخشڻ! اگر تو ترازوي بجولدس،
جو بنده ڪه رحمت اورا شمار نيست.“ (مولانا روم)

اي سخي، نيڪ بخشڻ انسان! تون مالڪ جي رحمت کي تورڻ تو مگر ڪنهن ساڳئي جي، پر ٻيا رحمت جو شمار ڪنهن اُنهي ڪري ڪونهي.

”لماڻن جو مالڪ، ٻري ٻراڊرن لئي لکي،
وهان نه وهي ساهڙون، ڏسان نه ڏسي پاڻ،
سامي ٻرڪ سحان، دست لالي هٿ نه اچي.“

سچو مالڪ لماڻن ۽ نيڪن جو آجهو ۽ آسرو آهي ۽ هو انهن کان ڪڏهن به ٻري ڪين ٿو لکي؟

(٢) آکھ منگھ ديھ ديھ، دات ڪري دانار

انسان مالڪ کي هر وقت پڪاري ٿو ۽ هن کان گهري ٿو ته مولکي ڏي ۽ ڏي. اهو ڏاتار هنتي ٻهنجي دعا ڪري، ڏيندو وري ۽ پيو ڏئي.

(٣) ڦير ڪ اگيءَ رکيئيءَ جت دسيءَ دربار
(٤) موو ڪ ٻولڻ ٻولئيءَ، جت سڻ ڌريءَ پيار

هاڻي سڌ، گرو صاحب هن تان سوال ٿا پڇن ته مالڪ، برابر سڀ ڪجهه ڏئي ٿو پر هنجي درشن ڪرڻ ۽ دربار ڏسڻ لاءِ هنجي اڳيان ڪهڙي ڀيٽا رکون ۽ وات سان ڪا چئون جو هو اسانکي ٻهنڊو پيار بخشي؟ جيئن ڪا اهڙي ڪا وستو ٿي ڪانهي جا مالڪ جي ڀيٽا جي لائق آهي ليڪن ڪابه واڻي يا بولي ڪانهي جا سچي پادشاهه جي دربار جي لائق آهي؟ تنهن ڪري ڪهڙيءَ طرح مالڪ جو پيار اسانکي ملي؟ گرو صاحب هن الهي جو سڌن کي جواب ڏين ٿا ته:-

(٥) آمرت ويلا، سچ ناءُ، وڏيائي ويچار

پرڀات جو امرت ويلي (انڪل ٣ بجي رات جو) سنکروءِ

منهنجي (سنت جي) مدد ڪانسواءِ ڪو به پتا يعني مالڪ وٽ
پهچي ڪين سگهندو؟ جي توهين مونکي (سنت کي) سڃاڻندا
ته منهنجي پتا (مالڪ) کي به سڃاڻندا. هيتر هنجي خبر اٿو ۽
هنکي ڏٺو به اٿو. مان ئي (سنت ئي) هس سان يعني مالڪ
سان توهانکي ملائڻ جو رستو آهيان. جي مونکي (سنت کي)
سڃاتو ته مالڪ کي ڏٺو. سڀني جو مطلب آهي ته مالڪ کي
گروءَ جي ئي معرفت يا رستي ڏسي سگهجو. گروءَ ڪانسواءِ
سچو سائين اصل ڪين ملندو؟ اهو مالڪ جو قاعدو مقرر
ڪيل آهي جنهن کي ڪير به ميٽي نٿو سگهي!

پوڙي ۴

سچو سائين پرودگار پرير روپ آهي. تون هنجي چيتن
ڌارا يعني شبد سان امرت ويلي پنهنجي سرت کي جوڙ.
اٿين آپو وڃائي ڏسندين ته جيڪي آهي سو هو ئي آهي ۽
تمام مان، سڀ اجائي آهي. اڳين پوڙين ۾ گرو صاحب جن فرمايو ته
سائينءَ جي حڪم موجب هل ۽ آپو وڃاءِ ته اُهي آهار مليئي.
پر حڪم جي خبر ڪيئن پوي، سو هن پوڙيءَ ۾ ٿا ڄاڻائين.
فرمائين ٿا تہ اُها چيتن ڌارا يعني شبد جنهن مان حڪم پيا
اچن تنهن ۾ گهڙي ڏس. گهڙڻ سان تون ڏسندين تہ مارا
جيڪي آهي سو هو ئي هوُ آهي ۽ هي جيو رڳو ڪوڙو آپو
تاهيو ۽ پڌيو ويٺو آهي.

(۱) ساچا صاحب ساچ ناءِ، ڀاکيا ڀاءِ آپار.

هيءُ سچو صاحب آهي. هنجو نالو يعني نام ۽ شبد سچو ۽
ڪشش وارو آهي. اسين جيتوڻيڪ ڪٿي مالڪ جي تعريف
گهڻي شوق ۽ عقل موافق ڪريون، مگر هنجي ساراهه بي انت
۽ چوڻ کان ٻاهر آهي.

جا آهي؟ ڏڪڙي الڏي، سونڊ کي هٿ لائو ۽ چيائين تہ هاڻي هڪ ٽاڻي لٺ آهي. ٻي الڏي ٽنگ کي هٿ لڳائي چيو تہ هاڻي ٿنڀ آهي. ٽين الڏي هاٿيءَ جي پيٽ کي هٿ لڳائي چيو تہ هي اوطاقيءَ ديگ وانگر آهي. چوٿين وري هن جي ڪن کي هٿ لائي چيو ا. هي ڇڄ آهي. انهيءَ جو مطلب هي آهي تہ انسان جڏهن بہ عقل ۽ ٻڌي محدود آهي يعني ڪنهن حد اندر آهي سو بہ انسان، اپار مالڪ کي لفظ پنهنجي وس ۽ آزمائش آهر ڪي معلوم ڪري سگهندو؛ البت مالڪ جو اندازو ڪرڻ هڪ بي شيءِ آهي، انهيڪري سنتن فقيرن جي ڳالهہ ئي نرالي آهي!

(۱۱) ديدا ڏي، لڌيءَ تڪ پاهہ

(۱۲) جڳا جڳنتر ڪاهي ڪاهہ،

مالڪ اهڙي تہ بخشش ڪرڻ جو ولدڙ اهڙا ولدي لکيو ٿو بوري ۽ مري ڪي ڪاهي لئو وڃي. جيڪي هئي بخشش جڳن کان ولي ڪاليدا پيا اچن مگر مالڪ جي داس ڪڏهن بہ گهٽجي ۽ گهٽجڻ جي ڪالهي؟

(۱۳) حڪمي حڪم چلائيءِ راهہ،

(۱۴) نانڪ وگسي وي پرواهہ.

اهو مالڪ پنهنجي ئي حڪم سان سڀني کي هلائي رهيو آهي. اهو بي پرواهہ بادشاهہ سڀني کي ڏسي خوش ٿو ٿئي. ڪرائسٽ انجيل ۾ فرمايو آهي تہ:-

"I am the way, the truth and the life; no man cometh unto the Father, but by me. If ye had known me, ye should have known my Father also; and from henceforth ye know Him and have seen Him".

مان لئي (سڀني لئي) راهہ، رستو، جيون ۽ سچ آهيان.

(٧) گاويءِ کو جاپيءِ دسي دور،
(٨) گاويءِ کو ويکيءِ حادرا حدور

کڏهن مالڪ کي جيو پري ٿا سمجهن، پر وري کڏهن هنکي هر وقت ويجهو ۽ حاضر ناظر ٿا سمجهن.

”پرينءَ پرڪ، سامهي سورج جان رهي،
اندا ڏسن کينڪي، پٽي پنهنجي اک،
کوهه ڪرين جک جک، دردر ديوانن جان.“

يعني مالڪ سج وانگر ظاهر پيو ڏسجي، پر انڌا جيو اندر جي اک پٽي ڏسن ئي ڪونه ٿا ته هو هر جاءِ حاضر آهي. اهي چرين وانگر اجايو هيڏانهن هوڏانهن ڦري جک ماري هنکي پيا ڳولين.

”پري نهارڻ پرينءَ کي، هي يي جتن سندو جاڻ،
سائين تو هي ساڻ، راليون ڏينهن روحل چوي.“

مالڪ تنهنجي ويجهي ۾ ويجهو وسي ٿو. هنکي پاڻ کان پري سمجهڻ اهو بيوقوفن جو ڪم آهي. روحل فقير چوي ٿو ته مالڪ رات ڏينهن تو سان گڏ وڃو آهي.

(٩) ڪٿنا ڪٿيءِ نه آويءِ ٿوٽ،
(١٠) ڪت ڪت ڪٿي، ڪوٿي ڪوٽ ڪوٽ

ڪيتريءَ حد تائين سچي صاحب جي ساراهه جا چوڻ کان باهر آهي سا ڪير ڪري سگهندو؟ ڪروڙين جيو اها بسي انت ساراهه ڪرڻ جي ڪوشش ۾ ٿڪجي پيا پر پتو نه پين. يعني مالڪ کي جيئن هو آهي ليئن هنکي عقل ۽ دماغ جي زور سان ڪنهن به نه سمجهيو آهي؟ اهو ائين آهي جيئن انڌن هاٿيءَ کي نه سمجهيو ته هو ڪير آهي؟ ڪن انڌن اڳيان هاٿيءَ کي بيهاري چيائون ته سليو ته هي چا آهي؟ انڌا هاٿيءَ جي چوڌاري بيهي هٿ لائي سمجهڻ لڳا ته هيءَ

(۴) ڳاويءَ کو وديا وکر ويچار

دنيا ۾ ڪي انسان ورى سچيّ سائين جي ساراهه، علم ۽ عقل جي زور تي ۽ دل ۽ دماغ جي ويچار سان ڪن ٿا، پر اها ڳالهه هنن جيءَ طاقت کان مٿي آهي ۽ هو بي انت اپار آهي.

”علمون بس ڪريِن وو يار- اِڪو الف تيري درڪار.“
(بلي شاهه)

بلي شاهه صاحب جن،علم ۽ عقل وارن کي چون ٿا ته اوهين گهڻو علم پڙهي، اجايو پنهنجو دماغ خراب ڪري پنهنجي اصولڪ خياليءَ جو وقت برباد ٿا ڪريو. توهين هڪڙو ئي ستگرو يعني شبد هت ڪريو جو توهانکي مالڪ وٽ پهچائي.

شاهه صاحب پڻ فرمايو آهي ته:-

”ڪهڙي ڪالب تون ڪرين، مٿي پنن پيهه،
جي ورق واوين ويهه، تہ تہ اَکر مڙوئي هڪڙو.“

يعني اي پلپل انسان! تون ڇو پيو مالڪ کي ڪتابن ۾ پڙهي ڳولين؟ سيئي ڪتابن جو مول مترو هي آهي ته، ڪامل مرشد کي ڳول ۽ هن کان شبد جو رستو وٺي، مالڪ کي مل. پر سب ڪرڻ اَئيئي؟ اجايو پسر پنهنجو وقت وڃائين!

(۵) ڳاويءَ کو ساچ ڪري تن کيهہ

ڪي ماڻهو پرپوءَ جي هنبنءَ ريت ساراهه ٿا ڪن ته، هو خاڪ يا مٽيءَ مان جيون کي ٺاٺي ناهيئو. يا مالڪ خاڪ مان جيو ٺاٺي ۽ وري انهن کي ناس ڪري خاڪ ۾ ئي ملائي ٿو ڇڏي.

(٦) ڳاويءَ کو جيئہ ليءَ ڦر ديهہ

ڪڏهن ماڻهو هن لاءِ هيئن ٿا چون تہ هي پاڻ خود ئي جان يا ساهہ ڏئي ٿو ۽ خود ئي اِهو ڪڍيئو.

(۱) ڳاويءَ ڪو تاڻ، هووي ڪسيءَ تاڻ

آهي ڪو اهڙو جو سچي مالڪ جي تعريف زور ٻساري ڳائي ڪري سگهي؟ مگر ڪنهن کي به انهي سچي سائينءَ جي پوري ساراهه ڳائي وڃائي ڪرڻ جي طاقت نه آهي.

(۲) ڳاويءَ ڪو داتِ، ڄاڻيءَ نيشاڻ

ڪهڙو جيو آهي جو مالڪ جي دات، بخشش يا مهر جي ساراهه ڪري، هنجي ملڻ جي هند جو ڏس پتو ڏيئي سگهيتو؟ ديال جو ڪرم، ٻاجهه يا دات سچي آهي. سمدس نشان پتو به سچو آهي. جنهن تي هو مهر ڪري ٿو تنهن کي ئي ستگرو پراپت ٿئي ٿو. ڪهڙي جيو کي هنجي دات جو نشان ٿو ملي؟ انهي کي جو سچ جي سکيا وٺي، نام يا شبد ۾ وشواس رکي، اهو سڃاڻي ٿو.

"شبد ويچاري ڪرڻي ساري، رام نام نيشاڻو." (مهلا ۱)

شبد جي ويچار ۾ ئي ساري ڪرڻي آهي ۽ شبد ٻڌڻ سان تان ئي مالڪ ملي ٿو.

"گر پرسادي سيوئي، سچ شبد نيشاڻ." (مهلا ۱)

گروءَ جي ئي ڪرپا سان جگياسو شبد جي ڪمائي ڪري مالڪ وٽ پهچي ٿو.

"شبد جاڳي.... ساچ شبد نيشاڻيا." (بلاول چهنت دکڻي)

جنهن جيو ۾ شبد جاڳي ٿو يعني پرگهٽ ٿو ٿئي اهو ئي سچو شبد هنگي مالڪ وٽ پهچائي ٿو.

(۳) ڳاويءَ ڪو، ڳڻ وڏائيا چار

اهڙو ڪر دنيا ۾ آهي جو مالڪ جا اپار ڳڻ چٽي، هن جي وڏائين جو ويچار ڪري سگهي؟ چار ويد ۾ نيتي نيتي يعني بي انتا بي انتا چئي چپ ٿي ويا.

آهي. ڪرائيسٽ بائيبل ۾ فرمايو آهي ته:-

"And again I say unto you, it is easier for a camel to go through the eye of a needle, than for a rich man to enter into the kingdom of God".

ڪرائيسٽ فرمايو آهي ته مان وري توهان کي اِڌايان ٿو ته اُٺ کي، سُئيءَ جي ناڪي يا ننڍ مان لنگهي وڃڻ سولو آهي پر شاهوڪار ماڻهو، جو هوميه يعني مهمجو مهمجيءَ ۾ پيو آهي، تنهن لاءِ پربوءَ جي درگاهه ۾ اندر وڃڻ ڏاڍو مشڪل آهي. اهو ائين ڪڏهن به ڪين وڃي سگهندو؟

پوڙي ٣

اڳيئن پوڙيءَ ۾ فرمايائون ته حڪم زبر آهي يعني سڀني کان مٿي آهي ۽ سڀ الهي جي اندر آهن. هن پوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته مالڪ بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي پر هن جا ٻه گڻ ظاهر آهن هڪ حاڪمي ۽ ٻيو داس. اهو پرودگار ۽ سچو شهنشاهه، جنهن جي اڳيان ڪنهن جي به 'مان مان' هلڻ جي نه آهي، تنهن جي هلت ۽ تنهن جي گڻ ڄاڻڻ لاءِ هندستان ۾ ۽ ٻين هندن گهڻن تي مٿا ڪٽ ڪئي آئن؟ گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اهڙيءَ مٿا ڪٽ مان ڪجهه به ڪين ورِيو. توڻ هي هندون ظاهر ڳالهيون سمجهه ته، هو وڏو بي پرواهه بادشاهه ۽ داتار آهي. ٻيو هن پوڙيءَ ۾ گرو صاحب جن اسان کي راڄ دربار ۾ ڪري دربار جو درشيه يعني صورت اسان جي اڳيان رکي مثال ڏيئي سمجهائين ٿا ته ڳائيندڙ ڪري، طرحين طرحين لوڪن ۾، راڄا جي ساراهه ڪري انهي جي گڻ جس ورڻ ڪداآهه ته ڪون هوڙو آهين ۽ هوڙو آهين. اهڙي لوڪن ۾ ساراهه پنهنجي لوڪي ۾ ڪن ٿا.

يعني تون پنهنجا سڀ ڪم مالڪ جي حوالي ڪر. سڀ فڪر ۽ چنتائون پنهنجيون ڦٽيون ڪري، مالڪ ۾ پورو ڀروسو رک. ته جيڪي به هو ڪري تو سو نيڪ ۽ سٺو آهي. تنهن پوءِ سچو باجهارو مالڪ تنهنجون سڀ گهرجون ۽ ڪم پاڻ پورا ڪندو.

سنت ساڌاهڻ، ليرا حڪم رجائي،
سو گيان ڌيان، جو لَڌ پائي،
سوئي جپ، جو پرڀ جيئه ڀائي،
پائي پور، گيانا جيئه. (گرونانڪ صاحب)

سنت به مالڪ جي حڪم سان ئي ملندا آهن. گيان، ڌيان، جپ تپ سڀ پرودگار جي مرضيءَ يا حڪم سان ملن ٿا. پر اهي اُنهن کي ٿا ملن ۽ اُنهيءَ شخص کي ٿي انهيءَ جي پوجه پوي، جو پرڀوءَ جي پاڻي تي تو هلي.

”راڳني ناد ني باهرا، ڳائي حڪم نه بوجهيا.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا جيڪي رڳو باهران راڳ روپ کي ٿا ٻڌن ۽ اندر شبد کي نٿا ٻڌن، تن اڃا مالڪ جي حڪم کي پورو نه سمجهيو آهي.

”جيون مڪت سو آکيئي، جس وچون هوميءَ جائي،
هر جيو سچا، اونچو اونچا، هوميءَ مار ملاوڻيان.“

يعني اهو پرماتما لافاني آهي ۽ سچکنڊ ۾ رهڻ وارو آهي پر جيسين اسين پاڻ مان هومي جي اَنڪ دور نه ڪنداسين تيسين سچو مالڪ ملي ڪين سگهندو ۽ مڪتي حاصل ڪين ٿيندي؟

”داد و دعوي دور ڪر، بن دعوي دن ڪاٽ،
ڪيتي سودا ڪر گئي، پنساري کي هاٽ.“

داد و صاحب جن فرمائين ٿا ته دنيا ۾ ڪنهن به شيءِ کي پنهنجو ڪري نه سمجهه ۽ تنهنجو هن دنيا ۾ ڪجهه به نه

حڪم موجب هر ڪنهن کي وڏائي جو درجو مليل آهي. يعني ڪي ڪهڙيءَ جُون ۾ پيا ڦرن ۽ ڪي ڪهڙيءَ جُون ۾ آهن. ڪي انسان آهن ته ڪي حيوان وغيره آهن.

(۳) حڪمي اُتم نيچ، حڪم لکم دک سک پائيئهہ

مالڪ جي حڪم سان ڪو امير ۽ ڪو غريب آهي، ڪو اوچيءَ جُون ۾ جنم وٺي ٿو ۽ ڪو نيچيءَ جُون ۾ جنمي ٿو. حڪم ۾ لکيل موجب سڀ دک سک پائين ٿا.

(۴) اِڪنا حڪمي بخشيش، اِڪ حڪمي سدا ڀواٰئيئهہ

پروردگار جي حڪم سان جيو کي بخشش ۽ بزرگي مليل آهي يعني هنن کي نام جي بخشش ملي ٿي، جا هنن کي سچ کنڊ پهچائي ٿي. ۽ ڪي ٻيا جيو وري حڪم موجب ڦرندي، جنم مرڻ وغيره جي ڦيري ۾ پيا ڀٽڪن.

(۵) حڪمي اندر سڀڪو، ٻاهر حڪم نہ ڪوءِ

مالڪ جي حڪم کان ڪوبہ ٻاهر نہ آهي، سڀ هن جي حڪم اندر پيا هلن.

(٦) نانڪ حڪمي جي ٻجهي، تہ هومي ڪهي نہ ڪوءِ

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ جنهن انسان مالڪ جو حڪم سمجهيو آهي ۽ جيڪو هن جي حڪم ۾ هليو سو هوميءَ، آپي يا خوديءَ کي ڦٽو ڪري، ڪڏهن بہ هو 'مان مان' نہ ڪندو، هو ڪڏهن بہ نہ چوي تہ هي ڪم مون ڪيو آهي، بلڪ هو ائين ٿو چوي ۽ سمجهي ٿو تہ جيڪو ٿا پرو سڀ ڪجهہ انهيءَ سچي پرش جي ئي مرضيءَ سان ٿو ٿئي.

"سڀني سبحان جي، ڪر حوالي ڪم،
ٿي تحقيق تسليم ۾، لاهي غم وهم،
قادر ساڻ ڪرم، حاصل ڪري هاج جو."
(شاهہ ڀٽائي)

ڏسون ٿا سو سڀ نام پيدا ڪيو آهي. بائيبل ۾ سنت جان چيو آهي ته:-

"In begining was the Word and the Word was with God. All Things were made of Him, and without Him was not anything made that was made"

يعني شروع ۾ شبد هو، شبد پرميشور سان گڏ هو ۽ شبد خود پرميشور هو. سڀ ڪجهه پرميشور پيدا ڪيو آهي ۽ ڪابه شيء شبد کان سواءِ پيدا نه ٿي آهي.

"ساهي سدائين ٿي وڄي، ڪنگري ڪرتار جي،
ورلي ڪنهن جوڳيءَ کي، سمجهه ۾ آئي."

گرو صاحب جن چون ٿا ته:-

"بن شبدي انتر انهيرا، نه وست لهي نه چوڪي ڦيرا."

يعني شبد کي اندر ڀيدڻ بنا، اندر ۾ اونده انڌڪار آهي. انهيءَ کي ڏسڻ يا ڀيدڻ بنا هنجو جنم مرڻ جو ڦيرو ڪين ڇٽندو.

گرو صاحب جن جپ صاحب جي هن پؤڙيءَ ۾ سمجهائين ٿا ته شبد جي ڌارا مان، سڄيءَ رچنا کي هلائڻ ۽ ٻهارڻ جا حڪم پيا نڪرن، جن سان سڄي رچنا ۽ انهيءَ جو ذرو ذرو ٻڌل آهن. تنهن ڪري ئي شبد جو نالو حڪم به آهي.

(١) حڪمي هوون آڪار، حڪم نه ڪهيا جائي.

مالڪ جي حڪم يا شبد سان هر ڪنهن شڪل يا صورت واري شيءِ پيدا ٿي يعني نر آڪار مان آڪار ٿيو. انهيءَ حڪم لاءِ ائين چوڻ ته اهو حڪم ڪڏهن ٿيو ۽ ڇو ٿيو؟ اها ڳالهه انسان جي عقل کان ٻاهر آهي!

(٢) حڪمي هوون جيئه، حڪم مليءَ وڏيائي

مالڪ جي حڪم سان سڀ ساهوار پيدا ٿا ٿين ۽ انهيءَ

ويد قران پڙهه پڙهه ٿڪي، سجدي ڪر ديا گهس گئي مٿي،
[...]ب تيرٿ، نه رب مکي، جس پايا تس دل وچ يار.“

يعني ويد، قران، پوٿيون، نمازون، قبرن، سماڌ بن اڳيان
[...]ٺهن لءِ ۽ جهڪي پنهنجا متا گساني ڇڏيا. هر مکي ويا،
[...]يرت کياڻون پر مالڪ نه ملين. مالڪ اُنهن کي مليو آهي
[...]جن کيس اَندر ۾ ڳوليو آهي.

„سهڻين پڙهي سبق، حافظ حاڻن پاڻ کي،
سمجهن کين سلوڪ جو، اشارو اَحمق،
ورلو ڪو واقف ٿيو، وڙهي سب ورق،
ڏٺا جنهن طبق، چوڏهن پنهنجي چت ۾.“ (سامي)

يعني ماڻهو ڪتاب پڙهي پاڻ کي هوشيار پيا سمجهن پر
جيڪي سلوڪن ۾ لکيل آهي تنهنجو سچو مطلب هو بيوقوف سمجهن
ئي ڪين ٿا. اهي سلوڪ چون ٿا ته ڪتاب بند ڪري مالڪ
کي اندر ۾ ڳول، سب ڪجهه تنهنجي اندر ۾ آهي، ڪٿ برهمنڊ
سب اندر آهن. سمت مهاتمائون اسانکي سمجهائڻ ۾ گهٽتائي
ڪرن ٿا ڪن پر اسين اها ڳالهه همسن هي ٻڌون ڪين ٿا؟

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
„سچي شبد سچي پت هوئي.“
يعني شبد کي مالڪ جي درٻار ۾ آسانيءَ پت وٺندو.
حضور مهاراج بابا ساوڻ سنگهه جن شبد کي
'Unwritten law and unspoken language' چئي سمجهايو آهي
يعني نه شبد لکڻ پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ نٿو اچي سگهي.
„نام کي ڌاري کنڊ برهمنڊ، نام کي ڌاري سگلي جن[...]
نام کي ڌاري پُريا پاتال، نام کي ڌاري سگل آڪار.[...]
گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته شبد جي آڌار لئي [...]
برهمنڊ، ڌرتي، آڪاش، پاتال وغيره پيدا آهن. وري فر[...]
ٿا ته:- „نامي هي لي سب ڪيئي هنا.“ جيڪي ۾ ا[...]

"ڪان چڙهه مُلا بانگ ڏي، ٻهرا ڀيا خدائي،
مُلا چڙهه ڪلڪاريا، الک نه ٻهرا هوئي،
جس ڪارڻ تو بانگ ڏي، دل هي اندر سوئي،
تُرڪ مسيتي هندو ديهري، آپ آپ ڪو ڌائي،
الک پرش گهٽ ڀيتري تاڪو لکا نه جائي."
(ڪبير صاحب)

يعني سڻو، ٻڌو ۽ ڇني سان اسين مسجد يا مالڪ جي رهڻ جي جاءِ تي جوڙيون ۽ ملان اُنهيءَ مسجد ۾ وڏي آواز سان بانگ ڏيئي مالڪ کي پڪاري ٿو، ڄڻ ته مالڪ ڪو ٻوڙو آهي. ڪبير صاحب جن سمجهائين ٿا ته هي ملان! خدا ٻوڙو ڪونهي! جنهن ڪارڻ تون بانگ ٿو ڏين سو تنهنجي دل اندر آهي. مسلمان خدا کي مسجد ۾ ڳولين ٿا، هندو وري هنڪي ڏيورين ۽ مندرن ۾ ڀوندين ٿا، ليڪن اُهو اَلک پرش هر ڪنهن جي اندر ۾ آهي. تلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
"نقلي مندر مسجدون ۾، جائي صد افسوس هئه،
قدرتي مسجد ڪاسا ڪن، دک اُنائي کي لئي."
يعني صد اَفسوس جي ڳالهه آهي جو انسان مالڪ کي اصلي مندر يا مسجد يعني انسان جو شرير جو خود مالڪ جو ٺاهيل آهي جنهن ۾ هو پاڻ ويٺل آهي، تنهن کي ڇڏي هو نقلي ٺاهيل مندرن ۽ مسجدن ۾ مالڪ کي ڳولي ٿو. هنڪي مالڪ اتان نه ملندو ۽ اجايو پيو هي تڪليفون اُنهيءَ جي ڳولا ۾ سهي.
"پنج نمازان چڪر روزي، ڪامي ڏي سر سياهي،
بلي تون شهه اَندرون مليا، پئي ڦري لوڪائي."
بلي شاهه جن فرمائين ٿا ته مالڪ روزن نمازن رکڻ سان، ٻاهر ونڪي ڪين مليو پر پنهنجي اندران اُسي مليو ۽ ماڻهو اجايو ٻاهر ڀٽڪي رلي رهيا آهن.

آهي سا
۽ نادان آهيون ڇاڪاڻ ته جا شيءِ گهر اندر آهي
صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
”گولي رهيا آهيون؟ ٻلسي ٻار ٻه، لؤ تلاش
آهيون ڀٽڪنا ڦر رها، دلبر ٻسہ جاني ڪي ليئي.“
واسنا شاهه رگ ۾ هئہ، پير گولين! هن وقت
يعني ٻون مالڪ کي ٻاهر ڳڪي سچل سائين پڻ جيو
ڏڦڻ جو رستو ٻهنجي اندر ۾ آهي.
آهي ته:- ڏس هاديءَ جو هيڏي.“
” ولهن آقرب ويجهو وسيڙو، ڏس آهي ته مالڪ شاهه وڳ ڪان
يعني ته مرشد جو اهو ڏس آهي ته مالڪ شاهه وڳ ڪان
۾ لوڪي ويجهو آهي! رچنا جن وچالي.“ (مجلد ۴)
”سدا حضور دور نه جالو، رچنا باني آهي سو ڇوويهه
يعني مالڪ جنهن هيءَ سڄي رچنا باني آهي سو پري نه
ني ڪلاڪ ٻوسان اندر ۾ ويٺو آهي. الهي کي ٻون پري نه
سمجهه! رام ڪو، رام جيو ڪي پاس،
”دادو جيو نه جاني رام ڪو، رام جيو ڪي پاس،
گرو ڪــي شبد وهــ باهرا، تالي ڦري اداس.“
دادو صاحب جن فرمائين ٿا ته رام يا نام انسان کي ويجهو
آندر ۾ آهي پر جيڪي شخص ايشور کي شبد جي
پهنجي هنکي ٻاهر ڪرڻ ڀاليندا، لهنڪري هو
ٻاهران ٿا گولين سي رهجي ويندا! ڪبير صاحب ج
اداس ٿيندا ۽ ارمان ۾ ئي رهجي ويندا.- آد پرش ٻرباني.“
مائن ٿا ته:-
” سب گهٽ پورن پر رهيا هئہ- آد پرش اباسيءَ جي ٻاڻي سڀني جي اندر ۾
يعني آد پرش اباسيءَ جو آهي ته:-
پٺي آهي. ڪرائيسٽ چيو آهي ته:- “Kingdom of God is within you ”
يعني مالڪ جي بادشاهت هرڪنهن جي اندر ۾ آهي
” ڪنڪر، پٿر جوڙ ڪي، مسجد لئي چڻائي،

پوڙي ٢

اڳين پوڙيءَ جي پڇاڙيءَ جي سٽ ۾ گرو صاحب جن فرمايو تہ حڪم موجب هل، چاڪاڻ تہ اهو تنهنجي للاٽ يا مستڪ ۾ لکيل آهي. هن پوڙيءَ ۾ حڪم جي پربلتا يعني ٻل يا طاقت سمجهائي فرمائين ٿا تہ 'مان مان' ڇڏ اها سڀ اجائي آهي. هيءَ پوڙي سڄي حڪم بابت آهي. هاڻي اسانکي ڇنيءَ طرح سمجهڻ گهرجي تہ حڪم ڇا آهي؟

سٽ پرش مان جيتن ڌارا لئي جا سڄيءَ رچنا ۾ وياپڪ آهي ۽ انهيءَ مان مٺو سريلو موهيندڙ آواز اچڻ ڪري ان کي شبد ڪري ٿا چون. شبد جي آواز مان سريلو مٺو نام پيدو ٿئي. اهو شبد جو جوهر آهي. نام يا شبد ساڳي هڪ ئي ڳالهہ آهي. انهيءَ جا ڪيترا ئي نالا آهن جهڙوڪ، رام نام، رام ڌن، نرمل ناد، دويہ ڌني وغيره؛ مسلمان فقير انهيءَ کي ڪلمون، اسم اعظم، بانگ آسماني، ڪلام الاهي وغيره ڇئي ياد ٿا ڪن. ڪرائيسٽ شبد کي **Word** يا **Logos** ڪري سڏيو آهي. رگ ويد ان کي "واڪ" ڪري چيو آهي.

سڀني مهاتمائن پنهنجي پنهنجي ٻوليءَ ۾ ڪيئن دفعا شبد جي مهما ڪئي آهي. اهو شبد هرڪنهن جسي اندر وجهي رهيو آهي باهر ڪونهي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ:-

"اس گفا مهہ اکٽ ڀنڊارا، تس وچ وسي هر الک اپارا."

يعني اسانجي شرير ۾ اکٽ شبد جو ڀنڊار آهي، جنهن ۾ مالڪ پاڻ وسي ٿو. وري ٻئي هنڌ لکن ٿا تہ:-

"ڪايا اندر آپي وسي، الک نہ لکيا جائي،
منمکہ مگڌ بوجهي ناهين، باهر ڀالن جائي."

يعني پرماتما شرير اندر ويٺو آهي پر اسين هن کي باهر ٿا ڳوليون پوءِ هو اسانکي ڪيئن نظر اچي سگهندو؟ اسين

يعني جيڪي ماڻهو رڳو ٻاهريان راڳ، شبد يا ٻاڻي ٻڌن ٿا تن کي اڃان مالڪ جي حڪم جي اوجهه يا سمجهه ئي ڪانه ڪا آهي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سچي حڪم يا شبد جي ٻوجهه سچي ستگروءَ مان ئي پوندي ۽ ٻيءَ هن جيو جو ڪم راس نه ٿي.

سچي پرمارٿ جو واپار سڀ کان اتم آهي پر ورلي ڪي انسان اهڙو واپار ڪري ڪيب ڪن ٿا. جن تي مالڪ جي ڪرپا آهي اهيئي هنجي حڪم تي هلن ٿا. راڳ آسا جي ۵ پد ۾ گرو جن فرمايو آهي ته، ايشور هڪڙو ئي گهمرو حڪم ڏيئي ڇڏيو آهي ۽ هنکي وري ٻيهر حڪم ڏيڻو نٿو پوي. انهيءَ راڳ جي اشٽ پدين ۾ گرو صاحب جن چيو آهي ته دک ۽ سک مالڪ جي حڪم موجب اچي ٿو. سڀ ڪنهن کي ڪرمن موجب روز ٿا ملن ۽ جو مالڪ جي رضا موجب هليو، تنهن لئي ڪاه آفت نٿي پوي ۽ هنجي چالي ايشور جي چاليءَ سان ملي ٿي يعني مالڪ هنکي پاڻ سان ملائي ٿو. اهڙو ئي انسان سچو سکو آهي جو سچو واپار ۽ سچي کيتي ڪري ٿو ۽ جيڪو سچيءَ مکتي لاءِ اُدم نٿو ڪري سو ڄڻ ته پاڻ گهات ٿو ڪري.

”وهت هڪ رلي پالي جن پريت سان،
تنکي لکي ڪين ڪي، تڏي تتي،
سي رسيا راهه سئينءَ لئي، پالي پران پتي. (سامي)

يعني جن جي وهٽي ۾ ذرو ٻه سچو مالڪ لاءِ پيار ۽ وشواس آهي تن کي دنيا جا دک سک هڪ سمان آهن. آهي ئي مالڪ سان ملي سئينءَ راهه تي پهچي ويا.

۽ ڪهڙيءَ طرح هي وچ وارو ڪوڙو ھومڻ جو پردو ٽٽي يا دور ٿئي؟ انهيءَ جو گرو صاحب جواب ڏين ٿا تہ:-

(٦) حڪم رضائي چلڻا، نانڪ لکيا نال.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ مالڪ جو حڪم اسانجي للاٽ تي لکيل آهي ۽ اسين اهو پاڻ سان کڻي آيا آهيون. جي انهيءَ حڪم تي اسين خوشي ۽ شڪر سان هلنداسين تہ پوءِ اهو ڪوڙو ھومڻ جو پردو، جو مالڪ ۽ اسانجي وچ ۾ آهي سو دور ٿي ويندو. ٻيو اُرٿ هن سٽ جو آهي تہ جنهن لاءِ مالڪ جو حڪم هوندو يا جنهن کي هو پنهنجي حڪم تي هلائڻ چاهيندو، اُهو ئي هن جي حڪم جي رضا تي هلندو. اُنهيءَ جو ئي هي جوڙ ھومڻ جو پردو لهندو.

”ٻڌيءَ تي هسوار، سدا رهي ڪو سورهون،
جنهنکي ڏني ستگروءَ، اُنيڻ مت اپار،
پيهي ڏنائين پاڻ ۾، دوست جو ديدار،
جاڳي سڀ سنسار، سپني جو سامي چئي.“

يعني اُهو ئي سورهون هنجي رضا تي هلندو جنهن کي ستگروءَ، مالڪ جو اندر جو رستو ٻڌايو آهي. اُهو پوءِ سنسار کي سپني وانگر سمجهي اندر ۾ گروءَ جي رستي تي هلي، مالڪ جو ديدار ٿو ڪري.

”حڪم رضائي ساختي، درگهہ سچ قبول.“ (محلہ ١)

يعني جيڪو مالڪ جي رضا تي هلندو اُهو ئي هن جي درٻار ۾ قبول پوندو.

”راڳي نادي باهرا، اِني حڪم نہ بوجهيا جاءِ،
نانڪ حڪمي بوجهي، تنا راس هوءِ،
ستگر تي سوجهي پاءِ.“

مضمون
وشم يا تالهه، ويچار جي سوچ يا اندري من
کاٻه شيءِ ڪاٺهي. آچڻ جي حد ۾ ويچار جي اها .
سکهندي؟ کين پهچائي تائين حد الهي اسانکي ياسياٺپ
ڪري! ڇترايون ڪروڙين لکين کٽي ...ير
حيران. ” ڪا حريف وسري، ذاهب ذاهن ”
(شاهد صاحب)

يار، پرڻيا دما حي اڏري، نه لکه بکبا (۳)
ملندو؟ کين مالڪ ــ سان رکٽ ورلن ۽ کيڻ تکن
مبنهي ير انسان هي به سان کيڻ بکن ۽ ... ياڪاڻ
ملي. کي هن پدارت نه کبرو ... ال کٽي
دولائي، ر جمت گهور ير آوي، ر لنڊ باڻي
جاءِ. پوکه ياڪ ، ننڪي ر نيڪ من تاوي ”دهاڻي
نال. جائيءَ نه اِڪ بان هوهه، لکه سماڻيا سهس (۴) ... بن
ڪريو پــر حترايون ۽ سماٿون لکن هزارين کٽي لوهن
لي ــ ڪارگر يا مددگار لاءِ باڻڻ ڪي مالڪ ابهي ر هڪ
لون، ياءِ جي من موڙ
سکهندي: ”ڪوڙا گوڙ ۾ گهامد، وسڀهاڻون واد،
ساڄ سڪمت سان، ودي تي ٿي گل سان.”
ملي هر ڪمامد، ڪامل ڏيه گهامد يا آڪارن ۽
ر کولي هر هي جهڙي لڳي ڪوڙا هي وسواس واد هل
بعني لون من هي مهلي، ويساهه ۽ کولي لوکي مالڪ سان
ر گوڙ، لون ستن سان ملي، اندر هر در
ر ڪامل سمت کهندي
مالي جڏهن.
پال تني ڪوزيءَ ڪوز هوئيءَ، ڪوسچيارا (۶)
... لــ ڪ ... سوال تا ... ڪان جن صاحب
... لائق هر ... درشن ۽ ... حاضريءَ ... جي ... مالي
مالڪ

ب جي طرف يعني اکين جي الله ڏين پاسي جيڪو
سوڙي من ۽ آتما جي رهڻ جي جاءِ آهي. من کي سرت
مي ٿي ملي جنهن کي ٻڌي يا عقل ٿو چئجي. الويءَ
سرت يعني آتما جي ستا يا طاقت سڄي بدن کي طاقت
هلائي جياري بيني آهي. جڏهن اِها سرت جي ستيا
مان نڪري وڃي تڏهن موت اچي ٿو.
هاڻي اِهو من نيت، سماري ۽ پاپي آهي جنهن ڪسي
يطان يا ڪال ٻ ڪري چوندا آهن. سرت سوار لاءِ، من جڳ
ڪهوڙو آهي. من جي ڄڻي ٻ هلي اِنسان باپ ٿو ڪري.
باپ جو مطلب آهي ٻ اهي ڪم، وڃن ۽ اِڇائون جي صاحب
جي دربار ڪان آسالڪي دور ڪن. اِنهن ڪرڻ لاءِ من هاءِ
ڀهتي ٻڌي ۽ چترابون ٿو شروع ڪري.
هن ٻوڙي ٻ ڀهربن ست موجب من سرجڻ ۽ خيال رستي
مالڪ هي بيد لهڻ جي ڪوشش ٿو ڪري ۱ ابيءَ ست موجب
هو واس هي وڃن رستي ڪوشش ٿو ڪري، نينءَ ستهه
موجب هو ٿڪون ٿو ڪئي ۱ اڄرلين ست موجب هو سماڄيون
۽ چترابون ٿو ڪري ۱ ڀڏڻءَ ست موجب هو ڪرڙ قريب
ٿو ڪري ٻر آخر هو ناڪامياب ٿو ٿئي ۽ ڇهڻءَ ست ٻ ڪرو
حب جن مالڪ هي ملڻ لاءِ اِشارو ٿا ڪن.

۱) سوچيءَ سوچ ٻه هوونديون، هڪ سوچي الڪه وار

اِنسان ڪال هو ٻيلو آهي. واس ۽ ذهن هٺا داڏي
ٽيٽ آهن. مگر اِيءَ ر آڪال آهي ذهن ڪي هـي ڪـ
ـهه ٻلو رکو وبچار سان ڪشش هاڻي سکهيدو؟ مالڪ
ــ، اِنسان ٻچليءَ عقل آهي، ــو مچاي سمجهه جو
خشـ ـيي سکهندي؟ هي حمو مالڪ کي خيال ٻ آٿ
ـــ ٻڪاڪ ٻ مالڪ من ٽڏيءَ ۽ واٽيءَ ڪان ٻري

ٿا ته سچو صاحب اصل سچ هــو، ڄڳن کان اڳ به سچ هــو، آهي به سچ ۽ هوندو به سچ يعني هو سدائين قائم دائم آهي.

پوڙي ا

من ڇا آهي ۽ اسانجي سرير ۾ ڪٿي سندس رهڻ جــي جاء آهي؟ آتما يا سرت ڇا آهي ۽ اسانجي بدن ۾ ڪٿي هنجي بيٺڪ آهي؟ انهيءَ ڳالهه کي سمجهڻ سان، اسين سنت مــت جي شروعات چڱيءَ طرح سمجهي سگهنداسين. آتما **ست پرش** جي انس، جزو يا ذرو آهي. من وري **برهم** جو جزو آهي. اسانجي شرير ۾ من ۽ آتما جــي پاڻ ۾ ڳنڍ ٻڌي پيئــي آهي. آتما مٿي پنهنجي اصلي وطن سچکنڊ ڏانهــن وڃــڻ جي ڪوشش ٿي ڪري، پر من هنکي پنهنجي ديــش برهم کــان مٿي وڃڻ نٿو ڏئـــي ۽ طرحين طرحين دنيا ۽ سرڳــ جون لالچون وغيره ڏيئي هنکي روڪي ٿو. پر مالڪ خود گرو بڻجي آتما کي راهه ڏيکــاري هنکي سندس اصلي وطن ۾ وٺي وڃي ٿو.

هن پوڙيءَ ۾ گروجن پنهنجي اپديش جي پيڙهه ٿا ٻڌن ته من ڪيئن پنهنجي ٻڌ ۽ چترائي هلائي، مالڪ جــي انــت لهڻ جي ڪوشش ٿو ڪري پر هو انهيءَ ۾ ڪامياب ڪڏهن به نٿو ٿئي. آخر پڇاڙيءَ جي سٽ ۾ گروجن مالڪ جي راهه لاء ڪجهه اشارو ڪن ٿا.

من ۽ سرت جي بيٺڪ جي جاء، شرير ۾ سرت جي استان ئي آهي، جنهن کي شو نيتر، تين اکـ، تيسرو تل يا مسلمان فقير انکي نقطه سويدا ڪري ٿا چون. اهو استان ٺلڪ لڳائڻ جي جاء جي ويجهو آهي يعني ٻن اکين جي ڀرن جي وچــ سنئين ليڪ ڪڍجي، انهيءَ جي وچ واري هنــڌ کان ٿورو

۽ متبن سچي تعريف سچي ستگروءَ جي آهي ته انسان
دارو مدار گروءَ تي ني آهي. ستگروءَ جي ساراهه مالڪ
ساراهه آهي يعني هي انسانا تون گروءَ کي ني جپ.

„گفته او، گفته أللـه بـود،
گرچ أز حلقوم، عبدالله بـود."

يعني باهران ظاهريءَ طرح مرشد جا وچن، انساني گلي
مان نڪرن ٿا پر حقيقت ۾ اهي سچ پچ خدا جو ڪلام، فرمان
يا حڪم آهن.

„جنهن جيئو جاپ، اڪسلب عجيبن جـو،
متيو تنهنجي مـن مـون، سيوني سنتاپ،
ڪوڙين لڏائون گهر مون، ساميءَ سرب وياپ،
موني بن ۽ پاپ، تن کي ڦري ڪيڏڪي."

يعني جيڪو هر ڪوڙيءَ سچو وقت نام جو سمرن ٿو ڪري،
تنهن کي الله ۾ مالڪ جو درشن ٿو ٿئي ۽ هڏا سب جهڙي،
مرڻ ۽ جم جا ڏک ڏور ٿا ٿين.

سچي مول منتر جو ٿوري ۾ آرٿ.

هو هڪ ني مالڪ آهي، هو سڀ جو ساڳيو رب آهي جو
من واڻيءَ کان پري آهي. اهو مالڪ يعني سچ نام، اوم کان
علهدو ۽ الهي کي پيدا ڪندڙ آهي. هو سڄيءَ سرشٽيءَ جو
ڪرتار يعني پيدا ڪندڙ آهي. هو گڏريل، هلندڙ ۽ ابد
وقتن کان پري آهي. هنکي ڪنهن جو نه ڀؤ ڪرلهي. اهـ
مالڪ سدائين لرونر آهي هندو ڪنهن سان نه وير ڪرلهي
هر آڪال يعني وقت جي آڳر ڪسان ٻاهر ۽ جنم کان رهـ
آهي. هو ڪنهن جو نه محتاج ڪرلهي ۽ هود پنهنجي پـ
مان هود، جيتن ۽ ٻرڪاشوان آهي. اهو پرش ڪامل ستـ
جي ني ڪرپا سان ملي سگهندو. گرونانڪ صاحب جن فر

اِنساني ڇولو ڌاري آيو آهي.

"الک پرک آيو، سيل ڪرڻ سنسار جو،
ڪڻ ۾ هڪ خيال سان، سڀ رنگ رچايو،
ستگر سک سڄان ڪسي، لنو سان لڳايو،
ساهي سمايو، جل ٻپوتو (ڦوڪڻو) جل ۾."

سئيڀن - سوڀهي = پنهنجو خود پاڻ. يو معنيٰ هڻن يعني جيڪو قائم آهي، پنهنجو پاڻ ۾ استر آهي ۽ پنهنجو پاڻ پرڪاشوان آهي. اهو ايڪو، پنهنجي هستيءَ لاءِ ڪنهن ٻي ۾ نر ڀر ڪونهي يعني ڪنهن جو به محتاج ڪونهي. هو آڪارڻ آهي. هنجي ٻي دواران سڀ پرڪاشوان آهن پر هو خود پنهنجو پاڻ مان خود چيتن ۽ پرڪاشوان آهي.

گر پرساد - گُر، گر لفظ يا ڌاتوءَ مان نڪتو آهي جنهنجو ارث آهي شبد. جيڪو شبد داتا آهي اهو گرو آهي.

پرساد معنيٰ ڪرپا. پرساديءَ جو ارث آهي گروءَ جي ڪرپا سان پراپت ڪيل. گر پرساد يعني مالڪ جو مٿي بيان ڪيل سروپ، گروءَ جي ڪرپا سان اُنيؤ ۾ اچي سگهيتو. گرو ڪرپا اُنهي پراپتيءَ جو سادن آهي.

جپ - يعني مالڪ جو نالو گهڙيءَ گهڙيءَ هنکي ساڪي يا حاضر سمجهي، هنجي واکاڻ ڪري، هن سان دل لائي پيار سان جپ.

آد سچ جگاد سچ، نانڪ هوسي ڀي سچ.

اهو مالڪ شروع ۾ به سچو هو. جڳن کان به اڳ يعني ست جگ، ترِيتا جگ، دواپر جگ ۽ ڪلجگ کان به اڳي قائم دائم هو ۽ هيئنر به هو سچ يعني قائم دائم آهي ۽ آئينده بہ سچو رهندو. انهي سچي جو مطلب اهو آهي ته مالڪ پورڻ گروءَ جي ديا مهر کانسواءِ اسانکي ڪڏهن ڪين ملي سگهندو؟

"چا جو شڪ گمان، سڀڪا صورت سهڻي،
متان ڪرين آرمان، گهڻا اڻهيءَ ڳالهه جو؟" (سچل)

يعني سڀ ڪنهن ۾ مالڪ پاڻ آهي متان ڪر الهيءَ ۾ گهڻا يا مورڪا ڪو شڪ يا آرمان ڪاڏو اٿيئي.

"پڙاڏو سو سڏ، ور واڻيءَ جو جي لهين،
هئا اڳيئي گڏ، پڌڻ ۾ پيا." (شاهه ڀٽائي)

پڙاڏو يا پڙلاءُ، جنهن آواز مان اهو لکري ٿو سا هڪ ٻه آواز لڳن ٿا ۽ ٻڌڻ ۾ ٻه پڙلاءُ. حقيقت ساڳي ڳالهه آهي. ٻڌڻ ۾ ٻه آواز آهن. اهڙيءَ طرح مالڪ ۽ سنگتون ٿي ۾ اهي هڪ ئي آهن پر ظاهر اسالڪي ۾ نا ڏسڻ ۾ اچن.

"هر هرجن ڏولو ايڪ هئن، ڏوجا سڀ آڪار،
ڏوجا ميٽي هر پڙي، لسو پاوي ڪرتار."

يعني مالڪ ۽ گرو ٿئي هڪ آهن ٻيون سڀ جدا جدا شڪليون آهن. جيڪو ٻين شين کي جڏي گروه کي جيڪڏهن لهن کي ٿي سچو مالڪ ملندو. سب (ٻيو) ويچار ڪچ ناهن،

"هر هرجن ڏولو ايڪ هئن، جيون، جل هي لکي سماهن."

جل ۾ اپجي لرنگ (ڇولي) ڳالهه آهي. جهڙيءَ طرح
يعني مالڪ ۽ سنگترو هڪ ئي ڏرياهه ۾ ئي سمانجي
درياهه مان ڇولي پيدا ٿي ٿئي ۽ وري درياهه ڏاري لسي وڃي، ليڪن مالڪ سان، انسان جو روپ وجيٽو.
اپيٽو ۽ موني وري پاڻ ۾ ئي سمانجي

"سائي صورت عين ڪي، سائي صورت غين،
سمن نقطا دور ڪرو، ته اوءِ عين کي عين."

يعني جيئن عربي سنڌيءَ ۾ ع ۽ غ جي شڪل ۾ آهي ٻئي ٻڌو هڪ نقطي يا اڙيءَ جو ٿيهي ۾ تفاوت آهي، ٻيو ڪو تفاوت ڪرڻ ڪرلهي، ٻئي طرح مالڪ ۽ سنگتوءَ ۾

انساني چولو ڌاري آيو آهي.

"الک پرک آيو، سيل ڪرڻ سنسار جو،
ڪرڻ ۽ هڪ خيال سان، سڀ رنگ رچايو،
ستگر سک سجان ڪسي، لنو سان لڳايو،
سامي سمايو، جل ٻوٽو (ڦرڪڻو) جل ۾."

سئين - سوڀنيه = پنهنجو خود پاڻ. يو معنيٰ هئڻ يعني جيڪو قائم آهي، پنهنجو پاڻ ۾ استر آهي ۽ پنهنجو پاڻ پرڪاشوان آهي. اهو اڪو، پنهنجي هستيءَ لاءِ ڪنهن تي ٻه نربر ڪونهي يعني ڪنهن جو ٻه محتاج ڪونهي. هو آڪارڻ آهي. هنجي ئي دوارا سڀ پرڪاشوان آهن ۽ هو خود پنهنجو پاڻ مان خود چيتن ۽ پرڪاشوان آهي.

گرپرساد - گرُ، گرِ لفظ يا ڌاتوءَ مان نڪتو آهي جنهنجو ارٿ آهي شبد. جيڪو شبد داتا آهي اهو گرو آهي.

پرساد معنيٰ ڪرپا. پرساديءَ جو ارٿ آهي گروءَ جي ڪرپا سان پراپت ڪيل. گر پرساد يعني مالڪ جو مٿي بيان ڪيل سروپ، گروءَ جي ڪرپا سان انڀو ۾ اچي سگهيٿو. گرو ڪرپا انجي پراپتيءَ جو سادن آهي.

جپ - يعني مالڪ جو نالو گهڙيءَ گهڙيءَ هنکي ساکي يا حاضر سمجهي، هنجي واکاڻ ڪري، هن سان دل لائي پيار سان جپ.

آد سچ جگاد سچ، نانڪ هوسي ڀي سچ.

اهو مالڪ شروع ۾ ٻه سچو هو. جگن کان ٻه اڳ يعني ست جگ، تريتا جگ، دواپر جگ ۽ ڪلجگ کان ٻه اڳي قائم دائم هو ۽ هيشر ٻه هو سچ يعني قائم دائم آهي ۽ آئينده ٻه سچو رهندو. انهي سچي جو مطلب اهو آهي ته مالڪ پورڻ گروءَ جي ديا مهر کانسواءِ اسانکي ڪڏهن ڪين ملي سگهندو؟

”چا جو شڪ گمان، سيڪا صورت لهنجي،
متان ڪرين آرمان، گهـلا اٿهيءَ ڳالهه جو؟” (سچل)
يعني سب ڪنهن ۾ مالڪ پاڻ آهي متان ڪو الهيءَ ۾
گهبلا يا وورڪرا ڪر شڪ يا آرمان ڪاڏو اليٿي.
”پڙاڏو سو سڏ، ور واٽيءَ جو هي لهن،
هئـا اڳيٿي گـڏ، بـڏڻ ۾ ايـ ليا.”
(شاهه ڀٽائي)
پڙاڏو يا پڙلاءُ، جنهن آواز مان اهو لڪري آو سا هڪ ئي
ساڳي ڳالهه آهي. ٻر ٻڌڻ ۾ ڀيرين آواز ٿواجي ۽ ٻوءِ پرلاءُ. حقيقت
۾ اهي هڪ ئي آواز آهن. اهڙيءَ طرح مالڪ ۽ سنگرو ٿئي
هڪ ئي آهن ٻر ٻاهران، ظاهر اسالڪي ۾ تا ڏسڻ ۾ اچن.
”هر هرجن دولو اڪ هئن، دوجا سب آڪار،
دوجا ميٺي هـر پٽِي، لـو ڀاوي ڪرتار.”
مالڪ ۽ گرو ٿئي هڪ آهن ٻيون سب جدا جدا شڪليون
آهن. جيڪو بين شين کي چڏي گروءَ کي ڄپيندو تنهن کي
ٿي سچو مالڪ ماڻدو. سب (ٻبو) وچار ڪج ناهن،
”هر هرجن دولو ايڪ هئن، جئون، جل هي لکي سماهن.”
جل لي ايهي لرنگ (چولي) ڳالهه آهي. جهڙيءَ طرح
يعني مالڪ ۽ سنگرو هڪ ئي ٿئي ۽ وري درياهه ۾ ئي سمائجي
درياهه مان چولي پيدا ٿي، انسان جو روپ ذاري دنيا
لـي وڃي، ليڪن مالڪ ـ ـ، سمانجي وجيٿو.
اچيٿو ۽ موٽي وري پاڻ ۾ ئي سالڪ صورت عين،
”سالڪ صورت عين ڪي، ڌ اوءِ عين ڪي عين.”
سمن نقطا دور ڪرو، ڌ اوءِ ع ۽ غ جي شڪل
يعني جيئن عربي سنڌيءَ ۾ پهچي ۾ لفاوت آهي.
آهي رڳو هڪ لقطي يا ٽڪيءَ جو ڪرڻ لفاوت ڪرڻهي، رڳو
طرح مالڪ ۽ سنگروءَ ۾

ته اُنهي سَت پُرش جو نالو سَتگرو آهي! اُنهيءَ ستگروءَ جي سنگ يا صحبت ۾ مالڪ جو نام جپي، شش يا سک جو اڌار ٿيندو!

”سچل سارو سچ ٿيو، منجهان ڪثرت ڪل،
الف مان آدم ٿيو، ڪري هنگامو هل.
هندو مومن هڪ ٿيو، ڀول نه ٻئي ڪنهن ڀل،
ٿيو گلابي گل، مٿي ماريو منصور جان.“ (سچل)

سند جو سچل سائين فرمائي ٿو ته سچو ڪل مالڪ بي حد مان جزو ٿي انسان بڻجي آيو. هو ايڪي مان، هڪ مان، يعني يعني الله مان آدم يعني انسان ٿيو. اها ڳالهه بلڪل پڌري وڃو ته هو ڪو هندو، مسلمان يا ٻيو ڪو آهي! هنجي ڪابه ذات پات نه آهي. سچل صاحب جن اسانکي سمجهائين ٿا ته جي دنيا جا ظالم ماڻهو توکي انهي عقيدي يا ويساهه جي ڪري، توکي ڪافر سمجهي مارين، ڪهن يا ڏک ڏين ته به تون گلابي گل وانگر اُنهن کي خوشبوءِ ڏي ۽ سڀ تڪليف منصور وانگر خوشيءَ ۽ صبر سان سهه. وري سچل سائينءَ جن چون ٿا ته:-

١- ”سچل سائين هيڪڙو، ناهي شڪ گمان،
پنهنجو تمام پاڻ ڏيکاريو، صورت منجهه سلطان.“

٢- ”ذات صفات هڪائي آهي، ڀُول نه وجهين ڀولي،
سوئي اندر سو ئي باهر، سوئي تنهجي چولي،
تو ۾، مون ۾، هن ۾، هرجا، سچوسچ تو ٻولي.“

يعني تون متان ستگروءَ ۽ مالڪ جي وچ ۾ ڪو تفاوت سمجهين؟ مالڪ ۽ ستگروءَ جي ذات ساڳي هڪ ٿي آهي. مالڪ پاڻ انسان جي چولي ۾ اندر توڙي باهر ساڳيو هڪ ئي آهي. تو ۾، مون ۾ ۽ سڀ ۾ ساڳيو اهو مالڪ ويٺو آهي.

جاكاڻ ته هو سب جو مالڪ آهي لٽهن ڪري هر جمڪ
ڻ جي لطيف کان الڳ آهي پر ستگروء جي شڪل ۾ ٿي
ڪ اسالڪي طاهر ٿي پاڻ ڏيکاريو: ستگرو ۽ مالڪ هڪ
ي ساڳيو آهي يعني ڪامل مرشد ۽ خدا ۾ ڪجهه فرق نه
هي. گرو نانڪ صاحب جن فرمايو آهي ته:-
”گرو پرميشر اڪو جان، اولا ڪاهي ڦري آجان؟“
يعني گرو ۽ پرميشور هڪ ٿي آهن. اي پليل انسان! اون
ڇو پلجي پيو هيڏانهن هوڏانهن ٻڌڪين؟ انسان کي انسان کي
سمجهائي سگهندوا! جالورن جي ٻولي اسين سمجهوي ڪين
ڪين سگهنداسين ۽ د اري ديوتائن کي اسين ڏسي نٿا سگهون
چاڪاڻ ته اسين اسٿول شرير جا آهيون ۽ هو سوکيم شرير جا
آهن. مالڪ باهران ته انسان جي صورت ۾ اچڻو مگر هو ” طاهر
ڪرمن کان ايارو آهي. بلي شاهه چيو آهي ته
بندو باطن مولي آهي. ” يعني مالڪ باهران انسان لطر اچڻو
پر اصل الدران هو مالڪ پاڻ آهي. مولانا روم صاحب جن
فرمايو آهي ته:-

” آن بادشاه آعظم، در بسته بود مڪرم،
پوشيده دلق آدم، بيني ڪه برد ر آمد.“

يعني مالڪ پاڪي مضبوط دروازي پٺيان بند ڪري
پاڻ انساني چولي ۾ مرشد يا گرو بڻجي، دروازو ڪو
وري آيو آهي.
” هر جيو نام پڙهو رامداس.“ اهو فرمان گرو ارجن صا
جن جو آهي ته مالڪ مرلکي گرو رامداس جي شڪل ۾
آهي. ” ست پرک جن جانيا، ستگر تس ڪا نانءُ،
تس ڪي سنگ سک اڌري، نانڪ هرگن گاءِ.“
يعني جن ست پرش کي ڄاتو آهي يا پاتو آهي ا

يعني هو ڪال ۽ مهاڪال جو بہ ڪال آهي. هو سڀني وقتن کان پري اَڪال جو سروپ آهي. اهڙي نموني بيان ڪرڻ سان هي پرم تي سگهبو تہ اهو سمبو يا ممڪن هجي تہ اهڙي ڪا هستي ٿي نہ بہ هجي؟ پر گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ هو مورتي آهي يعني هجي هستي آهي. اها مورتي سڀني کي پرڪاشڪ يعني روشن ڪرڻ واري آهي، جنهنکي پارسيءَ بہ وجود ٿو چئجي ۽ انگريزيءَ بہ being چئي سگهون ٿا.

آجوني - هنکي مورتي چئي ورتن ڪرڻ سان هن بہ جنم مرڻ جو پاو اچي ٿو وڃي ا انهيءَ پاو يا خيال کي هٽائڻ لاءِ، گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ هو اَجوني آهي ۽ ڪڏهن بہ گرپ بہ اچڻ وارو ڪونهي. جيڪو گرپ بہ نہ ايندو يا جنم رهت آهي اهو پڪ مرڻ کان بہ رهت آهي. انهيءَ اَجونيءَ جي اَپاسنا داوان جيو بہ اَجوني پد کي پائيندو ۽ آواگڻ کان مڪت ٿي ويندو.

متي چئي آيا آهيون تہ مالڪ اَجوني آهي يعني جنم مرڻ کان رهت آهي. جيڪڏهن هنکي انساني جوُن کان الڳ ڪيو وڃي تہ پوءِ ڪهڙيءَ طرح هو اسانکي ظاهر ٿي پنهنجي راهہ ٻڌائيندو؟ اهو اسانجو عقيدو آهي تہ انسان اَشرف المخلوقات آهي يعني انسان جي سڀ کان سرشت جوُن آهي. انسان کي مالڪ پنهنجي شڪل وانگر ٺاهيو آهي ۽ انسان جي روح ۽ آتما پاڪ پوتر آهي ۽ اها مالڪ جو ئي هڪ جزو آهي ۽ انهيءَ نموني مالڪ انسان کي پنهنجي نموني وانگر ٺاهيو آهي ۽ انهيءَ ذريعي ئي اهو مالڪ اسانکي ظاهر ٿي پاڻ ڏيکاري سگهندو. هن انسان جي جامي کانسواءِ ٻئي ڪنهن بہ جوُن بہ ظاهري هو پنهنجي راهہ اسانکي ٻڌائي نہ سگهندو؟ انهيءَ سڄيءَ ڳالهہ جي مراد يا مطلب اهو آهي تہ ٻاهران تہ هو ظاهر انسان وانگر پيدا ٿو ٿئي

ڪالھواءِ
نروڙو - وير هميڪي لڏهن ٿي سکيو جڏهن هن ڪالھوا
بہ ڪير هجيا جڏهن سسار جو لاڏي پيڙو، ڪرڻا ڏرڏا،
all in هو خود آهي ڏ پوءِ هيڏو وير ڪهون سان؟ هن هڪ
و ٻوچيندڙ خود لي وير ووڙ رهت ٿي ويندو آهي ؛
الھو هردو آڏول ٿي ويندو آهي. حڪڏهن هن آزاد ڪ
سان ٻبو ڪو وير ڪندو ڏ اٿوءِ وير ڪندڙ حون سندس
مي لهرون هن هي ٽروٻر هردي سان ٽڪرالھي ٻـا لڳي
وابس اڇي اٿوءِ وير ڪندڙ ڪي خود ٻاڪ ٻيڙو ملين ڪري
لي، ن چڏين. ٽروٻر آهي. ڪٿي ڪير بہ ڪيڏو لـ
اهو حالت سدائين آهنڪار چڏي اٿوءِ هڪ هي
ٻي هجي، هي هو پهڻو ويندو. هن جي شرن واڪ ڪان
ويندو ڏ هو ... ويندو. ڏ ... هو پـرام
... هاڏو ڪري
... واڙو ڪان ٻري آهي.
... سڀئي وڪارن ڪال ۽ وقت هي الر
... هو آڪال آهي، حا ٽي حصا آهـن گڏ ربل،
ڪال دوت - ... با وقت حا ... سسار بـدو
... ڪال هي ... آد يعني شروعا
... سڀئي ... آهي، ٻر اهو
... تمدي ... هو آڪال آهي
... ٻري آهي. هو آمت
... آهي يعني جڏهن جو ڏ ٻوءِ
... ڪالهوي
... ڇاڙي
سکيدو؟ هو سدائين هـڪ
... جري آهي. سڀئي هي
ڪال هوَ
... ڪي ڪال ...
" (ٽرو ڏوند سنگهه)

ڪرتا پرک نہ چيتيو - ڪيتي نہ ڪرتا ڪر جاڻہ (پائي گرداس)
يعني اسين ناھيندڙ ڪي ڇڏي ھنجي ناھيل شين کي ناھيندڙ ٿا سمجھون.
"آپي دات، وسريا داتار" يعني اسين داتار يعني ڏيندڙ کي ڇڏي ھنجي دات يعني ڏنل شين کي ياد ٿا ڪريون.
نرڀئہ ـــ اھو ا اڪو پڻہ رھت آھي يعني ھنکي ڪوبہ ڀؤ ڪونھي ھو نہ سڀ کان شڪت شالي پرش يعني طاقتوارو آھي ۽ ھو ڪرتا آھي. ھن ڪانسواء ٻيا سڀ ھن جا ٺاھيل آھن ۽ اھي ھنجي برابر نہ آھن. انھيءَ ڪري ھنکي ڪنھن جو بہ ڀؤ نہ آھي. ڪو بہ ديوي، ديوتا يا اوتار ھنجي برابري ڪري ڪو نہ سگھندو؟
"ناڪ نرڀئہ نرنڪارو - ھوري ڪيتي رام روال."
ھن نرڀئہ جي ڀڳتي ڪرڻ سان اپاسڪ خود نرڀئہ ٿي وڃيٿو.
"ڀئہ لي نرڀئہ ھوئي بسانا ـ
جس ٿي اپجيا تس ماھي سمانا."
يعني ڏيڻ وارو ماڻھو ھن بي ڀئي جي ڀڳتي ڪري پاڻ خود نرڀئہ ٿو ٿئي ۽ جنھن نرڀئہ ھنکي پيدا ڪيو آھي تنھن ۾ ٿي وڃي ملي ھڪ ٿو ٿئي.
"سامي چئي شريڪ، آھي ڪو نہ الله جو،
ڪيو سڪ سچيءَ سان طالبن تحقيق،
چڙھيا عين عرش تي، ٿي بيحد باريڪ،
نئن کان نزديڪ، سنھ ڏسن سپرين."
مالڪ پنھنجو مٽ پاڻ آھي ۽ ھنکي ڪو بہ سندس ثاني شريڪ ڪونھي. انھيءَ ڳالھ جي حقيقت جي سچائي مالڪ جي ڀڳتن ڪيئہ طرح معلوم ڪئي آھي. جڏھن ھو ابياس ڪري عين منزل تي چڙھن ٿا تڏھن ھو ڏسن ٿا تہ مالڪ اکين کان بہ ويجھو بالکل سامھون بيٺو آھي.

ڇطا ماٿهر الين مڃيندا نظر ابندا آهـن يعني الين چولـدا
ڊ سرشٽي پنهنجو پاڻ لهي آهـي ۽ ڪيترا وري هـن
شٽيءَ ۾ ڦـن شين کي آلادي ڪـري مڃبندا آهن . اهي
ن ايشور، مايا ۽ پرڪرتي جيڪي هڪ ٻئي جي آسري تي
ب آهن . اهي پنهنجي حد ۾ چاهي ازلي يا اصلي مڃيون
جن ٿيون پر گرو صاحب جن فرمائڻ تا ڌ اهي سب ا يعني
اڪي جون ناهيل آهن ۽ اهو ايڪر سيبي جو سمرٿ ڪرتا
آهي . باهرين ۽ دنيا ۾ ڌ ڪنير مت ڌلا ڪهڪهيون وغيره لاهڻ
لاءِ مٽيءَ جو محتاج آهي پرهو ا ايڪو ڪرتا ٿيڻ لاءِ ڪنهن
جو ۾ محتاج ڪونهي . هي سب ڪجهه ان مان ٿيو آهي . هو
خود ڪرتا يعني ناهيندڙ آهي . هو پنهنجي حڪم سان ٿـي
سڄيءَ سرشٽيءَ جي رچنا ڪرڻ وارو آهي . هـر پورڻ
شڪتيوان ۽ سرو ڪلا سمرٿ آهي . هن سنسار جون شڪتيون
برهما، وشنو، مهيش وغيره هنجي حڪم جي آسري تي هلي
رهيون آهن . انهيءَ ڪري اـالڪي هنجي ڪرس يعني هنجي
پيدا ڪيل شين کي ڇڏي خود ڪرتا (Doer) يعني اپائيندڙ جي
شبوا ڪرڻ ضروري آهي . اهو ئي ايڪر سيبي جو ڪرتا،
ڌرتا ۽ هرتا آهي .

” الک برک آئي، رچنا رچي ڌلک پسري .
آڳيون ويٺو آڪٽيو، بست پـردو ڪاٽـي،
ولو سڪ سڄيءَ سان ڪنهن پريميءَ پياٽـي،
مـوج ملي ماڻـي، سدائيـن سامي چئي . “

يعني الکـ پرش هي سڄي رنگبرنگي سرشٽي ناهي
وري انهيءَ جي پليان پردو رکي لڪـي ويٺو آهي .
پريمين کي سڄي مالڪ جو آليو ٿو ٺئي جيڪي سڄيءَ
سان ڪيس ياد ڪن تا .

آهي. پر گرو صاحب جن جو نام سان اُنهيءَ شڪتيءَ جو مطلب يا ڀاو آهي، جا شڪتي کنڊن برهمنڊن ۽ گيان ڌيان جي مالڪ يا سوامي آهي جا اُنهن جي سنڀال ڪري رهي آهي.

"نام ڪي ڌاري سمن گيان ڌيان،
نام ڪي ڌاري آڪاس پاتال،
نام ڪي ڌاري پرٿيءَا سڀ ڀوَن."
(سکمني صاحب)

پر اهو مالڪ، نام يا شبد جي روپ جي هستيءَ ۾ پرگهٽ ٿيندو آهي. ستيه يا سچ هميشه ٿي هستيءَ جي لهر آهي جنهن سان گڏجي آتما اُنجو رس يعني آنند وٺندي آهي.

اهو مالڪ ا، ايڪو يا هڪ آهي پر جڏهن هن هڪ جو پيد ڪلندو آهي تڏهن اهو ست نام پرليت ٿيندو آهي يعني ست نام جي صورت ۾ ظاهر ٿيندو آهي ۽ آتما انهيءَ جي نشچت يعني پڪيءَ اکنڊ هستيءَ ۾ جڙي يا لين ٿي انهيءَ جو آنيڊ ڪندي آهي. هيءَ رڳو چوڻ جي لاءِ ڳالهه ڪانهي ۽ نڪي ڪو اهو ڪو خيالي پلاءُ آهي. ست مهاتمائون نه رڳو اُنجو انڀوُ ڪن ٿا پر هنجي تائيد Confirm ڪي پڻ قبول ٿا ڪن.

ڪرتا پرک — اهو ا يعني ايڪو سرشٽيءَ جي پيدا ڪرڻ وارو آهي انهيءَ ڪري هو ڪرتا آهي. ٻاهرينءَ دنيا ۾ ڪرتا يعني ٿاهيندڙ ٻيون شيون هٿ ڪري پوءِ اُنهن مان ڪجهه ٿاهيندو آهي. پر هن ا **ايڪي** يا هڪ کي سرشٽيءَ جي رچنا لاءِ ڪنهن به سهائتا يا مدد جي ضرورت ني ڪانهي. هو پرش آهي يعني هو پاڻ خود سمرٿ آهي. هو پنهنجي ستا يعني طاقت ذريعي ٿي سڀ ڪجهه ٿاهيٿو. انهيءَ ڪري حقيقت ۾ هو سچو ڪرتا آهي.

- آستہ (سچ ڪرڙ) کان الگ آهي . اهي ست - آستہ
...ند آهن ؛ هڪ ٿي ساں پرڪاشوان آهن يعني هڪڙو
...جي معنيٰ ظاهر ٿو ڪري يا آهن لي روشني ٿو وجهي؛
...ن راس ذ بهن هڪ ٿي هي معنيٰ ظاهر ڪن ٿيا . پر
...سرو صاحب هن جهڙن ست ، سچ يا سب هو بيان ڪري
...رهيا آهن اهو ڪود ياڪ پرڪاش آهي يعني اهو ڪود ياڪ
...سچ لي سچ آهي ؛ پهڪدر ياڪ ۾ پورو يا پورڻ آهي؛
...جهڪدر ڪود پيت ۾ مثال ڻ آهي . ايهيءَ ۾ بتو لفظ ستيہ ؛
آستہ يعني هو پاٺم آيا آهي ڀهڪري آهي رد هن ۾ ريا آهي
سگهي؟ هي اهو ستہ يا سچ آهي جهڙن هي آسري هي ستيہ يا
آستہ يعني ڪرڙ يا سچ آهن . گرو صاحب هن هن ويچار ڪي
هبنجڻ ربت صاف ڪري چڏيو آهي .
„سيا ست ست ست سوٽو،
ڻ ڪرتو."
ست پرڪ اي پہن اسٿر هٿڻ يعني هڪ
ايهيءَ ستہ هو آيوڙ ص ؛ اِندريان هي الد ر ست هو
ڳاهہ نڪاءِ ٽرط لي ٿيندو آهي . جهڙن جي اياٺهدڙ ڪي سڀاڻي
آيوڙ ڄاڻي اٿندو آهي اهو ڪرٿيار يعني
ٿيندو آهي „ رهڻ هار ڪلہ ، ست سب هوئي؛"
ٻانڪ ست ست ترب سوني .
„ست سروپ ردي ۽ جس مستا،
ڪرن ڪراوان لس مول پڇاڻا ."
گرو صاحب هن فرمائن تا ڻ سڌو پرپر ئي سچ ڪي ج...
مارو آهن . جهڙن هڪڙو سڌو سروپ هردي ۾ پرڪهڻ...
آهن اهو اي هن ڪرارهن هستيءَ جي اعلب ڪي سڌو...
نامہ تا اٿر تہ آڻ مان نڪل آهي ؛ اهو آرٿ...
پرستہ، ستہ واڪ ؛ وشيسا ونڪ ، يعني جهڙن پد...
... مان ... اهدا ڪري سڌو وجهي اهو يا...

(۴) اڪ ڪواءِ پساءُ ڪر، اونڪار انيڪ آڪارا.
(۵) اونڪار اڪار ڪر ملي اڪ اُپائي مايا.
(٦) هوتا ايڪنڪار آپ اُپائتا.
(٧) اونڪار اَڪار چلت رچائتا.
(٨) اڪ ڪواءِ الول رتي جاٽيءَ.

يعني هي سڄو سنسار هن ايڪنڪار جو ئي پسارو آهي. جيڪو هڪ يا ايڪي جي ڀيد کي ڄاڻي تو اهو ڪرتا ئي ٿو وڃي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته:

"اِس ايڪي ڪا جاڻيءَ ڀيد، آپي ڪرتا آپي ديئه."

اِنهيءَ ايڪي جو ڀيد تمام شد هرديءَ ۾ پرگهٽ ٿيندو آهي. جنهن جو تن اَچل، من ۽ اندريون اِستر ۽ سرت ۽ نرت ايڪاگر ٿي ويئون هجن، يعني جنهن جو من ۽ بُڌي نسچت ٿا ٿين اُهوئي موکش کي پائيندو.

ست نام- سنت مت موجب ست پرش يعني ست نام پيدا ڪندڙ آهي. هو ستيہ يعني سچ آهي. هو ٽنهي وقتن گذريل، هلندڙ ۽ ايندڙ ۾ نه ناشوان ڪونهي يعني جا هستي هميشه قائم آهي. ست نام مالڪ جو اَڪرم يعني نج نالو آهي. گروانيءَ ۾ آيل آهي ته:-

"ڪرتم نام ڪٿي تيري جيهيا،
ست نام تيرا پرا پور بلا."

تون ست نام يعني مالڪ جو اصلي نالو ڇڏي هنجو نقلي نالو زبان سان پيو جپين. ست نام ڪانسواءِ ٻيا سڀ مالڪ يا ست-پرش جا نالا ڪرتم يعني صفاتي آهن، جي ڪنهن صفت يا هنجي خاص گڻ ڪري رکيا ويا آهن. جيئن ناهڻ واري جو نالو 'ڪرتا' يا رحم ڪرڻ واري جو نالو رحيم چيو ويندو آهي وغيره وغيره.

ست جي پوري سڄي سمجهه ڏاڍي باريڪ آهي. هي

آهي، هنجو شرارڪ Physical يعني ڪوڙ يا ڪيرڙ ڪنهن
ربر ۾ پاليوار يا حصيدار ڪوڙ آهي. » (شاه صاحب)
حق حقيقي هيڪڙو، اڙاڻي اي ۾ يل.
يعني شاه صاحب جن فرمائين ٿا لـ حقيقت ۾ مالڪ
ڪڙو نبي آهي. اها ڳالهه ڀڪي ڪري سمجهه ۽ الهيءَ کي
لجي ڪڍهن به نه. مول منتر ۾ لوهين ڏسندا لـ ا
مٿي چيل گرواڻي يعني ٻهراڻ، گرو صاحب جن رکيو
يعني ايڪو ڪي آن ڪان اڳم تہ اهو آن اڪر، ارمورليءَ
آهي. ايڪو آنڪار اهو ثابت ڪريٿو. الهيءَ جو مطلب اهو آهي لـ
ذاتهن اشارو ڪرڻ ٿو ڪري. ... ڪان علهدو، جدا يا
مالڪ ۽ ست نام الهيءَ اون يا اوم پيدا ٿيو ۽ الهيءَ اون
پيو آهي. يعني ست نام مان اون سڀ کان سرشت
مان هن سرشٽيءَ جي رچنا ٿي. اوم کي سمسار جي رچنا جو
مهيو وچيٽو چاڪاڻ تہ جڏهن اڪال پرش هڪ شبد پرگهٽ
سنڪلپ يعني خيال ڪيو تہ ٻوءِ هن مان اجارڻ جيڙو هو.
ٿيو جنهنجي ذلي يا آواز لڳ پڳ اوم جي چوندا آهن. سهول صاحب
مسلمان فقير الويءَ کي هوُ ڪري ... ڪيو آهي:-
الهيءَ هو جو اشارو هن ريت بيان
» آلي وري هوُ هوُ جو ٿو آواز اچي، ڪٺي ٿاز مونکي.
ڪيڙو مست ٻراڻءِ جي ... انهيءَ نام سان ڳڏجي
اهو هنڌو ڏن آلهڪ ٿالو آهي. اهو ساڏن آه
جڙي سان انجي ڏٺيءَ سان ڳڏجي يا ميلاپ جو اشارو ڏنو آهي.
ٻاڻي گرداس انهيءَ جو هيٺين سٽن ۾ ... آبار آلايا.

(۱) اونڪار اڪار جس پرورد ڳار آبار آلايا.
(۲) ايڪا ايڪنڪار لک لکائيا.
اوڙا اونڪار پاس پاس بهاليا.
(۳) اڪ ڪواءِ پساءِ ڪر، اونڪار اڪال پسارا.

جپ صاحب

سچي مالڪ جي معنيٰ (Definition)

گرو نانڪ صاحب جن جپ صاحب جي مول منتر ۾ مالڪ ڪل يعني جيڪو سڀني جو مالڪ آهي، تنهنجي سروپ جو هن طرح بيان ڪيو آهي. **ايڪو آنڪار ست نام، ڪرتا پرکه نربهو نرویر، آڪال مورت آجوني، سيڀنو؛ گر پرساد ؛ جپ.**

هو جيڪو هڪ مالڪ آهي، آهو سڀ جو ساهيبو ئي رب آهي. اُن مهاپرش، سوامي، آتامي، آدي نرنجن، نرنڪار جو سروپ بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي. هو من واڻيءَ کان پري آهي ۽ اُها هستي خيال، ٻڌي، ڪلپنا (Imagination) ۽ ويچار جي حد اندر نٿي اچي سگهي؛ ۾ من ۽ ٻڌيءَ جي استر ٿيڻ يعني ايڪاگر ٿيڻ تي، آتما ڪسي اُنهيءَ هستيءَ جو انڀؤ ٿيندو آهي يعني اُنهيءَ مالڪ جو درشن ٿيندو آهي. گرو نانڪ صاحب جن اُنهيءَ هستيءَ کي ئي **ايڪ او** چٽي ورنن ڪيو آهي. هي پد هنجي سروپ جو نشان Symbol آهي. پراڻن جي رشين اُنکي ॐ يا ओ३म **اوم** چٽي ورنن ڪيو آهي ۽ اُنهن رشين هنجي ٽار ٽار اکرن مان برهما، وشنو، مهيش يعني پيدا ڪندڙ، پالنا ڪندڙ ۽ ناس ڪرڻ وارن ديوتائن کي خيال ۾ آڻي اُنهن جي استاپنا ڪئي آهي يعني اُنهن انهيءَ ٽمورتيءَ برهما، وشنو، مهيش کي شڪليون ڏنيون آهن. پر گرواڻيءَ ۾ ੴ يعني ايڪر يا هڪ کي اُنهيءَ جي سروپ يا هستيءَ جو رڳو واچڪ (Indicator) يا اشارو آهي. آهو جيڪو مالڪ ايڪو يا هڪ آهي سو اَصل ۾ لفظن ۽ نشانن کان پري آهي ۽ چوڻ کان

رماجيءَ كان كراليندس ڌ هو هنجو فيصلو كرڻ كرل
ندو، هنجو فيصلو كـو هاٹوكو جيٹرو جج نـي كندو.
يكڏهن كا زال جوي ڌ مان رامچندر سان شادي كري
نويءَ مان اولاد پيدا كرڻ گي جاهيان ڌ اها ڳالهه اڻ لڳي
آهي. هنكي جيٹري مڙس سان شادي كري اولاد پيدا كرٹو
پوندو.

ساڳيءَ طرح اسانكي ب جيٹري گروءَ جي ضرورت آهي
۽ انهيءَ وٹان گي اسانجو كارج سڌ ٿيندو. جيكڏهن جيٹري
گروءَ بنا پكتي كامياب ٿئي ڌ. پوءِ وقت اوقت مهالمالون
هن سنسار ۾ ديهه ذاري چوراڇن ها؟ گذربل مهالمالون پهنجو
كم دنيا ۾ پورو كري واپس پرمالما ۾ وڃي سمايا. هاٹي
اسانكي زلده مهالما جي ضرورت آهي جو اسان جهڙو انسان
ني اسانكي سمجهالي دكي لكالي. گذري وبل مهالمائن كي
پيار كرڻ ڌ دكي بياد ۽ من جو وترڪ پرم آهي، چاكاڻ
ڌ آهي مالك وٹ واپس وڃي ڇكا آهن ۽ هاٹي هو هن
دنيا ۾ كرلهن ۽ اسانجو انهن سان لعلق گي نٿو سكهي؟ هاٹي
كو جيٹرو گرو ملي تڏهن اسانجو هن سان پيار گي سكهيٹو
هنجو پيار ني اسانكي مالك جي پيار ۾ لكالي سكهيٹو.
گرونانك صاحب جن فرمالين ٿا ڌ :- ”

„گرو ميري سنگم سدا هر نالي.“

لوٽ:- جب صاحب گروجن كهڙن حالتن هيٺ اچاريوان
كجهه چوڻ ضروري آهي. گرونالك صاحب جن هك
پند كندا كندا الي اچي پهتا جتي هك سڌن جي
هئي. انهن سڌن سان گفتگو ۽ انهن جي سوالن جي
گرو صاحب جن هي جب صاحب جو اپديش كين اڌال
لوهان جي چرڻن جي خا
پرمانند آن واڙي

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
„ڪبير سنگت ساڌ ڪي، جو ڪي ڀوسي ڪاھ،
کير کنڊ ڀوجن ملي، ساڪت سنگ نہ جاء."
يعني ساڌن جي سنگ ۾ ڪٽي ڀـوُن جو ڀوسو ملي ته به ڪرڙي
و بهتر آهي بجاء انهن ماڻهن جي سنگت ۾ مٺايون،
سوادي مال مليدن جي. وري گرو صاحب جن ٻڌائن ٿا
آسانڪي. ڪنهن جي سنگت ڪرڻ گھرجي.
„**گوبند جيئو ست سنگت مل هر ڏيائيٽي.**"
يعني هي پرڀوا لون مونکي سڄڻ سنتن ۽ مهاتمان جي
سنگت ملاء ته جئن مونکي تنهنجو پتو لڳي ۽ تنهنجي طرف
منهنجو من لڳي. مولانا روم جن فرمائين ٿا ته:-
„هم نصيبي ساعتي با اوليا، بهتر از صد ساله طاعت بي ريا."
يعني مالڪ جي ڀڳتن ۽ پيارن جي هڪ گھڙيءَ جي سنگت آنهي ۽
بندگي کان بهتر آهي جا بندگي اسانجي من ۽ بڌيءَ موجب
سوان سال ڪبل آهي. ڇاڪاڻ ته جي سڌو رستو اوير ڏانهن
آهي نہ وري من بڌيءَ وارو رستو اولهه ڏانهن آهي. پوءِ
ڪيئن اسين منزل مقصود تي پهچنداسين؟ گرو ارجن صاحب
جن فرمائين ٿا ته:-
„نانڪ ڪهڙيان سڄڻ لوڙ، پورئي سڄڻ سڀئي پکيان،
اوهي جيوندي وڇڙي، او موئان نہ جائي ڇوڙ."
يعني دنيا جو مٺن مائٽن جو سمبنڌ ڪچو آهي ۽ وڇڙ
ٽٽي ٿو وڃي ۽ تمام مشڪل مرڻ لائين هليٽو ۽ پر سنتن
رشتو ۽ ناتو پڪو پختو آهي. سڀ مرڻ ڪالپوءِ به اسانکي
ڇڏين ۽ نہ رڳو ايترو پر هو اسانکي جمدوتن جي چنبي
ڇڏائين ٿا. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
„ڌرمراءِ در ڪاغذ ڦاري، جن نانڪ ليکا سمجھ
ڌرمراءِ آب ڪيا ڪريگو، جو ڦاٽو سگلو ليکا

(٧) سچا سنت ڪڏهن به ڪنهنجو بوجو نه ٿا کڻن بلڪ هو پنهنجي محنت جي ڪمائي ڪري، مفت ۾ سنگت جي شيوا نٿا ڪن. گرونانڪ صاحب جن خود پنهنجن هٿن سان کيتي ڪئي ۽ ٻارن ٻچن جي پالنا ڪئي. هو پنهنجي ٻاڻيءَ ۾ سمجهائين ٿا ته:-

”گر پير سدائي منگن جائي، تاڪي مول نه لاگو پائي،
گهال کائي ڪڇ هٿون دي، نانڪ راهه پڇاڻي سي.“

يعني جيڪو گرو يا مرشد پاڻکي پير سڏائي، شش کان پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ پئسا وغيره گهرندو ٿو وتي، انهي گروءَ جي چرنن ۾ متو به نه ٽيڪيو. پر جو مهاتما خود پاڻ پورهيو ڪري ڪمائي پنهنجي پالنا ٿو ڪري ۽ ساڌ سنگت جي به شيوا ٿو ڪري، اهو مالڪ جي سچي راهه جاڻيندو. ڪبير صاحب جن پنهنجي سچي حياتي ڪپڙو اُڻي پنهنجو گذر ڪيو ۽ ساڌ سنگت جي شيوا ڪئي جيتوڻيڪ بلخ بخاري جي بادشاهه جهڙا سندس شش هوا. سنت روداس سڄي عمر جتين جي مرمت ڪري پيٽ پاليو، جيتوڻيڪ راڻي ميران ٻائي سندس شش هئي.

(٨) سنت مت موجب هڪ وڏي ڀل جا انسان ڪريٿو سا اها آهي جو جيڪي مهاتمائون اڳ گذري ويا آهن تن جي هو ٽيڪ ٿو ٻڌي. اُهي گذري ويل سنت جيتوڻيڪ پورڻ ۽ ڪامل هوا پر هن وقت اُهي اسانکي فائدو ڪونه ڏيئي سگهندا؟ هن وقت اسانکي ڪنهن جيئري ديهه ڌاريءَ مهاتما جي ضرورت آهي. جيئن ڪو بيمار ٿئي ته مان ڌنونتريءَ جو علاج ڪندس جنهن کي گذرئي هزارين ورهه ٿي ويا آهن ته پوءِ اها ڳالهه ڪين ٿي سگهندي؟ هڪڙي هن وقت جي جيئري ڊاڪٽر يا حڪيم مان ئي شفا ملي سگهندي. جيڪڏهن ڪو شخص چوي ته مان پنهنجي مقدمي جو فيصلو راجا

کبير صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
”کبير سنگت ساڌ ڪي، جو ڪي ڀوسي کاء،
کير کنڊ ڀوڄن ملي، ساڪت سنگ نه جاء.“
يعني ساڌن جي سنگ ۾ ڪڻڪ جو ڀوسو ملي ته به ... ساڪت ماڻهن جي سنگت ۾ ملائي، کيرڻي ... بهتر آهي بجاءِ انهن ماڻهن جي. ورسي گرو صاحب جن بڌائن ٿا ... سوادي مال مليدن جي. ... آسالڪي ڪنهن جي سنگت ڪرڻ گهرجي.
”گوبند جنئو ست سنگت مل هر ديائمئي.“
يعني هي برپوا لون مولڪي سڀن سنس ۽ مهالمانن جي ... لڳي ۽ لنهندي طرف ... سهندو پنو ... مولڪي جنهن فرمائن ٿا ته:-
سنگت ملاء ته جنهن مولڪي ... سال طاعت بي ريا.“
مهندو من لڳي. مولانا روم ... ازصد سال طاعت بي ريا.“
”هر لمحي ساعتي با اوليا، بهتر از ... هڪ گهڙي جي سنگت انهيءَ
يعني مالڪ جي پڪن ۽ پيارن جي اسالڪي من ۽ پڌيءَ موجب
بندگي کان بهتر آهي ... بندگي ... رستو اوير ڏانهن
سوال ... سال ڪمل آهي. ڇاڪاڻ ته جي سچو رستو اولهه ڏانهن آهي. پوءِ
آهي نه وري من پڌيءَ وارو رستو ... پهچندا سين؟ گرو ارجن صاحب
ڪنهن اس مرل مقصود لئه ... سمت پڪان،
... فرمائن ٿا ته:-
”... ڪهڙيان ... لوڙ، ... ساڻي جوڙ.“
اوهه ... وڃڙي، او موبان ... آهي ۽ وڃو ...
يعني ... مٿن مائٽن جو سمند ڪهڙو ... هلندو ۽ پر سنتن ...
... مشڪل مرڻ ڪاڇو ۽ نه اسالڪي
... ڏيو وڃي ۽ ... سمت مرڻ ...
... آهي ... اسالڪي ... عمدو لن جي چنبي
... ابرو نر هئو ... ٿا ته:-
... گرو صاحب جن فرمائن ... مالڪ لنڪا سمجها
... ڪاڻ قوري، جن ... قانو سڪلو لبکا.
”... آب ڪيا ڪريگو، جو ...

۽ ڏوکو ڏيندي رهيا آهيون. مالڪ نہ ڏوکو اصل ٿو کائي؟
اَساڻي سنگت ۽ صحبت نيڪ ۽ سڀني هنڌ گهرجي ڇاڪاڻ
تہ انهيءَ جو اثر اساڻي من تي وڏو ٿو پوي. جيڪڏهن
اسين شرابين سان سنگت ٿا ڪريون تہ اسانکي بہ انهن جون
گنديون عادتون ٿينديون، جي جوارين سان صحبت ڪنداسين
تہ جوا جا خيال اساڻي من ۾ وهندا، جي ڪامين ڪروڌين
سان ميلاپ ڪنداسين تہ وري انهن جهڙا ٿينداسين، جي مالڪ
جي ڀڳتن ۽ پيارن سان صحبت ڪنداسين تہ اهي جي پريم
جي ڀڳتيءَ ۾ رتل آهن، تن کي ڏسي اسان ۾ بہ پرماتما جي
ملڻ جو شوق ۽ پيار پيدا ٿيندو. گرو نانڪ صاحب جن اسانکي
سمجهائين ٿا تہ:-

”ساڪت سوت ڀوڳهر جي پريا، ڪيونڪر ٿان لڳجي،
لت سوت ڪڇ اڪسي لاهين، ساڪت سنگ نہ ڪيجي.“

يعني جيڪڏهن منجهيل سٽ ۾ ڏاڍيون ڳنڍيون آهن تہ
پوءِ انهيءَ سٽ مان ڪپڙو اُڻجي ڪين سگهندو؟ اهڙيءَ
طرح ممڪن جو من دنيا ۾ ڦٿجي، انهيءَ سان ڳنڍيو پيو آهي.
اهڙا جيو جيڪي واسنائن اندرين جي پوڄن ۽ ڀڄڻ ڪمن
۾ لڳا پيا آهن، تن کان هميشہ دور رهجي. وري گرو صاحب
جن فرمائين ٿا تہ:-

”ساڪت نر پراڻي سد پوکي، لت پوکن پوک ڪراڄي،
ڏاوت ڏاتي پريت مائيا، لک ڪوسن ڪو وس ڏيجي.“

يعني ممکڪ سدائين مايا جا بکيا آهن، ڪين مالڪ ڪيترو
بہ ڏئي پر انهن بہ هو وڌيڪ پيا گهرن. هو
پرماتما کان نرشنائون پوريون ڪرڻ ٿا چاهين، پر انهن کي
سچ پچ مالڪ جي گهرج ڪانہ آهي! گرو صاحب جن فرمائين
ٿا تہ اهڙن ماڻهن جو ڪڏهن ڀاڄي بہ سنگ نہ ڪرڻ گهرجي
۽ انهن کان ڪوهن جا ڪوهہ دور رهڻ گهرجي. اڄ بہ پاسي

مان سرت جو مٿيون ڪارج سڌ نہ ٿيو يعني هوءِ مالڪ
وهي ملي؟ گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ:-
„مورک سچ نہ ڄاڻئي، من مک جنم گوائنا،
وچ دنيا ڪاهي آئنا!"
يعني جي هن مورک انسان سچ کي نہ سمجهيو تہ هو هن
دنيا ۾ ڇو آيو آهي؟ مالڪ کي آندر ۾ برگهٽ نہ ڪري هن
منمک پنهنجو انسالي اَمولڪ جنم اجايو برباد ڪري ڇڏيو.
آهڙو مورک انسان دنيا ۾ آيو ڇو؟ ڇا پنهنجي بربادي
ڪرڻ لاءِ؟ حضرت محمد صاحب جن سچ چيو آهي لـــ
„مولکي ان شين کان بچان ابدي آهي. هڪ عالم مذڪر
لاسٽڪ ماڻهوءَ کان ۽ ٻيو نادان عابد يعني بيوقوف عبادت
يعني ... ڪرڻ واري کان. ٻيا ڪامل مهالماڻون هميشہ جيون
(٦) گرو صاحب جن ۽ ٻيا ڪامل مهالماڻون چال ۽ وهدار لبڪ
کي هدايت ڪندا آهن تہ توهين پنهنجي رکو نہ نام روپي آمرت
۽ ليک رکو، پنهنجي سنگت سني رکو تہ فرمايو آهي تہ:-
توهان ۾ نڪي. جنن تلمي صاحب جن ڪرجانا، کر آئي لئي،
„دل ڪا هجرا صاف ڪرجانا، اسڪر بنائي ڪي لئي."
ڏيان غيرون ڪا هٽا، اسڪر بنائي پنهنجو آندر صاف
يعني مالڪ کي آندر ۾ وهارڻ لاءِ پنهنجي سيڌي جو هٿ
ڪندو وڃ. مالڪ کي اندر ۾ وهارڻ لاءِ پهرين اهو هٺ
هٽائي ڇڏ. ڪتو ڪٿي ٻہ وهندو آهي. اَسين چاهيون
سان صاف ڪري پوءِ الي وهندو آهي. اَسين پنهنجي اندر ۾
مالڪ اَسانجي آندر ۾ وهي ٻر اَسين پنهنجي ...
وهڻ لاءِ جاءِ ڪئي صاف ۽ پاڪ تہ رکون پوءِ مالڪ
ڪيئن اَسين اهڙي گندي هنڌ ٿي وهڻ لاءِ چاهيون
جڳهہ کي اسين شراب ڪباب، وشين وڪارن ۽ گندن
سان گندو پيا ڪريون. اسين سڀ اهڙيءَ ريت پاڪ

ڇاڪاڻ ته اسانجي سرت ست پرش جي انس آهي. جنهن آئي ۽ وڻاءِ آهي ايتن نيت پهچڻي ۽ ونس آهي. ايڏي پدوي، ايڏو ڀاڳ فقط سرت جو ئي آهي ۽ نه ڪه اسانجي من جو، نه مادي جو ۽ نه انهن جي پيدا ڪندڙن ۽ رچنا جي ڪاردارن يعني ڪم هلائيندڙن ديوي ديوتائن جو آهي. ڀلي ڪيڏو به مرتبو انهن کي هجي ۽ ڪيترو به مشهور نالو هنن جو هجي؟ اهي سڀ رچنا مان اڀريل يعني مٽي ڦري ۽ نڪري ست پرش ڏي وڃي نٿا سگهن؟ اهو فخر رڳو انسان کي عطا ٿيل يا مليل آهي! انهن ڪري ته پسون (انسان) ڏي نهاري هڪ فقير تو چوي ته، "اڙي! ست آسمان جي انهن جا پردا ئي رهيا آهن يعني جن کي لون نٿو ڏسي سگهين سي جيڪر لون پنهنجي اندر ۾ نهاري ڏسين ته آهي انهنجي سواريءَ لاءِ وهٽ آهن. لون بادشاهه آهين پر لوڪي اها خبر ئي ڪانهي ۽ لون سچ ۽ چنڊ ئي پير رکڻ جي انهنجا رڪاب آهن." پيو ڪامل فقير سرت جي نج ڪلا ۽ آخرين رسائي يا پهچ ڏسي چوئي ٿو ته، "شڪل ۾ قطرا آهيون پر حقيقت ۾ آهيون دريا ۽ اٿين نه پاڻ ته ذرا آهيون، سچ آهيون جهان کي سينگاريندڙ آهيون. چون ٿا ته خدا جي ذات جو انت ڪونه ٿو لهي، پر اسان اهو انت لڌو آهي ۽ اسين ئي اهو انت آهيون!"

اهو ڏسي منش کي پنهنجي سرت لاءِ اهڙو اخلاقي ۽ روحاني رستو ڳولهڻ گهرجي جنهن هوءَ پنهنجي اصلي نج پيدا ۾ وڃي پوي يعني ست پرش سان ملي هڪ ٿي وڃي. اِن صورت ۾ نه ته هن لاءِ جنم مرڻ جو چڪر ۽ انهن جا دک نهيا رکيا آهن ۽ چوراسيءَ جا دروازا کليا پيا آهن. لاچارو وهي وڃڻ ۾ ڪا روڪ يا اٽڪ ئي ڪانهي! دنيا ۾ علم، عقل ۽ چڱا ڪم وغيره ڪهڙي ڪم جا آهن، جو جي

يعني ديوتائون ۽ واجهائين تا ڪ آسانئي إنسان جي دلئي
ڪ پوء سچو ستڪرو هٿ ڪري مڪت ليون. اي انسان!
ي ... ديهه ۾ آهين، انهيءَ ۾ پنهنجن سمرن ڪري
ون هيئر انسان جي ... سڀلو ڪر.
ون مالڪ سان ملي جنم ... آهي، وشين ۽ وڪارن
ون ... (۵) منش جيئن ڪريل حالت ۾ آهي، قاتل آهي،
۽ چهنيل آهي ۽ تي ۽ ڪين جڙن ناسولت شين ۾ فرمايو آهي ڪ
لهون جي حالت ڪي ڏسي شيخ سعديءَ ... ماڻهن ڪي ڪن
” نون پولن کان ڪ ٻچ، جاڪائن ڪ پيوس ماڻهن ڪان، جن جا لڇڻ آهن پولن
ڳڌيا آهن، ٻچ نون انهن ماڻهن ڪان، جي ڪريل حالت ڪي ۽ ٻئي پاسي وري
جا.“ آسانجي انهيءَ ... خيال ۾ آهي مولانا روم
آسانجي لڪل ۽ شدائي يعني ابدڙ حال ڪي ” ڪڏهن آسانڌي بي دپالي ڏسي
صاحب جن جيو آهي ڪ ... ڪڏهن آسانجي
جن ۽ پوس ۾ آسان کان پڇيو وجن ۽ وري ... تا ڪن.“
پاڪائي ڏسي، ديوتائون ۽ فرشتا ڪ آسانجي ربس ... ڏسي، گروناڪ
ڪ فقط آسانجي سرب جي ذات پاڪ ڪي
صاحب جن چون تا ڪ:-
” سر نانڪ اوڪا پانو هٿيءَ، تيري نانو هٿي
بلهاري جائون جيتي
يعني گرونانڪ صاحب جن فرمائين تا ڪ مهجدر مر ...
بيرن ڏانهن لميل آهي ۽ جهڪيل رهي لر ۽ وڏ ...
تا ڪ مان انهيءَ سچي ٿان قربان وڃان جن جي الد رهي
مهجدر نام برڪهت ٿيل آهي.
انهيءَ اسانهي وڏائيءَ سا پاڪدئيءَ جو إهو ...

"ستگر وڏا ڪر سالاهيئي، جس وچ وڏيئا وڏيائيا،
شهه ميلي تا نظري آئيا."

يعني ستگرو ئي سڀني کان وڏو آهي. اُنهيءَ جو ئي سمرن ڪريو. جڏهن ستگروءَ جهڙو شهنشاهه ملندو تڏهن ئي مالڪ جو درشن ٿيندو. ڪبير صاحب جن فرمايو آهي ته:-

"گر گوبند دونون کڙي، ڪس ڪي لاگون پاءِ،
بلهاري گر آپڻي، جن گوبند ديو دکاءِ."

يعني جيڪڏهن گرو ۽ پرميشور ٻئي توهانجي سامهون اچي بيهن ته پوءِ توهين پهرين ڪنهن کي پيري پوندا؟
ڪبير صاحب جن چوندا ته مان پنهنجي گروءَ تان پهريان بلهار ويندس ۽ اُنهيءَ کي ئي پهرين نمسڪار ڪندس، ڇاڪاڻ ته انهيءَ گروءَ ئي مونکي رستو ڏيئي گوبند يعني مالڪ جو درشن ڪرايو آهي.

(٤) ڪي وري ڀليل انسان سنتن کي وشنوءَ جو اوتار ڪري ٿا ساراهين، جهڙوڪ گرو نانڪ صاحب جن کي. اهڙا اِنهن جا خيال سنتن جي وچن جي ورد يا خلاف آهن. ڏسو پوڙي ٣٠. سنتن جي وڏائي سنتن سان ئي آهي. اُنهن کي ست پرش جو روپ چئجي ته جڳائي، ڇاڪاڻ ته جو جنهن سان مليو سو اُنهيءَ جو ٿيو. "جئسا سيوهه تئسا هوءِ." جيئن ڪرائيسٽ چيو آهي ته "I and my Father are one" عام منش ئي اشرف المخلوقات يعني سڀني جوين جو سرتاج آهي ۽ حقيقت ۾ ڪو به ديوتا انسان جي مٽ نه آهي يعني برابري نٿو ڪري سگهي! اهو تڏهن آهي جڏهن انسان پنهنجو قدر سڃاڻي؟

"اِس ديهي ڪو سمري ديو،
سو ديهي ڀج هرڪي سيو."

„بن ستگر ڦري شيطانيا."
ڪامل ستگرو نه آهي سو شيطان يعني
...ي جيهن جيو کي الهيءَ سان پيو ڦري.
...جي وس ۾ بي ... بن ستگر ڪئي ءِ نه پائڻا،
...ن ستگر ڪئي ءِ نه پائڻو، پورکهت آک سٽائڻا."
...گر وچ آپ رکڻ ڪر، ... مالڪ نه مليو آهي؟
يعني ستگروءَ ڪالساءِ ڪيهن کي به ... آسانکي نام جو پيد
... ستگروءَ جو روپ ڌاري ڏيکاريو. الهيءَ جو
مليو. مالڪ ستگروءَ وچ جو رستو ... فرمايو آهي ته:-
...يمي سب پرش وت ... مهاراج جن ...
...سب هيءَ آهي جيئن سوامي جي ...

„ڪلجگ، ڪرم ڌرم نهه ڪوئي، نام بنا اڌار نه هوئي،
ڪلجگ ڪاهو نهه چينها، بن ستگر ڪاهو نهه چينها،
نام پيد هئي آت ڪر جهينا، بن ستگر ...
نام پيد نه پائي، جيني ۾ سپ گئي پلائي، نام آگم ڪوئي پيد نه پائي،
جو ستگر پوري مل جاتي، تو وهه پيد نام ڪا گاتي."

يعني ڪلجگ ۾ نام ڪالساءِ پيو ڪو وڏ يڪ ستو ڪرم
ڌرم ڪونهي ۽ نام بنا جيو جو اڌار ڪرڻ ليندو. نام جو پيد
لمام بارپڪ آهي جو پوري ستگروءَ ڪالساءِ پيو ڪير ڏيئي
ڪين سگهندو؟ باهرين اکرن کي جوڙ ۾ جيو پلجي ويا آهن
پر هن کي سچي نام جو پيد اصل نه مليو. جڏهن الهيءَ
کي پوروڙ ڪامل مرشد ملي ها ته پوءِ لي هن کي سچي
جي پيد جي خبر پوي ها. الهيءَ لي ڪري سنتن جون
ستگروءَ جي مهما سان پرپل لين ليون. گرو صاحب جن فرمايو
آهي ته:-

ويچار جن ۾ به اهي سڀئي جون پرگهٽ ڪيل ڳالهيون، اکين سان ڏسڻ، ڪنن سان ٻڌڻ، پوري گروءَ جي ڪرپا ۽ مدد ڪانسواءِ معلوم ٿيڻ ناشدني آهن.

سڪندر بادشاهه کي سندس گروءَ اَرسطوءَ (Aristotle) ڪيترا روحاني علم ۽ هنر سيکاريا. انهن ۾ ڪي ٻاهران ظاهر ڪرڻ جهڙا هوا ۽ ڪي اَندريان نه ظاهر ڪرڻ جهڙا هوا. پوءِ اَرسطوءَ ڪي ڪتاب لکيا جن ۾ ڳجها پڻ ظاهر ڪيل هوا، جنهن ڪري سڪندر هن کي ڏورانهو لکي موڪليو. اَرسطوءَ جواب ۾ لکيس ته اهي پڻ انهن ڪتابن ۾ ظاهر ڪيل به آهن ۽ نه ظاهر ڪيل به آهن. ڇاڪاڻ ته جنهن کي گروءَ جي سکيا مليل آهي، اُنجي اهي ڪتاب پڙهي ياد ڪري لاڙي ڪندا پر ٻين لاءِ اهي راز جهڙا ته پوريل ۽ بند آهن. سڀني جي ڳالهين سان به اهو ساڳيو قاعدو لاڳو آهي. ٻاهري ڪري اُڪائون، منڊرن ۽ ديولين ۾ گهنڊ، سنک وغيره شبدن جا نشان رکيل هجن ۽ ٻاهري ڪٿي آرتيون ڪجن پر ڪامل مرشد جي مدد ڪانسواءِ، اَندر ۾ سچن شبدن جو ٻڌڻ ۽ سچن روپن جي ڏسڻ ڪان ڪين ٻالڪل جواب آهي يعني هو اهي ڏسي ۽ ٻڌي ڪين سگهندا. انهي ڪري گرو نانڪ صاحب ۽ ٻين سڀني هنيان قطعي صاف ڪلام فرمايا آهن جي ڪن به دليلن ۽ ڏند ڪٿائن سان رد ٿي نٿا سگهن؟

بن ستگر ڪو نائُ نه پائي، پرڀ اَئسي ٻڻت ٻڻائي هي.

يعني گروءَ ڪانسواءِ ڪير به نام يا شبد نه پائيندو يعني مالڪ وٽ پهچي ڪين سگهندو، ڇاڪاڻ ته اهو ئي هڪ يا واحد رستو گروءَ جي معرفت مالڪ وٽ پهچڻ جو خود مالڪ پاڻ ٺاهيو آهي.

”مس ڪوئي پارم ٻائي سنسار، گر بن ڪوئي نه اُترس پار.“

يعني سنسار ۾ ڪير نه پهچي نه گروءَ ڪانسواءِ ڪو به ڀوساگر مان پار ٽري سگهندو؟

سٽن وارو بيان ڪيل من يعني Mind جنهن من گي
ولهه وارا وڌوان Soul يا Spirit يا آتما به ڪري تا چون.
جي مهاراج جن اهڙن شخص لاءِ فرمايو آهي ته:-
ت آلس ڪا پيد نه پايا، جو ست پرش سين آن سمايا،
لو پيد سنت ڪولي جالا، اور ڪولي لهه برک پچالا،
ي ڪي گم اس به ناهي، وهه رهي چيتن چيتن مالوي،
ن جيتن ڪرس بکانا، سرس چيتن ڪما مرم نه جانا."
ي آهڙن شخص ڪي سرس جي آلس جي پيد جي خبر ني
ني نه اها ڪا ست پرش جي آلس با جزو آهي. اهو پيا
ڪالهي ڪهن نه نه بڌايو آهي. الهن ماڻهن جي
سٽن ڪاسواءِ ٻئي ڪين پهچي سگهندي؟ الهيءَ
ٻڌي سرس جي چيتن پد لائين آتما کي برهم جي آلس تا
لي سبب ڪري هو سرس يعني برهم ٻالدن پهچي،
سمجهن. پرلابام ڪري لرڪئي يعني برهم وبابک آهي
وياس وشي ذري چيو ته آتما سب به ڪار هئي،
وچيا جو ڪبل آکين سان مٽي جي خبر نـي آهن
چاڪاڻ ته ڪيس برهم کان آنس چيو. سنت لي آهن
گهڻڪري هن آتما کي برهم جي ڪنڊ ڪائين وڃن تا.
حيڪي برهم ۽ پاربرهم کان مٿي **سچ** **ست پرش آهي.**
الهن تي جيو آهي ته **سرت دو پندار** **سرت شبد يوگ** يا سهج
ست پرش کي ملڻ جو طريقو آهي. پرالابام جي الي جاءِ
يوگ. اهو سٽن جو بڌايل هٺ آهي. سرس شبد جي
نه آهي. اهو سٽن جو رد ڪيل رستو آهي. جي گجهه ڪلجگ
رستي جا گجهه فقط سٽن ڪيئي معلوم آهن. ظاهر ڪيا.
هت پورين ڪبير صاحب ڪجهه ڪليءَ طرح
(٣) اهي آلدوڙي پيد ٨ پوڙيءَ ڪان ١١ پوڙيءَ تائين
٣٥ پوڙيءَ ڪان ٣٧ پوڙيءَ ۽ درشن بابت ذڪر آهن. د
سب ڏاها ڪري جڳ نين ۽ جهان جا پاک پستک ڪلا

”ڪئي جنم پنڇي ڪيٽ پتنگا، ڪئي جنم گج مين ڪرنگا،
ڪئي جنم پنکي سرپ هويو، ڪئي جنم هيور برڪ جويو،
مل جگديش ملن ڪي بريا- چرن ڪال اهه ديهه سنجريا.“

يعني ڪيترائي جنم ڪيڙن ۽ پتنگن جا پاتا اٿئون، ڪئي جنم هاٿين، مڇين ۽ هرڻن جا مليا اٿئون، ڪئي جنم پکين ۽ نانگن جي جونن ۾ پوڳيا اٿئون ۽ ڪيترائي جنم گهوڙن ۽ وڻن ۾ ڦريا آهيون. پر هاڻي تمام گهڻي وقت کانپوءِ آسانکي انساني جنم مليو آهي. اهو ئي مالڪ سان ملڻ جو وجهه ۽ وقت آهي جنهن کي وڃائي برباد نه ڪرڻ گهرجي.

مولانا روم صاحب جن پڻ فرمايو آهي ته:-

”همچو سبزه بارها روئيده ام،
هفت دو هفتاد قالب ديده ام.“

وري چون ٿا ته،

”گاهي نخل در باغها، گاهي ثمر بر شاخها.“

يعني ڪيترائي دفعا مان گاهه ۽ ٻوٽن وانگر پيدا ٿيو آهيان ۽ مون چوراسي لک شرير ڌاريا آهن. ڪڏهن باغ ۾ درخت ٿيو آهيان ۽ ڪڏهن وري وڻن ۾ ڦل ٿيو آهيان.

ڪرشن ڀڳوان اڌو کي گيان ڏيڻ وقت جونين بابت فرمايو ته، ”اي اڌوا هي جو ڪيئون سامهون بيو ڇري [...]مو ڪئين دفعا برهما ٿيو آهي، ڪئين دفعا وشنو ٿيو آهي [...] ڪئين دفعا ديوتائن جو راجا اندر ٿيو آهي.

(۲) سرت يا آتما ست پرش جي انس آهي ۽ [...]ن برهم جي انس يعني جزو آهي. ڪيترن فيلسوفن، [...]ڻين منين کي، انهيءَ من جي خبر هئي ۽ سرت جي ڪين [...]ڻ نه هئي. انهيءَ ڳالهه ۾ اندر وڃي ڳوڙهو ويچار ڪبو [...]ڏسبو ته جنهن سرت بابت هو ڳالهيون ٿا ڪن سا حقيقت

لن د راب لم لي پاپا، ڪرت جنم پڙڪا جب ڳايا،
باڪر براٽا مت ڪروو، چيتو چن چن اڪيتي ڪماوو"
ي ڪروڙن جمن ڪانوءِهي؟ د راب منش سرير لوکي مليو
اصل ر وچالڻ ڳهري. اها ڳالهه هر
هي وجهه لوکي پڪي ڪر.
ون ويچار ۽ مالڪ جي نام جي لماٽالي ۽ سان معنيٰ
جيڪڏهن هي جيو شبد ۽ برابر، الله ۽ دنيا جو
پر صاحب جو دالار آهي سو پنهنجي مهر جي لطار سان
ندو ۽ سچر (پ ۴، ۳۵، ۳۶) اڪت نام جو دان ڏئي،
وپ آهي (پ ۴، ۳۵، ۳۶) هنڪي ظاهر لي آمر سک ڏيندو (پ ۳، ۵ ۽
تڪروءِ جي جسم ۾ هنکي، جدائي، سنتن جي مت، جا جهه
سيلي دکن کان جدائي، لفظن ۾ سادن ۽ گورن آهي
س). اها آهي گورن ۽ سادن لفظن ۾ سنتن جي مت، جنهن کان وڏ يڪ
صاحب ۾ سمايل آهي. (افلاطون) جنهن جي عقل کان
وڏو ببدار مغز ڪمدؤ پليٽو (افلاطون) پيدا ڪرڻ ليو آهي ۽ جنهن جي
روشن دماغ دنيا ۾ پيدا ڪرڻ ليو آهي ۽ ڪابه ڳالهه نه گڏي هئي، سو
مادي ۽ Matter and Mind جي ڪابه ڳالهه مارڪ رلي نه
۾ جيب صاحب جهڙو اوچو روحاني اخلاقي
سکيو هو. ٥ ويڙون چهرن آهن ڪن مان ڪيترا
مٽي جيڪي ڳالهيون چهرن ويڙون آهن:-
ويچار دل ۾ آڻن ٿا، جن مان ڪي هيلبان آهن:- اهي ڳالهيون
(ا) ڪرم جو قول ۽ جونيون يوڳنا:- سڀ سچ آهن. هندستان جي
وهم ۽ آجايا خيال نه آهن پر سڀ سچ آهن. هندستان جي
يوگيشورن، وياس، وششٽ، رام، ڪرشن يارن ۽ پڻ يونان جي
وڏن وڏن فيلسوفن پٿاگورس، ساڪريٽس، پليٽو ۽ آرسطو جي
حقيقتون جاڻي اهي ڳالهيون ظاهر ڪيون ۽ سنتن به اهي
سچيون نهرايون آهن. سنتن جون سڀ سکيائون انهن سچ
پيدل آهن جي هن خود اهي ڳالهيون پاڻ ڏليون آهن.
آرجن صاحب جن فرمائين ٿا نه:-

اهائي سيئي سنتن فقيرن جي راه آهي.
مڪتي ۽ نام، زور زبردستيءَ سان ملڻ يا همت ڪرڻ
نہ آهن. اُنهن جي پراپتيءَ لاءِ مالڪ جي مهر گهرجي (پ ۽
۳۲، ۳۳). صاحب بي پرواهہ بادشاهہ آهي. هڪڙي ديني
پياري ۽ پسند آهي ۽ مان مان يا آپو منظور نہ آهي. جيڪي
گهرجي نہ اَدب ۽ دينتا جي وات وٺي، رضا تي راضي رهي
۽ ستگروءَ جي مهر جي سرن وٺي (پ ۱، ۳، ۲۱، ۲۴، ۲۷).
پانڌ پڙو يا جگياسو اهي سب اهڙي پاڻ ۾ ڌاري، نام جي
صابڻ ۽ پاڻيءَ سان پنهنجي من مٽ ڌوئي اُنکي صاف ڪري
(پ ۲۰). جيڪڏهن هيءُ جيو منش سرير ۾ (پ ۳۴)
ستلوڪ ۾ گهرڻ جي ڪارج بنائڻ لاءِ سنتام همت نہ ڪندو نہ
پوءِ هو پنڊ جي رچنا ۾ ٿي يعني اِستول رچنا ۾ ٿي رهندو
ايندو، جنهن ۾ ہ ڌارائون آهن - هڪ منش سرير کان هيٺين
جونين ۾ ويندڙ ۽ ٻي هيٺ کان منش دوجي تائين چڙهندڙ
(پ ۲۹). اُنهن ۾ هي جيو پيو نار جي ڪنگريءَ وانگر
لهندو ۽ چڙهندو ۽ جونين پوڻ جا ڏک پيو سهندو جيستائين
ڪ وري هڪڙي منش چولو ملي، جنهن ۾ ٿي مٿين ڪارج
بنائڻ يعني ست نام همت ڪرڻ جو وجهہ ملندس. اِنهيءَ منش
جنم ملڻ ۾ جڳ، گذريو وڃن!

”قرت قرت مانک پيا، ڪن پنگن ديهاد،
اِهہ اوسر تي چوڪيا، بهہ جون پرماد.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ مس مس ڪري جونيون
پٽڪي هن جيوڪي منش جنم مليو آهي، جيڪڏهن هن اِهو مانش
جنم وڪارن ۽ عيش عشرت ۾ برباد ڪري هي موقعو وڃايو
تہ پوءِ هو وري جونين ۾ پٽڪي پيو ۽ سوين ڏک سهندو.
جيئن سوامي جي مهاراج جن فرمايو آهي تہ:-

...ن ڪر ۽ پدهچن واشنان کي جلائي با مثالي گروه جو
...الي پڌ، يعني سمه نامرمت پهچڻ لاء ڪي لوازما
...متمن منزل مقصود ڪيڏا آهن جن لي هلڪو آهي. اهي
...ن يعني ڪي ڪاڏاڏا آهن ۽ (پ ٦، ٢١) پر اهي
...پ، لب، لهرت، دان وغيره ۽ آهن جن جبر آهي ۽:-
...ڪي يا ڪم آهن. جن شاه صاحب جن چکو ڪر،
«نمازون ۽ روزا، اهو پڻ پرين ڪي.»
...جهڙي سان پڇي ... لسب چڱا آهن ۽ لـ
اهو ڪو بيو نهم، جب، ... ملڻ جو نهم با رستو
يعني نمازون، روزا، ورس، جب، ... پر مالڪ کي ملڻ جو ...
کان اهي ڪرڻ بهتر آهن، هڪ شرير ۽ بيو من.
ڪو بيو آهي. سرس کي به پردا آهن، ملبن ڪاڏي پبتي
آسالجي آهسا وغيره لي هلي، (پ ١٨) ۽ وشين
شرير سان آسانکي رهڻ گهرجي (پورڙي ٢٨). من کي ورس
يعني شراب ڪباب کان پري رهڻ گهرجي، پرلبت هئڻ گهرجن ۽
وڪارن کان پرهيز ڪرڻ گهرجي، پت، شرم، ستروش، (پ ٢٨) ۽ لمر ۽
جو پڙ ۽ اسان جي آندرم سان هلڻ گهرجي (پ ١٧ ۽
سيني جيون سان آسانکي پاڻ کي سان واهپو رکڻ گهرجي من کي مارجي
جوڳڻ ڇڏي، ستي ... دشمن آهي لهنڪري،
١،). من جو جو وڏو آهي ۽ آپو آهم لهنڪري
٥ن حو روپ آهي اور ڪنسي چتراني،
«آپ گنوائي لاشهب پائيي، ناڪ ساسب رالي.»
شهه لطر ڪو ديکي سو دن ليکي، (پ ١٨)
يعني چتراين سان مالڪ ۽ ملندو آهي پر پاڻ مارڻ
ملندو آهي. گرو ڪالڪ صاحب جن فرمائين ٿا ۽ شهنشا
مالڪ سب ويئو ڏسي ۽ اهوئي ڏبهن آسالجي ليکي
جهين ڏبهن اسين پاڻ وڃائي آهي جو دبدار ڪ

اِهائي سيئي سنتن فقيرن جي راهہ آهي.
مڪتي ۽ نام، زور زبردستيءَ سان ملڻ يا هٿ ڪرڻ جا
نہ آهن. اُنهن جي پراپتيءَ لاءِ مالڪ جي مهر گهرجي (پ ۴،
۲۳، ۳۳). صاحب بي پرواهہ بادشاهہ آهي. هنڪي دينتا
پياري ۽ پسند آهي ۽ مان مان يا آپو منظور نہ آهي. جيئو ڪي
گهرجي نہ ادب ۽ دينتا جي واٽ وٺي، رضا ني راضي رهي
۽ ستگروءَ جي مهر جي سرن وٺي (پ ۱، ۳، ۲۱، ۲۴، ۲۷).
پاندَ پٽرو يا جگياسو اِهي سڀ اچڻ پاڻ ۾ ڌاري، نام جي
صابڻ ۽ پاڻيءَ سان پنهنجي من مت ڌوئي اُنکي صاف ڪري
(پ ۲۰). جيڪڏهن هيءَ جيو منش سرير ۾ (پ ۳۴)
ستلوڪ ۾ گهرڻ جي ڪارج بنائڻ لاءِ ستنام هٿ نہ ڪندو نہ
پوءِ هو پنڊ جي رچنا ۾ ئي يعني اِستول رچنا ۾ ئي رهندو
ايندو، جنهن ۾ ۸ ڌارائون آهن - هڪ منش سرير کان هيٺين
جونين ۾ ويندو ۽ ٻي هيٺ کان منش درجي تائين چڙهندو
(پ ۲۹). اُنهن ۾ هي جيو پيو نار جي ڪنگريءَ وانگر
لهندو ۽ چڙهندو ۽ جونين ڀوڳڻ جا ڏک پيو سهندو جيستائين
ڪ وري هنڪي منش چولو ملي، جنهن ۾ ئي مٿين ڪارج
ائڻ يعني ست نام هٿ ڪرڻ جو وجهہ ملندس. اِنهيءَ منش
م ملڻ ۾ جڳ گذريو وڃن!

”قرت قرت مالڪ پيا، ڪن پيڪن ڏيهاد،
اِهہ اوسر ني چوڪيا، بهہ جون پرماد.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا تہ مس مس ڪري جونيون
ڪي هن جيوڪي منش جنم مليو آهي، جيڪڏهن هن اِهو مانش
وڪارن ۽ عيش عشرت ۾ برباد ڪري هي موقعو وڃايو
ءِ هو وري جونين ۾ ڀٽڪي پيو ۽ سوين ڏک سهندو.
سوامي جي مهاراج جن فرمايو آهي تہ:-

جلالي يا مثالي گروه جو

...ن ڪر ۽ پنهنجن واشنان ڪي پنهنجي لاءِ ڪي لوازما
...آلي پڌ، سمت نام ومت پهچڻ لاءِ ڪي
...متعين منزل مقصود يعني دلڪر آهي. اهي
...ن يعني ڪي ڪاياٽا ڪيٽا آهن جن لي (پ ٦، ٢١) پر اهي
...ب، لب، لبرت، دان وغيره ڏ آهن جير آهي ڏ:-
...ڪي يا ڪم آهن. جڻن شاهه صاحب جن چگو ڪر،
„نمازون ۽ روزا، اهــو بــڻ بريني ڪي."

اهو ڪريوفهم، جيهن سان پسڻي بريني ڪي، لـب چگا آهن، لـ
يعني نمازون، روزا، ورت، حب، لـب جو فهم يا رمتا
ڪان اهي ڪرڻ بهتر آهن، پر مالڪ ڪي ملڻ جو فهم ۽ بهو من.

ڪو بيو آهي. سرت ڪي ٻه ٻردا آهن هڪ شرير ۽ بهو من.
آسانجي آهسا وغيره لي هلي، ملين ڪاڏي پيتي
شرير سان آسالڪي رهڻ گهرجي (پ ١٨) ۽ وشين
يعني شراب ڪباب ڪان بري رهڻ گهرجي (پوڙي ٢٨). من ڪي وس
وڪارن ڪان پرهيز ڪرڻ گهرجي پرليت هٿڻ گهرجن ۽
جو پڙ ۽ اسان جي آندرم سنتوش، شرم، بت، (پ ٢٨) ۽ لمو ۽
سيني جيون سان آسالڪي پانڊي سان هلڻ گورجي (پ ١٧ ۽
وچرڪڻ چڏي، ستي ڪڻ سان واهپو رکڻ گهرجي من ڪي مارجي
١٨). من جيو جو وڏو دشمن آهي ٺهڪري،

...ن حو روپ آهي آپو ۽ آهم ٺهڪري،

„آپ گنوائي ناشهـــ پائيڻي، اور ڪلسي چتراني،
شهه اطرڪرديکي سودن ليکي، نانڪ سا سب راني."
(پ ١٨)

يعني چترائن سان مالڪ نہ ملندو آهي پر پاڻ مارڻ
ملندو آهي. گرونانڪ صاحب جن فرمالين ٿا ته شهنشاهه
مالڪ سڀ ويٺو ڏسي ۽ اهوئي ڏيهن آسانجي ليکي
جيهن ڏيهن اسين پاڻ وڃائي آنهيءَ جو ديدار ڪ

سي رام ۽ سٽگروءَ جي پيٽ ۾ جيو لـي سٽگروءَ جـي
وڏي آهي، چاڪاڻ ته سٽگرو ئي جيو کي نام ڏهائي
سان ملائي ٿو. سمث جنهن کي رام ڇولتا سو سمث ابرش
جو سڀ ۾ رمي رهيو آهي ۽ نه راجا دسرٿ جو پٽ
ڪبير صاحب جن فرمايو آهي ته: ايڪ رام گهٽ گهٽ ۾ ٿنا،
ايڪ رام دسرٿ ڪا بيٽا - ايڪ رام سڀ هي سي نيارا،
ايڪ رام ڪا سڪل پسارا - ايڪ رام ... ٻيو رام ٺن
ايڪ رام همرا هٿي پيارا." دسرٿ جو پٽ رام آهي،
وهي رام ته هڪ دنيا ۾ ... هيءَ دنيا پيدا ڪئي آهي
يعني ٽيون رام اهو آهي، جنهن ... جو سڀني کان نيارو ۽ ب
آهي، ٽيون رام اهو آهي جو سڀني ... ٿا ته اهو چوٿون رام
يعني برهم ۽ ڇولون رام ... صاحب جن فرمائن ٿا ته اهو چوٿون رام
ماهدو آهي. ڪبير صاحب جن فرمائن مهنجو پيارو رام آهي.
جو سڀ کان نيارو آهي اهو ئي مهنجو پيارو رام آهي.
"ڪبير پارس اور سنت ۾، بڙو آنترو جان،
وهه لوها ڪنچن ڪري، وهه ڪرلي آپ سمان."
يعني سنت ۽ پارس ۾ هي جي وچ ۾ وڏو تفاوت آهي.
پارس لوهه کي سون ٿو بڻائي پر سنت جيو کي پاڻ جهڙو ٿا ڪن.
ليڪ پاڪ لي، شبد ۾ گوڙدي، شبد جي ڪمالي ڪري
اون سچو سڪو ئي سنت پرش کي مل (پ ٣٨). الهي
ڪارج سڌ لئي لاءِ برهه ۽ عشق ضروري آهن (پ ١٢، ١٥).
برهه جي صورت آهي جئن:-
"پوت پتا سبن وڇڙا، آن پڙا ڪس اوڙ،
مرهه لهين ار ڦار ڪر، دادو پڙا ڪلوز."
دادو صاحب جن فرمائين ٿا ته پٽ پيءُ کان يعني ج
مالڪ کان وڇڙي وڃي پيو آهي، هڪ پيو آهي، ۽ هو پيءُ
جدائي ۾ ورلاپ ڪري مري ٿو، ڏس ته هو ڪڙو ته
آهي! عشق جي صورت آهي ته:-

راجائن، سورمن وغيره جون ڳالهيون يا ڪٿائون پيئون پڙهجن ۽ ڳائجن. ”جئسا سيوي، تئسا هوءِ.“ ”سائين وسٽ پراپت هوئي، جس سي لايا هيت.“ جنهن کي سمراٿ انهيءَ جهڙو ٿيو. اهائي شيءِ ملندي جنهن سان اسانجو پيار هوندو (م م، پ ٢٣). جيڪو سڀ کان مٿي ۽ وڏو، ست پرش آهي تنهنکي ئي پوڄڻ گهرجي (پ ١٧، ١٩)، جيتوڻيڪ برهم پاربرهم سان ادب ۽ نياز جي واٽ وٺي هتن ٽائين پهچي پوءِ مٿي هلڻو آهي (م م، پ ٢٨ کان ٣١ ٽائين، ٣٥، ٣٧).

سچيءَ رچنا ۾ شبد پيو گونججي ۽ سچي رچنا شبد جي آسري بيٺي آهي (پ ٤، ١٦، ١٩، ٢٩، ٣١). انهيءَ سچي مالڪ جي دربار ڏي هلجي (پ ٢٧) ۽ انهيءَ سان ست نام جو سودو ڪجي (پ ٢٦). ست پرش جي لوڪ ۽ انهيءَ هيٺان ڇهن لوڪن مان پنج شبد هن دنيا ٽائين پيا اچن (پ ١٦، ٣٤) ۽ اهي شبد، منش جي اندر پيا وڄن (پ ٢٩). سرت يعني آتما امر آهي. ”مرڻهار اهو جيئڙا ناهي.“ اها سرت هت شبد دوارا ڪچي مان پڪي ٿيڻ آئي آهي (پ ٣٤). شبد شبد ۾، لوڪ لوڪ جي مالڪ جو نالو آهي.

اهي نام پڌجن پر سڀ کان اوچو ”ست نام“ منزل مقصد ڪري ڏيائجي (م م، پ ٣٥، ٣٧). انهن شبدن جي ڪنجي ڌيان آهي (پ ١٦، ٢٨) پر اها ڪنجي ستگروءَ جي هٿ ۾ آهي، ستگروءَ جي ئي مدد سان شبد جو ڪلف لهندو ۽ واٽ ظاهر ٿيندي (پ ٥، ٦، ٨ کان ١١ ٽائين). اهو ڪم سولو ٿيندو ستگروءَ جي مدد سان، پنهنجي نماڻي پڄڻ ڪرڻ جي محنت سان ۽ آخر ۾ صاحب جي مهر ۽ دَيا سان (پ ٤، ٢١، ٣٤).

”ڪبيرا شيوا ڪؤن ده ڀلي، ايڪ سنت اِڪ رام،
رام جو داتا مڪت ڪو، سنت جپاوي نام.“

ڪئين وڏا ۽ گرا سچ
ب جاچيندو ته بوء ڪيس هن ۾ ڪنهن کي
ندا جن جي سڌ ڪامل ستن ڪانسواء ٿئي
ي ۽ ته آهي.
ڪهين ڏيکي لج آبي-لون من من ڪيون ٻئ لڙالا."
(سوامي جي مهاراج)
معني سمه جڪي ۾ پاڪ آلد ۾ طاهر ظهور ڏسن تا سر
ڏنائين تا. ٻر دليا ها عاقل، ۽ وحاليعه جا راز آلد ۾
ر تا ڏسن ٻر هو رڳو پهنجو عقل لڙالي ٻس ڪان اڌي
ون ڪهتا. جاهي ٻڙهڻ سان جب صاحب مان هيلبان
تن جا مول متا ڪرن تا. (پ= ٻوڙي. م م= مول متر.
ن = ساوڪ). اهي متا آهن ته برهمڊن جو مالڪ يا لاڪر
رب ۳۲، ۳۷) برهم ۽ پاربرهم کان پار (پ ۳۵، ۳۷)، برهما،
وشنو، مهيش ۽ جيڪي اوتار دنيا ۾ ٻوڇيا وڃن تا لن جي
برهم پد ڪائين ۾ رسائي يا پهچ ته آهي (پ ۳۰). اهي
سب سچي صاحب جي درٻار جا سوالي آهن (پ ۲٦، ۲۷،
۳۵). **ست پرش** کي ني سمرهي، ٻڌجي ۽ هن سان برلم
وڪهي (پ ۵، ۲۲). سرت ۾ آلما جو هڪ ني آشت ٽيڪ
ڪورجي.
"ايڪو جب ايڪو سالا هي. ايڪ سمر ايڪس ون آهه."
يعني هڪ ني کي جب ۽ سمر ته بوء هڪ ني ٻيهوجي
آلد من ۾ آچي. **"ست سنگ ڪئسي جاڻيٽي،**
جتيءَ ايڪو نام وڪاڏيڻي." يعني اهوني سچو سسنڪ
آهي جتي هڪ ني نام جي واڪاڻ ٿئي! "ايڪو نام حڪم هيءَ،
لاڪ ستگر ديتا ٻجهاء جيڻ." يعني مالڪ جي طرفان لظ لا.
جيڻ جو حڪم آهي جو نام سچي ستڪروه ڪان مليل ۽ سمجهايا
آهي. سچو سڌسنگ اهو ته آهي جتي مري وڃن آولادن

پڙهي ۽ اُتلائي. هي جيڪو ڏهن هن دنيا جي جار مان نڪرندو
جڏهن کو انهيءَ جار مان ڇٽل ۽ آزاد سنت هڪڙي انسان
ڪيندو. تنهن کانپوءِ نٿي هي ڀوساڳر مان نڪري دائمي
سک پائيندو.

جپ صاحب ۾ هماليہ پهاڙ جهڙيون اوچيون سکيائون
آسانکي گرو صاحب جن ڏنيون آهن. اُنهي هڪ سنت ۽

"منن مگــن نہ چلي ءِ پنٿ - منن ءِ ڌرم سيتي سنبنڌ"

يعني نام جي ڪمائي ڪرڻ وارو شخص، ڌرم يا پنٿ جي
ٻاهرين ريتين ۽ رواجن جو پابند نٿو رهي ڇاڪاڻ تہ نام يا
شبد جي ڪمائيءَ ڪري هنجو سنبنڌ سچي ڌرم يعني سنت نام
سان جڙيل ٿو وڃي. ساڳيو مطلب جو بيت مولانا روم صاحب
چيو آهي جنهنجو ترجمون آهي تہ "ٻڌمين جو ڌرم سڀني
ڌرمن کان جدا آهي، عاشقن جو ڌرم خدا جو عشق آهي."
ڇا جا ٻاهريان ڪرم، ڇا جا ٻاهريان ڌرم، حقيقت ۾ هي ٻئي
لفظ ڪافي آهن- **سنت نام ۽ گرو پرساد** يعني پنهنجو اِشٽ
يا مقصد يا منزل يا پهچڻ جو هنڌ سنت نام رکو. اهو سنت نام
توهان کي گروءَ جي ڪرپا يا مهر سان ئي ملندو.

گرو نانڪ صاحب جن سچيءَ سنت مت جا خيال سلسلي
وار، مختصر نموني جپ صاحب ۾ ظاهر ڪيا آهن. هي
ڪتاب هڪ ڪسوٽي آهي جنهن سان سچي سنت مت جي
سچائي ظاهر ٿي ٿئي. جپ صاحب، گرنٿ صاحب جو سار
يا تت آهي. ٻين اکرن ۾ چئجي تہ جپ صاحب ٻج تہ گرنٿ
صاحب وڻ. جپ صاحب جي ٻاڻي ڏيکاري ٿي تہ اها هڪ
وڏي ڪامل پرش جي انڀوي ٻاڻي آهي. جڏهن ڪو
سياڻو سچي پرمارٿ جو کوجي پنهنجي آهر کي ڇڏي، من
مت پاسي رکي، ڏيتا سان انهيءَ جپ صاحب جا وچن پڙهي

آڇن. هو آسانکي الله ۽ مالڪ جي پڪتيءَ جو چاهه
پيدا ڪري، دبهه جي بندن کان آزاد ڪري مالڪ
لائق لاءِ آڇن ٿا. پر آسين الهن روحاني پرشن جي وچ
ء ذوم، مذهب ۽ متيون لاعي، باعران آجاين ڪرمن
بن ۾ قاسي، اصل کي چڏي، ڦرڳ کي ٿا چمبڙون ۽ هڪ
سان وڙهون ۽ جهگڙون ٿا. اها سچي آسان جي من مت
ي. الهيءَ شبطان جي جار ۾ قاسي آسن سچيءَ روحاليت
ن ڪوهن جا ڪوهه پري تيو ٿا وڃون ۽ الساني جنم ونرت
آجايو ٿا وڃايون. آسين هن دنيا ۾ مالڪ سان وصال ڪرڻ
لاءِ آيا آهيون، تنهن ڪم کي چڏي آسين دنيا ۾ قاسي، دنيا
جا ڪيتان لي ٿا پڙون ۽ چوراسيءَ جي چڪر ۾ ٿا پڪڙون
۽ دک سهون.

„ڪرم جو جو ڪريگا تون، وهي ڦر پرگنا پرنا"
(سوامي جي مهاراج)

سهجو باني چوبتي ڪ ٻ
„پشو، پنڇي، نر، سر، آسر، ڇيڙ، ڪيٽ، پتنگ،
سيڀئي ابتي ڪرم ڪسي، سهجو لالا رلگ."

يعني ڪ چا راجا، چا پرجا، چا پکي چا دکمه چا ديوالون
يعني سب دنيا جا جيو، پنهنجن ڪرمن ڪري جدا جدا جنم
ٿا ولن ۽ طرحين طرحين ڏک ٿا ڏسن.

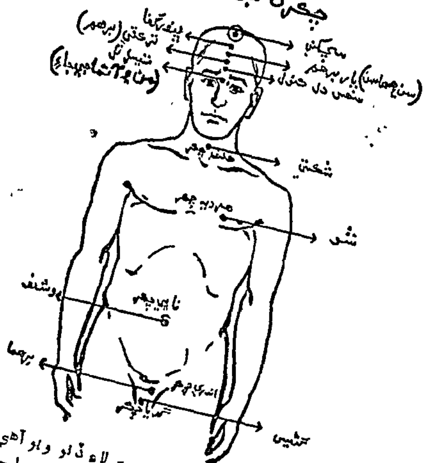
„مورک پيو پائي، پاڪر پاڻ پرم کي،
آود يا سندي سير ۾، غوطا لست ڪائي،
بيا لست پرلبب ري، ويئر واهائي،
جڏهن چڙهڏائي، ڪسڪي ٿئي ساهي چڱي."

يعني مورک پاڻهي پيو پاڪي پرم ۾ قاساني ۽ دنيا
پرمن ۽ وشين جي ڊباءِ ۾ پيو هر غوطا ڪائي. هن مورک
سڄين ستن ۾ ڪوبه ويساهه ڪولهي پر هي وڳو ڪالي پد

مهاڳ

گرنٿ صاحب سنت مت باڻيءَ جو پورو ڪتاب آهي
گرنٿ صاحب جو سار يا تت آهي.
جپ صاحب وري گرنٿ صاحب جو ساري گرنٿ صاحب ۾ اخلاقي اُصولن
جپ صاحب هڪ اوچ روحاني ۽ اخلاقي اُصولن
جو خزانو آهي. حقيقت ۾ جپ صاحب سڀني قومن ۽
مذهبن جي ماڻهن لاءِ هڪ مٺيو آهي. جيڪڏهن ڌرم، پنٿ
يا مذهب جي معنيٰ آهي نه ڪنهن خاص قومي جون منيون،
آڪاٽيون ۽ ڏند ڪٿائون ۽ ڪرامتن جي ڪري نسورو، ٻاهريون
ڪاروايون، ڪرم ۽ پرم، جنکي انهيءَ قومي يا فرقي وارا
چمبڙندا آهن، پوءِ پلي اهي ڳالهيون عقل کان ٻاهر ۽ بيهوديون
هجن ۽ انهيءَ مت وارن کان سواءِ ٻيا انهن لي چڙون ۽ ڪلون
ڪن ۽ انهيءَ حالت ۾ اهو ڌرم يا مت هڪ انڌاهو کوهه،
ڏيڍن جي ٽڪ ۽ تان تان ڪرڻ جي جاءِ ٿيو پوي. اهڙي
ڌرم جو هڪ قطرو به جپ صاحب ۾ نه ليندو. جيڪي هن
۾ ليندو سو فقط اوچي ۾ اوچو نج روحاني ۽ اخلاقي اُصولن
جو خزانو، جنهن مان ڪوبه ٻڌيوان ۽ روحانيت جو ڪانکي
ڪابه ويڪ ڪدي نه سگهندو. اهو سڀني
سنتن جو ڌرم وشال ۽ سڄيءَ دنيا لاءِ آهي. ۽ وڏو
ملڪن ۽ قومن لاءِ ساڳيو آهي. انهيءَ جو دائرو ڪليل ۽ وڏو
آهي ۽ اهو ڪنهن به نديءَ حد اندر بدل نه آهي. سنتن
جا اُصول سڄيءَ دنيا جي ماڻهن لاءِ ساڳيا، روحانيت سا
پريل ۽ مالڪ ڪل جي سچي راهه لاءِ روشني ڏيندڙ آهن
سڀني سچن سنتن ۽ ڪامل فقيرن جو ساڳيو انيڀو ۽ سا
اپديش آهي. هو دنيا ۾ ڪنهن به قوم يا مذهب ناهڻ

چڪرن جو نقشو

مٿيون چڪرن جو نقشو الهيءَ لاءِ ڏنو ويو آهي ته ٻرهند
سوليءَ طرح سست مست سمجهون ۽ ڪين چڱيءَ طرح گرمسـ
سڌيءَ مت ۾ ان متن جي وچ تفاوت جي خبر پوي. ـ
مت جو اڀياس ان اکين جي وچ ٽيسري تل کان شرو
ٿئي جو سڪيلو پوڄائي ڪري. سست مت ڪالسواءِ ان ۽
آڀياس ڀران اکين جي هيان هيٺين چڪرن جو ڪير ۽
جو مشڪل سان ليسري تل ڪاٿي پهچي ٿو، جتان ستن ڄ
ني شروع ٿي ٿئي.

آهي سو به هڪ پرم سنمت ستگروءَ جو ڏنل آهي.

هن ڪتاب لکڻ مهل، ٻيا به ڪيترائي ڪتاب سنڌي، اردو، گرمکي، هندي، پارسي ۽ انگريزي سامهون رکيا، انهن مان ڪي ڪارائتيون ڳالهيون ڪڍيون، هن ۾ ڏنيون ويئون آهن. مان انهن سڀني ڪتابن جي ليکڪن جن جا ڪي ويچار ورتل آهن، ڏاڍو شڪرگذار ۽ معافي طلب آهيان. پيو به جيڪي وڌيڪ سوليءَ طرح سمجهائڻ لاءِ، ضروري سمجهيو ويو، سو به ڪتاب درج ڪيو ويو آهي.

آشا اٿم ته منهنجن گروءَ جي پيارن سنڌي ڀائرن ۽ ڀينرن کي، اِهيءَ مان چڱو لاڀ ٿيندو ۽ هو پاڻ پنهنجي حياتي گرو صاحب جن جي ڏيکاريل رستي تي هلي، سڦلي ڪندا ۽ اهڙيءَ طرح پاڻ به ترندا ۽ پاڻ سان گڏ ڪل ڪٽنب کي به تاريندا.

پڇاڙيءَ جو مان انهن ڀينرن ۽ ڀائرن جو شڪرگذار آهيان، جن هن ڪم ۾ مونکي اتساهه ۽ همت ڏياري آهي، جنهن لاءِ شل سچو ستگرو کين سوجهي ڏئي جو هو دنيا کي مٿيا سمجهي، سچي نام سان پيار رکن!

توهان جي چرڻن جي خاڪ،
پرمانند ٻي آڏواڻي (خاڪي)
ڪرشنا نواس،
١٥٥، تالاب گنگني شُڪل (ماڊل هائوس) لکنو.
١٨ آگسٽ ١٩٧٠

Printed by V.U. Himthani at Sangam Printers,
Purani Mandi, Ajmer
&
Published by Shri Parmanand. B. Advani of Lucknow.

بيا خراب ڪن. پنج وڪار – ڪام، ڪروڌ، لوڀ،
ء اهنڪار جن جا لشڪر آهن سوين هزارين ٻيا خيال،
ي انسان جي دل هي قلعي کي هر گهڙي لتاڙ
ط اچن ٿا. انهن دشمن کان ڇڪي هر هڪ اپاءُ آهي، ڇڪين
ن جي لشڪر جي مدد وٺي. حب صاحب، ڪرپالوءَ ۽ پيون
اهي پڻ هڪ وڏو ڇاءِ جو
ڻ سنتن جون ٻاڻيون ۽ وچن، حب صاحب ياد ڪيو ۽
ڪر آهن! سنڌي ٻانون کي ... نه ڪن ٿا. پر الهيءَ
سوين هزارين ... سان ... لڪل ضروري
ڪيترائي اندر ... اصلي سڌي ... وڏهن اسانکي ٻاڻيءَ مان
لاءِ گرو صاحب جهڙي معلي سمجهڻي، ... پڙهندو ا ... ڪالهه
آهي؟ هڏهن سڀني ... قدر پڻ ... اسانکي دنيا جي
مزو نه ايندو ۽ الهيءَ جو سچو گرو صاحب هن، ... سولو ۽ سڌو
ني اسانکي ... ڀونڊي ... ڪڍڙو ... ۽ ڏٺي ويا آهن.
پر ساگر مان پار لنگهائڻ جو، ورلي ... ڏٺي ... سڌ
وسو ڏيکاري، اهو انسان کي ٻاڻيءَ جو ارٿ ... اهو آرٿ
چوندا آهن ته، ... جي ... ڪن، هن ... ارٿ کي
ڏکيءَ طرح ڪري ٿا سگهون يا اهي ... ماڻهو ته ارٿ ... ٿا. هن ڪتاب
پاڻ سڀني سنتن کان ... قرآني ... مونجهن ... جا مکيه خيال،
عقل، ... ۽ ... موجب ... ويو آهي ... ڪل مالڪ
... ارٿ ... آڌار ... سنت سگرو، ... ديوان ڪوڙي
مول ... ڪاسواءِ، هڪ پورو ... سنڌ ... حيدرآباد
ڏنل آهن، ... ڪلاس ...
... ملڪائي، فرسٽ ... سنت سگروءَ جي ... ٽيا
... صاحبن، ... ورتا ۽ ... قلم بند ... ڏيا
... سنه ١٨٧١ع جي وقت جي
... سنه ١٨٦١ع کان ...
... ڪتاب ... حيدرآباد ... مول مصر جو ارٿ
... آهي ...

ٻيو اکر

سنڌ ۾ ڏهمي ۽ اخلاقي سکيا انگريزي پهرين درجي کان وٺي سيکاري ويندي هئي. انگريزي پهرين ۽ ٻئي درجي ۾ جپ صاحب ياد به ڪرايو ويندو هو ۽ انهيءَ جي اکري معنيٰ پڻ سيکاري ويندي هئي. ٽئين درجي ۾ سکمنيءَ جون شروع واريون اشٽپديون، چوٿين درجي ۾، نائين محلي جا جا شبد ۽ پنجين درجي ۾ وري آسا دي وار ياد ڪرائيندا هوا ۽ اکري معنيٰ پڻ سيکاريندا هوا. تنهن کانپوءِ انگريزي ڇهين ۽ ستين درجي (مئٽرڪ) ۾ ڪي بيت شاهه ڪي رسالي مان، ساميءَ جا سلوڪ، ديوان گل، سچل ۽ ٻين سنڌي سنتن ۽ فقيرن جا بيت پاڙهيندا هوا. سنڌي ڪتابن ۾ وري سنڌي چوٿين ڪتاب کان وٺي سنڌي ستين ڪتاب جي وچ ۾ سنڌي سنتن فقيرن جا ننڍا چونڊ بيت ۽ اخلاق تي سبق لکيل هوندا هوا. اهڙيءَ طرح ننڍيءَ عمر ۾ ئي ڏهمي ۽ اخلاقي اُٿڻ جي بيڙهه ٻڌي ويندي هئي.

گهر ۾ جيجل مائرون وري ٻارن کي پينگهي ۾ سمهاري واهگروءَ جي ٻوليءَ جي مٺي لولي ڏينديون هيون ۽ مٺي سريلي سر سان چونديون هيون ته، "واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو، 'جس ڪي اوپر تو ميرا سوامي، سو دک ڪئسا پاوي، واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو."

ننڍڙيءَ وهيءَ ۾ مٺڙيون مائرون وري اسانکي چونديون هيون ته، رات جي وقت جي ڪنهن قبر يا اڪيلي اوجهڙ يا سنهي هنڌ کان لنگهو، جتي توهانکي دل ۾، جن ڀوت جو ڊپ ٿئي ته هڪدم جپ صاحب جو پهريون سلوڪ (مول منتر) هر هر پڙهجو، ته سڀ ڊپ توهان جو لهي ويندو. ٻيو رات جي ڀوتن کان ڏيهن جا وڏا ئي ڀوت پيا آهن، جي اسانکي

سنت سڪيا

۱- ٻرمي من مس لي متان، ڪرب ٻاي سنسار،
ستگر ملاح ملڪ ٻا، ٻڙي لنگهي ٿو پار.
۲- ستگر دل دڙسي ۾، رکيو مالڪ ٻاڻ،
هيري امولڪ رتن، گرو ڪري جهاڻ.
۳- ستگر سولي چنڊي، جو هجي شبد سروپ،
تو ڏاري هرد شبد لڳي، ستگر مالش روپ.
۴- شبد ڪجي آلدو ۾، ڪل مالڪ طهور،
ووم ووم ستگر جي، شبد سان ابور.
شبد ملائي ٻار،
۵- گرو ميلي شبد سان، ڪولي ٻجر ڪپار.
ڪجي هت گروءَ جي، ڪهن ڏٻوڏاڻي سان،
۶- طالب جو ٿا واسطو، سارا گروءَ مڃهان.
هن جا ڪارج سڌ ٿيا، شبد رهي پرپور،
۷- ٿاجي پيئو شبد سڀ، ڪهت ان جي لور.
شبد ڏسي ٻولي ٻڌي، شبد لـه سٽن ڏسن،
۸- ارڙا الڏا جيو جي، جو ڪولي اکدون ڪسن.
ٻلهار ستگر تان ٿيان، هڪ لعلون لعل گلزار،
۹- موهت لو معشوق، ٻاهر ٻولٻي گدار.
آندوان لڏو عاشقن،

ٻه اکر

سنڌ ۾ ڌرمي ۽ اخلاقي سکيا انگريزي پهرئين درجي
کان وٺي سيکاري ويندي هئي. انگريزي پهرئين ۽ ٻئي درجي
۾ جپ صاحب ياد ڪرايو ويندو هو ۽ انهيءَ جي اکر
معنيٰ پڻ سيکاري ويندي هئي. ٽئين درجي ۾ سکمنيءَ جو
شروع واريون اشٽپديون، چوٿين درجي ۾، نائين محلي
جا شبد ۽ پنجين درجي ۾ وري آسادي وار ياد ڪرائيندا
هوا ۽ اکري معنيٰ پڻ سيکاريندا هوا. تنهن کانپوءِ انگريزي ڇهين
۽ ستين درجي (مئٽرڪ) ۾ ڪي بيت شاهه جي رسالي مان
ساميءَ جا سلوڪ، ديوان گل، سچل ۽ ٻين سنڌي سنتن
فقيرن جا بيت پاڙهيندا هوا. سنڌي ڪتابن ۾ وري سنڌي
چوٿين ڪتاب کان وٺي سنڌي ستين ڪتاب جي وچ ۾
سنڌي سنتن فقيرن جا ننڍا چونڊ بيت ۽ اخلاق لي سبق لکيل
هوندا هوا. اهڙيءَ طرح ننڍيءَ عمر ۾ ئي ڌرمي ۽ اخلاقي
اڇڻ جي پيڙهه ٻڌي ويندي هئي.

گهر ۾ جيجل مائرون وري ٻارن کي پينگهي ۾ سمهاري
واهگروءَ جي ٻوليءَ جي مٺي لولي ڏينديون هيون ۽ مٺي
سريلي سُر سان چونديون هيون ته، "واهگرو ڏن گرو، واهگرو
ڏن گرو، 'جس ڪي اوپر تو ميرا سوامي، سو دک ڪئسا
پاوي'، واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو."

ننڍڙيءَ وهيءَ ۾ مڙيئي مائرون وري اسانکي چونديون
هيون ته، رات جي وقت جي ڪنهن قبر يا اڪيلي اوجهڙ
تي پٽ ٿئي ته ڪدم جپ صاحب جو پهريون سلوڪ (مول منتر)
هر هر پڙهجو، ته سڀ ڀوت لوهان جو لهي ويندو. پر رات
جي پوڻن کان ڏينهن جا وڏا ئي ڀوت پيا آهن، جي اسانکي

سنت سکيا

١- ٻرمي من مس لي متان، ڪوبہ ٻاي سنسار،
ستگر ملاح ملڻ ٻنا، ٻڏي لکهي ل پار.

٢- ستگر دل دباسي ۾، وکيو مالڪ ٻساڻ،
هيري امولڪ رتن، گرو ڪري ڄاڻ.

٣- ستگر سرلي چئجي، جو هجي شبد سروپ،
تو ڏاري خود شبد لي، ستگر مالش روپ.

٤- شبد گهجي آلدو ۾، ڪل مالڪ ظهور،
شبد سان ٻرپور.
روم روم ستگر جي، شبد ملائي ٻار،

٥- گرو ميلي شبد سان، شبد ملائي ٻار،
ڪولي ٻجر ڪپار.
ڪجي هت گروء جي، ڪهن ڏيو ڏاوي سان،

٦- طالب جو لا واسطو، سارا گروء مجهان.
هن جا ڪارج سڌ ليا، شبد وهي ٻرٻور،

٧- لاجي پيئو شبد سپ، گهت ان جي لور.
شبد ڏسي ٻرلي ٻڌي، شبد لي سٽن ڏسن،

٨- اوڙا الڌا جيو جي، جو ڪولي اکڙون ڪن.
ٻلهار ستگر لان ٿيان، هڪ لعلون لعل گلزار،

٩- موهس ٿيو معشوق، ٻاهر ٻوليي گدار.
آلدوان لڌو عاشقن،

ڀاءُ هريسندر جي ياد ۾

”ڪي مڙيئي نه ڪي، ماڻهو مڙيئي نه هنج،
ڪن ڪن ماڻهن منجهه، اچي بوءِ بهار جي.“

پياري ڀاءُ هريسندر روپچند جو جنم، سنه ۵ مارچ ۱۸۹۷ع تي ٿيو ۽ ۱۶ آڪٽوبر ۱۹۶۹ع تي هن هيءُ فاني چولو ڇڏيو.

هن اڪل لعل ۸ سيپٽمبر ۱۹۶۹ تي بيارو مان موڪلي تمام سٺي چٺي لکي جنهن ۾ هن پنهنجي دل جو حال ۽ دنيا جي روحانيت کان ڪريل حالت جي فوٽو ڪيڏهيو ۽ چيو ته اهڙو ڪتاب لکي موڪل جو مان ڇپائيندس، جنهن ۾ سڀني جو ڀلو ٿئي. خيال ڪري مون جپ صاحب گرمت موجب لکڻ شروع ڪيو. پر ٿورن ڏينهن کانپوءِ هي منهنجو پيارو يار، ته راهه رباني وٺي ويندو رهيو. پر مان ڪتاب لکندو رهيس ۽ ڇپايم، جو توهان جي هٿ ۾ آهي.

ڀاءُ هري سندر منهنجو جهونو ننڍي هوندي کان وٺي ساٿي هوندو هو. هن جيڪي نيڪيءَ جا ڪم حيدرآباد سنڌ ۾ ڀلا پاڻ جاڻائڻ جي ڪيا، تن سڀني جي خبر، ڪن ٿورن کي آهي. هن منهنجي واقفيت ديوان تاراچند شوقيرام آڏواڻي، ديوان تولراءِ ۽ ساڌو هيرانند جي ڀاءُ سان ڪرائي، جنهنجون سکيائون اڃا منهنجي دل جي پٽيءَ تي اُڪريل آهن.

حيدرآباد ۾ هي بندو سينٽرل جيل ۾ قيدين کي سکيائون ڏيندو هو ۽ انهن کي سنيون مخزنون ڏيندو هو، جن مان ڪي هن بندي کي ڀاءُ هري سندر ڏيندو هو. هن بندي کي هڪ فرنڊز لئبرري هوندي هئي جنهن جا ڪتاب ڳوٺن ۾ موڪليندو هو. انهن مان ڪجهه ڪتاب پڻ ڀائي صاحب ڏيندو هو.

سول اسپتال ۾ بيمارن کي راحت ڏيارڻ، کير پيارڻ لاءِ هر آرتوار تي ويندو هو جنهن لاءِ پيارو ڀاءُ مدد ڏيندو هو. هينئر هو سچي صاحب جي گود ۾ آهي، جتي آنند ئي آنند آهي.

شيوا ۾ :- پرمانند آڏواڻي

* كتاب ملڻ جا هنڌ *

چيلاننڊ پاپاڊي ٣٦، پالد را، بمبئي-٥٠
ساون سدن، ٢٧٤، روڊ نمبر
چيلاننڊ پاپاڊي ٣٣٣، ڊي-اين روڊ، فورٽ بمبئي-١
معرفت ستگرو فريم ڪرافٽس،

(٢) ريواچند گوڊومل نگر لير دهلي-٦٠
بلاڪ ٥٢/٤ اولڊ راجيندر، قيصرگنج، اجمير.
(٣) نارائڻداس سامتاڻي، بابو محلا، قيصرگنج، اجمير.
(٤) مهيش پستڪ ڀنڊار، جبالال مارڪ، (ماڊل هائوس)
(٥) پرمانند آن واڻي شڪل لکنؤ-١
ڪرشنا نواس، ١٥٥ لالاب گنگي

(٦) ايس-ٽي-جگتياڻي مدراس-٣
٢/٧ والرس روڊ، ماڳورت روڊ
(٧) آر-پي- آن واڻي ڪئمپ ٣، الهاس نگر-٣
بلاڪ ١١٩٤، شانتي نگر،

ليکڪ جا ٻيا ڪتاب
-اڳتي ڪي آلڪ ڳالهيون (ڪهي ويل-وري)
روحاني حيالون
جب صاحب.
روحاني خزانو

جپ صاحب

(گرمت يعني سنت مت موجب آرٿ ڪيل)

الـوا

هيرا، رتن، جواهر

پرمانند آنواڻي

ڇاپو پهريون]

١٩٧٠ع

[ڪاپيون ٢٠٠٠

قيمت { ڪچو پني جو جلد ٢_٠٠
ڪچو ڪپڙي جو جلد ٢_٥٠